

<u>Teatis nr</u>	Sisukord	Lehekülg
	III <i>Ettevalmistavad aktid</i>	
	EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE	
	442. istungjärgul 13.-14. veebruaril 2008	
2008/C 162/01	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ühishagi rolli ja süsteemi määratlemine Euroopa Liidu tarbijakaitseõiguses”	1
2008/C 162/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele: EÜ tarbijapoliitika strateegia 2007–2013. Tarbijate mõjukuse suurendamine, heaolu edendamine ja tõhus kaitse” KOM(2007) 99 lõplik	20
2008/C 162/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile Euroopa kosmosepoliitika kohta” KOM(2007) 212 lõplik	24
2008/C 162/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiivi 1999/44/EÜ (tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta) rakendamise kohta, sealhulgas tootja otsese vastutuse kehtestamise analüüs” KOM(2007) 210 lõplik	31
2008/C 162/05	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Komisjoni aruanne 2006. aasta konkurentsipoliitika aruanne” KOM(2007) 358 lõplik	35
2008/C 162/06	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv põllu- või metsamajanduslike ratastraktorite valgustus- ja valgussignaalseadmete osa tüübikinnituse kohta” (kodifitseeritud versioon) KOM(2007) 840 lõplik — 2007/0284 (COD)	40
2008/C 162/07	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamuse eelnõu teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tekstiilnimetuste kohta” (uuesti sõnastamine) KOM(2007) 870 lõplik — 2008/0005 (COD)	40

2008/C 162/08	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv liikmesriigi territooriumilt ebaseaduslikult väljaviidud kultuuriväärtuste tagastamise kohta” (kodifitseeritud versioon) KOM(2007) 873 lõplik — 2007/0299 (COD)	41
2008/C 162/09	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ravimite lubatud värvainete kohta” (uuesti sõnastamine) KOM(2008) 1 lõplik — 2008/0001 (COD)	41
2008/C 162/10	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Üldhuviteenuste sõltumatu hindamine”	42
2008/C 162/11	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Laialdane juurdepääs Euroopa digitaalraamatukogule kõigi kodanike jaoks”	46
2008/C 162/12	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Energialiikide kombinatsioon transpordis”	52
2008/C 162/13	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ehitiste energiatõhusus — lõppkasutajate panus” (ettevalmistav arvamus)	62
2008/C 162/14	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Rangemate keskkonna- ja energiapoliitiliste nõudmiste võimalik positiivne ja negatiivne mõju Euroopa tööstuse konkurentsivõimele”	72
2008/C 162/15	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 460/2004 (millega luuakse Euroopa Võrgu- ja Infoturbeamet) seoses selle kestusega” KOM(2007) 861 lõplik — 2007/0291 (COD)	79
2008/C 162/16	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Kalanduse õigustepõhised juhtimissüsteemid”	79
2008/C 162/17	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „ettepanek: Nõukogu Määrus, Millega Muudetakse Määrust (eü) Nr 1782/2003 (millega Kehtestatakse Ühise Põllumajanduspoliitika Raames Kohaldatavate Otsetoetuskavade Ühisekirjad Ja Teatavad Toetuskavad Põllumajandustootjate jaoks) Seoses Puuvilla Toetuskavaga” KOM(2007) 701 lõplik — 2007/0242 (CNS)	83
2008/C 162/18	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise kohta” (uuesti sõnastamine) KOM(2007) 736 lõplik — 2007/0259 (COD)	85
2008/C 162/19	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa Keskkonnaameti ja Euroopa keskkonnateabe- ja -vaatlusvõrgu asutamise kohta” (kodifitseeritud versioon) KOM(2007) 667 lõplik — 2007/0235 (COD)	86
2008/C 162/20	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr .../..., aromatiseeritud veinide, aromatiseeritud veinijookide ja aromatiseeritud veinikokteilide määramise, kirjeldamise ja esitlemise üldeeskirjade kohta (uuesti sõnastamine)” KOM(2007) 848 lõplik — 2007/0287 (COD)	86
2008/C 162/21	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv loodusliku mineraalvee kasutamise ja turustamise kohta” (uuesti sõnastatud) KOM(2007) 858 lõplik — 2007/0292 (COD)	87

2008/C 162/22	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Teadusuuringute väljavaated Euroopa söe- ja terasesektoris”	88
2008/C 162/23	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu otsus nr 85/368/EMÜ Euroopa Ühenduse liikmesriikide kutsekvalifikatsioonide võrreldavuse kohta” KOM(2007) 680 lõplik — 2007/0234 (COD)	90
2008/C 162/24	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta, mis põhinevad EÜ asutamislepingu artiklil 128” KOM(2007) 803 lõplik/2 (V osa) — 2007/0300 (CNS)	92
2008/C 162/25	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Finantsintegratsioon — Euroopa börsid” (omalgatuslik arvamus)	96

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

442. ISTUNGJÄRGUL 13.-14. VEEBRUARIL 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ühishagi rolli ja süsteemi määratlemine Euroopa Liidu tarbijakaitseõiguses”

(2008/C 162/01)

16. veebruaril 2007. aastal otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt oma kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse teemal:

„Ühishagi rolli ja süsteemi määratlemine Euroopa Liidu tarbijakaitseõiguses”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsiooni arvamus võeti vastu 31. jaanuaril 2008. Raportöör oli Jorge PEGADO LIZ.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.-14. veebruaril 2008 (14. veebruari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 134, vastu hääletas 94, erapooletuks jäi 6.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komitee otsustas taas päevakorda võtta vajaduse ja võimalused korraldamaks Euroopa Liidu tasandil põhjalik arutelu ühishagi ühtlustatud vormi rolli ja õigusliku korra kohta, esialgu eelkõige tarbija- ja konkurentsioiguse valdkonnas.

1.2 Komitee on alati tervitanud Euroopa Liidu tasandil ühishagi määratlemist, mille eesmärk on saavutada kollektiivsete või kõigile laienevate õiguste rikkumise korral kahju tõhus hüvitamine. Selline hagi oleks kasulikuks täienduseks nii kohtus kui ka mujal edasikaebamise võimalustele, ja eelkõige 19. mail 1998. vastu võetud direktiiviga 98/27/EÜ määratletud ettekirjutust taotleva hagi pakutud kaitsele.

1.3 Komitee on korduvalt toetanud vajadust Euroopa Liidu algatuse järele kõnealuses valdkonnas, sest ta leiab, et nimetatud hagi:

- võib aidata otsustaval moel kõrvaldada siseturu toimimisel esinevaid takistusi, mille põhjustavad liikmesriikide erinevad õiguskorrad, et taastada tarbijate usaldus ühtse turu eelistesse ja tagada ettevõtete vaheline tõeline ja aus konkurents (EÜ asutamislepingu artikli 3 lõike 1 punktid c ja g);
- võimaldab tugevdada tarbijakaitset, tehes tarbijatele kohtu poole pöördumise võimalused lihtsamaks ja tõhusamaks ning tagades Euroopa Liidu õiguse tulemuslikuma rakendamise (EÜ asutamislepingu artikli 3 lõike 1 punkt t);
- oleks kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (artiklis 47) tagatud õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele.

1.4 See, et mõned liikmesriigid on viimastel aastatel võtnud kasutusse erinevaid õigussüsteeme tarbijate kollektiivsete huvide esindamiseks, ja mõned liikmesriigid ei ole seda veel teinud, tekitab ebavõrdsust õiguskaitse kättesaadavuses, mis kahjustab siseturu elluviimist. Komitee peab olukorda äärmiselt kahetsusväärseks, sest kodanike rahulolu ja usaldus on üks 21. sajandi siseturu elluviimise eesmärkidest. EMSK on vägagi teadlik mõjudest, mida kavandatavad meetmed võivad avaldada Euroopa ettevõtete konkurentsivõimelisusele ning kaudsest mõjust, mida ebaproportsionaalsed kulud võivad lõppkokkuvõttes avaldada töötajatele ja tarbijatele.

1.5 Komitee soovib kõnealuses arutelus osaleda konkreetsete ettepanekutega ühishagi käsitleva õiguskorra kohta, võttes arvesse Euroopa riikide õigussüsteemidega, kuid ka teiste riikide kogemustega samalaadsete meetmete väljaarendamisel. Komitee võtab eelkõige arvesse põhimõtteid, mis esitati OECD ministrite nõukogu 12. juuli 2007. aasta soovitusel C(2007)74 tarbijavaidluste lahendamise ja kahju hüvitamise kohta.

1.6 Määratledes Euroopa Liidu tasandil tehtava õigusakti algatuse parameetreid, on komitee arvestanud Euroopa õigusasutuste ühiste õigustraditsioonide ja liikmesriikide tsiviilkohtumenetluse põhimõtetega ning lükanud kõrvale ameerikapärase kollektiivhagi (*class action*) tüüpi meetmed, mis ei ole kooskõlas Euroopa traditsioonide ja põhimõtetega. EMSK peab eriti kahjulikuks sellise praktika kujunemist, kus oluline osa tarbija huvides esitatud hagide alusel võidetud kompensatsioonidest või karistatava iseloomuga kahjuhüvitistest antakse kolmandatest isikutest investoritele või juristidele, nagu see toimub Ameerika kollektiivhagide praktikas.

1.7 Sellise õigusvahendi eesmärki ja taotlusi silmas pidades on komitee analüüsinud õigussüsteemi peamisi võimalusi (*opt-in*, *opt-out* süsteemi või nende kombinatsiooni eelised ja puudused), kohtuniku ülesannet, kahju hüvitamist, otsuse edasikaebamist ja rahastamist.

1.8 Nimetatud algatuse õiguslik alus ja valitav õigusakt on samuti olulised küsimused, mida on analüüsitud ja mille kohta on tehtud ettepanekuid.

1.9 Komitee meenutab ka, et ühiskaebuse süsteemi loomist käsitlev arutelu ei ole mingil moel vastuolus vaidluste teistsuguste lahendusvormide olemasolu ja arenguga, pigem vastupidi. Komitee on ühena esimestest väljendanud vajadust luua tõhusaid vahendeid, mille abil tarbijad saavad kaitsta oma õigusi, nii individuaalseid kui ka kollektiivseid, ilma selleks kohtusse pöördumata. Sellega seoses toetab komitee Ombudsmanni funktsiooni ja vastavate süsteemide paremat ühendamist valdkondades, mis puudutavad otseselt tarbijaid, eelkõige aga sellistes valdkondades, kus piiriülene kaubandus on kõige enam arenenud või hakkab kõige tõenäolisemalt arenema.

1.10 Kahju kannatanud tarbijate kahju kollektiivseks hüvitamiseks on olemas mitu võimalust, alates individuaalsetest, vabatahtlikest ja konsensuslikest meetmetest kuni ühishagi ja kohtulike menetlusteni. Iga nimetatud vaidluste lahendamise tasand peab toimima optimaalselt, lihtsustades saadud kahju hüvitamist tasandil, mis on kannatanule kõige kergemini juurdepääsetav.

1.11 Komitee avaldab heameelt komisjoni kavatsuse suhtes jätkata sellealaseid uuringuid. Ta rõhutab siiski, et samal ajal on vaja tõelist poliitilist tahet sobivate õiguslike algatusteni jõudmiseks.

1.12 Organiseeritud kodanikuühiskonna esindajate tahte väljendajana pöördub komitee ka Euroopa Parlamendi, nõukogu ja liikmesriikide poole, et nimetatud arutelutoimikuks eri osapoolte huvidest lähtudes ning oleks kooskõlas proportsionaalsuse ja subsidiaarsuse põhimõtetega. Arutelule peaksid järgnema vältimatud poliitilised otsused, et soovitud õiguslik algatus võetaks vastu võimalikult kiiresti.

2. Sissejuhatus

2.1 Kõnealuse omaalgatusliku arvamuse eesmärk on käivitada Euroopa Liidu tasandil laiem arutelu ühishagi⁽¹⁾ rolli ja õiguskorra kohta, esialgu⁽²⁾ eelkõige tarbijakaitse ja konkurentsioiguse valdkonnas. Lõppeesmärk on panna kodanikuühiskond ja Euroopa Liidu pädevad institutsioonid uurima niisuguse algatuse vajadust ja mõju ning arutlema selle õigusliku olemuse ja rakendamise tingimuste üle Euroopa õigusruumis.

2.2 Kasutatud meetodika põhineb seetõttu ühtse turu vajaduste eelneval analüüsil ja algatuse vastavusel Euroopa Liidu õigusega. Seejärel uuritakse selle võimet lahendada tõhusalt ja kiiresti eelkõige tarbijate majanduslikke huvisid käsitlevaid piiriüleseid vaidlusi.

3. Ühtne turg ja tarbijate kollektiivsed huvid

3.1 Eelmise sajandi teisel poolel alanud seeriatoodangu arengu tagajärjena on ostutehingute massiline kasv põhjalikult muutnud lepingute sõlmimist ja lepete saavutamist kaupade müügi ja teenuste osutamise osas.

Infoühiskonna ning kaugmüügi ja e-kaubandusega loodud võimalused on tarbijatele andnud uusi eeliseid, ent samas puutuvad tarbijad seeläbi lepinguid sõlmides kokku uut tüüpi surve ja ohtudega.

3.2 Pakkumiskutsed, tüüplepingud, agressiivsed reklaami- ja turustamisstrateegiad, lepingu sõlmimise eelse teabe ebapiisavus, laialt levinud ebaausad kaubandustavad ja konkurentsivastane tegevus võivad tekitada kahju suurtele tarbijarühmadele, keda ei ole sageli määratletud või keda võib olla keeruline määratleda.

3.3 Ühtsete individuaalsete huvide, rühmade kollektiivsete huvide või kõigile laienevate huvide jaoks ei ole Rooma õigusele põhinevates traditsioonilistes menetlusõiguse õigussüsteemis lihtsalt kasutatavaid, kiireid, mõistliku hinnaga ja tõhusaid õiguskaitsevahendeid⁽³⁾.

3.4 Peaaegu kõikjal maailmas, ja eriti ELi liikmesriikide õigussüsteemides on kollektiivsete või kõigile laienevate huvide kaitseks olemas õiguskaitse vorme.

3.4.1 Kuid süsteemid on küllaltki erinevad ja eelnimetatud huvide kaitstes esineb tähelepanuväärseid lahknevusi. Lahknevused moonutavad aga siseturu toimimist.

(1) Tsiivilmenetluse tähenduses, kus ühishagi eesmärk on kollektiivsete või kõigile laienenud huvide kaitse, ennetus (tühistamishagi) või hüvitamine (kahjunõue) Terminil „kollektiivhagi“ võib olla ka teine tähendus eelkõige ingliskeelses juriidilises kirjanduses, kus ta tähistab ühenduste loomise sotsiaalseid põhjuseid (vt *Collective action in the European Union*); ja kus pööratakse erilist tähelepanu sotsiaalsete vajaduste ja sotsiaalse päritolu uurimisele, mis õigustavad kollektiivhagi selle rangelt menetluslikus tähenduses.

(2) Ei tohiks välistada võimalust — mis on olemas juba mitmete riikide õigussüsteemides — laiendada kollektiivhagi rakendamisalal kõigile kollektiivsetele või kõigile laienevatele huvidele niisugustes valdkondades nagu keskkond, kultuuripärand, ruumiline planeerimine, olgu vastaspooleks kas riigi- või eraettevõtted, riigid, administratsioon või riigiasutused.

(3) Juriidilises kirjanduses on raske leida nii sisutihedat määratlust kui see, millega silmapaistev jurist ja Portugali parlamendi liige kaitses parlamendi aruteludes ühishagi kasutuselevõttu Portugalis.

Viidates uutele, teise ja kolmanda põlvkonna õigustele, töö-, tarbija- ja keskkonnaõigusele ning ruumilist planeerimist ja kultuuripärandi kaitset käsitlevale õigustikule, „üldistele õigustele, mis kuuluvad paljudele, kui mitte kõigile inimestele“, ütles parlamendiliige Almeida Santos järgmist:

„Need õigused kuuluvad kõigile, või vähemale suurele hulgale meist. Kas on seega õige, et nende kaitsmisel ollakse sedavõrd kitsid, et hagejad ootavad pikkades järjekordades oma hagile lahendust, mis võib olla sarnane nende kolleegi või naabri omaga, ja võidavad kohtuasja alles siis, kui tulemusel ei ole enam mingit tähendust, kuna inflatsioon on vähendanud hüvitise väärtuse, või kui au taastamisega on hiljaks jäädud, et ära hoida abielulahutust või majanduslikku kahju, või kui pika kohtulahingu lõppsiht on ebatõhususe ja mõttetuse suurepäraseks näiteks? Kas me peaksime leppima sellise kaskaliku pildiga õiguslikus põrgutules valitsevast olukorrast?“ Äkki mõistetakse, et üksnes individuaalset õiguskaitset ei piisa; et on individuaalsete õiguste ja ühiste huvide vahele jäävaid „metaindividuaalseid“ õigusi ja huvisid; et otseselt või kaudselt kahju kannatanud isikute kohtusse pöördumise õigus on piiratud; et individualistliku seaduste ja õiguse kontseptsiooni lõpp on lähedal; et uue pluralistliku ja uuelaadse õigusloome sünn on silmapiiril. (*Diário da Assembleia da República, I seeria, nr 46, 21. veebruar 1990, lk 1617*).

3.5 Kuna liidu tasandil ei ole piisavalt ühtlustatud, on liikmesriikide õigussüsteemid viimasel ajal arenenud väga erinevates suundades. Erinevused tulenevad pigem erinevatest menetlusõiguse traditsioonidest kui erinevatest põhimõtetest. Lisas esitatud tabelites on näha silmapaistvaid erinevusi liikmesriikides ⁽⁴⁾.

3.6 Nimetatud olukorra puudustele viitavad peagi eelkõige tarbijakaitseühingud, aga ka mitmed juristid ja Euroopa Liidu õiguse professorid, sest see põhjustab ebavõrdsust õigusteenuste ja õiguskaitse kättesaadavuse suhtes Euroopa kodanike seas ⁽⁵⁾.

3.7 Euroopa Liidu institutsioonid pöördusid küsimuse juurde alles 1985. aastal, mil avaldati Gentis 1982. aastal komisjoni juhtimisel peetud seminarile toetuv memorandum teemal „Tarbijate õiguskaitse kättesaadavus”, ⁽⁶⁾ kus komisjon käsitles muude küsimuste kõrval esimest korda kollektiivsete huvide kaitsmist kohtus.

3.8 Siiski tuli oodata kuni lisateatise vastuvõtmiseni 7. mail 1987. aastal, enne kui komisjon — pärast Euroopa Parlamendi 13. märtsil 1987. aastal ⁽⁷⁾ vastu võetud resolutsiooni — andis teada oma tõsisest kavatsusest kaaluda sellise raamdirektiivi vastuvõtmist, millega ühingutel oleks üldine õigus kaitsta kohtus oma kollektiivseid huve, ja kutsutakse nõukogu üles tunnustama tarbijateühingute tähelepanuväärset rolli nii vahendajate kui otseste osalejatena tarbijate õiguskaitse kättesaadavuse valdkonnas.

3.9 Ka nõukogu rõhutas oma 25. juuni 1987. aasta resolutsioonis, mis käsitleb üksnes tarbijate õiguskaitse kättesaadavust „tarbijakaitseühingute olulist rolli”, kutsudes komisjoni üles „uurima, kas nimetatud valdkonnas ei oleks asjakohane käivitada algatus Euroopa Liidu tasandil ⁽⁸⁾”.

3.10 Alles 1989. aastal, kui komisjon valmistas ette dokumenti „Tarbijakaitsepoliitika uuendamise tulevased prioriteedid”, väljendas komisjon oma kolmeaastases programmis ⁽⁹⁾ (1990-1992) arvamust, et õiguskaitse ja kahju hüvitamise kättesaadavus on paljudes liikmesriikides ebapiisav kõrge hinna, toimingute keerukuse ja vajalike tähtaegade tõttu, ja et piiriüleste tehingute puhul esineb probleeme. Komisjon teatas oma kavatsusest uurida võimalikke meetmeid ja pöörata erilist tähelepanu võimalusele võtta kasutusse ühishagi tarbijatele tekitatud kahju hüvitamiseks ⁽¹⁰⁾.

3.11 Alles 1993. aastal käivitas komisjon selles küsimuses avaliku arutelu, avaldades roheline raamatu tarbijatele õiguskaitse kättesaadavuse ning ühtsel turul tarbijavaidluste lahendamise kohta ⁽¹¹⁾.

⁽⁴⁾ Leuveni Katoliikliku Ülikooli tarbijakaitseõiguste uurimiskeskuse komisjonile (tervishoiu ja tarbijakaitse peadirektoraadile) koostatud uurimus on samuti suurepärase kokkuvõtte, milles tuuakse välja liikmesriikide erinevate lähenemisviiside tulemused piiriüleste vaidluste lahendamisel, eriti kui mitmete liikmesriikide tarbijaid mõjutavad ühed ja samad piiriüleised ebaausad kaubandustavad, samade toodete defektid või sidevahendi abil sõlmitud lepingutes esinevad ühed ja samad ebaõiglased lepingutingimused.

⁽⁵⁾ Teemat käsitleva kirjanduse hulgas tuleb märkida Jacques van COMPERNOLLE teedrajavat teost „Le Droit d'action en justice des groupements” LARCIER, Brüssel, 1972, samuti T. BOURGOIGNIE, G. DELVAX'i, F. DOMONT-NAERT'i ja C. PANIER' ühisteost „L'aide juridique au consommateur”, CDC Bruylant, Brüssel, 1981.

⁽⁶⁾ Memorandum edastati nõukogule 4. jaanuaril 1985 ja täiendati 7. mail 1987 lisateatisega tarbijate juurdepääsu kohta õiguskaitsele. Lisaks sellele rõhutati komisjoni 4. juuni 1985. aasta teatise teemal „Uus hoog tarbijakaitsepoliitikale” (KOM (1985) 314 lõplik), mille suunised kiitis nõukogu heaks 23. juunil 1986 (EÜT C 167, 5.6.1986), et traditsioonilised õigusmenetlused on aeglased ja sageli kulukad võrreldes tarbijavaidluste puhul kõne all olevate summadega, ja et oleks vaja asjakohaseid konsultatsiooni- ja vaidluse lahendamise vahendeid, et tagada tarbijate õiguste nõuetekohane kaitse.

⁽⁷⁾ Raportöör oli Hollandist pärit Euroopa Parlamendi liige Elise Boot. Üks rõhutamisest väärivaid punkte Vera Squarcialupi ja Jorge Pegado Lizi muudatusepanekutega muudetud tekstis on üleskutse Euroopa Komisjonile koostada direktiivi ettepanek, millega ühtlustatakse liikmesriikide õigusakte, et tagada tarbijate kollektiivsete huvide kaitse, pakkudes tarbijaorganisatsioonidele võimaluse esitada nende esindatava ühiskonnarühma ja ka üksiktarbijate huvides kohtule hagi. Dokument A2-152/86, 21. november 1986 (PE 104.304).

⁽⁸⁾ Resolutsioon 87/C, EÜT C 176, 4.7.1987.

⁽⁹⁾ Nõukogu kiitis dokumendi heaks 9. märtsil 1989 (EÜT C 99, 13.4.1989).

⁽¹⁰⁾ KOM(90) 98 lõplik, 3.5.1990. See on esimene kord, kui komisjoni ametlikus dokumendis käsitleti ühishagi.

⁽¹¹⁾ KOM(1993) 576 lõplik, 16. november 1993. Nimetatud dokumendi mõistmiseks on oluline meenutada, et aastatel 1991 ja 1992 käivitasid mitmed institutsioonid algatusi aruteludeks, milles käsitleti õiguskaitse kättesaadavust. Nende hulgas võiks esile tuua Londonis 1991. aasta jaanuaris organisatsiooni *Office of Fair Trading* korraldatud konverentsi tarbijatele tekitatud kahju hüvitamise teemal, 21.-23. mail 1992. aastal Lissabonis komisjoni ja organisatsiooni *Instituto do Consumidor* korraldatud kolmanda konverentsi õiguskaitse kättesaadavuse teemal tarbijatele, samuti Luksemburgi majandus- ning perekonna- ja solidaarsusministeeriumi 1993. aasta oktoobris komisjoni toetusel Luksemburgis korraldatud kollokviumi „Piiriülene tarbijakaitse”, mille tulemusel sündis tänaseni väga olulisi aruandeid. Samal ajal avaldasid kõnealusel teemal oma seisukohti ka mitmed tunnustatud emeriitprofessorid ja valdkonna asjatundjad (vt eelkõige „Group actions and Consumer Protection” Thierry BOURGOIGNIE (kirjastus), *Col. Droit et Consommation*, XXVIII köide, 1992; „Group Actions and the Defence of the Consumer Interest in the European Community”, Anne MORIN, INC, Prantsusmaa, 1990).

Tegelikult uuriti sellega seoses alles esimest korda põhjalikumalt liidu tasandit silmas pidades ettekirjutuste ühtse süsteemi rakendamise küsimust. Paljud arvasid, et see võiks olla aluseks tõelisele tarbijate huvisid kaitsvale kollektiivsele hagile ⁽¹²⁾.

3.12 Euroopa Parlament esitas oma 22. aprilli 1994. aasta resolutsioonis ⁽¹³⁾ järelduse, et oleks otstarbekas ühtlustada teatud määral liikmesriikide menetluskorda ja luua võimalus võtta teatud summa ületavate piiriüleste juhtumite korral kasutusse Euroopa Liidu menetlus, mis võimaldab piiriülelised vaidlused kiiresti lahendada. Samuti sedastas parlament, et oleks vaja teatud piirini ühtlustada ebaausate kaubandustavade vastu esitatavate ettekirjutuste tingimused.

3.13 Komitee viitas samuti 1. juuli 1994. aasta täiskogu istungil ühehäälselt vastu võetud arvamuses ⁽¹⁴⁾ muuhulgas põhimõttele, mille kohaselt „tunnistatakse üldiselt tarbijajuhenduste õigust esitada hagi kollektiivsete ja kõigile laiendatud huvide kaitsmiseks mis tahes liikmesriigis mis tahes kohtus või muus õiguskaitseasutuses sõltumata poolte või tarbijajuhenduse kodakondsusest või riigist, kus vaidlus tekkis”. Komitee kutsus komisjoni sõnaselgelt üles looma ühtset menetlust kollektiivhagi ja ühise esindushagi jaoks mitte ainult õigusvastaste tegevuste lõpetamiseks esitatavate ettekirjutuste tegemiseks, vaid ka kahjunõuete esitamiseks ⁽¹⁵⁾.

⁽¹²⁾ Tuleks siiski rõhutada, et nimetatud roheline raamat põhineb paljudele varasematele otsustele ja töödokumentidele, mis seda toetavad ja annavad selle heakskiitmiseks hädavajaliku poliitilise toe. 1992. aasta märtsis oli komisjon teinud Peter Sutherlandi juhtimisel tegutsevatele sõltumatute ekspertide rühmale ülesandeks koostada aruanne siseturu toimimise kohta, et teha kokkuvõtte siseturu käsitleva valge raamatu elluviimisel saavutatud edusammudest.

Aruanne avaldati 26. oktoobril 1992 ja selles käsitleti eelkõige õiguskaitse kättesaadavust. Aruandes sedastati, et tarbijate huvide kaitse tõhususe kohta puuduvad kindlad andmed, ja toodi esile mure kohtuotsuste vastastikust tunnustamist käsitleva 1968. aastal tehtud Brüsseli konventsiooni ebatõhususe ja sellest tulenevate raskuste kohta saavutada ühes liikmesriigis tehtud kohtuotsuse täideviimine teises liikmesriigis, ning soovitati seetõttu, et ühendus tegeleks nimetatud küsimusega kiiremas korras (soovitus nr 22). Nimetatud soovitus sai konkreetsema vormi komisjoni 2. detsembril 1992 vastu võetud teatise nõukogule ja Euroopa Parlamendile teemal „Siseturu toimimine pärast 1992. aastat: Sutherlandi aruande seire” (SEC(92) 2277 lõplik). Komisjoni 1993. aasta juunis esitatud töödokumendis „Siseturu strateegiline programm” tunnustati vajadust luua õiguskaitse kättesaadavuse vallas ühtne tegevusraamistik, mis peaks sisaldama ühenduse õiguse levitamist, läbipaistvust ja rakendamist käsitlevate meetmete kogu (KOM(93) 256 lõplik). Lisaks sellele juhiti komisjoni 22. detsembril 1993. aasta teatise nõukogule tähelepanu sellele, et siseturu toimimine võib kaasa tuua tuua niisuguste juhtumite kasvu, kus ühe liikmesriigi kodanikud nõuavad oma õigustega arvestamist mõnes teises liikmesriigis (KOM(93) 632 lõplik).

Kuna komisjoni arvates ei ole ühenduse ülesanne liikmesriikide õigussüsteemide eripärasid kaotades ühtlustamist taotleda, lubas ta siiski teha jõupingutusi edendamaks ühenduse õiguse alast teavitamist ja koolitust, ning nimetatud õiguse läbipaistvust, tõhusust ja rakendamise rangust, õigusalaast kooskõlastamist ja koostööd liikmesriikide ja komisjoni vahel, mida Maastrichti lepingu ja eelkõige selle kolmanda samba jõustumine hõlbustas. Nimetatud jõupingutused viisid roheline raamatu avaldamiseni ja selle tulemusena käivitunud laialdase konsultatsiooniprotsessini. 27. septembril 1993. aasta koosolekul (siseturunõukogu 686. koosolek) oli nõukogu jõudnud juba otsusele, et äärmiselt oluline on süvendada arutelu õiguskaitsele juurdepääsu teemal eelkõige roheline raamatu põhjal, mille komisjon lubas avaldada aasta lõpul ja mis pidi käsitlema menetlusvahendeid ning vajadusel ka sanktsioonide läbipaistvuse suurendamist. Sel ajal esitati ka komisjoni tellitud oluline uurimus, mille koostasid Eric Balate, Cl. Nerry, J. Bigot, R. Techel, M.A. Munge, L. Dorr ja P. Pawlas A. M. Pettovichil abil täpsel teemal „A right to group actions for consumer associations throughout the Community” (leping B5-1000/91/012369). See on praegugi üks kõnealuse valdkonna juhtivamaid uurimusi.

⁽¹³⁾ PE 207.674, 9 märts, raportöör: Manuel Medina Ortega.

⁽¹⁴⁾ Komitee käsitleb nimetatud teemat hiljem mitmetes arvamustes, mille hulgast võib nende olulisuse tõttu välja tuua järgmised: 22. novembril 1995 vastu võetud omaalgatuslik arvamus teemal „Ühtne turg ja tarbijakaitse: võimalused ja takistused” (raportöör Francisco Ceballo Herrero), kus sedastatakse, et Majandus- ja Sotsiaalkomitee eelmises rohelist raamatut käsitlevas arvamuses esitatud soovitus ja ettepanekud (CES 1309/95) ei toonud kaasa vähimaidki järelemeetmeid; arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule” Ühisturg 1994. aastal (KOM(95) 238 lõplik) (raportöör Bruno Vever), milles toodi välja viivitused siseturu tõhusal elluviimisel, eelkõige piiriülesteid suhteid käsitlevate õigusaktide puhul tarbijakaitse valdkonnas (CES 1310/95 — EÜT C 39, 12.2.1996); arvamus teemal „Komisjoni teatis: Tarbijakaitsepoliitika prioriteedid (1996-1998)” (raportöör: Joop Koopman), milles komitee avaldas heameelt direktiivi ettepaneku üle tarbijate huve kaitsvate ettekirjutuste ja komisjoni tegevusplaani kohta, mis käsitleb õiguskaitse kättesaadavust tarbijatele. Komitee teatas samas, et ootab huviga selles valdkonnas toimuvaid arenguid ja tõdes, et ühtset turgu ei ole siin veel saavutatud, ja et tarbijate usalduse võitmise eelduseks on „teadlik arvestamine tarbijate õigustega” (CES 889/96, EÜT C 295, 7.10.1996). Samasuguseid kitsaskohti toodi välja ka Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuses teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule: ühtse turu mõju ja tõhusus” (KOM(1996) 520 lõplik, 23. veebruar 1997), raportöör: Flavio Pasoli, CES 467/97 — EÜT C 206, 7.7.1997).

⁽¹⁵⁾ CESE 742/94 raportöör: Atağde Ferreira (EÜT C 295, 22.10.1994). Komitee huvi kõnealuse teema vastu ei tekkinud tegelikult esimest korda. Ka varasemates arvamustes — sh kahes Atağde Ferreira koostatud omaalgatuslikus arvamuses siseturu lõpuleviimise kohta ja tarbijakaitse kohta, mis võeti vastu vastavalt 26. septembril 1992 (CES 1115/91, EÜT C 339, 31.12.1991) ja 24. novembril 1992 (CES 878/92, EÜT C 19, 25.1.1993) — oli komisjoni tähelepanu juhitud vajadusele leida tegutsemisvõimalusi piiriüleste kohtuvaidluste küsimuses ja tunnustada tarbijaorganisatsioonide esinduspädevust nii ühe riigi kui ka piiriülestes kohtuvaidlustes (dokumendi CES 1115/91 punkt 5.42 ja dokumendi CES 878/92 punkt 4.12 ning sellele lisatud huvipakkuva uurimuse IV jagu, mille koostasid Eric Balate, Pierre Dejemppe ja Monique Goyens ning mis on avaldatud komitee dokumendis CES 93/003, lk 103 ja edasi).

3.14 Euroopa Komisjoni volinik Emma Bonino keskendus omalt poolt kohe pärast oma prioriteetide esitamist Euroopa Liidu menetluse loomisele, mis võimaldab piiriülesed vaidlused kiiresti lahendada ja ühtlustada ebaseaduslikke kaubandustavasid käsitlevate ettekirjutuste tegemiseks rakendatavaid tingimusi ja tarbijate ühingu kohtusse pöördumise õiguse vastastikust tunnustamist ⁽¹⁶⁾.

3.15 Seejärel avaldati 25. jaanuaril 1996 Euroopa Parlamendi ja nõukogu ettepanek direktiivi koostamiseks tarbijate huve kaitsvate ettekirjutuste kohta ⁽¹⁷⁾.

Nimetatud direktiiviga vastas komisjon Sutherlandi aruande soovitusele ja rohelise raamatu laialdast heakskiitu leidnud ettepanekule ⁽¹⁸⁾ ⁽¹⁹⁾.

3.16 Kõnealune direktiiv tähendas vaieldamatult uut ajajärku Euroopa Liidu õigusloomes, sest esimest korda loodi Euroopa Liidu õigusakt tsiviilmenetlusõiguse valdkonnas. ⁽²⁰⁾

Ettepanekut laiendada reguleerimisala sellisel, et käsitletaks ka kahjunõudeid, siiski arvesse ei võetud.

3.17 Samal ajal töötas komisjon välja tegevuskava tarbijatele õiguskaitse kättesaadavuse ja tarbijavaidluste lahendamise kohta siseturul, mida tutvustati 14. veebruaril 1996. Olles eelnevalt määratlenud ja kirjeldanud tarbijavaidluste probleemi ning uurinud liikmesriikide erinevaid lahendusi kõnealusele küsimusele, esitas komisjon tegevuskavas rea algatusi, mida ta kavatses käivitada. Nende hulgas võis selgelt välja tuua tahet otsida võimalusi selleks, et sama teenusepakkuja või kaupmehe tegevuse läbi kannatanud tarbijad saaksid volitada tarbijateühinguid koondama kaebused *ex ante*, et sarnaseid individuaalseid kaebusi saaks esitada koos ühel kohtuistungil käsitlemiseks ⁽²¹⁾.

3.18 Selles osas leidis Euroopa Parlament oma 14. novembril 1996 vastu võetud resolutsioonis, „et õiguskaitse kättesaadavus on nii inimeste põhiõigus kui vältimatu tingimus õiguskindluse tagamiseks nii liikmesriikide kui Euroopa Liidu õiguse tasandil“, tunnistas tarbijavaidluste lahendamise kohtuväliste menetluste

⁽¹⁶⁾ Oma esimeses avalikus kõnes Euroopa Parlamendi arutelul 10. jaanuaril 1995 pidas uus tarbijakaitsevolinik tarbijakaitsepoliitikat kodanike Euroopa ülesehitamisel esmatahtsaks teguriks ja lubas sõnaselgelt viia ellu konkreetseid järelemeetmeid õiguskaitse kättesaadavust käsitleva rohelise raamatu raames läbi viidud konsultatsioonidele.

Kui temalt küsiti õiguskaitse kättesaadavuse hetkeolukorra kohta, nentis volinik, et tarbijate õiguskaitse kättesaadavus ei ole kaugeltki rahuldav ja et teatud liikmesriikides ohustab kohtumenetluste kestus olulisel määral tarbijakaitse tõhusust.

⁽¹⁷⁾ KOM(95) 712 lõplik.

⁽¹⁸⁾ Võttes õiguslikuks aluseks EÜ asutamislepingu artikli 100-A ja pidades silmas subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtteid, tegi komisjon ettepaneku teatud hagsid käsitleva menetluskorra ühtlustamiseks eri liikmesriikides järgmistel eesmärkidel:

- igasuguse seadusrikkumiseks loetava tegevuse lõpetamine või keelamine, mis kahjustab lisa esitatud mitmete direktiividega kaitstud tarbijate huve;
- õigusrikkumise mõju parandamiseks vajalikud meetmed, sh otsuse avaldamine; ja
- kaotanud osapoole määramine tasuma kohustuslikku rahalist karistust juhul, kui otsus ei ole otsuses esitatud tähtjaks täide viidud.

Samas ettepanekus nähti ette, et liikmesriigi tarbijate huve esindavad ühendused, kelle esindatavaid mõjutab mõnes teises liikmesriigis toimunud õigusrikkumine, saavad pöörduda nimetatud liikmesriigi kohtusse või pädeva asutuse poole esindatava huvide kaitsmiseks.

⁽¹⁹⁾ Nimetatud direktiivi lõplik tekst võeti vastu Luksemburgis toimunud tarbijakaitse nõukogu koosolekul 23. aprillil 1996 kvalifitseeritud hääleteenamusega, sh Saksamaa vastuhäälega, ja selle lõplik versioon, kuhu oli lisatud arvukalt ettepanekuid ja kriitilisi märkusi, võeti vastu 11. juunil 1998.

⁽²⁰⁾ Direktiiv 98/27/EÜ, 19. mai 1998, EÜT L 166, 11.6.1998. Tuleb meenutada, et Euroopa Parlament oli direktiivi ettepaneku reguleerimisala ja piiride suhtes väga kriitiline ja tegi esialgsesse teksti hulgaliselt muudatusi, sh:

- direktiivi reguleerimisala laiendamine kõigile tulevastele tarbijakaitset käsitlevatele direktiividele;
- mitte üksnes liikmesriikide, vaid ka Euroopa Liidu tasandil tegutsevate ettevõtete, tarbijaid esindavate organisatsioonide ja ühenduste õiguslikkuse tunnustamine.

Roger Ramaekersi koostatud arvamuses väljendas komitee vastuseisu ettepaneku õiguslikule alusele, olles seisukohal, et õiguslik alus peaks olema EÜ asutamislepingu artikkel 129a, mitte aga 100a, ja kritiseeris liiga piiratud reguleerimisala. Samuti väljendas komitee vastuseisu kohustusele pöörduda kõigepealt pädeva organi poole riigis, kus asjaomane menetlus algatatakse — see muudaks menetluse märkimisväärselt ja põhjendamatult aeglasemaks. CES 1095/96; EÜT C, 30.1.1997.

⁽²¹⁾ KOM(96) 13 lõplik.

tähtsust, kuid juhtis tähelepanu vajadusele „tagada tarbijatele tõhususe ja õiguskindluse printsiipi järgides võimalus kasutada tavapäraseid kohtumenetlusi, kui kasutatud on kõiki vaidluste lahendamise kohtuväliseid menetlusi soovitud tulemuseni jõudmata”. Seetõttu kutsus Euroopa Parlament komisjoni üles „töötama välja uusi ettepanekuid mitteresidentidest Euroopa kodanike riiklike õiguskaitsevahendite kasutamise hõlbustamiseks” ja julgustas liikmesriike „kutsuma tarbijate ühingu üles esinema nõuete esitamiseks volitatud isikute esindajana” ning „andma nimetatud ühendustele õiguse algatada menetlusi ühishuvide kaitsmiseks teatud ebaseaduslike kaubandustavade vastu”⁽²²⁾.

3.19 Sellest hetkest alates tundus, et Euroopa Komisjon on kõnealuse teemaga tegelemise edasi lükanud⁽²³⁾.

Seevastu komitee tõi teema korduvalt esile, et rõhutada tsiviilmenetluse vahendi vajalikkust ELi tasandil, mis võimaldaks kaitsta sarnaseid kõigile laienevaid, kollektiivseid või individuaalseid õigusi⁽²⁴⁾.

3.20 Komisjon avas kõnealuse teema uuesti alles hiljuti rohelises raamatus, mis käsitleb EÜ konkurentsieskirjade rikkumisest tekkinud kahjude hüvitamist,⁽²⁵⁾ milles väidetust tasub rõhutada järgmist:

„Praktilistel põhjustel on ebatõenäoline, kui mitte võimatu, et tarbijad ja ostjad esitaksid konkurentsioiguse rikkumisest tekkinud väikeste nõuete puhul kohtu korras kahjunõude. Seepärast tuleb kaaluda võimalusi, kuidas parandada nende huvide kaitset ühishuvide teel. Lisaks tarbijate huvide kaitsele saab ühishagi teel koondada mitu väiksemat nõuet ühte menetlusse, millega hoitakse kokku nii aega kui raha.”

3.21 Komitee avaldas oma 26. oktoobri 2006. aasta arvamuses kõnealusele komisjoni algatusele toetust ning kinnitas vajadust ühishagi järele olukordades, kus need on „suurepärane näide mõnest peamisest eesmärgist: a) kahjude tõhus hüvitamine, mis lihtsustab kahju kannatanud tarbijate poolt organisatsioonidele esitatavaid kahjunõudeid, aidates sel moel tagada tõelise õiguse kättesaadavuse; b) konkurentsieskirju rikkuva tegevuse vältimine ja ennetamine, arvestades sellise tegevuse suuremat ühiskondlikku mõju”⁽²⁶⁾.

3.22 Komisjon tellis vaidluste kohtuvälise lahendamise vahendite kohta Leuveni Katoliikliku Ülikooli tarbijakaitseõiguse uurimiskeskuselt ulatusliku uurimuse, mis avaldati hiljuti. Suure osa 400-leheküljelisest uurimusest moodustab kirjeldus tarbijate kaitseks rakendatavatest kollektiivsetest õiguslikest vahenditest 28 riigis — ülevaade hõlmab 25 ELi liikmesriiki, USA, Kanada ja Austraalia süsteemi⁽²⁷⁾.

⁽²²⁾ Dokument A-0355/96 (PE 253.833).

⁽²³⁾ Sellegipoolest ilmusid aeg-ajalt teatud direktiivides viited ühishagile kui sobivale ja tõhusale vahendile teatud sätetest kinnipidamise tagamiseks. Ühishagile on viidatud näiteks direktiivis 97/7/EÜ, 20.5.1997 (kaugturstus), artikkel 11 või direktiivis 2002/65/EÜ, 23.9.2002 (finantsteenuste kaugturstus), artikkel 13.

⁽²⁴⁾ Ühishagi käsitletakse järgmistest arvamustes:

— EMSK omaalgatuslik arvamus teemal „Tarbijapoliitika ELi laienemise järel” (CESE 141/2005 — ELT C 8.9.2005, punkt 11.6);

— EMSK omaalgatuslik arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega kehtestatakse ühenduse tervise ja tarbijakaitse tegevusprogramm aastateks 2007–2013” (CESE 230/2006 — ELT C 88, 11.4.2006, punkt 3.2.2.2.1);

— EMSK arvamus teemal „Tarbijapoliitika õigusraamistik” (CESE 594/2006 — ELT C 185, 8.8.2006).

⁽²⁵⁾ KOM(2005) 672 lõplik, 19.12.2005.

⁽²⁶⁾ Arvamus CESE 1349/2006 — ELT C 324, 30.12.2006, raportöör María Candelas SÁNCHEZ MIGUEL. Teemat käsitleti ka komitee omaalgatuslikus arvamuses teemal „Konkurentsieskirjad ja tarbijakaitse” (CESE 949/2006 — ELT C 309, 16.12.2006).

⁽²⁷⁾ Samale uurimusele viidatakse joonealuses märkuses 4. Ehkki tegemist on väga tervikliku uurimusega, ei käsitleta selles Bulgaaria ja Rumeenia olukorda ega võeta arvesse hiljuti Soomes toimunud arenguid, Brasiilia, Iisraeli ja Uus-Meremaa väga arenenud süsteeme ega ka Prantsusmaal ja Itaalias arutlusel olevaid ettepanekuid. Austraalia süsteemi kohta vt „Consumer Protection” Law, J. GOLDRING, L.W. MAHER, J. McKEOUGH ja G. PEARSON, The Federation of Press, Sydney, 1998; Uus-Meremaa süsteemi kohta vt „Consumer Law in New Zealand”, K. TOKELEY, Butterworth, Wellington, 2000; Ülevaate saamiseks arengutest Aasias, eelkõige Indias, Filipiinidel, Hong Kongis, Bangladeshis, Tais ja Indoneesias, vt „Developing Consumer Law in Asia”, IACL/IOCU seminari materjalid, Kuala Lumpur, Malaya Ülikooli õigusteaduskond, 1994.

Nähtavasti on komisjon hiljuti algatanud veel ühe uurimuse teemal „Euroopa Liidu ühishagi süsteemi tõhususe ja otstarbekuse hindamine” (hanketeatis 2007/S 55-067230, 20.3.2007).

3.23 Uus tarbijakaitse volinik Meglena KUNEVA on mitmetes sõnavõttudes toonitanud, et ühishagi on üks tema ametiaja prioriteetidest. Kõnealust teemat käsitletakse ka hiljuti avaldatud teatises „EÜ tarbijapoliitika strateegia 2007–2013”.⁽²⁸⁾ Samuti kinnitasid volinikud Neelie KROES ja Meglena KUNEVA ühishagi olulisust hiljutisel konverentsil Lissabonis, mis korraldati eesistujariigi Portugali algatusel⁽²⁹⁾.

3.24 OECD ministrite nõukogu on samuti heaks kiitnud 12. juuli 2007. aasta soovitus C(2007)74 tarbijavaidluste lahendamise ja kahju hüvitamise kohta. Selles sedastatakse, et suurem osa liikmesriikides rakendatavatest vaidluste lahendamise ja kahju hüvitamise süsteemidest on loodud juhtumite lahendamiseks riiklikul tasandil ja neid ei ole kohandatud teistest riikidest pärit tarbijatele tekitatud kahju hüvitamiseks.

4. Miks on Euroopa Liidu tasandil ühishagi vaja?

4.1 Kui tarbijatega soovitakse nii liikmesriikides kui ka Euroopa Liidu tasandil juriidilises tähenduses arvestada, on oluline mitte üksnes tunnustada nende materiaalseid õigusi, vaid tagada ka vastavate õiguste kaitsmiseks vajalike menetluste olemasolu.

Samuti tuleb tõdeda, et piiriülese kaubanduse suurenemine on kaasa toonud tarbijatega seotud kohtuvaidluste kasvu ELi tasandil.

Mitmetel juhtudel on ilmnenu, et kohtuvaidluste lahendamine individuaalsetel alustel on ebapiisav. Just selliste vaidluste maksumuse ja aegluse tõttu on tarbijakaitse ebatõhus, eriti juhtudel, kui paljud (mitmed tuhanded või koguni miljonid) tarbijad on kahju saanud ühes ja samas juhtumis või juhul, kui individuaalse kahju suurus on võrdlemisi väike. Euroopa ettevõtete järk-järguline areng on tõstatanud ka probleeme kohaldatava õiguse määratlemisel. ELi kodanikel peaks olema võimalus tugineda oma õigustele ühtsel kujul. Praegu võib väärate talitusviiside tõttu eri riikides esinenud identsete asjaolude ja identse kahju puhul tekkida kahju hüvitamise nõue üksnes nendes vähestes riikides, kus kohaldatakse ühishagi süsteemi.

4.2 Samas kinnitatakse nii kõikide liikmesriikide põhiseadustes kui ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis õigust õiglasele kohtumõistmisele. Nimetatud õigus hõlmab muu hulgas otstarbekat ja tõhusat ligipääsu kohtule.

4.3 Praegused juriidilised süsteemid ei võimalda kodanikel alati konkreetselt ja tõhusalt kaevata kohtusse neid kahjustavaid tegevusi ning kohtumenetlust algatada.

Juba paljude aastakümnete jooksul on mitmetes liikmesriikides üritatud kõnealust probleemi kahte moodi lahendada.

Esiteks tunnustati õigust kaitsta tarbijate kollektiivseid huve hagide esitamisega nii haldusorganitele kui ka kohtutele. Teine sobiv lahendus seisnes selliste menetluste tunnustamises, milles koguti kokku individuaalsed hagid. Antud meetmete eesmärgiks on hoida menetluse pealt vahendeid kokku, sobitades nõuded omavahel üheks tervikuks ning käsitledes neid ühe ja sama menetluse käigus.

⁽²⁸⁾ KOM(2007) 99 lõplik, 13.3.2007, punkt 5.3, antud dokumendi põhjal on komitee esitanud arvamuse. Raportöör: Anna Maria DARMANIN.

⁽²⁹⁾ „Konverents ühishagi teemal — tarbijate heaks Euroopa ühishagi suunas?” Konverents toimus 9.-10. novembril 2007 ning selle käigus esines volinik Neelie KROES järgmise avaldusega: „Tarbijatel ei ole mitte ainuüksi õigused, vaid nad peavad saama neid õigusi ka tõhusalt rakendada, pöördudes vajaduse korral kohtu poole. Kui aga iga tarbija võib kohtusse pöörduda ainult individuaalselt, siis ei jõuagi ükski tarbijavaidlus kohtu ette. Seetõttu on vältimatult vajalik luua süsteem ühishagi rakendamiseks! Alles siis saavad tarbijad täielikult kasu saada ühtse turu eelistest.” Volinik Meglena KUNEVA rõhutas õigustatult, et: „tarbijad ei saa ühtse turu eeliseid täielikult ära kasutada, kui ei ole loodud tõhusaid süsteeme tarbijate nõuete käsitlemiseks ning vahendeid neile asjakohase hüvitise tagamiseks. Ühishagi võiks olla tõhus vahend kohtumõistmise kättesaadavuse raamistiku parandamiseks, mille me Euroopa tarbijatele juba loonud oleme, toetades vaidluste lahendamist kohtuväliste lahendite kaudu ning viies sisse menetluse väikeseid nõudeid käsitlevate piiriüleste kohtuvaidluste lahendamiseks.”

4.4 Euroopa ühishagi loomine tagaks ligipääsu õigusemõistmisele kõigile tarbijatele olenemata nende rahvusest, rahalisest olukorrast või individuaalse kahju suurusest. Samuti oleks see kasulik ettevõtetele, kuna aitaks säästa menetluskulusid. Ühishagi korral oleksid menetluskulud väiksemad kui mitmete individuaalselt esitatud hagide puhul. Kõnealuse menetluse eeliseks on lisaks õiguskindlus, kuna sama otsusega lahendatakse lugematu hulk sarnaseid kaebusi. ⁽³⁰⁾ Ühishagi aitaks vältida ka vastuolusid sarnaste juhtumite käsitlemisel eri liikmesriikide kohtupraktikas.

Kõigis Euroopa riikides ühise süsteemi kehtestamine tagaks seega parema tarbijakaitse, ent suurendaks ka ettevõtjate usaldust kohtusüsteemi, mis omakorda hoogustaks ettevõtlust Euroopas.

4.5 Ülkirjeldatud Euroopa ühishagi loomisel oleks positiivne mõju rahvusvahelisele eraõigusele, võttes arvesse normide tõlgendamise ja rakendamise raskusi lepinguliste ja lepinguväliste vaidluste lahendamisel (Rooma I ja Rooma II). Samuti võimaldaks ühishagi täpselt määratleda reeglid kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (määrus 44/2001) ⁽³¹⁾.

4.6 Seejuures tugevneks tarbijakaitseõigus tänu sellele, et algatakse enam kohtumenetlusi, mis võimaldavad pakkuda tarbijatele õiglast hüvitist, ning pakutakse tõhusamat kaitset nõrgemale poolele, mis on üks ELi õiguse põhialuseid. See kehtiks eelkõige hiljuti vastuvõetud ebaausate kaubandustavade direktiivi kohta. Nimetatud menetlusi rakendatakse sageli üheaegselt mitmes liikmesriigis, ja need kahjustavad paljude tarbijate huvisid, kes ei saa koos kahju hüvitamist nõuda. Ühishagi on kõnealuse direktiivi tõhusaks rakendamiseks vältimatu menetluslik täiendus.

Kõik praegused tarbijakaitse valdkonna direktiivid, mille riiklikud õigussüsteemid on sellisena üle võtnud, muutuksid ühishagi tunnustamisel direktiivide kohaldamisalas veelgi tõhusamaks.

Soovitav oleks kõnealuseid sätteid rakendada ka sarnases olukorras olevate väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete puhul.

4.7 Ilmselgelt ei välista Euroopa Liidu tasandil kollektiivse kohtumenetluse kui vaidluste lahendamise kõrgeima astme sisseviimine kohtuvälise lahendi kasutamist tarbijavaidlustes. Komitee toetab kohtuvälise lahendi rakendamist täielikult ning leiab, et antud meetme potentsiaali tuleks veelgi uurida ja arendada.

5. Terminoloogia

5.1 Ettepaneku teema korraldajaks määratlemiseks on vaja kokku leppida, millist hagi käesolevas arvamuses silmas peetakse.

Uurimusest liikmesriikides vastu võetud erinevate süsteemide kohta tuli välja, et eri tüüpi hagide määratlused ja sisu erinevad oluliselt. Seega tuleb eristada esindushagisid, hagasid avaliku huvi kaitseks ning ühishagisid.

⁽³⁰⁾ Patrick von BRAUNMUHL väitis 29. juunil 2007. aastal komisjoni korraldatud ajurünnakul Leuvenis kollektiivse kaebamise kohta põhjendatult, et „kollektiivsed hagid võimaldaksid vähendada ühe ja sama juhtumi individuaalsete kohtuasjade arvu. Eelkõige võib ettevõtte opt-out süsteemi puhul lahendada suure hulga tarbijate nõudeid üheainsa menetluse käigus. Ettevõtte võib pidada läbiraakimisi kahju saanud tarbijatest moodustatud väikese esindajate rühmaga ning suunata oma vahendid üheainsa protsessi lahendamisele, selle asemel, et neid erinevate menetluste vahel jagada. Isegi kui pooled ei jõua kokkuleppele ja otsuse peab langetama kohus, on õiguskindlus paremini tagatud, kui sama otsus hõlmab kõiki samast juhtumist või õiguserikkumisest tulenevaid kohtuasju”.

⁽³¹⁾ Käesolevat punkti täpsustati 12.-13. novembril 2007 Lissabonis toimunud seminaril „Rooma I ja Rooma II”, mille korraldas eesistujariik Portugal koos eesistujariikide Saksamaa ja Sloveeniaga ning Euroopa Õiguse Akadeemiaga (Euro-päische Rechtsakademie — ERA).

5.2 Esindushagide esitamise õigus on ainult tarbijaorganisatsioonidel või haldusorganitel (Ombudsmanil või sarnastel organitel), eesmärgiga lõpetada tegevus, millega rikutakse tarbijate õigusi, ja teatud riikide puhul koguni saavutada ebaausate või ebaseaduslike tingimuste tühistamine tarbijalepingutes.

5.3 Hagid avaliku huvi kaitseks pakuvad tarbijaorganisatsioonidele võimaluse otsustada, kas esitada kohtule hagi juhul, kui tarbijate üldisi huve on rikutud kas materiaaõiguse konkreetse sätte või üldise käitumismnormi rikkumisega. Avalik huvi ei ole tarbijate individuaalsete huvide summa, vaid on pigem sarnane üldise huvi mõistele.

5.4 Ühishagi on hagi, mis võimaldab paljudel isikutel oma õigusi välja nõuda ja saada hüvitist. Tehniliselt tähendab ühishagi seega individuaalsete õiguste väljanõudmist kollektiivse menetluse kaudu.

5.5 Ühishagi rakendamine ei ole tingimata piiratud ainult tarbijakaitse või konkurentsi valdkonnaga.

Käesolevas arvamuses käsitletakse mõistet „ühishagi” siiski üksnes materiaalsetes valdkondades vastavalt ELi õiguse määratlusele.

5.6 Seetõttu tehakse ettepanek kasutada käesolevas arvamuses terminit „ühishagi” ⁽³²⁾.

6. Õiguslik alus

6.1 Tarbijakaitsepoliitika õigusliku aluse võib leida asutamislepingu XIV jaotises „Tarbijakaitse”, mille artikkel 153 pakub kõnealusel teemal olulist mõtteainet.

6.2 Ehkki praegusel hetkel on tarbijakaitseõigus arenenud suurel määral vastavalt ELi asutamislepingu artiklile 95, siis tarbijakaitse käesoleva arvamuse tähenduses on ilmselgelt meede, mis on mõeldud tarbijate majanduslike huvide kaitsmiseks.

6.3 On vaieldamatult selge, et ühishagi tagab suurema kaitse ja võimaldab tarbijaorganisatsioonidel tarbijate huvide kaitseks organiseeruda, st tagada neile õiglane hüvitis juhul, kui rikutakse neile Euroopa Liidu õigusega (sh konkurentsiõigusega) tagatud õigusi.

6.4 Lisaks annab ühishagi Euroopa Liidu tasandil panuse siseturu toimimise parandamiseks tarbijate heaks, mis on üks siseturu läbivaatamise eesmärkidest. Omakorda annab see tarbijatele rohkem kindlust piiriüleseks ettevõtluseks ⁽³³⁾.

⁽³²⁾ Võrdlev ülevaade liikmesriikides kasutusel olevatest erinevatest terminitest ja nende tähendustest eri keeltes on avaldatud järgmises artiklis: Louis DEGOS ja Geoffrey V. MORSON „Class System”, Los Angeles Lawyer Magazine, november 2006, lk 32 ja edasi. Iirimaa on kasutusel termin „Multi-party litigation” (MPL). Inglismaal kasutatakse termineid „group litigation order” (GLO) või lihtsalt „group action”; Saksamaal on kasutusel „Gruppenklage”, Rootsis „Grupptalan” või „Collective lawsuit”, Portugalis „Popular lawsuit” ja Ungaris „Combined lawsuit”.

⁽³³⁾ Vt komisjoni 20. novembri 2007. aasta teatis „21. sajandi Euroopa ühtne turg” KOM(2007) 724 lõplik.

6.5 Samuti võib väita, et tegemist on puhtalt juriidilise vahendiga, mille sobivaks õiguslikuks aluseks võiksid olla artiklid 65 ja 67. Nende artiklite alusel on komisjon alates 1996. aastast esitanud ettepanekuid ning nõukogu ja Euroopa Parlament on ELi tasandil vastu võtnud mitmeid õigusakte tsiviilmenetlusõiguse valdkonnas ⁽³⁴⁾.

Kõnealust lahendust tuleks kaaluda nii pea, kui ühishagisid saab rakendada nii piiriüleste kui ka riigisiseste vaidluste puhul ning samuti muudes valdkondades peale tarbijakaitseõiguse.

6.6 Ühishagi peaks igal juhul kinni pidama subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetest ning mitte minema kaugemale, kui on vajalik asutamislepingu eesmärkide saavutamiseks, tingimusel et liikmesriikides ei saa neid eesmärgi saavutada ning seetõttu on parem neid saavutada Euroopa Liidu tasandil.

6.7 Samuti tuleb arvesse võtta OECD Ministrite Nõukogu tarbijavaidluste lahendamist ja kahju hüvitamist käsitlevas soovitusel (C(2007)7, 12. juuli 2007) esile toodud põhimõtteid ja mehhanisme, mida esitatakse kõikide liikmesriikide jaoks ühtsetena, hoolimata nende õiguskultuuride eripäradest.

⁽³⁴⁾ Muu hulgas hõlmavad need järgmisi õigusakte:

- Roheline raamat tarbijatele õiguskaitse kättesaadavuse ning ühtsel turul tarbijavaidluste lahendamise kohta (KOM (1993) 576 lõplik);
- Komisjoni 12. mai 1995. aasta soovitus äritehingute maksetähtaegade kohta ja sellega seonduv komisjoni teatis (vastavalt EÜT L 127, 10.06.1995 ja EÜT C 144, 10.6.1995);
- komisjoni 14. veebruari 1996. aasta teatis „Tarbijate õiguskaitse kättesaadavuse ning siseturul tarbijavaidluste lahendamise tegevuskava”, (KOM(1996) 13 lõplik);
- Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile „Suurema efektiivsuse suunas Euroopa Liidu kohtuotsuste saavutamisel ja täitmisel” (KOM(1997) 609 lõplik, EÜT C 33, 31.1.98);
- 19. mai 1998. aasta direktiiv 98/27/EÜ ettekirjutuste kohta tarbijate huvide kaitseks (EÜT L 166, 11.6.1998);
- Nõukogu 29. mai 2000. aasta määrus (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (EÜT L 160, 30.6.2000). Komitee arvamuse raportöör kõnealusel teemal oli Guido Ravoet (CESE 79/2001, 26. jaanuar 2001, EÜT C 75, 15.3.2000);
- Nõukogu 29. mai 2000. aasta määrus (EÜ) nr 1347/2000 abieluasjade ja vanemliku vastutusega abikaasade ühiste laste eest seotud asjade kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta, *idem*. Komitee arvamuse raportöör kõnealusel teemal oli Paolo Braghin (CESE 940/1999, 20. oktoober 1999, EÜT C 368, 20.12.1999).
- Nõukogu 29. mai 2000. aasta määrus (EÜ) nr 1348/2000 tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kätteleandmise kohta, *idem*. Komitee arvamuse raportöör kõnealusel teemal oli Bernardo Hernández Bataller (CESE 947/1999, 21. oktoober 1999, EÜT C 368, 20.12.1999).
- 29. juuni 2000. aasta direktiiv 2000/35/EÜ hilinenud maksimisega võitlemise kohta äritehingute puhul (EÜT L 200, 8.8.2000);
- Meetmete programm kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte rakendamiseks tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT C 12, 15.5.2001)
- Nõukogu 28. mai 2001. aasta otsus, millega loodi Euroopa õiguslase koostöö võrgustik tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT L 174, 27.6.2001). Komitee arvamuse raportöör kõnealusel teemal oli Daniel Ritureau (CESE 227/2001, 28. veebruar 2001, EÜT C 139, 11.5.2001).
- Nõukogu 28. mai 2001. aasta määrus (EÜ) nr 1206/2001 liikmesriikide kohtutevahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT L 174, 27.6.2001). Komitee arvamuse raportöör kõnealusel teemal oli Bernardo Hernández Bataller (CESE 228/2001, 28. veebruar 2001, EÜT C 139, 11.5.2001).
- Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Brüssel I) (EÜT L 12, 16.1.2001); Komitee arvamuse raportöör kõnealusel teemal oli Henri Malosse (CES 233/2000, 1. märts 2000, EÜT C 117, 26.4.2000);
- Roheline raamat alternatiivse vaidluste lahendamise kohta tsiviil- ja kaubandusõiguses (KOM(2002) 196 lõplik, 19.4.2002);
- 21. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 805/2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta (ELT L 143, 30.4.2004). Komitee arvamuse raportöör kõnealusel teemal oli Guido Ravoet (CESE 1348/2002, 11. detsember 2002, ELT C 85, 8.4.2003).
- Ettepanek: määrus, millega kehtestatakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus (KOM(2005) 87 lõplik, 15.3.2005). Komitee raportöör kõnealusel teemal oli Jorge Pegado Liz (CESE 243/2006, 14. veebruar 2006).
- Roheline raamat kohtuotsuste täitmise tõhustamise kohta Euroopa Liidus: pangakontode arestimine (KOM(2006) 618 lõplik). Komitee raportöör kõnealusel teemal oli Jorge Pegado Liz (CESE 1237/2007, 26. september 2007).
- 12. detsembri 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1896/2006 (ELT L 399, 30.12.2006), millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus. (KOM(2004) 173 lõplik, 19.3.2004). Komitee raportöör kõnealusel teemal oli Jorge Pegado Liz (CESE 133/2005, 22. veebruar 2005).

7. Ühishagi parameetrid Euroopa Liidu tasandil

7.1 Milline ei peaks ühishagi olema?

7.1.1 Ühishagi ei peaks olema esindushagi

7.1.1.1 Esindushagi võivad esitada üksnes teatud selleks volitatud organid (tarbijaorganisatsioonid, Ombudsman). Nimetatud menetluse kaudu ei ole tarbijatel üldjuhul võimalik taotleda individuaalse kahju hüvitamist.

7.1.1.2 Menetluse peamine eesmärk on lõpetada tegevus, millega rikutakse tarbijate õigusi, ja teatud riikide puhul koguni tühistada ebaausad või ebaseaduslikud tingimused tarbijalepingutes, mille puhul kohtunik ei saa määrata mitte mingisugust hüvitist.

7.1.1.3 Mõnedes riikides on nimetatud süsteeme kohandatud, et oleks võimalik tarbijate kahju hüvitada. Sellist hüvitist ei maksta aga tarbijale individuaalselt, vaid selle võtavad hoiule esindusorganid või makstakse see riigile sotsiaalvaldkonnas kasutamiseks.

7.1.1.4 Seega ei vasta esindushagi süsteem praktikas tõelisele ühishagile, mille puhul kõigi tarbijate kahju hüvitatakse üheainsa kohtumenetluse kaudu.

7.1.2 Ühishagi ei peaks olema USA „kollektiivhagi”

7.1.2.1 Euroopa ühishagi loomine ei peaks Euroopas kaasa tooma Ameerika Ühendriikides kasutatava kollektiivhagi rakendamist. Ameerika õigussüsteem erineb oluliselt liikmesriikide õigussüsteemidest. Kollektiivhagi nõrgad küljed, milleks peetakse liigset vaidluste lahendamist, on omased just Ameerika õigussüsteemile ja need ei saa Euroopas esineda.

7.1.2.2 Ameerika Ühendriikides võtavad kohtuotsuseid vastu kodanikest moodustatud vandekogud ja valitud kohtunikud. Ameerika süsteemi eriline ülesehitus, mis erineb suurema osa liikmesriikide süsteemidest (kus on professionaalsed kohtunikud), viib tihti olukordadeni, kus mõnede osariikide kohtud rahuldavad põhjendamatuid hagnosisid ning langetavad hagejatele liiga soodsaid otsuseid. Selle tulemusel eelistavad tarbijad esitada oma hagi teatud kohtutele ning väldivad neid kohtuid, mis kuuldavasti langetavad vähem soodsaid otsuseid (nn *forumshopping*).

7.1.2.3 Euroopa ühishagi peaks vastupidi takistama kohtu valikut, kuna sellega luuakse ja kehtestatakse kõigis liikmesriikides ühte tüüpi kohtumenetlus. Sellest tulenevalt käsitletakse hagi samamoodi kõigis kohtutes ning langetatakse sarnane kohtuotsus olenemata sellest, millise kohtu või riigi hageja valis.

7.1.2.4 Ameerika Ühendriikides lisanduvad tegelikule kahjuhüvitisele ka kahjutasud. Vandekogude ja valitud kohtunike määratletud kahjutasud võivad küündida astronoomiliste summadeni. Enamikes Euroopa riikides kahjutasusid ei maksta.

7.1.2.5 Ameerika Ühendriikides tasustatakse advokaate üldise tingimuslike tasude (*contingency fees*) süsteemi alusel. Antud süsteem on teatud mõttes *pactum de quota litis*, mis tähendab, et advokaadid, kes võivad ka ise olla hagejad, omavad huvi hagi tulemuse osas. Selline süsteem on enamikes ELi liikmesriikides seaduse või advokaatide eetikakoodeksiga keelatud.

7.2 Peamine valik: *opt-in* või *opt-out*

Vastavalt uurimusele liikmesriikides kasutatavate ühishagi menetluste kohta võib menetlused jagada kahte rühma selle alusel, millist süsteemi kasutatakse hagi esitamiseks ja tarbija osalemiseks menetluses. Kui tarbija peab menetluses osalemiseks eraldi taotluse esitama, on tegemist *opt-in* lähenemisega. Kui aga hagi esitamine tähendab automaatselt tarbija osalust menetluses ilma vastava tarbija taotluseta, on tegemist *opt-out* lähenemisega. Viimasel võimalusel on tarbijal alati õigus otsustada menetluses mitte osaleda. Euroopa ühishagi loomisel tuleb seega kindlasti valida, milline süsteem kõnealuse hagi aluseks võtta.

7.2.1 Opt-in ja katsejuhtumid

7.2.1.1 *Opt-in* süsteem näeb ette isiku tahte ülesnäitamist menetluses osalemiseks. Asjassepuutuvatel isikutel tuleb seega endast teavitada ja selgesõnaliselt väljendada oma soovi menetluses osalemiseks enne, kui kohus otsuse langetab.

Paralleelselt *opt-in* süsteemiga on arenenud ka nn katsejuhtumi süsteem, mis põhineb pretседendil. Antud menetlused on sarnased *opt-in* lähenemisel põhinevate ühishagidega, kuna asjassepuutuvad isikud peavad menetluses osalemiseks endast teavitama ja esitama individuaalse nõude. Katsejuhtumi süsteem on selle poolest erinev, et kohtunik valib ühe individuaalse nõude ning käsitleb üksnes seda juhtumit. Menetluse käigus langetatud otsus kehtib kõigi teiste individuaalsete nõuete puhul, mis on kohtus registreeritud.

7.2.1.2 Süsteemi eelised

7.2.1.2.1 Iga ühishagis osaleja peab üldiselt menetluses osalemiseks endast teavitama ning laskma ennast registrisse kanda. Seega on tegemist isiku selge tahteavaldusega, mistõttu menetlus on kooskõlas isiku õigusega pöörduda kohtusse. Hageja toimib asjassepuutuvate isikute nimel üksnes juhul, kui need on talle selleks ametliku volituse andnud.

7.2.1.2.2 *Opt-in* süsteemi puhul saab asjakohaste hüvitiste võimalikku suurust määratleda juba eelnevalt. See on oluline kahjunõudega otseselt seotud kostjatele nii üldisemas plaanis kui ka seetõttu, et sel viisil on kostjal võimalik sõlmida kindlustuslepinguid, mis võiksid katta osa eeldatavast kahjunõudest. Seega reserveeritaks piisavad rahalised vahendid põhjendatud kahjunõuete hüvitamiseks.

7.2.1.2.3 Katsejuhtumi menetluse puhul esitatakse kohtunikule asja käsitlemiseks ainult üks individuaalne toimik: see võimaldab võita aega ja on kohtuniku jaoks tõhusam, kuna kohtunik saab ettevõtte vastutuse üle otsuse langetada kõigest ühe juhtumi alusel.

7.2.1.3 Süsteemi puudused

7.2.1.3.1 Kõnealuseid mehhanisme on raske hallata ning need on kulukad, kuna kõik asjassepuutuvad isikud peavad menetluses osalemiseks endast teavitama ja nende kohta koostatakse individuaalsed toimikud. Individuaalsete toimikute haldamine muutub keeruliseks, kui asjassepuutuvaid isikuid on väga palju.

7.2.1.3.2 See toob omakorda kaasa väga pikki viivitusi menetluse käigus, kuna kohus peab kõiki individuaalseid toimikuid korrastama ja käsitlema. Enamike ühishagide aluseks olevate masshagide puhul on individuaalsed kahjud suhteliselt sarnased ning enamasti ei ole vaja neid eraldi uurida.

7.2.1.3.3 Katsejuhtumi puhul ei määratle kohtunik sageli hüvitise summat ning suunab vahel juhtumi edasi põhjalikumaks käsitlemiseks individuaalsel menetlusel. See tekitab halduslikke probleeme ja pikendab menetluse kestust.

7.2.1.3.4 Ühishagide uurimisel *opt-in* või katsejuhtumi süsteemi rakendavates riikides ilmnes muu hulgas, et suur osa tarbijatest ei esita kohtule nõuet, kuna neil puudub teave vastava menetluse olemasolu kohta. Samuti keelduvad paljud asjassepuutuvad isikud kohtusse pöördumast kohtumenetlusega kaasnevate materiaalsete, rahanduslike või psühholoogiliste takistuste tõttu (see nõuab aega ja raha ning kogu protseduur on äärmiselt keeruline).

7.2.1.3.5 Seetõttu osaleb menetluses märkimisväärselt vähem isikuid, kui neid potentsiaalselt olla võiks. Seega ei ole tarbijate kahju hüvitamine täielik ning vaidlusaluse tegevuse käigus ettevõtte poolt ebaseaduslikult teenitud tulu võib jääda suures osas ettevõtjale. Menetluse tõkestav eesmärk jääb saavutamata.

7.2.1.3.6 Lisaks tekitab kõnealune süsteem probleeme seoses vastuvõetud otsuse suhtelise mõjuga. Menetluse käigus langetatud otsus kehtib ainult isikute suhtes, kes hagi osalesid. Samas on nendel tarbijatel, kes ühishagis ei osalenud, täielik õigus esitada individuaalne hagi, mille tulemus võib olla vastuolus ühishagi menetluse käigus vastuvõetud otsusega.

7.2.2 Opt-out

7.2.2.1 Tavapärane ühishagi põhineb *opt-out* süsteemil, mis tähendab, et kõik teatud tegevuse tõttu kahju kannatanud isikud kaasatakse automaatselt menetlusse, välja arvatud juhul, kui isik on selgesõnaliselt väljendanud oma soovi mitte osaleda.

Mõned Euroopa riigid on selle süsteemi alusel loonud ühishagide jaoks *sui generis* menetluse.

7.2.2.2 Süsteemi eelised

7.2.2.2.1 Ühishagide uurimisel *opt-out* süsteemi rakendavates riikides ilmnes, et antud süsteem on lihtsmini hallatav ja tõhusam kui mõnedes liikmesriikides kasutusel olevad muud süsteemid.

7.2.2.2.2 *Opt-out* tagab asjassepuutuvatele isikutele tegeliku ligipääsu õigusemõistmisele ning võimaldab seeläbi maksta kõigile teatud tegevuse tõttu kahju kannatanud tarbijatele õiglast ja tõhusat hüvitist.

7.2.2.2.3 *Opt-out* süsteem aitab vältida haldusprobleeme nii hageja kui ka kohtu seisukohast vaadatuna (ühishagis osalevad liikmed teavitavad endast alles pärast menetlust ja mitte enne seda).

7.2.2.2.4 Lisaks on süsteemil tegelik tõkestav mõju asjassepuutuvale ettevõttele, kuna ettevõtte on kohustatud pakkuma hüvitist kõigile teatud tegevuse tõttu kahju saanud isikutele ning võib olla kohustatud tagastama tegevuse käigus ebaseaduslikult teenitud tulu.

7.2.2.2.5 Samuti tuleb arvesse võtta eeliseid, mida kõnealune süsteem pakub ettevõttele. Ühishagi võimaldab säästa inimressursi ja rahalisi vahendeid ning võimaldab ettevõttel ennast tõhusamalt kaitsta. Selle asemel, et ettevõtte peaks samal ajal tegelema paljude sarnaste juhtumitega mitmetes erinevates kohtutes, on tal võimalik valmistada oma kaitset ette üheainsa kohtu ees.

7.2.2.3 Süsteemi puudused

7.2.2.3.1 Kõnealust süsteemi võib pidada mittevastavaks mõnede riikide põhiseaduslikele põhimõtetele ja Euroopa inimõiguste konventsioonile, eelkõige seoses isiku õigusega pöörduda kohtusse, kuna isikud kaasatakse ühishagisse automaatselt ilma nende poolse selge nõusolekuta. Kui kõnealused isikud ei taotle eraldi menetlusest kõrvalejäämist, siis võib vastuvõetud otsus neile siduv olla.

Sellel põhjal on isikutel täiesti võimalik nimetatud individuaalne õigus säilitada. Selleks on kaks võimalust. Esiteks võib asjassepuutuvate isikute poole nimeliselt pöörduda — seda eeldusel, et need, kes seejärel ei taotle menetluses mitteosalemist, annavad oma vaikiva nõusoleku menetluses osalemiseks. Teine võimalus on anda rühma liikmetele õigus menetluses osalemisest igal ajal loobuda, seda isegi pärast otsuse vastuvõtmist, ning juhul, kui otsus oli neile ebasoodne, võimaldada neil esitada individuaalne hagi.

7.2.2.3.2 Samuti tagatakse sellised kaitseõigused nagu võistlevuse põhimõte ja poolte võrdsuse põhimõte: ettevõtte peab saama kasutada individuaalseid õiguskaitsevahendeid ühe kannatanu suhtes, kes on ühishagiga hõlmatud rühma liige. Antud põhimõte on seotud õigusega õiglasele kohtumõistmisele (Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 6). *Opt-out* süsteemi puhul on aga võimalik, et ettevõtte ei ole eraldi pöördunud kõigi asjassepuutuvate isikute poole ega ole neist teadlik. Sellest tulenevalt ei ole ettevõttel alati võimalik individuaalseid õiguskaitsevahendeid kasutada.

Ühishagi puhul on aga individuaaljuhtumid paratamatult sarnased ning selle paikapidavuse eest vastutab kohtunik. Tarbijate õiguste ja konkurentsiga seotud kohtuvaidlused tulenevad peamiselt lepingutest ning seetõttu on asjassepuutuvate isikute olukord praktiliselt ühesugune. Juriidiline küsimus (*causa petendi*) on üks ja seesama. Sellest tulenevalt on raske ette kujutada, kuidas ettevõtte saaks kasutada spetsiifilisi õiguskaitsevahendeid üksiktarbija suhtes.

Kohtunikul võib olla õigus jätta kogu menetluse vältel kõrvale hagi, mille puhul ta täheldab olulisi faktiliste või õiguslike asjaolude erinevusi.

Hüvitise määramisel on kohtunikul võimalik luua alarühmi, et hüvitiste suurus vastaks paremini igale konkreetsele olukorrale, mistõttu ettevõtte vastutus võib olla väiksem.

7.2.3 Opt-in või opt-out süsteem vastavalt kohtuvaidluse tüübile

7.2.3.1 Taanis ja Norras hiljuti vastu võetud süsteem näeb samaaegselt ette nii *opt-in* kui ka *opt-out* süsteemi kasutamist. Kohtunik võib otsustada kasutada *opt-out* süsteemi juhul, kui kohtuvaidluse nõue puudutab väikeseid summasid, nõuded on sarnased ja *opt-in* süsteemi kasutamine on raskendatud. Tarbijakaitseõiguses on palju selliseid kohtuvaidlusi, mille puhul tarbijatel ei ole võimalik saada tõhusat individuaalset hüvitist, kuna nõue on seotud suure arvu asjassepuutuvate isikute ning väikeste rahasummadega. *Opt-out* süsteemil põhinev menetlus võimaldab arvesse võtta kõiki asjassepuutuvaid isikuid ning tagada karistus, mis vastab suurusjärgu poolest ebaseaduslikult teenitud tulu suurusele. Kui kohtuvaidluse nõue puudutab märkimisväärset individuaalset kahju, valitakse *opt-in* süsteem, mis eeldab, et menetluses osalemiseks teavitab iga tarbija endast ise.

7.2.3.2 Süsteemi eelised

Masshagi puhul on menetluse haldamine lihtsustatud. Hüvitise tagamise eesmärk on täidetud tõhusa teavitamise korral. Samuti on täidetud tõkestav eesmärk.

Võimalikke vastuolusid riikide põhiseaduste ja Euroopa inimõiguste konventsiooniga tasakaalustavad tõhus hüvitiste tagamine ja tõkestava eesmärgi täitmine.

7.2.3.3 Süsteemi puudused

Kõigepealt tuleb tähelepanu juhtida *opt-in* ja *opt-out* süsteemi vahel piiri tõmbamise raskusele. Eespool nimetatud riikides võeti need süsteemid kasutusele alles hiljuti ja seetõttu ei ole veel võimalik rääkida konkreetsetest juhtumitest. Vastavad seadused viitavad üksnes „masshagidele, mis puudutavad väikeseid rahasummasid ning mille puhul ei eeldata individuaalseid menetlusi“.

Piiri hägususe probleem võib kaasa tuua väga pikki vaidlusi menetluse käigus ning menetlust pikendavaid apellatsioone.

7.3 Kohtuniku roll

7.3.1 Sellist tüüpi menetluse puhul, kus vastamisi on palju hagejaid, on kohtunikule antud volitused märkimisväärse tähtsusega.

7.3.2 Enamike *opt-out* süsteemi kasutavate menetluste puhul vaatab kohtunik esimeses etapis hagi läbi, et kontrollida, kas hagi saab vastu võtta. Katsejuhtumi süsteemi puhul vaadatakse samal eesmärgil läbi individuaalne toimik.

7.3.2.1 Vastuvõetavuse kontroll on seetõttu oluline, et nii on juba menetluse alguses võimalik peatada kõik ilmselt põhjendamata või ebatõelised hagid, mis võiksid õigusvastaselt kahjustada asjassepuutuva ettevõtte mainet; nii välditakse olukorda, et kuritarvitav või ebasobiv menetlus jõuaks järgmiste etappideni.

7.3.2.2 Vastuvõetavuse kontrolli korraliku täitmise eest vastutab kohtunik. Tema konkreetseks ülesandeks on kontrollida, kas hagi vastab ühishagi seaduses sätestatud tingimustele.

7.3.2.3 Täpsemalt peab kohtunik veenduma, et:

- kohtuvaidluseks on olemas seaduslik alus (hageja algatatud menetlus ei tohi olla välistatud);
- rühma ülesehitus muudab raskendatuks ühismenetluse või volitusega menetluse kasutamise;
- rühma liikmete puhul langevad õiguslikud või faktilised asjaolud kokku (sama *causa petendi*);
- ettevõtte vastu esitatud hagi on kooskõlas eeldatavate faktidega (esitav nõue on põhjendatud — *fumus boni iuris*);
- hageja on suuteline adekvaatselt esindama ja kaitsma ühishagis osalejate huve.

7.3.3 Järgmises etapis on oluline, et kohtunik saaks vajadusel tehingu heaks kiita või tagasi lükata, kui see ei ole ühishagis osalejate huvides. Selleks peavad kohtuniku volitused olema suuremad kui lihtsalt õigus tehinguid heaks kiita, millega enamike ELi liikmesriikide õigussüsteemides kohtunike seadusega omandatud volitused piirnevad.

7.3.4 Kõnealuse menetluse eripära tingib ka vajaduse kohandada vastavalt tõendite esitamise tingimusi. Kohtunikul peab olema võimalik kasutada ettevõtte või kolmandate isikute suhtes kohtukorraldusi, et tagada dokumentide esitamine, või peab kohtunikul olema lubatud määrata uurimistoiminguid uute asitõendite leidmiseks. Ühishagi kehtestav õigusakt peab selgesõnaliselt sätestama, et kohtunik ei tohi keelduda eespool nimetatud toimingute läbiviimisest juhul, kui hagejad on seda taotlenud.

7.3.5 Selleks, et kohtunikud saaksid nimetatud volitusi täiel määral rakendada, tundub olevat vajalik sätestada, et üksnes teatud eraldi määratud kohtutel on pädevus ühishagisid käsitleda. Seega tuleks liikmesriikide õiguslikke struktuure vastavalt kohandada ning viia sisse eraldi koolitused kohtunikele, kes määratud kohtutes ühishagisid käsitlema hakkavad.

7.4 Tõhus kahju hüvitamine

7.4.1 Ühishagi esitamise kaudu peab olema võimalik taotleda materiaalse (rahalise) kahju, valu ja kannatuste ning muu mitteainelise kahju hüvitamist. Kuna hagi esitamise eesmärk on nii tarbijale kahju hüvitamine kui ka hoiatavaks näiteks olemine, tundub olevat vajalik näha ette igat liiki kahjude hüvitamine. Samuti peab kohtutel olema võimalik kasutada lihtsaid, vähekulukaid ja läbipaistvaid hindamismeetodeid, kuid samas ei tohiks jätta kõrvale ka kahjude hüvitamise põhimõtet.

7.4.2 Ühishagi esitajatel peab olema võimalik saada kohtus eri tüüpi hüvitisi. Lisaks teatud tegevuse lõpetamisele või mõne veel võimaliku tegevuse kehtetuks tunnistamisele tuleb tagada, et tekitatud kahju on võimalik hüvitada nii otseselt kui ka kaudselt. Täiendavalt tuleb kavandada ka muid hüvitamisvõimalusi, nagu näiteks kohtu otsusest teatamine, selle tutvustamine avalikkusele jne.

7.4.3 Otsene individuaalne hüvitamine ei peaks olema ainus hüvitamisviis, kuna teatud juhtudel on see keeruline või isegi võimatu, kas seetõttu, et *opt-out* süsteemi puhul ei saa ühishagis osalejaid kindlaks teha, nende arvukuse tõttu või sel põhjusel, et neile isiklikult tekitatud kahju on liiga väike. Oluline on, et kannatanud saaksid alati hüvitist, isegi kaudselt, ja et saavutataks ka tõkestav mõju.

7.4.3.1 Tuleb kavandada sobivad võimalused juhuks, kui kohus saab arvutada individuaalsed hüvitised kõigile kindlaks tehtud või kindlaks tehtavatele ühishagis osalejatele (*opt-in* süsteemi puhul, katsejuhtumitel või koguni *opt-out* süsteemi puhul, näiteks kui ettevõtja on esitanud kannatanud klientide nimekirja), aga ka juhuks, kui hüvitiste individuaalne maksmine kujuneks liiga kulukaks võrreldes üksikisikule tekitatud kahju väikeste summadega.

7.4.3.2 Ka juhtudel, kui osa summadest jääb jaotamata, tuleb eelistada kaudse hüvitamise võimalust selle summa arvelt, mis üle jääb. Kohtunik peab oma otsuses esitama ülejäägist kaetava tegevuse üksikasjad ning võtma vastu selle korraldamise järelevalve tingimused; järelevalve läbiviimise võib teha ülesandeks ka kolmandale poolele.

7.4.3.3 Kui ka selline hüvitusviis osutub võimatuks, tuleb kohtuniku kindlaks määratud kogu ülejääv summa maksta ühishagide toetusfondile tulevaste menetluste rahastamiseks.

7.4.3.4 Juhul kui kohtunikul ei ole võimalik arvutada välja kõiki individuaalseid hüvitisi, kui kõiki ühishagis osalejaid ei saa kindlaks teha (üksnes *opt-out* süsteemi puhul), peab tal olema võimalik kindlaks määrata eri liiki kahjude hindamise raamistik. Kõnealuste summade jaotamise võib teha ülesandeks kohtu registriosakonnale, ühishagis osalejaid esindavale advokaadile või kolmandale poolele (kindlustusandjale, raamatupidajale jne). Selle eeliseks on asjaolu, et nii vabastatakse kohus pikast ja keerulisest individuaalsete taotluste analüüsimisest.

7.4.3.5 Teise kirjeldatud võimaluse puhul peab kohtunikul olema võimalik eraldada pärast kohtuotsuse teatamist endast märku andnud ühishagis osalejatele individuaalne hüvitis. Hüvitistest üle jäänud summa tuleb eraldada ühishagis osalenutele tekkinud kahju kaudse hüvitamise meetmete.

7.4.3.6 Kui kõik otsese hüvitamise võimalused osutuvad võimatuks, tuleb üle jäänud summa maksta toetusfondi.

7.5 Otsuse edasikaebamine

7.5.1 Ühishagide puhul tuleb tunnustada mõlema poole õigust otsus edasi kaevata.

7.5.2 Arvestades vajadust tagada hüvitiste kiire maksmine kannatanutele ja olla kindel, et mõlema poole õigusi on korralikult arvesse võetud, tuleks kummagi poole õigust otsus edasi kaevata vaadelda just nende nõuete taustal.

7.5.3 Seega tundub oluline, et kõnealuse õiguse tunnustamiseks peavad liikmesriigid kehtestama kiirendatud edasikaebuste menetlemise korra, et vältida mitte mingeid tulemusi andvat süsteemi.

7.5.4 Samuti annab ühishagi esitanutele menetluses kindlustunnet see, kui tagatakse, et süüdimõistetud poolelt välja nõutavad hüvitised on korralikult kantud ettevõtte raamatupidamisse.

7.6 Süsteemi rahastamine

7.6.1 Ühishagi süsteem peab end ise rahastama.

7.6.2 Kuna ei ole soovitatav — või isegi mitte võimalik — viia Ameerika Ühendriikide eeskujul sisse üldist tingimuslike tasude süsteemi, sest see on vastuolus Euroopa õigustraditsiooniga, tuleb tingimata luua rahastamisviis võimaldamaks inimestel, kellel puuduvad ühishagi algatamiseks vajalikud vahendid, saada ettemaksu õiguskulude katmiseks (advokaadi tasu, kulud eksperdile seoses kohtuniku toetatavate menetlustoimingutega jne).

7.6.3 Üks võimalus kirjeldatud süsteemi rahastamiseks on luua ühishagide toetusfond, mida rahastatakse süüdimõistetud ettevõtete „ebaseaduslikest sissetulekutest”, mille suuruse määrab menetluse käigus kindlaks kohus, kui just teadaolevad vahetat kahju kandnud isikud ei nõua neid oma kahju hüvitiseks ⁽³⁵⁾.

7.6.4 Lisaks võiks üks toetusfondi ülesandeid olla koondada kogu teave käimasolevate ühishagi menetluste kohta ja teavitada sellest, mida on vaja teha endast teada andmiseks, kui soovitakse lasta end ühishagi esitajate rühmast välja arvata või hüvitist saada.

7.7 Muud menetluseeskirjad

Täpsemalt öeldes kehtestatakse arvukalt menetluseeskirju, millest esitatakse järgnevalt mõned näited teadmiseks võtmiseks.

Kõnealused eeskirjad tuleks kehtestada järgmistele juhtudele:

- huvipoolte teavitamise kord;
- õigusabikulud;
- koostöö liikmesriikide kohtu- ja haldusorganite vahel;
- kohtudokumentide menetlemise tähtajad ja aegumistähtajad;
- Interneti kasutamine (e-õigus).

8. Valitav õigusakti liik: määrus või direktiiv?

8.1 Ühishagi kasutamise võib ELi tasandil kehtestada direktiivi või määruse abil. Komitee arvates ei ole soovitus oma määratluse tõttu sobiv õiguslik vahend kõnealuse meetme ühtlustatud rakendamiseks vajalike tõhusust ja ühtsust soosivate tingimuste loomiseks 27 liikmesriigis.

⁽³⁵⁾ Hea näitena võib tuua Quebeci ühishagide toetusfondi, mida peetakse ühishagide süsteemi arengus äärmiselt oluliseks. Fondi rahastatakse ühishagide menetluse võitnud rahataotlejatele eelnevalt eraldatud summade tagasimaksetest ja hüvitise ülejääkidest, mida ühishagi esitanud rühma kuuluvad inimesed ei ole välja nõudnud. Ühishagi esitaja saab kohtunikult hagi esitamise seotud kulude hüvitist taotleda tõendavate dokumentide alusel.

8.2 Kui käsitletavat teemat kavandatakse laiendada ka muudele teemadele ja mitte üksnes tarbijakaitse kontekstis ning kui õiguslikuks aluseks valitakse asutamislepingu artiklid 65 ja 67, võiks kaaluda määruse vastuvõtmist samadel alustel nagu näiteks maksejõuetusmenetlust, Euroopa täitekorraldust, Euroopa maksekorraldusmenetlust, Euroopa väikeste nõuete menetlusi ja pangakontode arestimist käsitletavate määruste puhul.

8.3 Kui aga otsustatakse ühishagide kohaldamisala vähemalt algusjärgus piirata vaid tarbijaõigustele, tundub ühishagi kasutuselevõtuks ELi tasandil kõige rohkem sobivat direktiiv, mis oleks jätk kohtu ettekirjutust käsitlevale direktiivile.

8.4 Liikmesriikides kehtivad menetluskorrad on jätkuvalt väga erinevad, mistõttu tuleks ühishagi aluspõhimõtted sõnastada üldiselt, kuna liikmesriigid kohaldavad direktiivi lähtuvalt oma tavapärasest menetluskorradest.

Tegelikult ei saa ühtlustamise võimalikkuses kindel olla, kuna kõnealust hagi menetlema hakkavad kohtud peavad lähtuma asjaomase riigi õiguskorradest.

Hagi esitamise viise tuleb kohandada riigi konkreetsele korrale. Seetõttu ei oleks määrus sobiv valik.

8.5 Samuti tundub ilmne, et kõnealusel juhul tuleb direktiivis kehtestada täielik ühtlustatus, vältimaks seda, et liikmesriigid kehtestavad rangemad tingimused neile ettevõtetele, kelle peakorter asub asjaomases liikmesriigis.

Brüssel, 14. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

LISA

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteearvamusele

Arutelu käigus lükati tagasi järgmised muudatusettepanekud, mis kogusid hääletamisel vähemalt veerandi antud häälest.

1. Lisada uus punkt pärast punkti 7.2.2.2.4

Välja jätta järgmine tekst: „Lisaks on süsteemil tegelik tõkestav mõju asjassepuutuvale ettevõttele, kuna ettevõtte on kohustatud pakkuma hüvitist kõigile teatud tegevuse tõttu kahju saanud isikutele ning võib olla kohustatud tagastama tegevuse käigus ebaseaduslikult teenitud tulu.”

Motivatsioon

Vt punkti 7.6.3.

Hääletustulemus

Poolthääli: 104 Vastuhääli: 114 Erapooletuid: 13

2. Punkt 7.6.1

Punkt välja jätta:

„Ühishagi süsteem peab end ise rahastama.”

Motivatsioon

Õigusabile juurdepääsu tagamine on ametivõimude kohustus ning see ei saa sõltuda eelnevate hagide edust, mis ei ole uute menetlustega seotud (vt ka motivatsiooni punktis 7.6.3).

Hääletustulemus

Poolthääli: 107 Vastuhääli: 116 Erapooletuid: 10

3. Punkt 7.6.3

Muuta järgmiselt:

„Üks võimalus kirjeldatud süsteemi rahastamiseks on luua ühishagide toetusfond, mida rahastatakse süüdimõistatud ettevõtete „ebaseaduslikest sissetulekutest”, mille suuruse määrab menetluse käigus kindlaks kohus, kui just teadaolevad vahetat kahju kandnud isikud ei nõua neid oma kahju hüvitiseks. Ametivõimude ülesandeks jääb tagada õiguskaitse kättesaadavus, näiteks suunates tarbijaõiguse rikkumise trahvidest saadavad summad ühishagide rahastamiseks.”

Motivatsioon

Kavandatava võimaluse eesmärk on tagada tarbijatele tekitatud kahju hüvitamine. See ei hõlmaks karistusliku iseloomuga hüvitisi. Selle USA õigusest üle võetud ideega ühitatakse aga sobimatult tsiviil- ja karistusõigus. Juba ainuüksi kohustus maksta kahju kannatanud tarbijatele hüvitist on tõhusa tõkestava mõjuga ja pakub kannatanutele kahju eest täielikku hüvitist.

Mis puutub küsimusse, kas tulu teeniti õigusrikkumise või pettuse teel, siis selle üle otsustavad ametivõimud, kes määravad ka vastavad sanktsioonid. Ametivõimud võivad menetluse käigus trahvidest saadavad summad omakorda suunata ühishagi menetluse toetamiseks. Kohustus tagada õiguskaitse kättesaadavus on seotud avaliku võimu pädevustega, millele kohaldatakse demokraatlikku järelevalvet, mitte aga niivõrd eraõiguse alla käivate isikute ja organisatsioonidega.

Kuna eraldatavad hüvitised makstakse kahju kandnud tarbijatele, ei ole sobiv luua kunstlikku seost ühes ühishagi menetluses üle jääva summa ja hilisemate hagide vahel, eriti juhtudel kui sellise tegevuse eesmärk ei ole enam tarbijatele õiglase hüvitise tagamine.

Hääletustulemus

Poolthääli: 104 Vastuhääli: 106 Erapooletuid: 18

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele: EÜ tarbijapoliitika strateegia 2007–2013. Tarbijate mõjukuse suurendamine, heaolu edendamine ja tõhus kaitse”

KOM(2007) 99 lõplik

(2008/C 162/02)

13. märtsil 2007 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele: EÜ tarbijapoliitika strateegia 2007–2013.- Tarbijate mõjukuse suurendamine, heaolu edendamine ja tõhus kaitse”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektiooni arvamus võeti vastu 31. jaanuaril 2008. Raportöör oli Anna Maria **Darmanin**.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 148, erapooletuks jäi 5.

1. Järeldused ja soovitused

enamik siseturu osapooltest on väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted.

1.1 Komitee toetab kõnealust strateegiat 2007.–2013. aastaks ja usub, et see on tarbijakaitse valdkonnas paljulubav samm edasi. Komitee tunnustab, et komisjon on koostanud ambitsioonika, kuigi kohati hägusa kava ja arvab, et eesmärgid on võimalik saavutada määratud aja raames.

1.3.1 Tarbijakaitsepoliitika programmiga ei tagata mitte ainult tarbijate õiguste kaitse jõustamine ja hindamine, vaid aidatakse ka lihtsustada liikmesriikide äri sektorite ja tarbijakaitse organisatsioonide vahelist koostööd ja koordineerimist. Lõppkokkuvõttes on lisaks õigusaktidele tarbijate õigused kõige paremini kaitstud siis, kui kõnealused kaks sektorit ühise eesmärgi poole koos liiguvad.

1.1.1 Samas on komitee siiski seisukohal, et tarbijakaitse strateegia aastas keskmiselt 22,7 miljoni euro suurune eelarve on kahjuks liiga väike strateegias kirjeldatud meetmete rakendamiseks. Strateegia elluviimiseks püstitatud ambitsioonide ja eraldatud vahendite vahel on selge ebakõla.

1.4 Tarbija ja jaemüüja/teenuseosutaja haridus on määrava tähtsusega nii õigusaktide jälgimises ja tundmises, kui ka vastutustundliku ja säästva tarbimise ning tootmise juures.

1.2 Komitee märgib, et kuigi strateegia on positiivne ja ambitsioonikas, ei saa selle õnnestumises kuigi kindel olla, sest senised katsed tarbijakaitsepoliitika valdkonnas midagi parandada on osutunud pettumuseks. Nimetatud ambitsioonide saavutamiseks on vaja koostada lähituleviku dünaamiline kava.

1.5 Komitee peab oluliseks, et perioodil 2007–2013 tegeletak järgmiste teemadega:

1.3 Komitee märgib samuti, et tarbijakaitse valdkonnas on õigusaktidel esmatähtis roll. Teisest küljest ei ole olemasolevad õigusaktid paindlikud ning tarbijate ja tarnijate jaoks võib olulise tähtsusega olla õiglane turg. Kui turg ei toimi hästi, siis on õigusaktid vältimatult vajalikud. Komitee kutsub komisjoni üles tagama, et seal, kus õigusaktid on vajalikud, neid ka tõesti kohaldatakse ja järgitakse. See ei tohiks mingil viisil kahjustada liikmesriikide tarbijakaitset. Üks määratletud vahenditest on turu järelevalve, mille jaoks peab komisjon komitee arvates teostama korraliku makro- ja mikromajanduse teadusuuringu. Õigusaktidele jõustada ja pidevalt hinnata. Lisaks on oluline, et õigusaktid oleksid lihtsad ja arusaadavad, eelkõige seetõttu, et

— üha suurem tehnika kasutamine kaupade ja teenuste ning vastutustundliku tarbimise õiglasel edendamisel muudab e-kaubanduse üha levinumaks kaupade ja teenuste ostmise vahendiks, kuigi kehtivas õigusraamistikus ei ole e-kaubanduses tarbijakaitse tagatud, sest e-kaubanduse edusammud on kiiremad kui tarbijakaitse omad;

— õigusaktide jõustamise seal, kus see vajalik on — liikmesriikide õigusaktid ja nende jõustamine on ELis riigiti erinev. Oluline on, et need riigid, kus õigusaktide jõustamine on madalamal tasemel, jõuaksid järgi parema korraldusega riikidele;

— tarbijate kaebuste esitamise võimalus nii kollektiivsel kui individuaalsel tasandil — tarbijail peaks olema lihtsad ja tõhusad vahendid hüvituse saamiseks nii kodumaal kui

teistes riikides. Lisaks tuleks kogu Euroopa Liidus ühtlustada kollektiivse kaebuse esitamist nii, et individuaalsete tarbijate rühmad ja ühinenud tarbijad (eelkõige väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted) saaksid sel moel kaebust esitada;

- tarbijate õiguste kaitse rahvusvahelistel turgudel;
- tarbijakaitsega kõigis ELi poliitikates ja õigusaktides arvestamine;
- nende turusektorite tugev järelevalve, kus tarbijakaitse on hädavajalik.

2. Komisjoni strateegia põhisisu

2.1 Strateegias rõhutatakse peamisi probleeme järgmisel perioodil. Kõnealused probleemid on seotud sellega, et jaemüügi ja teenuste turg areneb ning kasvab selliselt, et tarbijate mõjukus üha suureneb. Suurem mõjukus võib siiski tekitada suure löhe tarbijate vahel, kellel on piisavad teadmised ja vahendid ning neil, kes on vähem kaitstud. See ei tähenda siiski, et tarbija heaolu oleks praegu maksimaalne, kuid peamine on mitte seada ohtu tarbijausaldust. Teine probleem on seotud ettevõtete, eelkõige väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete võimega kohaneda tehnoloogia edusammudega, mis toob kaasa muutuse nende toodete/teenuste müügi mudelis ning nad keskenduvad rohkem e-kaubandusele ja tarbijale suunatud teenustele.

2.2 Strateegias kirjeldatud eesmärgid, mis tuleb 2013. aastaks saavutada, on järgmised:

- ELi tarbijate mõjukuse suurendamine, sest see on tarbija heaolu tagamisel peamise tähtsusega, tugevdades samal ajal õiglasel ja asjaomasel teabel, õiglastel lepingutel ja kaebuse esitamise võimalusel põhinevat konkurentsivõimet;
- tarbijate heaolu parandamine hindade, valikuvõimaluste, kvaliteedi, sobiva hinna ja ohutuse seisukohast;
- tarbijate tõhus kaitsmine tõsiste riskide eest, eelkõige nende eest, mille eest eraisikud ise otseselt ei saa kaitsta.

Neid eesmärgi peetakse siseturu majandusliku kasvu saavutamisel peamisteks.

2.3 Kõnealused eesmärgid saavutatakse ELi tarbijapoliitika vahendite jaoks õigusraamistikku luues, et tagada tarbijakaitse ja õigusaktide tõhus rakendamine jõustamise, koostöö, teabe, hariduse ja kaebuste esitamise abil.

2.4 Prioriteetsed valdkonnad on seega järgmised:

- parem järelevalve tarbijaturgude ja riiklike tarbijapoliitikate üle;
- paremad tarbijakaitse normid;
- parem jõustamine ja kaebuste lahendamine;
- teadlikumad ja haritumad tarbijad;
- tarbija asetamine keskele kohale muudes ELi poliitikates ja õigusaktides.

Strateegias tuuakse esile igas prioriteetses valdkonnas rida meetmeid, millest mitmeid on eraldi märkuste osas kommenteeritud.

3. Üldised märkused

3.1 Komitee tervitab tarbijapoliitika strateegiat 2007.–2013. aastaks ja avaldab erilist poolehoidu strateegias selgelt väljendatud kontseptsioonile, mille kohaselt on tarbijausaldus ja –kaitse hästitoimiva ja eduka siseturu võtmesõnadeks. Siiski tuleks pöörata tähelepanu ELi edukatele näidetele seoses iseregulatsiooni, kaasregulatsiooni ja tegevusjuhendite koostamisega.

3.1.1 Komitee jaoks ei piirne tarbijapoliitika siseturu rakendamise, vaid — nagu on õigesti märgitud komisjoni teatises „21. sajandi Euroopa ühtne turg” (KOM(2007) 724 lõplik) — tarbija huvide rahuldamisel ja teenimisel tuleks eesmärgiks seada siseturg.

3.1.2 Komitee leiab, et komisjon peaks suunama oma poliitika turgude läbipaistvuse suurendamise ja siseturu tugevdamise suunas — tarbijapoliitika, mis on suunatud tõhusatele turgudele, aitab kaasa majanduskasvule ja tööhõivele ning parandab tarbijate heaolu.

3.2 Probleemid, mida komisjon siseturul näeb, on tõelised väljakutsed, millega tuleb tegeleda ja mis on kõnealuses strateegias tegelikult sihikule võetud. Siiski on komisjon komitee arvates lisaks siseturu probleemidele vastamisi veel kahe teise probleemiga: liikmesriikide poliitikate tõeline ühtlustamine ja komisjoni erinevates peadirektoraahtides tarbija heaolu prioriteediks pidamine.

3.3 Komitee on seisukohal, et kõnealune komisjoni uus teatis 2007.–2013. aastate strateegia kohta on väga oluline ja paljulubav samm edasi ning palju paremini struktureeritud kui eelmine tervise ja tarbijakaitse ühisstrateegia (KOM(2005) 115 lõplik), mille kohta komitee koostas arvamuse ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ ELT C 88, 11.4.2006. INT/271, raportöör Jorge Pegado Liz.

3.4 Komitee on mures selle pärast, et ettepanek võib teiste ELi tasemel heakskiidetud meetmetega seoses tekitada järjekindlusetust. Tegevuseesmärkide ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuse vahel, millega sätestatakse ELi tegevuskava tarbijapoliitika kohta (2007–2013) ⁽²⁾, peaks valitsema ühtlus.

3.5 Kuigi komisjoni püstitatud eesmärgid on liiga ambitsioonikad ja vahel ka ebaselged ning mitte väga täpsed, siis arvab komitee siiski, et need saavutatakse ettemääratud aja jooksul ning siseturu ja tarbijate nõuetega võimalikult kooskõlas.

3.6 Kuna komisjon on juba käivitanud mitmed algatused tarbijapoliitika eesmärkide saavutamiseks, nagu roheline raamat ühenduse tarbijaõigustiku läbivaatamise kohta, ärgitab komitee komisjoni vaatama hoolikalt läbi ka selle valdkonna direktiivid. Hiljutine, 21. septembri 2006. aasta teatis sidevahendi abil sõlmitud lepingute direktiivi [KOM(2006) 514 lõplik], tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide direktiivi [KOM(2007) 210 lõplik] ja 2007. aasta kinnisvara osaajalise kasutamise direktiivi muutvate direktiivide rakendamise kohta on olnud komitee jaoks tegelikult pettumuseks, sest nimetatud ettepanekutega ei minda piisavalt kaugele, et lahendada nende teenuste ees seisvaid probleeme. Lisaks ei ole nad tarbijapoliitika strateegias sätestatud eesmärkide kõrgusel.

3.6.1 Komitee ootab komisjoni direktiivi ettepanekut tarbijate lepinguliste õiguste kohta, nagu on sätestatud komisjoni 2008. aasta õigusloome- ja tööprogrammis (KOM(2007) 640 lõplik) ja on valmis pärast ettepaneku ilmunist oma arvamuse esitama, eriti seoses ELi õiguse lihtsustamisprotsessis sätestatud põhimõtete täitmiseks.

3.7 Komitee on valmis teatud tingimustel ja väga konkreetsetel eesmärkidel toetama tarbijakaitseaduste täielikku ühtlustamist. Siseturu elluviimine jääb siiski peamiseks eesmärgiks. Sellise lähenemisega ei tohiks siiski nõrgendada olemasolevaid õigusi, neid tuleks erinevates liikmesriikides hoopis tugevdada, et toetada ka tulevikus piiriüleste oste, milles võivad nii tarbijad kui jaemüügi/teenuseturu osapooled. Tarbijakaitse piisava taseme tagamiseks ei peaks ühtlustama ainult liikmesriikide, vaid ka Euroopa Liidu tasemel, tehes pingutusi tõelise turu integreerituse saavutamiseks.

3.8 Komitee tervitab meetmeid, mida kirjeldati tarbijapoliitika strateegia prioriteetsete valdkondade all. Komitee jääb ootama, kuidas nimetatud meetmeid rakendama hakatakse. Ta leiab, et tervishoiu ja tarbijakaitse peadirektoraadi rahalised vahendid ja inimressursid on tegelikult piiratud. See muudab peadirektoraadi

ülesande eesmärkide saavutamisel veelgi raskemaks. Lisaks on tarbijapoliitika strateegia aastas keskmiselt 22,7 miljoni euro suurune eelarve kahjuks liiga väike summa meetmete rakendamiseks.

3.8.1 Eelmiste programmide kogemus näitas, et liiga mitmeid kavade sätteid ei saanud rakendada ka piisava personali puudumise tõttu. Lisaks oli aasta alusel eraldatud eelarve suurem kui käimasoleva perioodi eelarve, mille eesmärgid olid vähem ambitsioonikad.

4. Konkreetsete märkused

4.1 Parem turu järelevalve: komitee tunnistab, et turgu peab paremini tundma ja toetab käesoleva prioriteedi all pakutud meetmeid. Komitee kutsub komisjoni siiski leidma uuenduslikemaid viise tarbijate kogemuste ja arusaamade paremaks mõistmiseks. Lisaks võiks komisjon liikmesriikide tarbijate kogemuste kindlakstegemisel tegelike juhtumite analüüsimise ja nende hilisemate lahenduste kaudu võtta laiema lähenemise. Komitee arvates ei tohiks turu kohta teabe kogumine toimuda täiendavate koormavate ülesannete hinnaga ettevõtetele, eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele.

4.2 Parem tarbijakaitse normid: kõnealuses prioriteetses valdkonnas tehtud algatuste puhul tuleks põhjalikult kaaluda e-kaubanduse ja digitaalmaailma mõju tarbijate õigustele ja sellest tulenevalt sätestada selged kohutused ja õigused digitaalkeskonnas. Lisaks tuleks võtta meetmeid tagamaks, et teatud tarbijarühmad ei jääks digitaalse lõhe tõttu ilma teatud teenustest, sest nii tekiks veel üks vähem kaitstud tarbijarühm.

4.3 Parem jõustamine ja kaebuste lahendamine: kindlasti on vajalik jõustamine, et tagada käesoleva poliitika eesmärkide tegelik saavutamine. Siinkohal on väga oluline liikmesriikide ja komisjoni koostöö. Komitee kiidab heaks ja toetab komisjoni pakutud kollektiivse kaebuste esitamise meetmeid. Selline kaebuste esitamise vorm tagab, et pannakse tähele ka selliseid tarbijate probleeme, millega ei saa eraisiku tasandil tegeleda.

4.4 Teadlikud ja haritud tarbijad: komitee on kindlal seisukohal, et haridusel ja teabel on tarbijakaitse suur osa. Euroopa tarbijakeskuste võrgustiku (ECC-Net) loomine on olnud suur samm edasi tarbijate teavitamisel. Komitee usub siiski, et komisjon peaks leidma veel uuenduslikemaid ja loovamaid vahendeid, et tarbijale tõesti teavet vahetada nii üldises plaanis kui ka sellises keeles, mis on üldsusele arusaadav.

⁽²⁾ 18. detsembri 2006. aasta otsus nr 1926/2006/EÜ, — ELT L 404, 3.12.2006, lk.39.

4.5 Vastutustundlik ja säästev tarbimine: kuigi eesmärk on tarbijaid hästi teavitada, siis on oluline rõhutada, et tarbimine peaks olema ka vastutustundlik. Kõnealusel strateegias täpsustatakse, et takistada tuleb kelmidest jaemüüjate/teenuseosutajate tegutsemist, kuid samas tuleks märkida ka, et ettevõtted ja kauplused ootavad, et tarbijad käituksid oma tarbimisharjumustes mõistlikult. Lisaks peaks säästev tarbimine muutuma oluliseks siseturu valdkonnaks ja nii jaemüüjad/teenuseosutajad kui tarbijad peaksid olema teadlikumad sellest, mida säästlik tarbimine endast tegelikult kujutab ja selle omaks võtma.

4.6 Tarbijakaitsega peaks kõigis ELi poliitikates ja õigusaktides arvestama: komisjoni pakutud meetmed, nt tarbija kontaktnõukogud peadirektoraahtides, on positiivsed ja need peaksid tõhusalt tagama kõnealusel prioriteedi saavutamise. Komitee on nõus, et iga peadirektooraat peaks igal aastal esitama aruande selle kohta, kuidas nende valdkonnas tarbijapoliitikaga arvestati. Nii tervitab komitee artikli 153 lõike 2 lisamist üldsätetesse (Lissaboni lepingu eelnõu uus artikkel 12).

Brüssel, 13. veebruar 2008

4.7 Tarbijate parem kaitse rahvusvahelistel turgudel: tarbijaid tuleb kaitsta ka rahvusvahelistel turgudel. Nimetatud kaitse ei peaks olema seotud ainult toodete ohutusega — mis on ELi tarbijate jaoks järjest olulisem valdkond — vaid ka kaitsega tarbijale probleeme tekitavate e-kaubanduse vahendusel müüdivate teenuste/kaupade puhul.

4.8 Kõnealusel strateegia näitab, et komisjon on eesmärgiks seadnud selle kindlustamise, et üldhuviteenuste poliitika käiks käsikäes õigete meetmetega tarbijate jaoks. Komitee ootab, et komisjon jagaks komitee mitmes üldhuviteenuseid ja universaalteenuseid käsitlevas arvamuses väljendanud seisukohta kooskõlas Lissaboni strateegia üldhuviteenuste uue protokolliga.

4.9 Koostöö tööstuse ja tarbijakaitse organisatsioonide vahel: lisaks õigusaktidele ja jõustamisele võimaldab just nende kahe sektori vaheline koostöö tarbijakaitset tagada. Tuleb teha pingutusi selle koostöö lihtsustamiseks, nt võiks võtta eeskujul headest tavadest liikmesriikides, kus on kõnealusel lähenemine omaks võetud ja kus on ka käitumisjuhendid, mida võiks kogu ELis kasutada.

Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile Euroopa kosmosepoliitika kohta”

KOM(2007) 212 lõplik

(2008/C 162/03)

26. aprillil 2007 otsustas komisjon vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile Euroopa kosmosepoliitika kohta”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektiooni arvamus võeti vastu 31. jaanuaril 2007. Raportöör oli Joost van IERSEL.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungiärgul 13. ja 14. veebruaril 2008 (13. veebruari 2008 istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 145, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 4.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komitee arvates on strateegilistel, poliitilistel ja majanduslikel põhjustel selgelt vaja tagada Euroopa sõltumatu juurdepääs kosmosele. Seetõttu tervitab komitee ühise kosmosenõukogu, komisjoni ja ESA⁽¹⁾ dokumentides 2007. aasta aprillis ja mais esitatud poliitikameetmeid.

1.2 Euroopa kosmosepoliitika peaks täitma rahumeelseid eesmärke, mille hulgas on ühise julgeoleku tagamine.

1.3 Komitee on arvamusel, et Euroopa kosmosealasel tegevusel nii riiklikul tasandil kui ka ELi või Euroopa Kosmoseagentuuri raames on ilmne kasu sellistes eri valdkondades nagu teadusuuringud, soovitud infrastruktuuri ja andmete tagamine, ulatuslikud majanduslikud rakendused kosmose- ja maapealsete süsteemide integratsiooni tulemusena.

1.4 ESA kontseptsioon on osutunud äärmiselt edukaks. Selle sidumine komisjoni tegevustega peab tekitama lisapotentsiaali ja ka teeb seda. Selleks tuleb komisjoni ja ESA vahel arendada koostöö- ja pädevuste piiritlemise ning kulude jagamise viise.

1.5 Maailmas toimuvad globaalse olukorra muutused — USAs, Venemaal, Jaapanis, Hiinas, Indias ja teistes kosmoselendudega tegelevates riikides — sunnivad Euroopat kosmosesektoris tegutsema veelgi jõulisemalt nii konkurendina kui ka partnerina. See nõuab konkreetsete programmide kiiret väljatöötamist ja otsustamisprotsesside sisseviimist, mis peavad sammu teiste osalejate otsustamisprotsessiga.

1.6 Samal ajal parandaks kiirem kooskõlastatud otsustamisprotsess võimalusi määratleda ja seejärel täita ülesandeid, mis vastavad kasutajate vajadustele.

1.7 GALILEO ja GMES on Euroopa lipulaevad. GALILEO programmid tuleks viivitamatult rakendada.

1.8 Kosmosedimensiooni sisseviimisega seitsmendasse raamprogrammi ja ELi poliitikavaldkondadesse peab kaasnema ühtne

lähenemine kõikides asjaomastes peadirektooraatides. Strateegilise mõtlemise levimisel komisjonis on positiivne mõju ühtsele lähenemisviisile, mis riiklikul tasandil sageli puudub. Soovitav on sellekohane kooskõlastatud tegutsemine.

1.9 Kõik liikmesriigid, nii väiksemad kui ka uued liikmesriigid, peavad Euroopa kosmosepoliitikast kasu saama. Selleks tuleb luua piisavad võimalused teaduslikuks pädevuseks ja kõrge kvaliteediga tööstussuutlikkuseks kogu Euroopas, nii varustavas kui ka järgtööstuses.

1.10 ESA õiglase tulu tööstuspoliitikas⁽²⁾ saab iga riik tellimus- ja kontsessioonilepingute kaudu oma investeringud tagasi. Selle tulemusena peegeldavad suhted valitsuste, ESA, eraettevõtete ja teadusinstituutide vahel tugevalt juurdunud skeeme.

1.11 Siiani on õiglase tulu põhimõte olnud Euroopa kosmosesuutlikkuse arendamisel edukas. Kuid kosmoseturu küpsemaks muutumine nõuab rohkem paindlikkust, kuna kinnistunud suhted ei soodusta reeglina tööstuslikku uuendamist. Turunõudluse, kasutajate vajaduste ja teenuste arendamise osas oodatakse just VKEdelt asjakohast reageerimist uutele nõudmistele ja valikutele Euroopa kosmosepoliitikas.

1.12 Samas võivad äkilised muutused kinnistunud protseduurides ja suhetes olla pärssiva mõjuga, arvestades ka suuri erinevusi liikmesriikide panustes ESAsse.

1.13 Seetõttu toetab komitee avalikku ning läbipaistvat analüüsi ja dialoogi selle üle, milline peaks olema Euroopa tulemuslikkus kümne aasta pärast: milliseid eesmärke ja milliseid vastavaid institutsioonilisi meetmeid on vaja ESAle, komisjonile ja liikmesriikidele, et täita Euroopa ühist kooskõlastatud ülesannet. Käsitleda tuleks muu hulgas ESA rahastamist, keskmise suurusega ettevõtete dünaamilist panust ja seda, kuidas säilitada konkurentsivõime kõrgeim tase.

⁽¹⁾ European Space Agency (Euroopa Kosmoseagentuur).

⁽²⁾ ESA teostab iseseisvat tööstuspoliitikat, mille vormi ja sisu ei tohi segi ajada komisjoni sektoripõhise tööstuspoliitikaga.

1.14 Sellega seoses on oluline komisjoni vastutus rakenduste ja kasutajate vajaduste edendamise eest. Komitee loodab, et komisjon tagab avalikud arutelud ja erasektori, eelkõige VKEde, osalemise.

1.15 Komitee nõustub nõukoguga, et kosmosevaldkond on oluline kaitse ja julgeolekuga seonduvates küsimustes. On vaja anda tõuge Euroopa riike lähendavate tulevikusüsteemide kavandamiseks.

1.16 Kuna piir tsiviil- ja militaarrakenduste vahel on hägustumas, tuleb täielikult ära kasutada nn kahese kasutusega meetmeid.

1.17 Teabetegevus on otsustava tähtsusega. Komitee leiab, et tuleb paremini levitada teavet kosmoserakenduste kasu kohta igapäevaelus.

1.18 Sihipärane teavitustegevus Euroopa kosmosepoliitika kohta peaks edendama noorte huvi kõnealuse sektori vastu ning peaks üldisemas mõttes noori senisest enam meelitama teadusliku ja/või tehnilise hariduse juurde.

2. Uus lähenemine Euroopa kosmosepoliitikale

2.1 Viimase kümne aasta jooksul on ELi institutsioonid ja riiklikud töörühmad üha enam aru pidanud selle üle, mida tuleks ette võtta Euroopa tulevase kosmosepoliitika jaoks.

2.2 2007. aasta aprillis avaldas komisjon tihedas koostöös ESAGA⁽³⁾ teatise kosmosepoliitika kohta⁽⁴⁾, millele oli lisatud mõjuhindang ning ESA, komisjoni ja liikmesriikide kavandatud meetmete ulatuslik programm.

2.3 2007. aasta 22. mail võeti kosmosenõukogus⁽⁵⁾ vastu komisjoni teatisele põhinev resolutsioon Euroopa kosmosepoliitika kohta.

2.4 Sellist üha suuremat huvi, mida peegeldavad ka eelnimetatud dokumendid, stimuleerivad globaalsel tasandil toimuvad erinevad muutused ja Euroopa strateegilised eesmärgid:

- kosmosepõhiste teenuste võimalik kasutamine erinevate küsimuste lahendamiseks ning nende kasutamine vahendina ELi eri poliitikavaldkondades, nagu keskkond, julgeolek, transport, teadusuuringud, arenguabi, ühtekuuluvus ja haridus — kõik see lisandub teadusuuringutele;
- Euroopa vajab jätkuvalt sõltumatut juurdepääsu kosmosele, mis on Euroopa kosmosepoliitika eeltingimus;

⁽³⁾ Euroopa Kosmoseagentuur (European Space Agency) on täiesti sõltumatu organisatsioon. Praegu on sellel 17 liikmesriiki. Mitte kõik ESA liikmesriigid ei ole ELi liikmesriigid ja mitte kõik ELi liikmesriigid ei kuulu ESASSE. ESAD rahastavad sinna kuuluvad riigid, mis on jagatud nn kohustuslike ja vabatahtlike programmide alla.

⁽⁴⁾ KOM(2007) 212 lõplik.

⁽⁵⁾ Kosmosenõukogu on ühine nõukogu, mis tekkis konkurentsivõime nõukogu ja valitsustevahelise kosmosenõukogu ühinemisel ESA otsuste tegemiseks poliitikameetmete kohta.

— globaalsete (esilekerkivate) osalejate arv kõnealuses valdkonnas on kasvamas ja Euroopa peab siin osalema täiel määral, seda nii partneri kui konkurendina;

— kosmos on uuenduslikkuse, tööstusliku konkurentsivõime ja majanduskasvu allikas;

— teadusliku infrastruktuuri tugevdamine; teadmistel põhinev ühiskond ja Lissaboni strateegia eesmärgid;

— vajadus luua side Euroopa teadustegevuse ja selle rakendamise vahel;

— kosmosetehnoloogia panus ja täiendav roll maapõhistes tehnoloogiates ja nende rakendustes;

— kosmose tähtsus Euroopa kaitsele ja julgeolekule;

— hägustuvad piirid kosmosetehnoloogiate tsiviil- ja militaarrakenduste vahel;

— teadmine, et liikmesriigid ei ole eraldi võimelised vastama usutava kosmosepoliitika nõuetele,

— ning sellest tulenev vajadus selgelt määratleda ELi institutsioonide ja organisatsioonide ülesanded ning volitused kosmosepoliitikas.

2.5 2003. ja 2004. aastal esitles Euroopa Komisjon kosmosepoliitika rohelist ja valget raamatut. Mõlemas raamatus toodi välja tulevase kosmosepoliitika üldsuundumus. Kõnealustes dokumentides sisaldus mitmeid, aeg-ajalt üsna ambitsioonikaid, elemente, mida käsitletakse eelmainitud teatistes.

2.6 Nõukogu 22. mai 2007. aasta resolutsioonis kinnitati, et kosmosevaldkond on „strateegiline vara, mis aitab kaasa Euroopa sõltumatusele, julgeolekule ja jõukusele ning tema rollile maailmas”. Olulise tähtsusega on Euroopa koostöö tõhusamine kodanikele kosmosepõhiste teenuste osutamiseks. Nõukogu seostas kosmosepoliitika Lissaboni strateegiaga ja rõhutas selle tähtsust ELi ühisele välis- ja julgeolekupoliitikale.

2.7 Nõukogu resolutsioonis rõhutati Euroopa teadusruumi loomise eesmärki ja kinnitati veelkord ESA ja komisjoni vahelist koostööd, et edendada tõhusust, Euroopa programmide suuremat rahastamist ja suuremat sidusust tehnoloogia ja nende rakenduste vahel. ESA ja komisjoni vahelised suhted arenevad edasi kogemustele tuginedes. Siiski on lahtine juba olemasolevate põhiliste infrastruktuuride (Kourou, Darmstadt) kaasrahastamise küsimus.

2.8 Keskkel kohal on ESA ja komisjoni vaheline koostöö ja tööjaotus. ESA on juhtival positsioonil uuringutes ja tehnoloogias, komisjonil saab olema vastutus rakenduste eest, mis on seotud tema enda poliitikavaldkondadega nagu näiteks transport, keskkond, julgeolek ja suhted kolmandate riikidega. Samuti peab komisjon määratlema valitsustevaheliste kasutajate vajadused parandatud teenuste osas.

2.9 Avaliku sektori programmide kulutõhusus aitab kaasa eraettevõtete konkurentsivõimele tööstus- ja kaubandussektoris. Eriti tähtsad on VKEd ja tarniv tööstus. Samas tunnustab nõukogu ESA tööstuspoliitikat, eelkõige selle õiglase tulu põhimõtet kui vahendit motiveerida investeringuid ja edendada Euroopa konkurentsivõimet.

2.10 Vaieldamatult märgib 2007. aasta mai resolutsioon uue etapi algust, mida juhtivad asjaosalised tervitasid suure entusiasmiaga ⁽⁶⁾.

3. Üldised märkused

3.1 Kosmosesektoris toimuvad kiired muutused. Viimase kümne aasta jooksul on komitee andnud positiivse hinnangu komisjoni rohelisele ja valgele raamatule kosmosepoliitika kohta ⁽⁷⁾. Komitee toetab ka seekord kindlalt 2007. aasta maikuu nõukogu, komisjoni ja ESA tehtud otsuseid. On sümbolne, et läbimurre kosmosepoliitikas toimub 21. sajandi alguses. Algab uus ajastu.

3.2 Kosmosevaldkonnas ülemaailmselt toimuvatel muutustel on üha suurem strateegiline ja tehnoloogiline mõju.

3.2.1 Kosmosepoliitika muutub maapealsete eesmärkide saavutamisel ilmselgelt üha tähtsamaks, kui mitte lausa hädavajalikuks. Teiste sõnadega — kosmoserakendused on olulised majanduslike ja ühiskondlike eesmärkide saavutamisel integreeruva Euroopa nimel.

3.2.2 Teaduses ja uurimistegevuses võib täheldada ilmseid edusamme astronoomia ja taevakehade uurimise valdkonnas. ESA kasutab olemasolevaid võrgustikke ja täiendab neid sihipärase programmide ja vastastikuste eksperdihinnangutega. Erinevalt teadusmaailmast on militaarsektor endiselt riigi sisene asi.

3.2.3 Strateegilisest aspektist vaadatuna tuleb Euroopal säilitada sõltumatus USAst ja Venemaast, ning üha enam ka Hiinast, Indiast ja teistest kosmoslendudega tegelevatest riikidest, kes on kosmosesektoris samaaegselt nii konkurendid kui partnerid. Üldisemas mõttes peaks kosmosepoliitika lähtuma Euroopa positsioonist maailmas.

3.3 22. mai 2007. aasta kosmosenõukogu resolutsioon ja sellele lisatud dokumendid — komisjoni 2007. aasta teatis,

⁽⁶⁾ Euroopa Komisjoni ja ESA 22. mai 2007. aasta kosmosenõukogu tulemusi käsitlevad pressiteated kandsid järgmisi pealkirju: „Kosmosenõukogu tervitab ajaloolise tähtsusega Euroopa kosmosepoliitikat” ja „Euroopa kosmosepoliitika on tänasest alates reaalsus”.

⁽⁷⁾ EMSK arvamus teemal „Komisjoni teatis: Euroopa lennundustööstus: vastates globaalsele väljakutsele”, (raportöör Mario Sepi), ELT C 95, 30.3.1998, lk 11.

EMSK arvamus rohelise raamatu kohta „Euroopa kosmosepoliitika” (raportöör Stéphane Buffetaut), ELT C 220, 16.9.2003, lk 19.

EMSK arvamus rohelise raamatu kohta „Euroopa kosmosepoliitika” (raportöör Stéphane Buffetaut), ELT C 112, 30.4.2004, lk 9.

mõjuanalüüs, ESA peadirektori avaldus ning Euroopa ühisprogrammi esialgsed lähtepunktid, mis kaasavad ESA, komisjoni ja liikmesriikide seisukohti, näitavad olulist edasiminekut, sest

— siseturu reegleid ei ole kunagi kohaldatud kosmosesektorile riiklike strateegiliste kontseptsioonide, programmide ja sõjaliste vajaduste tõttu;

— riiklike huvide, finantskohustuste, tehnoloogiliste eesmärkide ja tulemuste vahel tööstuses eksisteerisid suured erinevused;

— sellest tulenevalt on riiklikud tööstusmudelid sageli domineerinud.

3.4 ESA ja ELi vahelise raamlepinguga ⁽⁸⁾ 2003. aastal pandi alus ühisele planeerimisele ja ühiste meetmetele ELis ja ESAs. Praegu töötab nõukogu välja üldist lähenemissuunda, mille eesmärk on parem kooskõlastamine ning riiklike, valitsustevaheliste või Euroopa tasandi individuaalsete projektide tõhustamine.

3.5 Komitee arvates on olulised järgmised elemendid: liikmesriikide suurenev konsensus ja ühine visioon; kinnitus komisjoni ja ESA vahelise koostöö ja vastutuse jaotuse kohta, mis võimaldab suurendada ELi-poolse rahastamise osakaalu; parem tasakaal teadus- ja arendustegevuse ning nende rakenduste vahel, ja mis kõige tähtsam, selgelt väljendatud kavatsus asetada esikohale kasutajate vajadused; avaliku ja erasektori partnerlus; Euroopa kosmosepoliitika prioriteedid — lipulaevad — GALILEO ja GMES ⁽⁹⁾.

3.6 Siiski tuleb märkida, et kavandatavad sammud on osa pikaajalisest protsessist, mis kindlasti ei ole veel lõppjärgus. Konkreetsete projektid ja rahastamisvood vajavad veel väljatöötamist.

3.7 ESA, EUMETSATI ja nende liikmesriikide kosmoselase tegevuse koguarve 2005. aastal oli 4,8 miljardit eurot (Euroopa Komisjoni panust mitte arvestades) ⁽¹⁰⁾. Komisjon eraldab seitsmenda raamprogrammi raames kosmoserakendustele ja kosmoselasele tegevusele tagatud summa üle 1,4 miljardi euro (2007-2013). Kogu maailma kosmoselane eelarve on 50 miljardit eurot. USA eelarve on ligikaudu 40 miljardit, millest üle 50 % läheb militaarrakendusteks. USA kulutused rajanevad suuresti USA-põhisel lähenemisel, millel on mõju erinevate institutsioonide ja ettevõtete vahelisele koostööle ⁽¹¹⁾. USA on eelkõige suletud turg, mis on piisavalt suur, et ülal pidada USA kosmosetööstust, ilma et sealne tööstus peaks konkureerima rahvusvahelisel kaubandusturul.

⁽⁸⁾ Oktoobris 2003 sõlmitud ELi-ESA raamlepinguga sõlmiti ESA ja komisjoni vahel tihedamad sidemed ja lepiti kokku töömeetodid.

⁽⁹⁾ Üleilme keskkonna- ja turvaseire.

⁽¹⁰⁾ ESA 2 485 miljonit eurot, EUMETSAT 330 miljonit eurot, liikmesriigid (Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Hispaania) 1 190 miljonit eurot (tsiviiltegevus) ja 790 miljonit eurot (sõjaline tegevus).

⁽¹¹⁾ Samas ei tohi üle hinnata USA tervikliku kontseptsiooni ja keskorganisatsiooni tõhusust. Osariigid ja ettevõtted, kellel kõigil on kongressis oma esindajad ning oma lobid ja võrgustikud, mõjutavad lepinguid ja eesmärgi. Ka NASAt pärsib bürokraatia ja monopoliseerimine.

3.8 Euroopa kosmosealane tegevus on segu Euroopa tasandi (valitsustevaheline ja ühendusepõhine) ja riiklikest programmidest. ESA tegevus ulatub kaugemale vaid projektide koordineerimisest ning on osutunud äärmiselt edukaks. ESA on teadus- ja arendustegevuse agentuur, kus Euroopa tasandil arendatakse edukalt toimivaid infrastruktuure. Kosmosevaldkonnas kuuluvad Euroopas ESA oluliste tegijate esirinda Arianespace, EUMETSAT, Eutelsat. Lisaks nimetatud programmidele on mõnedel liikmesriikidel oma programmid, mis põhinevad riiklikel poliitilistel ja tehnoloogilistel traditsioonidel ning eesmärkidel, ja seetõttu ka riiklikul võimsusel, võrgustikel ja rakendustel. Euroopa mudel on keerukas ühiste ja riiklike programmide süsteem.

3.9 On tõenäoline, et uued liikmesriigid ühinevad ESAGA, mis viib osalevate riikide arvu 17lt 22le⁽¹²⁾. Tuleks ära kasutada olemasolevat teaduslikku pädevust ja majandusklastrite võimalikku tugevdamist.

3.10 Riiklikud ja ESA programmid võivad kattuda. Julgeolekualased projektid on seni olnud valdavalt riigipõhised. See võib põhjustada ka ebatõhusust, kuna piirid militaar- ja tsiviilkasutusega tehnoloogiate vahel on hägusad. Uus terviklik lähenemine aitaks edendada ühtsust.

3.11 Eelarved on seotud infrastruktuuri ja andmete kogumisega. Mida paremini on korraldatud suhted ettevõtete ja turujõududega, seda suurem on rakenduste ja teenuste kaudu saadav mitmekordistav mõju. Siinkohal on heaks näiteks meteoroloogiliste satelliitide operaator EUMETSAT, ja selle toimimise mudel võiks olla eeskujuks ka teistele sektoritele.

3.12 Eelarvepiirangute tõttu on mõistlik, kui Euroopa keskenduks prioriteetidele ja oleks täielikult avatud rahvusvahelisele koostööle. Rahvusvahelisel koostööl on suur lisaväärtus ja mõnikord oluline mitmekordistav mõju. Euroopa saab olla võrdväärne partner kolmandatele riikidele alles siis, kui tema kompetents sisaldab lisaks prioriteetidele ka põhinõudeid. On soovitatav, et nende nõuete osas jõutaks ühisele kokkuleppele ja et seejärel tehakse piisavad investeeringud.

3.13 Hiljuti avaldatud arvamuses avaldab komitee täielikku toetust Euroopa globaalsele navigatsiooniprojektile GALILEO⁽¹³⁾. GALILEO tagab väga paljude valdkondades täpsema positsioneerimise ja täpsemad globaalsed andmed tsiviilrakendusteks. Süsteemi võib võrrelda USA GPSiga, aga selles on ka täiustusi.

⁽¹²⁾ Sh kaks ELi mitte kuuluvat riiki: Šveits ja Norra.

⁽¹³⁾ EMSK arvamus teemal „Roheline raamat satelliitnavigatsioonirakenduste kohta” (raportöör Stéphane Buffetaut), CESE 989/2007 (Euroopa Liidu Teatajas veel avaldamata). Arvamuses puudutatakse muu hulgas mitmeid aspekte, mis komitee arvates oleks pidanud rohelises raamatus käsitlust leidma.

3.13.1 GALILEO näol saab kinnitust Euroopa positsioon sõltumatu osalejana kosmosevaldkonnas.

3.13.2 Varustava sektori (*upstream* sektori) jaoks ei olnud perspektiivid rahuldavad. Komitee tervitab nõukogu otsust finantseerida GALILEO ja programmide väljatöötamist. Kõnealuseid programme tuleks viivitamatult rakendada, et luua soodsad tingimused järgtööstusele (*downstream* sektor)⁽¹⁴⁾.

3.13.3 Lisaks avaliku ja erasektori vahelise elujõulise partnerluse teel olevatele takistustele, mis on iseenesest juba keeruline küsimus, on mitmeid muid, kiiret lahendust vajavaid küsimusi, et saavutada erasektori partnerite tegelik osalemine.

3.14 Lisaks olemasolevatele teenustele võimaldab GMES programm pakkuda maapinna kaugseirel põhinevate teenuste ühtset kogumit, mis muutuvad üha hädavajalikumaks. GMES „parandab Euroopa keskkonnaalast seire- ja hindamisvõimet ning aitab kaasa turvalisuse tagamisele”⁽¹⁵⁾. Käimasolevad globaalsed muutused näitavad, kui vajalikud on uued vahendid, et tulla toime uute keskkonnaalaste väljakutsete, kliimamuutuse, terviseküsimuste ning individuaalse ja ühise julgeolekuga.

3.14.1 Kõnealused väljakutsed puudutavad väga paljusid valdkondi: loodusõnnetused ja kriisid, kliimamuutuste tagajärjed (kasvuhoonegaasid ja õhusaaste), kodanikukaitse ja piirikontroll.

3.14.2 Asjaomased rakendused kõnealuses valdkonnas lähtuvad kasutajate soovidest — kasutajad esindavad selliseid erinevaid rühmi nagu poliitikakujundajad, avalikud teenused, ettevõtted ja kodanikud. See rõhutab vajadust suurendada ESA, komisjoni ja liikmesriikide vahelist koordineerimist, ning on soovitatav, et komisjon koostaks vajadustest nimekirja.

3.14.3 GMES teenused aitavad kaasa ka ELi mitmete poliitiliste arendamisele ja rakendamisele. Arvestades GMES süsteemist saadavat lisaväärtust, tuleb eelarves ette näha (2009) teenuste ja kosmoserakenduste rahastamine, et toetada ELi poliitikaaldkondi.

3.14.4 GMES infrastruktuuri puhul langeb valitsustele vastutus usaldusväärsel ja jätkusuutlikul viisil kogutud andmete eest. Seega tuleb luua tingimused erettevõtete osalemiseks.

3.15 GALILEO, GMES ja muud programmid näitavad, et kosmosepoliitika hakkab toimima ja toetama käimasolevaid tehnoloogilisi tulemusi ja rakendusi, mis võimaldavad kasutada uusi meetodeid ühiskonda puudutavate küsimuste analüüsiks, ennetamiseks ja lahendamiseks.

⁽¹⁴⁾ Sellega seoses võib täheldada arengut: Euroopa tööstus (järgtööstus — *downstream* sektor) ühineb „Galileo teenuste (GS)” ja kaugseirega tegelevate ettevõtete Euroopa ühenduse (*European Association for Remote Sensing Companies*, EARSC) egiidi all.

⁽¹⁵⁾ Teatis Euroopa kosmosepoliitika kohta, lk 6.

3.16 On oluline, et kõik liikmesriigid, nii väiksemad kui ka uued liikmesriigid, saaksid Euroopa kosmosepoliitikast kasu. Lisaks teenib kõikide liikmesriikide osalemine ELi ühiseid huve.

3.17 Uued liikmesriigid saavad kindlasti rakendustest kasu. Lisaks tuleb nende potentsiaali tugevdamiseks anda uutele liikmesriikidele võimalus tuua kaasa oma teaduspädevus ja kõrgetasemeline tööstussuutlikkus.

4. Valitsemistavad

4.1 Kosmosenõukogu tuli esimest korda kokku 2004. aasta novembris, et arutada ja edendada Euroopa koostööd ja Euroopa-põhiseid kosmoseprogramme. Komitee loodab ja usub, et nõukogu 2007. aasta mais antud suunised loovad soodsa keskkonna kosmosepoliitikale, mis vastab Euroopa ambitsioonidele.

4.2 Institutsiooniliste sätete täiustamine on edasiminekukuks hädavajalik. Seetõttu tervitab komitee nõukogu ja komisjoni suuremat osalemist kosmosega seonduvates küsimustes ning ESA ja komisjoni vahelise koostöö ning vastutuse jaotuse selget määratlemist.

4.3 Kosmosenõukogu loob vajaliku platvormi aruteludeks valitsustevaheliste ja ühenduse lähenemisviiside üle, mis tuleb omavahel tõhusalt siduda.

4.4 Kosmosemõtme sisseviimine ELi poliitikatesse ja seitsmendasse raamprogrammi, milles on pühendatud eraldi peatükk kosmosepoliitikale, tuleb teha nähtavaks kõikide asjaomaste peadirektoraatide kaasatusega. Selline täielik kaasatus avardab ka strateegilise mõtlemise lähtealust. Selles suhtes tuleb kindlasti kasuks asjaolu, et Lissaboni lepingus on sätestatud ELi pädevus kosmoseküsimustes.

4.5 Sageli kahe silma vahele jääv õiguskord nõuab erilist tähelepanu. Üksiku riigi kontekstis nagu USA moodustab olemasolev õiguskord loomuliku raamistiku konkreetsetele tegevustele ja nendega kaasnevatele eeskirjadele. Euroopa keerulises kontekstis — ESA, komisjon, suveräänsed liikmesriigid — puudub aga hästi struktureeritud õiguskord ja see avaldab püsivat mõju. Kosmosega seotud tegevuste laienemisega ELis muutub ühtse ja loogilise õiguslik-institutsioonilise raamistiku olemasolu üha vajalikumaks.

4.6 Komisjoni vastutus rakenduste eest ja erinevate peadirektoraatide osalemine mõjutab positiivselt arutelu ja koostööd erasektoriga. See loob uusi võimalusi kasutajatele suunatud projektideks.

4.7 Elkkõige tuleb mainida Lissaboni lepingu sätet, milles nähakse ette, et üks ja sama isik täidab nii nõukogus välis- ja

julgeolekupoliitika kõrge esindaja rolli kui komisjonis asepresidendi ülesandeid.

4.8 Üks peamine argument Euroopa kosmosepoliitika poolt on see, et komisjoni strateegiline mõtlemine mõjutab positiivselt ühtset lähenemisviisi, mis riiklikul tasandil sageli puudub. Komisjoni peadirektoraatide osalemine edendab ka (potentsiaalsete) kasutajate võrgustike rolli riiklikes haldusasutustes.

4.9 Samal põhjusel tervitab komitee koordineerimise eest vastutava GMES üksuse loomist ettevõtluse peadirektoraadis.

4.10 Komisjoni osalemine annab kosmosepoliitikale kohti ELi teiste poliitikavaldkondade hulgas, ja see aitab parandada kodanike hinnangut kosmosepoliitikast saadava kasu suhtes.

4.11 Seni on kosmosedimensioon olnud liiga kaugel ja ebapiisavalt kajastatud. Komisjoni ja nõukogu tõhus teavitustegevus peaks rõhutama kosmosepoliitika tähendust ühiskonnale. Sihipärane teavitustegevus peaks noori innustama kosmoseküsimumsuga tegelema ja üldisemas mõttes suunama neid teadusalase ja/või tehnilise hariduse poole.

4.12 Komitee toob esile süstemaatilise ja täiesti läbipaistva hindamise ning korraliku rakendamise tähtsuse. Keerulised suhted teaduskeskuste, ELi ja riikliku tasandi ametiasutuste ning eraettevõtete vahel, millele lisanduvad keerulised finantsalased ja organisatoorsed korraldused muudavad järelevalve vajalikuks. Dünaamilises vastasmõjus kaasneb tõhusa järelevalvega läbipaistvus ja võimalus lihtsustada ning kujundada uusi seisukohti ja arendada uusi projekte ning neid rahastada.

5. Õiglane tulu ja erasektor

5.1 Liikmesriikide strateegilised kontseptsioonid ja programmid, riiklikud eripärad suhetes eraettevõtetega, valitsustevaheline koostöö ELis ja ELi väliselt, tehnoloogiapõhine ESA kui valitsustevaheline agentuur — kõik see selgitab õiglase tulu olemasolu põhimõtet: iga riik saab oma investeeringud ESA tegevusse tagasi lepingute kujul oma ettevõtetele, seda keerulise tellimus- ja kontsessioonilepingute süsteemi kaudu. Praegu on ESA tööstuspoliitika edukas.

5.2 Selle tulemusena peegeldavad valitsuste, ESA, eraettevõtete ja teadusinstituutide vahelised suhted tugevalt juurdunud skeeme, seda ka seepärast, et kosmosevaldkond on piiratud ja äärmiselt spetsialiseeritud turg.

5.3 Tuleb arvesse võtta järgmisi otsustavaid aspekte:

— vajadus tugevdada Euroopa positsiooni maailmas;

— „universumi“ kasutamine tsiviil ja rahumeelsetel eesmärkidel, sh ühine julgeolek;

- ELi ja komisjoni poliitiline ja finantsiline osalemine mitmetes valdkondades;
- suurem rõhuasetus rakendustele ja kasutajate vajadustele, üleminek tehnoloogiliselt tõukelt turunõudlusele;
- eraettevõtete muutuv roll.

5.4 Nõukogu on ESA puhul õiglase tulu põhimõtte säilimise poolt. Liikmesriigid hindavad õiglase tulu mõju erinevalt. Tuleb märkida, et kõnealune õiglase tulu põhimõtte on varasemast juba paindlikumaks muutunud ja et seda ajakohastatakse järk-järgult. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvates peaks eriti nimetatud põhimõtte looma piisavalt paindlikkust, et sobivalt kaasata (veel) peamiselt riigipõhiseid tugevalt spetsialiseerunud keskmise suurusega ettevõtteid.

5.5 Komisjoni osalemise ja finantseerimise korral rakenduvad ELi, st konkurentsipoliitika ja riigihangete eeskirjad. Komitee tervitab asjaolu, et komisjon töötab ühenduse kosmosevaldkonna meetmete jaoks välja sobivad vahendid ja rahastamiseskirjad, arvestades kosmosesektori eripärasid ja võimaldades liikmesriikidele tasakaalustatud kosmosesektori struktuuri.

5.6 Tähelepanu tuleb pöörata VKEde rollile teenuste arendamisel. Eristada tuleb suurte, sageli rahvusvahelisel turul tegutsevate ettevõtete ning arvukate spetsialiseerunud, peamiselt riigisiseselt tegutsevate, keskmise suurusega ettevõtete vahel, kes otsivad võimalusi Euroopa kosmoseturul. Toetada tuleb VKEde konsortsiumeid kosmosesektoris.

5.6.1 Spetsialiseerunud keskmise suurusega ettevõtete roll kasvab nii või teisiti ⁽¹⁶⁾. See tendents suureneb kõnealuses valdkonnas tõenäoliselt veelgi, sest rõhuasetus on turunõudlusele ja kasutajate vajadusel ning väiksemate ettevõtete dünaamilisel osalemisel teenuste arendamisel. Tegevuse planeerimist ja projekte hakatakse üha tihedamini läbi viima koostöös keskmise suurusega ettevõtetele.

5.6.2 Siiani oli kosmosepoliitika suures osas eraldatud majanduse teistest harudest. Rõhuasetuse muutus, horisontaalne lähenemine, koostöö ESA ja komisjoni vahel aitab ühendada tehnoloogiat, avaliku rahastamise ja eraettevõtteid. EUMETSATI kogemus operatiivteenuste arendamisel võib GMESi puhul omada praktilist väärtust.

5.6.3 Satelliitide küsimuses võib kasulikuks osutada planeerimine, turustamine ja müügiarendamine. Tugevdatakse keskmise suurusega ettevõtetele võrgustikke.

⁽¹⁶⁾ Vt EMSK arvamus teemal „Väärtus- ja tarneahela areng Euroopa ja globaalses kontekstis“ (raportöör: Joost van Iersel), CESE 599/2007.

5.7 Kosmose- ja maapealsed süsteemid tuleks integreerida nii nagu see GMESi puhul ette on nähtud. Arukaid sensorvõrke saab edasi arendada.

5.8 Tööstuse kaasamiseks on vaja täpselt määratleda ELi nõudmised. Arvestades suuremat rõhuasetust teenustele ja kasutajate vajadustele (lisaks teadustegevusele, andmete kogumisele ja infrastruktuurile) on ka oluline hoida teadusuuringud ja rakendused Euroopas pidevalt tasakaalus ⁽¹⁷⁾.

5.9 Nagu eespool märgitud, peab rakendustele siiski eelnema tehnoloogiline areng. Teiste hulgas on väga paljutootav platvorm ESTP ⁽¹⁸⁾, mis viib kokku teaduse ja tööstuse esindajad ning võimaldab kindlaks teha, milline tehnoloogia on soovitatav. Loodetakse paika panna pikaajaline strateegiline teadusuuringute kava. ESTP võib ka olla ühendusliini teiste tööstussektorite ja valdkondade vahel.

5.10 Siiani on õiglase tulu põhimõtte olnud Euroopa kosmosesuutlikkuse arendamisel edukas. Kuid kosmoseturu küpsemaks muutumine nõuab rohkem paindlikkust, kuna kinnistunud suhted ei soodusta reeglina tööstuslikku uuendamist. Turunõudluse, kasutajate vajaduste ja teenuste arendamise osas oodatakse just VKEdelt asjakohast reageerimist uutele nõudmistele ja valikutele Euroopa kosmosepoliitikas.

5.10.1 Seetõttu tuleb arvesse võtta suuri erinevusi riiklikes panustes ESA toimimisse, seda eelkõige uute liikmesriikide ja väiksemate riikide puhul, samuti kolmandate (ESA) riikide puhul.

5.11 Seetõttu toetab komitee avatud ja läbipaistvat analüüsi ning dialoogi pidamist selle üle, kuhu Euroopa kümne aasta pärast jõuda soovib, et säilitada ja parandada Euroopa kohta maailmas. Tuleb määratleda, millised eesmärgid ja vastavad institutsionaalsed vahendid on ESAle, komisjonile ja liikmesriikidele vajalikud, et täita Euroopa ühist kooskõlastatud ülesannet, võimaldades sealhulgas keskmise suurusega ettevõtete dünaamilist panust ja tagades konkurentsivõime kõrgeima taseme.

5.12 Sellises analüüsis ja dialoogis peaks samuti käsitlema ESA rahastamist, eelkõige mittekohustuslike panuste mõju, ja seda, kuidas teostada kosmosesektori teenuste kasutamise edukat integreerimist ELi siseturule. Valdkondades, kus osalevad komisjoni peadirektoraadid, tuleb välja töötada spetsiaalsed rahastamiseskirjad ja teha vastavad kulude jagamise kalkulatsioonid.

⁽¹⁷⁾ „... me ei saa enam jätkata topeltmonoloogi, milles tööstus palub institutsioonidel määratleda oma vajadused ja institutsioonid paluvad tööstusel pakkuda välja oma vajadustele vastavaid teenuseid.“ Vt 20. juuli 2007. aasta ASD-Eurospace kiri komisjoni volinikule G. Verheugenile ja ESA esindajale J.J. Dordain'ile.

⁽¹⁸⁾ *European Space Technology Platform*, peamiste sidusrühmade platvorm, mis ühendab ELi osalevad riigid, ESA, Euroopa kosmosetööstus (üle 100 ettevõtte) ja Eurospace, uurimislaboratooriumid ja ülikoolid, riiklikud kosmosesagentuurid ja 21 organisatsiooni.

5.13 Kaasaegne sektoripõhine tööstuspoliitika, nii nagu komisjon seda paljudes valdkondades arendab, võib samuti kasulikuks osutada, arvestades kosmosepoliitika eripära. Nende hulgas on vajadus avaliku sektori vahenditest rahastatavate tehnoloogiate ja infrastruktuuri järele, prototüüpide arendamine, toimiva turu puudumine mitmetes segmentides, aktiivne kosmoselane tööstuspoliitika, mida teostavad ja rahastavad ametivõimud USAs ja mujal.

5.14 Esimese sammuna tööstuse suunas on hädavajalik konkretiseerida poliitikakujundajate seisukohad Euroopa ambitsioonide kohta tööstusvaldkonnas.

6. Kaitse ja julgeolek

6.1 Nõukogu resolutsioonis tuuakse esile kosmosepoliitika tähtsus kaitse ja julgeolekuküsimustes. Üha rohkem arutletakse Euroopa sõjalise suutlikkuse ühtse strateegia üle.

6.2 Kõnealune arutelu haakub ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitika soovitud edusammudega. Komitee tervitab asjaolu, et järkjärgult on jõutud järelduseni, et julgeolek ei tohiks enam olla eraldiseisev poliitika, vaid paljude ELi ja ELis läbiviidavate poliitikate kogum⁽¹⁹⁾.

6.3 Samuti tuleb arvestada, et piirid tsiviil- ja militaarrakenduste vahel on hägustumas. On soovitatav tuua välja mõlema sektori nõuded võimalike vastastikuste võimaluste kohta. Militaarsüsteemid võivad kasu saada Euroopa tsiviilmissioonidest seoses tsiviil- ja militaarrakenduste kahesuguse kasutusvõimalusega.

6.4 Praegu on julgeolekuvaldkonnas vastutus, juhtimine ja eelarve rangelt riikide pädevuses. Erinevate riikide vahel sünergiaid taotlemaid lähenemisviise tuleb ette harva, ehkki teatud

meetmeid koordineeritakse kaitsektoris ELi tasandil. Tulevikus on võimalikud mitmed variandid, alates „kergekaalulisest” koostööst ELis ja lõpetades täielikult välja arendatud Euroopa ühise mudeliga.

6.5 Komitee on arvamusel, et julgeoleku, tehnoloogilistel ja eelarvelistel kaalutlustel tuleb anda tõuge tulevikusüsteemi kavandamiseks, mis paneks Euroopa riigid koos tegutsema.

6.6 Riiklik loogika on julgeolekuküsimustes tugevalt juurdunud. Aga alustades ühise tulevikuvisioni koostamisest, milles arvestatakse ka möödapääsmatute muutustega globaalsel tasandil, on võimalik algatada konkreetseid projekte ning kogemused soodustavad arengut.

6.7 Et vältida tarbetut kattumist, tuleb kõnealuses planeerimises ette näha spetsialiseerumine ja tööjaotus⁽²⁰⁾. Tuleb algatada teadusprogramme, mis võimaldavad arendada tehnilist võimekust.

6.8 Siinkohal võib anda võimaluse tunnustatud osalejale EKA⁽²¹⁾, et arendada selliseid eri pädevusi nagu võimekuse määramine, arenguprogrammide väljapakkumine ja tegevuse koordineerimine riiklike kaitse ja kosmoseagentuuride ning ESA vahel.

6.9 Lissaboni lepinguga antakse komisjonile ja nõukogule julgeolekualase teadustöö edendamiseks suuremaid algatusvõimalusi, kuigi vältida tuleb sellest tuleneda võivat kattumist ja dubleerimist.

6.10 Sellised otsused vajavad ettevalmistamist ja seejärel kosmosenõukogu ja üldnõukogu poolset rahaliste vahendite eraldamist. Uues lepingus sisalduvad sätted institutsioonide töö parandamiseks tulevad siinkohal kasuks.

Brüssel, 13. veebruar 2008.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁹⁾ „Tänapäeval ei ole kosmosepoliitika julgeolekueesmärgil eraldiseisev poliitika, vaid poliitikate kogum, mida liikmesriigid, kosmosenõukogu, komisjon ja ka EKA (Euroopa Kaitseagentuur) ellu viivad. Selline mitmekülgne nõuab paremat koordineerimist, et ratsionaliseerida juhtimist ja vältida kattumisi.” Vt *The Cost of Non Europe in the field of satellite based systems, FRS-IAI Report, Fondation Pour la Recherche Stratégique, Paris and Istituto Affari Internazionali, Rooma, 24. mai 2007.*

⁽²⁰⁾ MUSIS lepingu eeskujul, mille on kuus riiki allkirjastanud (Multinational Space-based Imaging system for Surveillance, reconnaissance and observation).

⁽²¹⁾ Euroopa Kaitseagentuur

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiivi 1999/44/EÜ (tarbe-kaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta) rakendamise kohta, sealhulgas tootja otsese vastutuse kehtestamise analüüs”

KOM(2007) 210 lõplik

(2008/C 162/04)

24. aprillil 2007 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiivi 1999/44/EÜ (tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta) rakendamise kohta, sealhulgas tootja otsese vastutuse kehtestamise analüüs”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsiooni arvamus võeti vastu 31. jaanuaril 2008. Raportöör oli **Bryan Cassidy**.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.-14. veebruaril 2008 (13. veebruaril istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 145, vastu hääletas 3, erapooletuks jäi 6.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komisjoni teostatud ülevõtmise kontrollimise käigus on ilmnunud märkimisväärseid lahknevusi direktiivi 1999/44/EÜ üle võtnud liikmesriikide seaduste vahel. Mõned neist võivad olla tingitud direktiivi regulatiivsetest lünkadest, kuid teisi võib käsitada direktiivi vale ülevõtmisena. Praegu ei ole selge, mil määral mõjutavad kõnealused erinevused siseturu nõuetekohast toimimist ja tarbijausaldust. EMSK soovib, et komisjon uuriks kiirkorras kõnealust mõju nii siseturule kui tarbijausaldusele (¹).

1.2 Eelnevast lähtudes nõuab komitee komisjonilt täitemeetmete võtmist nende liikmesriikide suhtes, kes ei ole seni direktiivi 1999/44/EÜ korrektselt rakendanud.

1.3 Rohelises raamatus tarbijaõigustiku kohta tuuakse välja mitmeid valdkonnaüleseid teemasid. Komisjon on tarbijaõigustiku läbivaatamisel määranud mõned tarbekaupade direktiivi rakendamisega seotud probleemid, mis puudutavad eelkõige tootja otsest vastutust (*Direct Producers' Liability*).

(¹) Saksamaa Bielefeldi Ülikool on koostanud liikmesriikide erinevate määruste võrdleva analüüsi, mis sisaldab allmärkuses 3 loetletud kaheksast direktiivist tulenevaid võimalikke kaubandustõkkeid ja konkurentsimoonutusi (kõnealune võrdlev analüüs on kättesaadaval: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf).

1.4 Komitee on seisukohal, et ka tarbekaupade direktiiv ei suuda tootjate ja jaemüüjate garantiide (nt direktiivi artiklis 2 sisalduvad nõuded) reguleerimisega hästi toime tulla.

1.5 Ei ole mingit vajadust muuta direktiivi 1999/44/EÜ eraldi tootja otsese vastutuse kehtestamisest. Rohelise raamatuga ühenduse tarbijaõigustiku läbivaatamise kohta (²) algatati avalik arutelu sellel ja teistel teemadel, mille Euroopa Komisjon määratles ELi tarbijat kaitsvate õigusaktide (nt kaheksa tarbijakaitsese direktiivi (³)) läbivaatamise käigus. Seega soovib komitee, et komisjon kaaluks mõtet käsitleda tootja otsest vastutust võimalikus rohelise raamatu seadusandlikus järelemeetmes (nt horisontaalne direktiiv), seda toetavad sellised asutused nagu

(²) KOM(2006) 744 lõplik (roheline raamat).

(³) Nõukogu 20. detsembri 1985. aasta direktiiv 85/577/EMÜ tarbija kaitsmise kohta väljaspool ärruume sõlmitud lepingute korral (EÜT L 372, 31.12.1985, lk 31).

Nõukogu 13. juuni 1990. aasta direktiiv 90/314/EMÜ reisipakettide, puhkusepakettide ja ekskursioonipakettide kohta (EÜT L 158, 23.6.1990, lk 59).

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglase tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT L 95, 21.4.1993, lk 29).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 1994. aasta direktiiv 94/47/EÜ ostjate kaitsese kohta, mis puudutab kinnisvara osajalalise kasutamise õiguse ostulepingute teatavaid aspekte (EÜT L 280, 29.10.1994, lk 83).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 1997. aasta direktiiv 97/7/EÜ tarbijate kaitsese kohta sidevahendi abil sõlmitud lepingute korral (EÜT L 144, 4.6.1997, lk 19).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 1998. aasta direktiiv 98/6/EÜ tarbijakaitsese kohta tarbijatele pakutavate toodete hindade avaldamisel (EÜT L 80, 18.3.1998, lk 27).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. mai 1998. aasta direktiiv 98/27/EÜ tarbijate huve kaitsvate ettekirjutuste kohta (EÜT L 166, 11.6.1998, lk 51).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiiv 1999/44/EÜ tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta (EÜT L 171, 7.7.1999, lk 12).

UGAL⁽⁴⁾ ja BEUC (*The European Consumer' Organisation*). Komitee rõhutab siiski, et kõnealuse algatuse tulemusel ei tohiks lisanduda lubamatut koormat äri sektorile, sama nõudmise on esitanud ka EuroCommerce.

1.6 Lisaks arvab komitee, et enne kui komisjon koostab horisontaalse direktiivi, on vaja teostada mõjuhinnang.

1.6.1. Küsimus on direktiivi kohaldamisalas. EMSK on nõus, et direktiivi tuleks kohaldada ka muude lepingute suhtes, mille raames tarbijatele tooteid pakutakse (nt autorent), ja samuti nende lepingute suhtes, mille raames tarbijatele osutatakse digitaalteenuseid (nt muusika Interneti kaudu). Küsimus on ka kasutatud kaubas, mida müüakse avalikul enampakkumisel, kus tarbijad ise osaleda saavad. Ülejäänud aspekte — nt kauba tarnimine, riski ülekandmine, kauba vastavuse ajapiirangute mõiste ja nende pikenemine, hüvitamine korduvate defektide eemaldamise korral, tõendamiskohustuse süsteem ja isegi teatud parandusmeetmed — tuleks vaadelda horisontaalse vahendi osana tarbijaõigustiku läbivaatamise kombineeritud lähenemise raames ja kõnealuste teemade üksikasjalikud arutelud peaksid toimuma siis, kui ettepanek sellise vahendi jaoks on avatud konsulteerimiseks ja avalikuks aruteluks.

1.7 Sidusrühmad ja liikmesriigid ei ole ühel arvamisel selle üle, milline on tootja otsese vastutuse mõju tarbijakaitse tasemele ja siseturule. Enamik liikmesriike ja mitu sidusrühma on seisukohal, et tootja otsene vastutus tõhustab tarbijakaitset. Mõned on seisukohal, et tootjal on kauba lepinguga vastavusse viimiseks paremad võimalused kui müüjal. Teised usuvad, et tootja otsene vastutus ei suurenda tarbijakaitset, vaid põhjustab pigem õiguslikku ebakindlust ja koormab ettevõtjaid märkimisväärselt. Komitee leiab, et neis küsimustes on vaja rohkem teavet⁽⁵⁾.

2. Sissejuhatus

2.1 24. aprillil 2007 võttis Euroopa Komisjon vastu teatise nn tarbekaupade direktiivi 1999/44/EÜ (tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta) rakendamise kohta, sealhulgas tootja otsese vastutuse kehtestamise analüüs, nagu nähakse ette direktiivi artiklis 12.

2.2 8. veebruaril 2007 võttis Euroopa Komisjon vastu rohelise raamatu ühenduse tarbijaõigustiku läbivaatamise kohta. Üks rohelise raamatu lisas 2 loetletud kaheksast tarbijakaitse direktiivist on direktiiv 1999/44/EÜ.

2.2.1 Rohelise raamatu lisas 1 esitatakse ka rida küsimusi tarbekaupade suhtes kohaldatavate erieeskirjade kohta. Käesoleva arvamusega püütakse nõustada Euroopa Komisjoni vastuseks tema teatisele (KOM(2007) 210 lõplik) tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta, sealhulgas tootja otsese vastutuse kehtestamise analüüs. Komitee võttis oma arvamuse rohelise raamatu⁽⁶⁾ kohta vastu komitee täiskogu 11.–12. juulil 2007 toimunud istungjärgul ja otsustas esialgu mitte koostada arvamust spetsiifilistel teemadel, nt komisjoni tõstatatud küsimustel tarbekaupade müümise direktiivi kohta, mida käsitletakse komisjoni ettepanekus tarbijate lepinguliste õiguste raamdirektiivi kohta.

2.2.2 Oma rohelises raamatus esitab komisjon avalikuks aruteluks mitu valdkondadevahelist küsimust. Need puudutavad lünki ja regulatiivseid puudusi (sealhulgas direktiivist 1999/44/EÜ tulenevaid), mille komisjon on ühenduse tarbijaõigustiku läbivaatamisel kindlaks teinud.

2.3 Kõik liikmesriigid on direktiivi⁽⁷⁾ üle võtnud. Teatise eesmärk on uurida, kuidas on liikmesriigid seda rakendanud. Teatis moodustab osa **tarbijaõigustiku läbivaatamise** protsessist, mis on kooskõlas komisjoni, Euroopa Parlamendi ja komitee järgitava parema õigusloome eesmärkidega õiguskeskonna lihtsustamiseks.

2.4 Direktiivi eesmärk on ühtlustada need tarbekaupade lepingu seaduse osad, mis puudutavad õiguslikke garantiisid ja vähemal määral kommerts garantiisid.

2.5 Kõik liikmesriigid olid kohustatud lisama direktiivi oma siseriiklikesse seadustesse 1. jaanuariks 2002. Samas oli neil lubatud rakendada veelgi rangemaid sätteid tarbija kaitsmiseks.

2.6 Euroopa Komisjon juhib tähelepanu mõnede liikmesriikide vajakajäämistele direktiivi rakendamisel.

3. Komisjoni teatise kokkuvõte

3.1 Teatises käsitletakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiivi 1999/44/EÜ (tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta) rakendamist liikmesriikides ja uuritakse tootja otsese vastutuse kehtestamise võimalusi ELi tasandil, nagu nähakse ette nimetatud direktiivi artiklis 12.

⁽⁴⁾ Euroopa sõltumatute jaemüüjate rühmituste liit (*Union des groupements de détaillants indépendants de l'Europe*).

⁽⁵⁾ Vt allmärkus 1.

⁽⁶⁾ CESE 984/2007, raportöör Richard Adams, ELT C 256 27.10.2007.

⁽⁷⁾ EÜT L 171, 7.7.1999, lk. 12.

3.2 Komisjoni teatises rõhutatakse mõnede liikmesriikide raskusi direktiivi rakendamisel. Eelkõige tekkis probleeme mõistetega „ostja” ja „müüja”, sest teistes ELi seadustes on neid mõisted teisiti määratletud.

3.3 Samuti määratletakse direktiivi artikli 1 lõike 2 punktis b mõiste „tarbekaup” kasutamisalal. Liikmesriigid on kõnealuse mõiste aga riiklikesse seadustesse üle võtnud erinevalt. Mõnedes liikmesriikides kohaldatakse asjaomaseid seadusi ka kinnisvara müümise suhtes.

3.4 Mõned liikmesriigid on jätnud määratlusest välja tekstiosa „mõiste” tarbekaup „ei hõlma kasutatud kaupa, mis müüakse avalikul enampakkumisel, kus tarbijad saavad isiklikult osaleda”. Mõned on seda võimalust ära kasutanud ja teised on eelistanud piirata müüja vastutust kõnealuste kaupade suhtes.

3.5 Kõik liikmesriigid on vastu võtnud õigusaktid direktiivi nõuete ülevõtmiseks. Artiklis 12 nähakse ette, et komisjon esitab Euroopa Parlamendile ja nõukogule määratletud aja jooksul aruande direktiivi rakendamise kohta liikmesriikides, uurides eelkõige muuhulgas tootja otsese vastutuse kehtestamist, ja esitab vajadusel oma ettepanekud. Kõnealuses teatises on komisjon end sellest kohustusest vabastanud.

3.6 Kõnealuse teatise esimeses osas tehakse ülevaade tarbekaupade direktiivi rakendamisest liikmesriikides ja teises osas uuritakse tootja otsese vastutuse lisamist ELi õigusaktidesse.

3.7 Direktiivi ülevõtmine on tõstatanud hulga probleeme. Mõned neist võivad olla tingitud direktiivi regulatiivsetest lünkadest, kuid teisi võib käsitada direktiivi vale ülevõtmisena. Komisjoni teostatud kontrollimisel on ilmnunud märkimisväärsed erinevused siseriiklike õigusaktide vahel, mis tulenevad miinimumklausli kasutamisest ja direktiivis sätestatud erinevatest reguleerimisvõimalustest. Siiski ei ole praegu selge, mil määral mõjutavad kõnealused erinevused siseturu nõuetekohast toimimist ja tarbijausaldust.

3.7.1 Rohelises raamatus esitati avalikuks konsulteerimiseks mitu valdkondadevahelist küsimust, mis puudutavad lünki ja regulatiivseid puudusi (sealhulgas tulenevad direktiivist tulenevaid), mille komisjon on ühenduse tarbijaõigustiku läbivaatamisel kindlaks teinud. Komisjon on seetõttu otsustanud hetkel mitte esitada direktiivi ettepanekut.

3.7.2 Kuna tegemist on tootja otsese vastutuse küsimusega, siis otsustas komisjon, et tal puuduvad piisavad tõendid, et teha kindlaks, kas ELi eeskirjade puudumisel on negatiivne mõju tarbijausaldusele siseturul. Selle küsimusega tegeldakse edasi roheline raamatu raames.

3.8 Komitee avaldas oma arvamuses tarbijaõigustiku läbivaatamist käsitleva roheline raamatu⁽⁸⁾ kohta kahtlust, et esitatud lähenemine võiks viia kõrge ja ühtse tasemega tarbijakaitseni kogu ELis. Läbivaadatud tarbijaõigustik vajab tõelist demokraatlikku seadustamist ning selget õiguslikku ja kontseptuaalset alust. Komitee juhib tähelepanu halvasti reguleeritud digitaalkeskonnale. Kõik ettepanekud valdkonna eeskirjade ühtlustamiseks peaksid toetuma nõuetekohasele mõjuhinnangule ning olema suunatud kehtivate eeskirjade lihtsustamisele ja selgemaks muutmisele. Prioriteediks tuleks seada paremad rakendusmeetmed ning selgete ja lihtsate hüvitamisprotsesside tugevdamine või kehtestamine. Tarbijakaitsset käsitlevate eeskirjade ühtlustamine kogu ELis peaks toimuma sellise juhtpõhimõtte alusel, et üle tuleb võtta kõige parem ja kõrgem tarbijakaitsetase, mis liikmesriikides eksisteerib.

4. Ülevõtmise probleemid

4.1 Komisjoni teostatud ülevõtmise kontrollimine on näidanud märkimisväärsed lahknevusi direktiivi 1999/44/EÜ üle võtnud liikmesriikide seaduste vahel. Mõned neist võivad olla tingitud direktiivi regulatiivsetest lünkadest, kuid teisi võib käsitada direktiivi vale ülevõtmisena. Praegu ei ole selge, mil määral mõjutavad kõnealused erinevused siseturu nõuetekohast toimimist ja tarbijausaldust. EMSK soovib, et komisjon uuriks kiirkorras mõju nii siseturule kui tarbijausaldusele ja võtaks täitemeetmeid nende liikmesriikide suhtes, kes ei ole direktiivi rakendamisega hakkama saanud⁽⁹⁾.

5. Tootja otsene vastutus

5.1 Mõned liikmesriigid on kehtestanud erinevaid tootja otsese vastutuse vorme. Need erinevad märkimisväärselt tingimuste ja vormide poolest. 1999. aasta direktiivis nõutakse, et komisjon uuriks tootja otsese vastutuse kehtestamist ning esitaks vajaduse korral ettepaneku. 17-st komisjoni küsimustikule vastanud liikmesriigist seitse on mingil kujul kehtestanud tootja otsese vastutuse, kuid tingimused, mille alusel tootja vastu kaebusi esitada saab, erinevad märkimisväärselt. Mõnedel liikmesriikidel ja sidusrühmadel on kõnealuse kontseptsiooni vastu ka tugevaid vastuväiteid. Mitmed neist on seisukohal, et on veel liiga vara hinnata direktiivi 1999/44/EÜ eraldi muutmise vajadust⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ CESE 984/2007, ELT C 256, 27.10.2007.

⁽⁹⁾ Vt allmärkus 1.

⁽¹⁰⁾ Vt allmärkus 3.

5.2 Sidusrühmad ja liikmesriigid ei ole ühel arvamusel selle üle, milline on tootja otsese vastutuse mõju tarbijakaitse tasemele ja siseturule. Enamik liikmesriike ja mitu sidusrühma on seisukohal, et tootja otsene vastutus tõhustab tarbijakaitset. Siiski ei ole liikmesriigid tootja otsese vastutuse osas ühel meelel. Mõned arvavad, et tootjal on müüjast lihtsam tooted lepinguga vastavusse viia. Teised on seisukohal, et tootja otsene vastutus ei tõstaks tarbija kaitset, vaid põhjustaks pigem ebakindlust. Komitee leiab, et neis küsimustes on vaja täiendavat teavet.

5.3 Osa sidusrühmadest ja mõned liikmesriigid on seisukohal, et tootja otsene vastutus oleks ettevõtetele märkimisväärne koormus, kuna tootjad peaksid välja töötama kaebuste käsitlemise süsteemid ja nägema ette rahalised vahendid vastutuse kandmiseks. Siiski ei ole ühehäälsust — teised liikmesriigid ja sidusrühmad ei ole nendega nõus.

5.4 Erinevate tootja otsese vastutuse süsteemide olemasolu võib olla probleem siseturu jaoks. Praeguses seisus ei ole komisjon olnud võimeline lõplikke järeldusi tegema. Puuduvad piisavad tõendid, et teha kindlaks, kas tootja otsest vastutust

käsitlevate ELi eeskirjade puudumine avaldab negatiivset mõju tarbija usaldusele siseturu vastu.

5.5 Tootja otsese vastutuse kehtestamine kõigis liikmesriikides ei ole kaugeltki selgeks räägitud. Tootja otsene vastutus kehtestaks võrreldes nõudega müüja vastu vastutuse pikendatud ahela. Kõik sõltub konkreetsest tootest või teenusest. Suurte toodete piiriülesele ostmisesse (nt autod) on tootjad kaasaatud. Siiski peavad autode müügiesindajad ja maaletoojad tänu ELi õigusaktidele kinni pidama tootja garantiist, hoolimata toote ostukohast. Veinide ja kangete alkoholsete jookide piiriülesele ostmise puhul, mis moodustab üha märkimisväärsema osa ühtsest turust, on raske müüja või tootja vastu kaebusi esitada, seda v.a juhul, kui ostja külastab sageli teist liikmesriiki, kust kaup osteti. Mis puudutab tarbekaupu üldisemalt, siis tugevdab tootja otsese vastutuse kehtestamine tarbijakaitset ja –usaldust ühtsel turul

5.6 Tootja otsese vastutuse küsimused nõuavad palju tõsisemat uurimist, millega peab kaasnema mõjuhinnang.

Brüssel, 31. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Komisjoni aruanne 2006. aasta konkurentsipoliitika aruanne”

KOM(2007) 358 lõplik

(2008/C 162/05)

25. juunil 2007 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni aruanne 2006. aasta konkurentsipoliitika aruanne”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsiooni arvamus võeti vastu 31. jaanuaril 2008. Raportöör oli Franco CHIRIACO.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) vastu järgmise arvamus. Poolt hääletas 141, vastu hääletas 3, erapooletuks jäi 5.

1. Sissejuhatus

1.1 2006. aasta konkurentsipoliitika iga-aastases aruandes tutvustatakse konkurentsisektori sisekorralduses ja komisjoni töömeetodites läbi viidud muudatusi ja kirjeldatakse, kuidas komisjon tagab kooskõlas Lissaboni strateegia eesmärkidega Euroopa majanduse juhtimisel ühtluse.

2. Vahendid

2.1 Monopolivastane võitlus⁽¹⁾ — Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklid 81 ja 82⁽²⁾

2.1.1 Komisjoni arvates on trahvid keskse tähtsusega ennetamiseks konkurentsieeskirjade rikkumist ettevõtjate poolt.

Vastu on võetud uued piirnormid, mis rakenduvad kaitselisele trahvide eest ja trahvide vähendamisele kartellide puhul. Uute suuniste kohaselt võetakse iga rikkumises osaleja trahvi põhisumma aluseks rikkumisega seotud toodete aastase müügi protsent (see võib ulatuda kuni 30 %ni), korrutatakse vastav summa aastate hulga, mil ettevõtja rikkumises osales. Korduvate rikkujate puhul võib trahvi suurendada kuni 100 % ulatuses.

2.1.2 Kontrollsüsteemi tõhusamaks muutmiseks võeti vastu **roheline raamat, mis käsitleb** EÜ asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud **ELi konkurentsieeskirjade rikkumisest tekkinud kahjude hüvitamist**. Roheline raamat on tekitanud Euroopas elava arutelu: mitmed Euroopa riigid on esitanud üle 150 märkuse valitsustelt, konkurentsiasutustelt, ettevõtetelt, tarbijakaitseorganisatsioonidelt, juristidelt ja akadeemikutelt.

(¹) Järgmiste komisjoni otsuste alusel on Euroopa Kohtusse kaebused esitatud. Senini ei ole vastu võetud ühtegi lõplikku otsust, v.a De Beersi juhtum, kui komisjoni otsus kohtus tühistati: komisjoni 29. novembri 2006. aasta otsus juhtum COMP/38.638 *siinteeskautšuk*; komisjoni 20. detsembri 2006. aasta otsus juhtum COMP/39.234 *sulami lisamaks* (uus otsus); komisjoni 8. novembri 2006. aasta otsus juhtum COMP/38.907 *terastalad* (uus otsus); komisjoni 20. septembri 2006. aasta otsus juhtum COMP/38.121 *seadmed*; komisjoni 13. septembri 2006. aasta otsus juhtum COMP/38.456 *bituumen Madalmaad*; komisjoni 31. mai 2006. aasta otsus juhtum COMP/38.645 *metakrülaadid*; komisjoni 3. mai 2006. aasta otsus juhtum COMP/38.620 *vesinikperoksiid ja perboraat*; juhtum COMP/38.113 *Prokent/Tomra*; komisjoni 12. aprilli 2006. aasta otsus juhtum COMP/38.348 *Repsol CCP*; komisjoni 22. veebruari 2006. aasta otsus juhtum COMP/38.381 *De Beers*.

(²) ELT C 321, 29.12.2006.

Ka komitee kiitis oma arvamus roheline raamatu kohta⁽³⁾ ulatusliku arutelu järel komisjoni algatuse heaks.

2.1.3 **Kartellide** vastaste meetmete kohta on komisjon avaldanud **seitse lõplikku otsust**, milles määras trahvi 41 ettevõtjale kogusummas 1 846 miljonit eurot (2005. aastal trahviti 33 ettevõtjat kogusummas 683 miljonit eurot).

2.2 Ühinemiste kontroll⁽⁴⁾

2.2.1 Komisjonil on avaliku arutelu abil kavas pakkuda paremaid **suuniseid jurisdiktsioonilistes küsimustes**⁽⁵⁾, mis võivad tekkida ühinemiste kontrollil kooskõlas ühinemiste määrusega⁽⁶⁾.

Uue teatisega, mis oli esialgu kavas vastu võtta 2007. aastal, asendatakse olemasolevad teatised kõnealuses valdkonnas.

2.2.2 Eeskirjade rakendamise käigus tõusis komisjonile **teatatud ühinemist arv** 2006. aastal 356-le. Kokku võttis komisjon vastu 352 lõplikku otsust, millest 207 võeti vastu lihtsustatud menetluse korras.

2.3 Riigiabi kontroll

2.3.1 Komisjon lihtsustas **piirkondliku abi** heakskiitmist, võttes vastu **grupierandi määruse**⁽⁷⁾; **teadus- ja arendustegevuseks ning** innovatsiooniks antava abi heakskiitmist, võttes vastu uue raamistiku⁽⁸⁾; **väikestesse ja keskmise suurusega ettevõtetestesse** (VKEd) **investeerimise toetuseks eraldatavate otsetoetuste** heakskiitmist, lihtsustades VKEd e juurdepääsu rahastamisele⁽⁹⁾; **abi keskkonnakaitse toetuseks**.

(³) INT/306. Komitee arvamus on kättesaadav järgmisel veebilehel: http://eescopinions.eesc.europa.eu/EESCOpinionDocument.aspx?identifier=ces\int\int306\ces1349-2006_ac.doc&language=ET.

(⁴) Vaid järgmise komisjoni otsuse kohta esitati Euroopa Kohtusse kaebus: juhtum COMP/M.3796 *Omya versus J. M. Huber PCC*.

(⁵) Kättesaadav järgmisel aadressil: http://ec.europa.eu/comm/competition/mergers/legislation/jn_en.pdf.

(⁶) Määrus (EÜ) nr 139/2004.

(⁷) Määrus (EÜ) nr 1628/2006.

(⁸) ELT C 323, 30.12.2006, lk 1.

(⁹) ELT C 194, 18.8.2006, lk 2.

Lõpuks võttis komisjon vastu **uue vähese tähtsusega abi määruse** ⁽¹⁰⁾, mille alusel ei käsitleta riigiabina abi, mille kogusumma ei ületa kolme eelarveaasta pikkuse ajavahemiku jooksul 200 000 eurot ⁽¹¹⁾.

2.3.2 Komisjon uuris eeskirjade rakendamise raames 2006. aastal 921 riigiabi juhtumit, mis tähendab 36 %-list suurenemist võrreldes 2005. aastaga. Komisjon võttis vastu 710 lõplikku otsust, millest enamikul juhtudel (91 %) andis ta ametliku uurimiseta loa abi andmiseks, leides, et vaba konkurentsi eeskirju ei rikutud.

2.3.3 Kui komisjon pidas Euroopa ühiste huvide seisukohast kasulikuks **koolitusabi** andmise, siis raskustes olevate ettevõtete **päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antavat abi** hindas ta rangemalt, pidades seda õigustatuks ainult juhul, kui on täidetud ranged tingimused ⁽¹²⁾.

3. Sektorisisene areng

3.1 Energeetika

3.1.1 10. jaanuaril 2007 komisjonis vastu võetud energeetika sektori uurimise **lõpparuandes** ⁽¹³⁾ kirjeldatakse Euroopat, kus gaasi- ja elektri hulgihinnad pidevalt tõusevad ja tarbijatel on energiatoodetele seatud takistuste tõttu suhteliselt piiratud valik.

3.1.2 Komisjon on läbi viinud mitmeid **konkurentsi käsitlevaid uuringuid** võrgu ja ladustamise võimsuse mitmekordistamise, pikaajalise võimsuste reserveerimise, turu jaotuse ja pikaajaliste lepingute kohta hulgi-/jaemüüjate ja jaotusahela tarbijate vahel.

3.1.3 Komisjon on võtnud mitmeid meetmeid ja otsuseid **ühinemiste** kohta energeetikasektoris. Kõige olulisemad juhtumid olid DONG/Elsam/Energi E2 ⁽¹⁴⁾ ja Gaz de France/Suez ⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁰⁾ Määrus (EÜ) nr 1998/2006.

⁽¹¹⁾ Summa kahekordistus võrreldes eelmise määrusega (vt määrus (EÜ) nr 69/2001, EÜTL 10, 13.1.2001, lk 30).

⁽¹²⁾ Vt juhtum *Northern Rock* (IP/07/1859). Komisjon leidis, et Inglise Panga 14. septembril 2007 antud jooksvate vahendite abi, millega kaasnesid piisav pangatagatis ja intressid, ei kujuta endast riigiabi. Samas 17. septembril riigikassa antud hoiuste tagatis ja 9. oktoobri meetmed, millega anti Northern Rocki pangale riigikassa tagatisel jooksvaid vahendeid ja lisatagatis, kujutavad endast riigiabi. Kõnealuseid abimeetmeid võib kasutada päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava abina kooskõlas Euroopa Liidu suunistega raskustes olevate ettevõtete päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta. Nimetatud suuniste kohaselt tuleb seda tüüpi abi anda laenude või tagatise kujul mitte rohkem kui kuueks kuuks, kuigi pangasektori puhul on mõned ettevaatusabinõudena rakendatavad erandid, mida rakendati kõnealusel juhul. Nende samade suuniste alusel on Ühendkuningriigi ametivõimud võtnud endale kohustuse esitada 17. märtsiks 2008 komisjonile Northern Rocki panga ümberkorraldamise kava, mis läheb kaugemale vaid lühiajalisest päästmiskavast. Kui ümberkorraldamise kavaga antaks riigiabi, siis tuleks seda hinnata ümberkorraldamise eeskirjadega kooskõlas abi olemuse alusel.

⁽¹³⁾ KOM(2006) 851 lõplik.

⁽¹⁴⁾ Komisjoni 14. märtsi 2006. aasta otsus juhtumis COMP/M.3868 DONG/Elsam/Energi E2.

⁽¹⁵⁾ Komisjoni 14. novembri 2006 otsus juhtumis COMP/M.4180 Gaz de France/Suez.

3.1.4 **Riigiabi kontroll** on näidanud, et riiklike võrkude operaatorite ja energiatootjate vahelise kokkuleppega Ungaris ja Poolas kõrvaldati osa hulgiturgudest ning Itaalias on konkurentsi moonutanud mõnedele ettevõtetele eraldatud soodustariifid. Oluline oli ka riigiabiga seotud otsus taastuenergia valdkonnas, millega tagatakse, et riiklikku rahastamist kasutatakse ainult erakorralistel juhtudel, eelistamata seejuures ettevõtteid või tegevust, mis ei vasta nõutud standarditele.

3.2 Finantsteenused

3.2.1 Komisjon algatas 2005. aastal **uuringu jaepangandus-sektoris** ⁽¹⁶⁾, eelkõige seoses piiriülese konkurentsi. 31. jaanuaril 2007 avaldatud lõpparuandes toodi välja järgmised probleemid: turuletuleku tõkkes, turu killustatus ning koondumise kõrge tase maksekaartide väljastajate ja omandajate seas.

3.2.2 Komisjon avaldas 14. jaanuaril 2007 vahearuaude laiaulatusliku **äriskindlustussektori uuringu** kohta.

3.2.3 Lisaks on komisjon andnud loa mitmetele ühinemistele finantsteenuste sektoris, nt *Talanx Aktiengesellschafti* juhtum ⁽¹⁷⁾.

3.2.4 Riigiabi kontrolli abil on komisjon taganud võrdsed võimalused finantsteenuste sektoris, eriti uutele turule sisenejatele ja välismaistele pankadele. Sellega tühistati valdusettevõtjate kasuks kehtestatud Luksemburgi varjatud toetuste süsteem.

3.3 Elektrooniline side

3.3.1 Enamik elektroonilise side teenuste osutajatest tegutsevad sidevõrkude ja -teenuste Euroopa Liidu reguleeriva raamistiku piires. Komisjon soovib seega eelreguleerida **18 toote ja teenuse eriturgu nii hulgi- kui ka jaemüügi tasandil** ⁽¹⁸⁾. **Lairibauhenduse turud** on näide valdkondliku eelreguleerimise ja järelkohaldatava konkurentsiõiguse samaaegsest kohaldamisest.

3.4 Infotehnoloogia

3.4.1 Jätakuvalt tagas komisjon, et ei kahjustataks konkurentsi infotehnoloogia sektoris, mida iseloomustab digitaalne ühtlustumine ja järjest suurem koostalitlusvõime.

⁽¹⁶⁾ Komisjoni 13. juuni 2005. aasta otsus (ELT C 144, 14.6.2005, lk 13).

⁽¹⁷⁾ Komisjoni 5. aprilli 2006. aasta otsus juhtumis COMP/M.4055 *Talanx/Gerling*.

⁽¹⁸⁾ Komisjoni 11. veebruari 2003. aasta soovitus, milles käsitletakse asjaomaseid kauba- ja teenuseturgete elektroonilise side sektoris, mis on Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2002/21/EÜ (elektrooniliste sidevõrkude ja -teenuste ühise reguleeriva raamistiku kohta) kohaselt eelreguleerimise suhtes tundlikud (ELT L 114, 8.5.2003, lk 45)

Sellega seoses on äärmiselt oluline **Microsofti** juhtum, milles ettevõtet trahviti selle eest, et ta ei esitanud komisjonile ette nähtud tähtajaks nõutud teavet. Microsofti apellatsioon komisjoni otsuse⁽¹⁹⁾ vastu lükati 17. septembril 2007 esimese astme kohtus tagasi⁽²⁰⁾.

3.4.2 **Ühinemiste** kontrolli valdkonnas andis komisjon loa Nokia ja Siemens AG võrguseadmete äritegevusega seotud üksuse ning Alcatel'i ja Lucent Technologies'i ühinemistele, leides, et konkurents optilise võrgu seadmete ja lairibaühenduse lahenduste tarnel ei väheneks.

3.5 Meedia

3.5.1 Konkurentsipoliitika eesmärk meediasektoris on tagada võrdsed võimalused nii eri ettevõtjate kui ka ettevõtjate ja riiklikult rahastatud ettevõtjate vahel.

3.5.2 **Digitaalringhäälingu** valdkonnas algatas komisjon rikkumismenetluse Itaalia vastu, et uurida, kas digitaaltelevisioonile üleminekul kehtestati ringhäälinguorganisatsioonidele piirangud ning kas nendega anti konkurentsieelised tegutsevatele analoogteenuse pakkujatele, rikkudes sellega konkurentsireguleerimise eeskirju.

3.5.3 Komisjon on korduvalt sekkunud ka tõhusa konkurentsi tagamiseks **kvaliteetsisu** alal ja seoses riigiabi andmisega **filmidele ja teistele audiovisuaalsetele teostele ning õiguste haldamisega**.

3.6 Transport

3.6.1 Peamised probleemid on maanteeveo puhul kaitstud riiklikud veoturud, raudteeveo puhul madal koostalitlusvõime ja sadamateenustele läbipaistva juurdepääsu puudumine.

3.6.2 Maanteeveoga seoses kiitis komisjon jätkuvalt heaks riigiabi puhtama tehnoloogia kasutuselevõtu soodustamiseks ning avaliku teenuse osutamise kohustuse täitmiseks.

3.6.3 **Raudteetranspordi** valdkonnas tegi komisjon samuti olulise otsuse seoses riigiabiga raudteefrastruktuurile, leides, et raudteefrastruktuur kuulub üldiste huvide valdkonda ja antud abi ei kujuta endast riigiabi⁽²¹⁾.

3.6.4 Mereveosektoris võttis komisjon kohustuse avaldada suunised konkurentsioiguse kohaldamise kohta, et aidata sujuvalt üle minna täielikule konkurentsile. Riigiabiga seoses nõudis komisjon riikkondsuse sätete kaotamist, millega vabastatakse laeva omanikud nende meremeeste sotsiaalmaksude maksimisest.

3.6.5 **Õhustranspordi** valdkonnas lõpetatakse määrusega nr 1459/2006 alates 1. jaanuarist 2007 ELi siseste lennuliinide osas Rahvusvahelise Lennustranspordi Assotsiatsiooni reisijateveotariifidega seotud erand EÜ asutamislepingu artikli 81 lõikes

⁽¹⁹⁾ Komisjon kiitis uue soovitusena 17. detsembril 2007 heaks (ELT L 344, 28.12.2007, lk 65), kus antud kontekstis viidatakse ainult kaheksale turule.

⁽²⁰⁾ Juhtum T-04 (ELT C 269, 10.11.2007, lk 45).

⁽²¹⁾ Otsus on kättesaadav järgmisel veebilehel: http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/cases/decisions/37792/art24_2_decision.pdf.

1 sätestatud keelust ning teenindusaegasid ja sõiduplaane käsitlev erand.

3.7 Postiteenused

3.7.1 Märkimisväärsete arengute tõttu postiteenuste turul on komisjon ühest küljest püüdnud vähendada teenuste arvu, mille osas universaalteenuse osutajatele antakse monopoliõigused, ning teisest küljest kaitsta konkurentsi postiturul avatud osades, et vältida nende *de facto* taasmonopoliseerimist.

3.7.2 Oluline on ka komisjoni otsus, millega ta tunnistas üldist majandushuvi esindavate teenuste eest hüvitise määramise riigiabi eeskirjadega kooskõlas olevaks üksnes siis, kui hüvitise summa ei ületanud avaliku teenuse osutamise kohustuse kulusid, ja tingimused, et ka muud tingimused on täidetud.

Komisjon uuris ka, kas postiteenuste pakkujad ei saanud täiendavaid soodustusi. Näiteks soovitas ta Prantsusmaal⁽²²⁾ lõpetada Prantsuse Postile kui riigiasutusele antav piiramatu riigigarantii 2008. aasta lõpuks.

4. Euroopa konkurentsivõrgustik ja riikide kohtud

4.1 2006. aasta oli oluline aasta, mil tõhustati ja parandati määrusega (EÜ) nr 1/2003 loodud süsteemi ja tugevdati koostööd ühelt poolt konkurentsivõrgustiku liikmetega, s.t liikmesriikide konkurentsiasutustega ja komisjoniga ja teiselt poolt riikide kohtute ja komisjoniga.

4.2 Euroopa konkurentsivõrgustiku liikmete koostöö põhineb riikide konkurentsiasutustega kahele peamisele kohustusele: teavitada komisjoni menetluse alguses ja igal juhul enne lõpliku otsuse vastuvõtmist. Komisjoni teavitati 150 riikide konkurentsiasutustega algatatud menetlustest ja 125 juhul esitas komisjon riigi konkurentsiasutusele arvamuse või andis nõu.

4.3 Konkurentsivõrgustiku tiheda koostöö raames toimus muu hulgas konkurentsi peadirektoraadi peadirektori ja riikide konkurentsiasutustega kohtumine, kus kiideti heaks Euroopa konkurentsivõrgustiku leebema kohtlemise näidisprogramm. Komisjon ja riikide konkurentsiasutused on kohtunud ka selleks, et arutada monopolivastase poliitika üldisi küsimusi, valdkondlike uurimusi või konkreetset valdkonda.

4.4 Euroopa Liidu konkurentsieskirjade kohaldamine ELi liikmesriikide kohtutes

4.4.1 Määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 15 lõike 1 kohaselt võivad riikide kohtute kohtunikud taotlema, et komisjon avaldaks arvamust või edastaks tema valduses olevat teavet. Sama artikkel paneb liikmesriikidele kohustuse edastada komisjonile koopia oma riigi kohtute kõigist kirjalikest otsustest.

⁽²²⁾ 7. juuni 2006. aasta otsus N 478/2004, (ELT C 209, 31.8.2006).

4.4.2 Liikmesriikide kohtunike täiendõpe on keskse tähtsusega ELi konkurentsioiguse tundmise parandamiseks. Selleks kaasrahastab komisjon igal aastal täiendõppeprogramme liikmesriikides.

5. Rahvusvaheline tegevus

5.1 Rumeenia ja Bulgaaria ühinemise ettevalmistamisel abistas komisjon neid riike konkurentsieeskirjade täitmisel nagu ta teeb seda praegu Horvaatia ja Türgi puhul.

5.2 Komisjon on tõhustanud **kahepoolset dialoogi** paljude konkurentsiasutustega, samuti on tõhustatud kontakte Ameerika Ühendriikide, Kanada ja Jaapaniga. Konkurentsi peadirektoraat pakkus ka abi konkurentsioiguse väljatöötamisel Hiinas ja Venemaal.

5.3 **Mitmepoolse koostöö** raames on konkurentsi peadirektoraadil juhtiv roll rahvusvahelises konkurentsivõrgustikus ja peadirektoraat osaleb OECD konkurentsikomitee töös.

6. Institutsioonidevaheline koostöö

6.1 Euroopa Parlament avaldab igal aastal omaalgatusliku aruande komisjoni konkurentsi aastaaruande kohta. Konkurentsipoliitika eest vastutav volinik peab regulaarset dialoogi nõukogu ja konkurentsiküsimusi käsitlevate parlamendikomisjonidega.

6.2 Lõpuks tasub rõhutada, et komisjon teavitab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteed ning Regioonide Komiteed tähtsamatest algatustest ja osaleb komisjoni konkurentsipoliitika aastaaruannet käsitleva Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aastaaruande vastuvõtmise aruteludes.

7. Järeldused ja märkused

7.1 Konkurentsipoliitika ja majanduskasvupoliitika seos

Kõigi majandussektorite uuesti turuloogikale ja –dünaamikale allutamisele on konkurentsipoliitika konkreetselt kaasa aidanud vähemate eeskirjade ja õigusaktidega Euroopa turu loomisele.

7.1.1 Konkurentsipoliitika roll Euroopa majanduspoliitikas on järjest suurem. Varem on nii komisjon⁽²³⁾ kui ka komitee⁽²⁴⁾ toonud välja vajaduse hakata kasutama uusi majanduspoliitilisi meetmeid, eesmärgiga orienteerida nii konkurentsi- kui tööstuspoliitika suurema majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse saavutamisele, tööhõive (muu hulgas riigiabi kontrollisüsteemide ja tegevuse ümberpaigutamise vormide kaudu), keskkonnakaitse ja suurte ambitsioonikate uurimis- ja arendusprogrammide edendamisele.

Praegu kooskõlastatakse konkurentsipoliitikat tihedalt teiste poliitikavaldkondadega, nagu siseturg ja tarbijakaitsepoliitika, et

⁽²³⁾ Juhtum E 15/2005, „Recommandation proposant l'adoption de mesures utiles concernant la garantie illimitée de l'Etat en faveur de La Poste” (seni avaldamata).

⁽²⁴⁾ „Struktuurimuutuste toetamine: laienuvad Euroopa tööstuspoliitika”, KOM(2004) 274 lõplik.

luua tarbijate ja Euroopa konkurentsivõime seisukohast paremini toimivad turud.

7.1.2 Seitsme liikmesriigi ajakohastatud andmete kohaselt nägi komisjon 2007. aastaks ette 2,8 %-lise majanduskasvu Euroopa Liidus ja 2,5 %-lise majanduskasvu euroalal.⁽²⁵⁾ Kuigi IMF muutis seda prognoosi, nähes euroala majanduskasvuks ette 1,6–2,1 %, usub komitee, et Euroopa majanduskasv peaks kindla aluse ja üldise soodsa majanduskeskkonna toel jätkuma..

7.1.3 Komitee peab oluliseks, et Euroopa Liit saavutaks tasakaalustatud majanduskasvu, hindade stabiilsuse ning väga konkurentsivõimelise sotsiaalse turumajanduse, kus keskendutakse koolitusele, täielikule tööhõivele, sotsiaalsetele edusammudele, sotsiaalse kaitse kõrgele tasemele ja keskkonnakvaliteedi parandamisele.

7.1.4 Turul, kus konkurentsipoliitikal on järjest suurem tähtsus, on majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnanäitajad peamised näitajad, mille alusel mitte ainult lõpptarbijad, vaid eelkõige ettevõtted mõeldavad konkurentsivõimet.

7.1.5 Komitee on seisukohal, et Euroopa ettevõtete ja teenuste konkurentsi peab tagama selge regulatiivse raamistikuga, mis tugineb konkurentsipoliitika nõuetekohasele kohaldamisele tihedas seoses kaubanduspoliitikaga.

Euroopa Liit on praegu maailma kõige avatum turg väliskaupadele. Kui tühistatakse Euroopa Liidu kõige elementaarsem kaitse dumpingu ja subsideerimise eest, siis mõjutaks see vahet teemata kõiki neid, kes Euroopa Liidus konkurentsieeskirjade, kaubandusseaduste ja Euroopa Liidu standarditega kooskõlas riigiabi saamata toodavad.

Sellega seoses kutsub komitee komisjoni üles ühest küljest pöörama rohkem tähelepanu Rahvusvahelise Kaubandusorganisatsioonis rahvusvahelise konkurentsi moonutuste välja- toomisele ja teisest küljest lisama kahepoolsetesse kaubanduskokkulepetesse sätte, millega nõutakse, et kaubanduspartnerid täidavad konkurentsieeskirju, sh tõhusa riigiabi kontrolli nõuet.

7.2 Riigiabi kontroll

7.2.1 Kuigi komitee kiidab heaks komisjoni ajakohastamise strateegia riigiabi tegevuskava suhtes, milles nähakse ette sihipärane, majanduslikule analüüsile, tõhusale menetlusele, komisjoni ja liikmesriikide ühisele vastutusele põhinev riigiabi, peab komitee siiski õigeks, et komisjon kiidab heaks riigiabi tehnoloogia siirdamisele, innovatsioonile ja mitmeid sektoreid hõlmavale raamistikule suurte investeerimisprojektide puhul ja käsitab seda abi teistest toetustest erinevalt.

7.2.2 Riigiabi andmise juhtumeid uurides peaks komisjon pidama õigustatuks liikmesriikide erimaksurežiime sellistele vastastikustele ühingutele nagu kooperatiivid ja suure sotsiaalse mõjuga ettevõtted.

⁽²⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Struktuurilise muutuse edendamine: laienuvad Euroopa tööstuspoliitika” (KOM(2004) 274 lõplik), ELT C 157, 28.6.2005. Vt IP/07/1295. Täiendav teave veebilehel:

7.3 Pangad ja finantsturg

7.3.1 Komitee kiidab heaks komisjoni algatused aktsiate ristsaluse ja finantstoodete haldamise kontrollimiseks. On juhtunud, et krediidasutused omavad tööstusettevõtetes suuremat osa aktsiatest (aktsionäride kokkulepete alusel), mistõttu pankade antud laenudega rahastati aktsiate ostmist nendes samades pankades.

7.4 Energeetika

7.4.1 Komitee rõhutab, et energeetikat ei peaks käsitlema mitte ainult turu, vaid ka arengu, tööhõive ja keskkonna seisukohast. Euroopa Liit seisab praegu silmitsi uute globaalsete konkurentidega ⁽²⁶⁾ ja paljudel juhtudel peab uutest turustruktuurides arvestama jõuvahekordi.

7.4.2 Komitee leiab, et gaasisektoris tootmise jaotamisel eraldamisel (*unbundling*) peab arvestama selle sektori eripäraga ⁽²⁷⁾.

7.5 Teabe mitmekesisus ja konkurentsioigus

7.5.1 Komitee soovib, et meediasektoris tehtaks vahet neil eeskirjadel, mis on suunatud just teabe mitmekesisuse kaitsmisele, ja üldistel konkurentsi käsitlevatel eeskirjadel. Samuti peaks rõhutama, et toimivad konkurentsieskirjad on küll vajalik tingimus mitmekesisuse tagamiseks, kuid ainult neist ei piisa.

7.5.2 Kui selle omapäraga ei arvestata, siis võidakse isegi konkurentsieskirjade tõhusust kahjustada ja mitmekesisuse põhimõtet nõrgestada.

7.6 Telekommunikatsioon

7.6.1 Komitee leiab, et erinevalt teistest sektoritest tuleb piisavalt hinnata telekommunikatsioonivõrkude funktsionaalset eraldamist ja Euroopa agentuuri loomist kõnealuses sektoris, kuna investeeringud sellesse Euroopa konkurentsivõime seisukohast üliolulisse sektorisse on tehnoloogilise arengu kiirust arvestades telekommunikatsiooni sektori arenguks väga olulised.

7.7 Konkurentsieskirjade kohaldamine ja Euroopa Liidu liikmesriikide kohtute tugevdamine

7.7.1 Konkurentsieskirjade tulemusliku kohaldamise tagamiseks on vajalik riikide kohtute kohtunike konkurentsioiguse alane täiendõpe ja pidev teadmiste uuendamine.

Selleks kutsub komitee komisjoni üles võtma niipea kui võimalik vastu suunised EÜ asutamislepingu artikli 82 kohaldamise kohta, eriti seoses väljatõrjumisega.

7.7.2 Kuigi komitee kiidab heaks komisjoni algatatud projektide kaasrahastamise, leiab ta, et lisaks 2006. aastal algatatud 25 liikmesriigile mõeldud 15 koostööprogrammide võiks ja saaks teha rohkem konkurentsipoliitika väljakutsetele vastu seismiseks ja komisjoni, ettevõtete, ühingute ja tarbijate suhetestekivate probleemide lahendamiseks.

7.7.3 Nimelt tugevnesid hiljuti komitee ja komisjoni suhted, kui komitee täiskogu istungjärgul 30.–31. mail 2007 ⁽²⁸⁾ kirjutati alla 2005. aasta novembri koostööprotokollile *addendumile*. Kokkuleppes asetatakse komitee teabevahetusprotsessi keskmesse, kuna komitee on eelisseisus kodanikega dialoogi pidamise lihtsustamisel.

7.7.4 Komitee kutsub komisjoni ja Euroopa Parlamenti üles arendama sellist institutsioonidevahelist koostööpoliitikat, mille eesmärgiks oleks liikmesriikide eeskirjade ühildamine Euroopa Liidu õigusega.

Komitee toetab uue lepingu (Lissaboni lepingu) vastuvõtmise protsessi. Selle lepinguga lihtsustatakse ELi reguleerivat raamistikku ja vastatakse 27-liikmelise Euroopa Liidu vajadustele, võimaldades liidul jõuda kokkuleppele uute poliitiliste meetmete osas ja võtta vastu vajalikke otsuseid, et vastata uutele väljakutsetele, millega ta tulevikus vastamisi seisab.

7.7.5 Lõpuks rõhutab komitee, et konkurentsipoliitikat ei peaks käsitama eraldi eesmärgina, vaid see peaks jätkuvalt olema Euroopa Komisjoni tegevuse täisväärtuslik osa ⁽²⁹⁾.

Käimasolevate läbirääkimiste läbipaistvamaks muutmiseks korraldas komitee 27.–28. septembril 2007 oma peahoones suure osalejatearvuga konverentsi teemal „2007. aasta valitsustevaheline konverents: organiseeritud kodanikuühiskonna nägemus Euroopa tulevikust”.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1295&format=HTML&aged=1&language=ET&guiLanguage=en>

⁽²⁷⁾ Eriti *Gazpromi* ja *Sonatrachiga*.

⁽²⁸⁾ Neelie KROES „More competitive energy markets: building on the findings of the sector inquiry to shape the right policy solution” (Konkurentsivõimelisemad energiaturud: „õige poliitilise lahenduse kujundamisel valdkondliku uuringu järeldustele toetumine”), Brüssel, 19. september 2007.

Eelpool nimetatud täiskogu istungjärgul vastu võetud arvamuste kokkuvõtte on kättesaadav järgmisel veebilehel:

⁽²⁹⁾ http://www.eesc.europa.eu/activities/press/summaries_plenaries/2007/grf_ces83-2007_d_et.pdf.

3. detsembril 2007 liikmesriikide valitsuse esindajate konverentsil vastu võetud Lissaboni leping on kättesaadaval järgmisel veebilehel: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/cg00014.et07.pdf>.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv põllu- või metsamajanduslike ratastraktorite valgustus- ja valgussignaalseadmete osa tüübi- kinnituse kohta” (kodifitseeritud versioon)

KOM(2007) 840 lõplik — 2007/0284 (COD)

(2008/C 162/06)

25. jaanuaril 2008 otsustas nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 95 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv põllu- või metsamajanduslike ratastraktorite valgustus- ja valgussignaalseadmete osa tüübi- kinnituse kohta” (kodifitseeritud versioon)

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008. aastal (13. veebruari istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamus. Poolt hääletas 147, vastu hääletas 1 ja erapooletuks jäi 7.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamuse eelnõu teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tekstiiliniimetuste kohta” (uuesti sõnastamine)

KOM(2007) 870 lõplik — 2008/0005 (COD)

(2008/C 162/07)

8. veebruaril 2008 otsustas nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 95 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv tekstiiliniimetuste kohta” (uuesti sõnastamine)

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruaril istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamus. Poolt hääletas 128 ja erapooletuks jäi 2.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus-ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv liikmesriigi territooriumilt ebaseaduslikult väljaviidud kultuuriväärtuste tagastamise kohta” (kodifitseeritud versioon)

KOM(2007) 873 lõplik — 2007/0299 (COD)

(2008/C 162/08)

8. veebruaril 2008 otsustas Euroopa Liidu Nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 95 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv liikmesriigi territooriumilt ebaseaduslikult väljaviidud kultuuriväärtuste tagastamise kohta (kodifitseeritud versioon)”

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008. aastal (13. veebruari istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse. Poolt hääletas 141, vastu hääletas 1 ja erapooletuks jäi 1.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus-ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus-ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ravimites lubatud värvainete kohta” (uuesti sõnastamine)

KOM(2008) 1 lõplik — 2008/0001 (COD)

(2008/C 162/09)

31. jaanuaril 2008 otsustas nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 95 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ravimites lubatud värvainete kohta” (uuesti sõnastamine)

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008. aastal (13. veebruari istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse. Poolt hääletas 122, vastu hääletas 1 ja erapooletuks jäi 4.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus-ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Üldhuviteenuste sõltumatu hindamine”

(2008/C 162/10)

16. veebruaril 2007 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Üldhuviteenuste sõltumatu hindamine”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektiooni arvamus võeti vastu 23. jaanuaril 2008. Raportöör oli Jan HENCKS.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (14. veebruari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 162, vastu hääletas 24, erapooletuks jäi 11.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 17.–18. oktoobril 2007 toimunud Euroopa Ülemkogul vastu võetud asutamislepingute reform tähistab uut edasiminekut ka üldhuviteenuste osas, kuna ELi toimimise sätetes lisati säte üldist majandushuvi pakkuvate teenuste üldise kohaldamise kohta (artikkel 14), mis peaks rakenduma kõikidele Euroopa Liidu poliitikalvaldkondadele, kaasa arvatud siseturg ja konkurents. Samuti lisati mõlemale lepingule protokoll, mis puudutab kõiki üldhuviteenuseid, sh majandushuvi mitte pakkuvaid üldhuviteenuseid.

1.2 Üldhuviteenused, üldist majandushuvi pakkuvad teenused ja majandushuvi mitte pakkuvad üldhuviteenused aitavad kõik kaasa kodanike heaolule ja põhiõiguste tõhususele. Üldist huvi silmas pidavad teenused on poliitiline valik ja seega kuulub otsuste tegemine majandushuvi mitte pakkuvate üldhuviteenuste üle seadusandja ülesannete hulka.

1.3 Sellest tulenevalt ei ole ELil ja liikmesriikidel mitte ainult rangem kohustus jälgida üldist majandushuvi pakkuvate teenuste korralikku toimimist, mis eeldab eelkõige seda, et kõnealuste teenuste tulemuslikkuse hindamine peab olema pidev protsess, vaid otsuseid tegevad institutsioonid peavad selgelt määratlema nende kolme tüüpi teenuse mõisted, eesmärgid ja ülesanded. Nii kaua, kui seda ei ole tehtud, ei saa tulemuslikkuse hindamisega tagada kodanikele õiguslikku kindlust, mida neil on õigus nii liikmesriikide kui ka Euroopa institutsioonidelt oodata.

1.4 Hindamise eesmärk on suurendada üldhuviteenuste tõhusust ja kohandada teenused kodanike ja ettevõtete muutuvate vajadustega ning anda ametiasutustele teavet, mis võimaldaks neil teha võimalikult asjakohaseid valikuid. Samuti on hindamine oluline selleks, et saavutada harmooniline tasakaal nii turu ja üldhuvi kui ka majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnaalaste eesmärkide vahel.

1.5 Arvestades üldhuviteenuste tähtsust võitluses sotsiaalse tõrjutuse vastu ja sotsiaalse õigluse ning kaitse edendamisel, mis lepingus on seatud ELi eesmärkideks, on hädavajalik mitte ainult üldist majandushuvi pakkuvate teenuste korrapärane hindamine,

mille kohta on olemas ELi eeskirjad, vaid ka mittemajanduslike üldhuviteenuste korrapärane hindamine liikmesriikide tasandil.

1.6 Üldhuviteenuste (majanduslike ja mittemajanduslike) hindamine liikmesriikides riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil peab olema sõltumatu, pluralistlik ja arvestama erinevaid seisukohti, hõlmama Lissaboni strateegia kolme sammast, põhinema real kriteeriumidel ning asjaomastesse konsultatsioonidesse tuleb kaasata kõik sidusrühmad.

1.7 ELi tasandil tuleb määratleda vahetamise, kogumise, võrdlemise ja kooskõlastamise viisid ning edendada subsidiaarsuse põhimõtet järgides sõltumatu hindamise dünaamikat, töötades dialoogis sidusrühmade esindajatega Euroopa tasandil välja ühistel näitajatel põhineva ühtlustatud hindamismeetodi.

1.8 Selleks et hindamine oleks asjakohane ja kasulik, tuleb luua pluralistlik sõltumatult tegutsev juhtkomitee, kuhu kuuluvad Euroopa Komisjoni, Euroopa Parlamendi, liikmesriikide alaliste esinduste Euroopa Liidu juures, Regioonide Komitee ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee esindajad.

2. Hetkeolukord

2.1 Lepingute alusel kuuluvad üldist majandushuvi pakkuvad teenused ELi ühiste väärtuste hulka, eelkõige tänu nende panusele sotsiaalsesse ja territoriaalsesse ühtekuuluvusse. 17.–18. oktoobril 2007 toimunud Euroopa Ülemkogul vastu võetud Lissaboni leping kinnitab eelöeldut, andes Euroopa Parlamendile ja ELi Nõukogule võimaluse kehtestada määruste abil põhimõtted ja tingimused, mille kaudu üldist majandushuvi pakkuvad teenused saavad täita neile pandud ülesandeid. Sealjuures ei piirata liikmesriikide pädevust neid teenuseid osutada, tellida ja rahastada, rõhutades samas liikmesriikide ja ELi jagatud vastutust.

2.2 Seega tuleb ELil ja liikmesriikidel oma pädevuse ja Lissaboni lepingu reguleerimisala piires tagada nende teenuste tõhus toimimine selliste, eelkõige majanduslike ja finantsalaste põhimõtete ja tingimuste alusel, mis võimaldavad neil eesmärke täita, ning seda kontrollida

2.3 Lissaboni lepingu rakendamisel peavad Euroopa Parlament ja ELi Nõukogu määratlema kõnealused põhimõtted ja tingimused õigusloome tavamenetluse kohaselt, lähtudes subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtetest.

2.4 Lissaboni lepingule lisatud üldhuviteenuste protokollis rõhutatakse riiklike, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste olulist rolli ja suurt otsustamisvabadust üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutamisel, tellimisel ja korraldamisel, nii et see võimalikult hästi vastaks tarbijate vajadustele ja tagades teenuste kvaliteedi, ohutuse ja taskukohasuse, võrdse kohtlemise, üldise juurdepääsu ja kasutajate õiguste edendamise.

2.5 Kõnealune protokoll on esimene ELi esmane õigusakt, kus mainitakse mittemajanduslike üldhuviteenuseid. Selles rõhutatakse, et kõnealuste teenuste osutamine, tellimine ja korraldamine kuulub liikmesriikide pädevusse ja et lepingute sätted ei piira seda pädevust mitte mingil moel, nii et mittemajanduslikud üldhuviteenused jäävad siseturgu, konkurentsi ja riigiabi reguleerivatest eeskirjadest põhimõtteliselt välja pidades silmas seda, et riikliku pädevuse rakendamist reguleerivad ühenduse õiguse põhiprintsiibid.

2.6 Lissaboni lepingus ei määratleta, mida käsitletakse majandusliku ja mida mittemajandusliku teenusena, mille tulemusena tuleb selles osas ka edaspidi Euroopa Liidu Kohtu otsuste toetuda ja seetõttu jätkub praegune õiguslik ebakindlus. Kodanikud ootavad Euroopa Liidult palju. EL peaks suurendama heaolu, tagama põhiõigustest kinnipidamise ja selle, et ELis tehtud valikute tulemusel ei lange liikmesriikide standardid.

3. Vajadus hinnata üldhuviteenuseid

3.1 Kohustus jälgida üldist majandushuvi pakkuvate teenuste korralikku toimimist vastavalt Lissaboni lepingu artiklile 14 eeldab eelkõige seda, et kõnealuste teenuste tulemuslikkuse hindamine peab olema pidev protsess.

3.2 Üldist majandushuvi pakkuvate teenuste korralikku toimimiseks peaks teenus komitee arvates vastama muuhulgas järgmistele põhimõtetele:

- võrdsus, universaalsus, taskukohasus, kättesaadavus, usaldusväärsus, järjepidevus, kvaliteet ja tõhusus, kasutajate õiguste tagamine, majanduslik ja sotsiaalne tasuvus;
- arvestama teatud kasutajarühmade erivajadusi nagu puuetega inimesed, ülalpeetavad ja ebasoodsas olukorras olevad inimesed jne.

3.3 Ehkki Lissaboni lepingus hindamist otseselt ei mainita, vihjatakse vajadusele valvsuse järele, ning hindamine on sobiv järelevalvevahend.

3.4 Liikmesriigid või EL peaksid kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega ja kõigi nende huvide ja üldise rahulolu nimel, kellele kõnealused teenused on suunatud, määratlema ja kohandama läbipaistval ja mittediskrimineerival viisil oma päde-

vusse kuuluvate valdkondade üldist majandushuvi pakkuvate teenuste ülesanded ja eesmärgid.

3.5 Selleks et kontrollida, kas üldhuvi ülesanded on nõuete kohaselt ja tõhusalt täidetud ning kas saavutatakse eesmärgid, mis erinevad üldist majandushuvi pakkuvate teenuste ja mittemajanduslike üldhuviteenuste puhul või erinevad vastavalt teenuse iseloomule, peab pädev asutus looma teenuste tulemuslikkuse, tõhususe ja kvaliteedi hindamise süsteemi, mis on midagi enam kui tavalised arvamusküsitlused ja -uuringud.

3.6 Seega on hindamine üldhuvi spetsiifilise ülesande analüüs ja tõhusa rakendamise tingimuste süstemaatiline järelevalve, arvestades ülesande täitmist, tarbijate, ettevõtete, kodanike ja ühiskonna vajaduste rahuldamist, aga ka ELi eesmärkide täitmist, eelkõige sotsiaalse, majandusliku ja territoriaalse ühtekuuluvuse, sotsiaalse turumajanduse, Lissaboni strateegia ja põhiõiguste tagamise osas.

3.7 Üldist majandushuvi pakkuvate teenuste puhul otsitakse tavaliselt tasakaalu

- turu ja üldhuvi vahel;
- majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnaalaste eesmärkide vahel;
- erinevate huvidega kasutajate (eraisikud, sh ebasoodsas olukorras olevad rühmad, ettevõtted, omavalitsused) vahel;
- liikmesriikide pädevuste ja ELi integratsiooni vahel.

3.8 Tasakaal muutub majanduslike ja tehnoloogiliste muutuste ning individuaalsete ja kollektiivsete vajaduste ning ootuste muutmise tulemusena ja peegeldab ka vajadust sidususe järele eri liikmesriikide olude, geograafiliste eripärade ja valdkondlike tunnuste vahel.

3.9 Tulemuslikkuse hindamine erineb reguleerimisest, aga on ka üks selle aspektidest. Reguleerimine peaks toetuma asjakohasele hindamisele ja hindamist ka soodustama. Samas peab hindamine näitama ära teenuste toimehäired, kvaliteedi ja/või teenuse tüübi erinevused eri riikides, pöörates tähelepanu muutu- vate ootustega kohanemisele lähtuvalt kasutajate ja tarbijate vajadustest ning probleemidest, samuti sõltuvalt muutustest majanduslikus, tehnoloogilises ja sotsiaalses keskkonnas.

4. Milliseid teenuseid tuleks hinnata?

4.1 Silmas pidades üldhuviteenuste eesmärgi ja nende tähtsust ELi eripoliitika rakendamisel, on hädavajalik mitte ainult üldist majandushuvi pakkuvate teenuste korrapärane hindamine, mille kohta on olemas ELi eeskirjad, vaid ka mittemajanduslike üldhuviteenuste hindamine. Viimased aitavad kaasa põhiõiguste tõhusale rakendamisele ja sellele, et need toimiksid solidaarsuse ning inimväärikuse austamise põhimõtte, mis kuuluvad Euroopa sotsiaalmodeli ühiste väärtuste hulka.

4.2 Kuna Lissaboni lepingule lisatud protokollis kinnitatakse, et mittemajanduslikud üldhuviteenused kuuluvad liikmesriikide ainupädevusse, saab kõnealuste teenuste hindamine toimuda vaid riiklikul, piirkondlikul või kohalikul tasandil.

4.3 Kuna nii nagu üldist majandushuvi pakkuvad teenused, on ka mittemajanduslikud üldhuviteenused seotud mitmete ELi eesmärkidega (põhiõiguste kaitse, kodanike heaolu edendamine, sotsiaalne õiglus, sotsiaalne ühtekuuluvus jne) ja kuna ELil on vastutus nende eesmärkide saavutamisel, on ELil kohustus vähemalt jälgida, et liikmesriigid hindaksid korrapäraselt kõnealuste mittemajanduslike üldhuviteenuste toimimist.

5. Euroopa Liidu institutsioonide lähenemisviis

5.1 Euroopa Ülemkogul Nizzas (2000) ja Laekenis (2001) lepitati kokku, et ELi tasandil on vaja tõhusat ja dünaamilist üldhuviteenuste konkurentsimeetodite ja tulemuslikkuse hindamist, mis arvestaks nõuetekohaselt riiklike, piirkondlike ning kohalike eripära ja pädevustega.

5.2 Lisaks märgiti, et hindamist peaks läbi viima olemasolevate struktuuride raames, tuginedes eelkõige horisontaalsetele ja valdkondlikele aruannetele ning ka komisjoni koostatavale majandusreformi käsitlevale Cardiffi aruandele. Hindamisel tuleks hõlmata turu struktuuri ja tulemuslikkust, sh tööhõive aspekt, avaliku teenuse osutamise kohustuste majanduslikku ja sotsiaalset hindamist, kodanike ja tarbijate arvamust üldhuviteenuste tulemuslikkuse ja liberaliseerimise mõju kohta.

5.3 Alates aastast 2001 on Euroopa Komisjon igal aastal (välja arvatud 2003) võrgutööstuste osas (elekter, gaas, elektrooniline side, postiteenused, lennu- ja raudteetransport) läbi viinud horisontaalse hindamise komisjoni teatises⁽¹⁾ määratletud meetodi alusel, millega aga kõik osapooled nõus ei ole, leides, et meetodiga hinnatakse pigem ELi tegevust võrgutööstuste valdkonnas, mitte aga teenuste tulemuslikkust.

5.4 2003. aastal algatas Euroopa Komisjon üldhuviteenuste rohelise raamatuga avaliku arutelu, et määratleda, kuidas hindamist korraldada, milliseid kriteeriume kasutada, kuidas kaasata kodanikke ja kuidas parandada andmete kvaliteeti. Kõnealuse avaliku arutelu peamised tulemused tõid esile vajaduse mitmetahulise hindamise ja hindamismehhanismide läbivaatamise järele, aga komisjoni sõnul ei leitud üksmeelt selles osas, kes seda tegema peaks.

5.5 Valges raamatus üldhuviteenuste⁽²⁾ kohta tuuakse välja see, et edaspidi peab ELi õigusraamistiku igale kohandamisele eelnema hindamisprotsess, eelkõige siis, kui küsimuse all on teenuste liberaliseerimine.

⁽¹⁾ KOM(2002) 331 lõplik, 18.6.2002. Komisjoni teatis „Metoodiline märkus üldist majandushuvi pakkuvate teenuste horisontaalseks hindamiseks”.

⁽²⁾ KOM(2004) 374 lõplik, 12.5.2004. Komisjoni teatis „Valge raamat üldhuviteenuste kohta”.

5.6 Kõnealuses valges raamatus tunnistab komisjon ELi institutsioonide erilist vastutust riiklikult tasandil saadud andmete abiga läbiviidud hindamise puhul nende teenuste kohta, mis kuuluvad ELi tasandil kehtestatud sektoripõhisesse õigusraamistikku. Valges raamatus ei välistata, et ka muudes valdkondades võiks hindamist teostada Euroopa tasandil, kui on võimalik teostada, et teatud juhtudel annab see ELi jaoks lisaväärtust.

5.7 Lisaks tellis komisjon väliskonsultandilt põhjaliku hindamisaruande hindamismeetodite kohta; aruande peamised järeldused esitatakse uues teatises 2008. aastal.

5.8 Komisjoni sõnul peaks kõnealune välisaudit hindama vajadust ELi tasandil võrgutööstuste osutatud üldist majandushuvi pakkuvate teenuste tulemuslikkuse hindamise järele, esitama soovitusi horisontaalse hindamise parandamiseks ja hindama seda, kui mõttekas on, et need horisontaalseid hindamisi teostab komisjon.

5.9 Komisjoni teatises üldhuviteenuste⁽³⁾ kohta on komisjon „arvamisel, et otsustamisprotsessi kvaliteedi ja läbipaistvuse tagamiseks on vaja korrapäraselt koostada põhjalik hinnang ning avalikustada selle meetodid ja tulemused, et neid oleks võimalik igati kontrollida”.

6. Hindamise põhimõtted ja kriteeriumid

6.1 Teatises KOM(2002) 331 võttis komisjon kohustuse kaasata kodanikuühiskond üldhuviteenuste tulemuslikkuse horisontaalsesse hindamisse, eelkõige luues alalise mehhanismi kodanike arvamuste ja nende muutumise jälgimiseks ja konsulteerides vajaduse korral konkreetsete küsimuste osas sidusrühmade, sh sotsiaalpartneritega.

6.2 Ühiskonna areng peegeldub avalikkuse suurenevates nõudmistes, kõnealusel juhul nende kasutajate või tarbijate nõudmises, kes ei nõua mitte ainult oma õiguste tunnustamist, vaid ka oma eripärade arvestamist. Üldhuviteenuste osutamise viisid on tihedalt seotud neid osutavate ettevõtetega.

6.3 Hindamine peab olema mitmetahuline, sest riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud ametiasutused kasutavad üldhuviteenuste osutamise tagamiseks eri tüüpi struktuure ja põhikirju (avaliku või erasektori ettevõtted või avaliku ja erasektori partnerlus).

6.4 Lisaks peab riiklikul tasandil toimuv hindamine olema pluralistlik ja kaasama kõik asjaomased sidusrühmad ja isikud: asutused, kelle ülesanne on üldhuviteenuste määratlemine ja rakendamine, seadusandjad, ettevõtjad/teenuste osutajad, tarbijate, ametiühingute ja kodanikuühiskonna esindajad jne.

⁽³⁾ KOM(2007) 725 lõplik, 20.11.2007. „Komisjoni teatis, mis on lisatud teatisele „21. sajandi Euroopa ühtne turg” Euroopa uus kohustus — üldhuviteenuste pakkumine (sh sotsiaalvaldkonnas)”.

6.5 Lisaks pluralistlikule iseloomule peab hindamine olema sõltumatu ja arvestama erinevaid seisukohti, kuna mitte kõigil sidusrühmadel ei ole ühesugused huvid, mõnikord võivad need huvid olla ka vastuolulised ja erineda teabe ja asjatundlikkuse taseme osas.

6.6 Üldhuviteenuste majanduslikku ja sotsiaalset tõhusust, toimimist ja tulemuslikkust ei saa hinnata ühe kriteeriumi ehk siis konkurentsireeglite alusel, vaid tuleb kasutada tervet rida kriteeriume.

6.7 Nagu rõhutavad CIRIEC ja CEEP Euroopa Komisjoni taotlusel 2000. aastal koostatud uurimuses ⁽⁴⁾, on hindamisel mõte vaid siis, kui see seostatakse püstitatud eesmärkide ja ülesannetega, mille määratlemisel võetakse arvesse kolme allikat, tarbija, kodanik ja ühiskond, ja millel on kolm osa, inimeste põhiõiguste tagamine, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus ja avalik-õigusliku poliitika määratlemine ja korraldamine.

6.8 Hindamine peaks katma Lissaboni strateegia kolm sammast (majandus-, sotsiaal- ja keskkonnamõõde) ja samaaegselt hõlmama siseturu, konkurentsi, tarbijakaitse, tööhõive ja kõikide vastavate valdkondade poliitikat.

6.9 Hindamine peab seega põhinema mitmel kriteeriumil, võttes arvesse eelkõige järgmist:

- avaliku teenuse osutamise kohustuse tingimuste määratlemine ja luba teenust osutada;
- universaalteenusele esitatud nõudmiste või kohustuste tõhus täitmine ettevõtja(te) poolt ja luba teenust osutada;
- teenuse hind, kvaliteet ja kättesaadavus puuetega inimeste jaoks ning kasutajate rahulolu;
- positiivsed ja negatiivsed välistegurid;
- avaliku sektori poliitika eesmärkide täitmine;
- õiguslikele piirangutele vastavate sätete kohaldamine.

6.10 Seega peab kõnealune protsess hõlmama teavet ja hinnangut tegelike tegutsemisviiside kohta ning meetmete mõju kohta eri tüüpi kasutajatele, mis võimaldab kaotada teabe struktuurilise tasakaalustamatuse ettevõtete/teenuse osutajate, seadusandjate ja tarbijate vahel.

7. Hindamise läbiviimine

7.1 Hindamissüsteem peaks põhinema riikliku või kohaliku tasandi hindamisasutuste koostatud korrapärasel aruannetel. Liikmesriigid loovad hindamisasutused vastavalt eeltoodud põhimõtetele.

7.2 ELi tasandil tuleb määratleda vahetamise, kogumise, võrdlemise ja kooskõlastamise viisid. Euroopa Liidul tuleb seega edendada sõltumatu hindamise dünaamikat, järgides subsidiaarsuse põhimõtet ja Lissaboni lepingule lisatud protokolliis sätestatud põhimõtteid, töötades Euroopa tasandil dialoogis sidusrühmadega välja ühiste näitajate alusel ühtlustatud hindamismeetodi ja selle toimimise tingimused.

7.3 Selleks, et hindamine oleks asjakohane ja kasulik, tuleb luua pluralistlik juhtkomitee, mis esindab kõiki sidusrühmi (ametiasutused, sotsiaalpartnerid, ettevõtjad, seadusandjad, kasutajad (erakasutajad ja ettevõtted), ametiühingud) ja kuhu ELi tasandil kuuluksid Euroopa Komisjoni, Euroopa Parlamendi, liikmesriikide alaliste esinduste Euroopa Liidu juures, Regioonide Komitee ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee esindajad.

7.4 Kõnealune juhtkomitee peaks tegelema järgmiste küsimustega:

- hindamismeetod;
- näitajate määratlemine;
- läbiviidavate uuringute täpsed kirjeldused;
- kõnealuste uuringute tellimine mitmete eksperthinnangute alusel;
- aruannete kriitiline analüüs;
- soovitusel;
- tulemuste levitamine.

7.5 Arutelud hindamisaruannete üle võiksid toimuda kõikide sidusrühmadega iga-aastase konverentsina üldist majandushuvi pakkuvate teenuste tulemuslikkuse küsimuses sarnaselt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee korraldatud võrgutööstuste teemalise konverentsiga. Konverentsi võiks korraldada ka kevadise Euroopa sotsiaaltemalise tippkohtumise raames.

Brüssel, 14. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁴⁾ CIRIEC/CEEP uurimus: „Les services d'intérêt économique général en Europe: régulation, financement, évaluation, bonnes pratiques” http://www.ulg.ac.be/ciriec/intl_fr/research/publications.htm.
CIRIEC: Rahvusvaheline rahva-, sotsiaal- ja kooperatiivmajandusuuringute ja -teabe keskus
CEEP: Riigiosalusega Ettevõtete ning Üldist Majandushuvi Pakkuvate Ettevõtete Euroopa Keskus.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Laialdane juurdepääs Euroopa digitaalraamatukogule kõigi kodanike jaoks”

(2008/C 162/11)

16. veebruaril 2007. aastal otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Laialdane juurdepääs Euroopa digitaalraamatukogule kõigi kodanike jaoks”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektiooni arvamus võeti vastu 23. jaanuaril 2008. Raportöör oli Evelyne Pichenot.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 153, vastu hääletas 4, erapooletuks jäi 5.

1. Järeldused ja soovitus

1.1 Euroopa digitaalraamatukogu⁽¹⁾ 2008. aastal aset leidva avamise lähenedes on Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse eesmärk pakkuda laialdast toetust sellele kavale teha osa meie kultuuri-, teadus- ja tehnikapärandist Internetis kättesaadavaks. Sellega seoses toetab komitee Euroopa institutsioonide tööd üldsusele suunatud portaali loomisel, mis kujutab endast organiseeritud teadmiste levitamise vahendit digitaalajastul.

1.2 Komitee tunnustab komisjoni ja liikmesriikide ühiseid jõupingutusi ning tervitab Euroopa Rahvusraamatukogude Direktorite Konverentsi (CENL — Conference of European National Librarians) algatatud kultuuriasutustepoolset koordineerimist, et rajada alusrühmitus kõigist asutustest, kes soovivad oma digitaalkogud kättesaadavaks teha. Komitee kutsub Euroopa, riikliku ja piirkondliku tasandi kodanikuühiskonna organisatsioone üles selles kaugeleulatavas Euroopa projektis osalema, et tagada üldsuse hea teavitamine.

1.3 Kodanikuühiskonna osalemine Euroopa digitaalraamatukogu väljatöötamisel kujuneb otsustavaks neljal peamisel põhjusel, mis omakorda selgitavad Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kaasatust:

- see aitab määratleda asjakohased kriteeriumid digitaliseeritava teabe valikul;
- see tagab üldsuse toetuse vajalikule rahastamisele;
- see innustab avaldamisega seotud asutuste ja teiste kultuuriasutuste kõigi sidusrühmade osalemist ja uusi ideid;
- see edendab kaasavat infoühiskonda.

1.4 Komitee on teadlik kõigest, mida komisjon on mitme eesistumise aja jooksul saavutanud sidusrühmade kaasamise

⁽¹⁾ Euroopa digitaalraamatukogu on esialgne nimi Euroopa projektile, mille eesmärk on digitaliseerida muuseumides, arhiivides, audiovisuaal-keskustes ja raamatukogudes jm hoitavad dokumendid.

kaudu liikmeriikides. Komitee toetab Euroopa Parlamendi hiljutist aruannet⁽²⁾, milles tehti kokkuvõtte saavutatust ning järgmistest sammudest. Käesolevas arvamus on komitee otsustanud keskenduda kodanikuühiskonna kaasamisele, julgustades komitee liikmeid osalema Euroopa digitaalraamatukogu käivitamises ja edasises arendamises. Et saavutada laialdane juurdepääs, peaks rõhk olema kasutajate ootustel ja vajadustel.

1.4.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib kodanikuühiskonna organisatsioonidel:

- hakata alates 2008. aastast osalema Euroopa üldsuse teavitamisel;
- pöörata tähelepanu vajadusele jälgida kasutajarühmi, kes testivad ühise portaali asjakohasust, kasutajasõbralikkust ja e-juurdepääsetavust puuetega inimeste jaoks⁽³⁾;
- korraldada ulatuslik arutelu teabesisu küsimuses, konsulteerides kohalike raamatukogudega;
- käivitada infoühiskonnas arutelu õigusraamistiku kohandamise üle, et viia see kooskõlla nüüdisaegse intellektuaal-, kunsti- ja teadusomandi digitaliseerimisega.

1.4.2 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib liikmesriikidel ja komisjonil:

- luua projekti juhtkomitee, mis oleks valmis alustama dialoogi kodanikuühiskonnaga;
- tagada liikmesriikide rahaline panus, et võimaldada 2010. aastaks mitmetest valdkondadest ja meediakanalitest pärit materjali laiaulatuslikku digitaliseerimist;

⁽²⁾ Aruanne „i2010: Euroopa digitaalraamatukogu suunas” (2006/2040 (INI), Marie-Hélène Descamps, Euroopa Parlamendi liige, juuli 2007).

⁽³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tulevased õigusaktid e-juurdepääsetavuse valdkonnas” (raportöör: Bernardo Hernández Bataller), ELT C 175, 27.7.2007 ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Võrdsed võimalused puuetega inimestele” (raportöör: Meelis Joost), ELT C 93/08, 27.4.2007.

- kehtestada vastavalt ühisele dokumendipoliitika hartale ja oskuskeskuste toel riiklikud digitaliseerimiskavad;
- korraldada ühenduse tasandil lahenduste otsimine selliste tehniliste probleemidele nagu mitmekeelsus ja koostalitlusvõime ning koostada ühtsed suunised puuetega inimestele e-juurdepääsetavuse tagamiseks;
- jälgida kasutajate ootusi, vajadusi ja harjumusi (eriti puuetega inimeste puhul) ning kaasata sellesse protsessi Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee;
- teha järeldusi direktiivis 2001/29/EÜ⁽⁴⁾ esitatud eranditega seonduvate riiklike tavade analüüsi põhjal ning jõulisemalt otsida lahendusi, kuidas parandada seaduselünki (omanikuta teosed, need teosed, mille tiraaž on lõppenud, digitaalpärilolu dokumendid jne).

1.4.3 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib innustada ettevõtjaid ja kultuuriasutusi:

- soodustama laialdast juurdepääsu hiljutisele või kaasaegsele digitaalteabele, mis on Euroopa digitaalraamatukogu portaalis kättesaadav;
- koostama mudeleid, mille alusel saab autoriõigusega kaitstud teoseid taskukohase hinna eest Internetis kättesaadavaks teha;
- osalema oma kogude digitaliseerimisel avaliku ja erasektori partnerluse kaudu;
- olema valmis kasutama sponsorlust digitaliseerimise toetamiseks;
- edendama avalike raamatukogude rolli, muutes digitaliseeritud teabe kättesaadavaks kohapealse juurdepääsu või sisevõrgu (intraneti) abil.

2. Üldsuse teavitamise parandamine Euroopa tulevase digitaalraamatukogu küsimuses ja kodanikuühiskonna kaasamine Euroopa tulevase digitaalraamatukogu arendamisse

2.1 Üldsuse teavitamise parandamine Euroopa tulevase digitaalraamatukogu küsimuses

2.1.1 Veebipõhine juurdepääs Euroopa raamatukogude, arhiivide ja muuseumide kultuurivaradele annab 2010. aastal eurooplastele ja ülejäänud maailmale juurdepääsu kuuele miljonile digitaaldokumendile, mida kasutatakse meelelahutus-, haridus-, tööalastel ja teadusemärkidel. Selle arvulise eesmärgi saavutamine on laiaulatusliku digitaliseerimisprotsessi esimene etapp.

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas.

2.1.2 Nimetatud projekti, mille esialgne nimi on Euroopa digitaalraamatukogu (EDL — European Digital Library), kutsutakse kokkuvõtlikult raamatukoguks, ehkki komisjon sätestas oma teatises⁽⁵⁾ laiaulatuslikus raamistikus aset leidva digitaliseerimise, milles kutsuti osalema kõiki institutsioone. Seega hõlmab projekt kultuurilist, teaduslikku ja tehnilist teavet ning puudutab igasuguseid kirjalikke dokumente, raamatuid, noote, kaarte, heli- ja videosalvestisi, ajakirju, fotosid jne.

2.1.3 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee nõustub liikmesriikide 2006. aasta novembris toimunud nõukogu istungil üksmeelselt vastuvõetud järeldustega, et Euroopa digitaalraamatukogu projekti võib pidada lipulaevaks ning selle ülesanne on edendada kõigi osalemist infoühiskonnas ning aidata üldsust Euroopa identiteedi mõistmisel.

2.1.4 Projekti teine eesmärk on muuta tulevane Euroopa digitaalraamatukogu ühise portaali kaudu huvipakkuvaks mitmekeelseks juurdepääsupunktiks kõigile, mitte ainult teadus- ja kunstiringkondadele. Sellest lähtuvalt kutsub komitee komisjoni üles parandama üldsuse teavitamist, et innustada inimesi osalema digitaalraamatukogu käivitamises, eelkõige pakkudes sisendit mitmekeelsete dokumentide näol. Kõigi Euroopa institutsioonide ja liikmesriikide jaoks tuleks koostada teabevahetuskava, mis algaks projekti käivitamisega 2008. aasta novembris.

2.1.5 Massilisest digitaliseerimisest saab inimkonna ajaloo teetähis. Arutelu peaks seetõttu hõlmama sisu ja teabe valikut ning korraldust Euroopa tasandil. Komitee usub, et massilise digitaliseerimise tingimusi käsitlev laiaulatuslik arutelu peaks hõlmama teatud rahanduslikke, tehnilisi ja õiguslikke aspekte, mis osutuvad vajalikuks, kui pidada silmas edasiminekut kõigile avatud teadmispõhise ühiskonna poole:

- üldkasutatava vara digitaliseerimiseks vajalikud rahalised vahendid, st kuidas tagada tasakaal haruldaste või õrnade dokumentide digitaliseerimise ja üldsuse oodatava massilise digitaliseerimise vahel;
- rahaline toetus väljaandjatele, kes tegelevad oma olemasolevate kogude digitaliseerimisega ja on nõus tegema need Internetis kättesaadavaks;
- digitaliseerimise ja teabelevitamise erasektoripoolne rahastamine ja sponsoreerimine;
- intellektuaalomandiõiguste eranditeta säilitamine 70 aasta jooksul pärast autori surma;
- läbipaistvus ja ühine süsteem üldkasutatavate igat tüüpi digitaliseeritavate kultuurimaterjalide (teksti, audiovisuaalse materjali, muuseumisäilikut, arhiivide jne) valimisel;

⁽⁵⁾ 30. septembri 2005. aasta teatis „i2010: digitaalsed raamatukogud“, KOM(2005) 465 lõplik.

- vajadus Euroopa dokumendipoliitika harta järele, milles esitatakse digitaliseeritava teabe peamised valdkonnad; see eeldab juba digitaliseeritud materjali veebipõhise juurdepääsu üleeuroopalist inventuuri;
- võimalus autoritel, kelle teoste tiraaž on lõppenud ja kelle teoseid ei ole uuesti avaldatud, valida digitaalne avaldamine lihtsustatud litsentsi alusel ⁽⁶⁾;
- interaktiivse kataloogi loomise eelised omanikuta teoste autoriõiguse omanike leidmise hõlbustamisel ⁽⁷⁾;
- teadusinfo töötlemine ⁽⁸⁾;
- küsimused puuetega (eriti nägemispuuetega) inimeste juurdepääsu kohta Interneti-portaalidele ja digitaliseeritud materjalile.

2.2 Kodanikuühiskonna kaasamine Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskavasse globaliseerumisaastast

2.2.1 Arutelu kõnealuse projekti üle on siiani olnud spetsialistide pärusmaa, väljendades sidusrühmade (kultuuriasutuste, autorite, väljaandjate, raamatukogutöötajate jne) suurt huvi nende tõhusat osalemist komisjoni loodud kõrgetasemelises rühmas. Kui komisjon algatas 2005. aastal konsultatsiooni „i2010: digitaalraamatukogud“ ⁽⁹⁾, saabus vaid 7 % vastustest eraisikutelt ning vaid 14 % ülikoolidelt. Üldsuse huvipuuduses ei ole midagi üllatavat — eriti arvestades arutelu ootamatut algust 2004. aasta lõpul pärast Google'i teadet laiaulatusliku digitaliseerimisprojekti kohta ning asjaolu, et küsimustik oli suunatud majanduslikele huvirühmadele, keda digitaliseerimisprojekt tõenäoliselt mõjutab.

2.2.2 Kuna Internetis tasuta kättesaadav teave, mille kulud makstakse suurel määral reklaamitulust, on muutunud tavaliseks, siis on üldsus tõenäoliselt segaduses digitaalraamatukogude pakutavate teenuste üle. Seega on kodanikuühiskonnal suurt vastutus — eriti noorema põlvkonna ees — osaleda teabe- ja hariduskampanias, mis rõhutaks loovuse ning intellektuaalsete ja kunstiteoste väärtust ning vajadust neist lugu pidada.

2.2.3 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles tegema kõike endast sõltuvat, et kaasata kodanikuühiskond kultuuriparandi digitaliseerimise tulevikuarengusse. Kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine on ülitähtis neljal peamisel põhjusel: et määratleda ühised digitaal-

seeritava teabe valiku kriteeriumid, pakkuda rahalist tuge, innustada kõiki osapooli ning edendada kaasavat teabeühiskonda.

2.2.4 Sel eesmärgil soovib komitee, et 2008. aasta märtsis, st samal ajal prototüübi käivitamisega, avataks avalik foorum, kus antaks sõna tulevase kasutajaid esindavatele ühendustele ning haridus-, kultuuri-, perega seotud ning ühiskondlik-ametialastele asutustele. Kodanikuühiskonna algatused on kasulikud mitmes etapis pärast projekti käivitamist 2008. aasta novembris ning hilisemates arenguetaappides.

2.2.5 Arutelu peaks täiendama nõukogu järelduste lisas esitatud kava aastateks 2007–2010, et tagada digitaliseerimise jätkamine ja selle kasutusvõimaluste rikastamine. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tervitab huviga üleskutset võtta ühendust kodanikuühiskonna kultuuridevahelise dialoogi platvormiga, mis on seoses digitaalraamatukogudega moodustamas kodanike võrgustikku.

2.2.6 Pärast kultuuridevahelise dialoogi Euroopa aastat 2008 võib arutelu elavneda ning viia uue konsultatsioonini 2009. aastal. See peaks lubama kodanikuühiskonnal osaleda otsustamises pikaajaliste etappide üle, võttes arvesse Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava globaliseerumisaastast ⁽¹⁰⁾.

2.3 Tulevase raamatukogu arendamise soodustamine

2.3.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab Euroopa Parlamendi aruandes ⁽¹¹⁾ tehtud ettepanekut, milles kutsutakse üles looma Euroopa digitaalraamatukogu juhtkomitee, mis koosneb Euroopa digitaalraamatukogu võrgustikus osalevatest kultuuriasutustest. Juhtkomitee hakkab juhtima projekti ning riiklike digitaliseerimiskavade koordineerimist. Nimetatud juhtkomitee ja kasutajaid esindavate organisatsioonide, eelkõige Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vahel peab algama viljakas dialoog.

2.3.2 Komitee tunnustab Euroopa Rahvusraamatukogude Direktorite Konverentsi tähtsat juhtrolli, mis toetub rahvusvahelistele kodifitseerimisstandarditele (bibliograafilised kirjed), ning kirjaliku materjali digitaliseerimisel saavutatud edumaad. Komitee innustaks nii piirkondliku ja riikliku kui ka Euroopa tasandi teisi riiklike kultuuriasutusi osalema Euroopa digitaalraamatukogu võrgustiku poolses arhiivide, riiklike muuseumide ja audiovisuaalkeskuste varade koordineerimises, eriti 2007. aasta novembris loodud sihtasutuse raames.

⁽⁶⁾ Lihtsustatud litsentsi üks näide on Creative Commons (www.creativecommons.org).

⁽⁷⁾ Kõrgetasemelise ekspertrühma 18. aprilli 2007. aasta aruanne digitaalsete säilitamise, omanikuta teoste ja nende teoste kohta, mille tiraaž on lõppenud.

⁽⁸⁾ 14. veebruari 2007. aasta teatis teadusinfo kohta digitaalajastul: juurdepääs, levitamine ja säilitamine, KOM(2007) 56 lõplik.

⁽⁹⁾ 30. septembri 2005. aasta teatis „i2010: digitaalsed raamatukogud“, KOM(2005) 465 lõplik.

⁽¹⁰⁾ 10. mai 2007. aasta teatis Euroopa kultuurivaldkonna tegevuskava kohta üleilmastavas maailmas, KOM(2007) 242 lõplik.

⁽¹¹⁾ Aruanne „i2010: Euroopa digitaalraamatukogu suunas“ (2006/2040 (NI), Marie-Hélène Descamps, Euroopa Parlamendi liige, juuli 2007).

2.3.3 Selles tähtsas küsimuses toetab komitee direktiivi 2001/29/EÜ rakendamist, mis kaitseb autoriõigusi ja sellega kaasnevaid õigusi infoühiskonnas, eriti seoses teoste reprodutseerimisega ja levimisega. Ent siiski puuduvad direktiivist digitaalajastul vajalikud elemendid: omanikuta teoste käsitlemine, digitaalajastul säilitamise menetlus, Internetis digitaalajastul loodud teoste staatus, lahendused teoste, mille tiraaž on lõppenud ja mida ei ole uuesti avaldatud.

2.3.4 Nimetatud direktiivis on sätestatud erandid eelkõige konkreetsetele reproduktsioonidele, mis on tehtud avalikult kasutatavate või haridusasutuste, muuseumide ja arhiivide raamatukogude poolt ning puuetega inimestele kasutamiseks. Kuna sellised erandid on vabatahtlikud, on nende kasutamine eri liikmesriikides erinev.

2.3.5 Komitee tunnustab, et paralleelselt nimetatud õigusliku olukorraga muudavad projekti keerukamaks muud tehnilised küsimused. Selles valdkonnas tervitab komitee komisjoni poolt tehniliste küsimuste lahendamisel mitme aasta jooksul tehtud tööd. Komitee toetab teadus- ja arendustegevuse seitsmenda raamprogrammi ja programmi eContentplus raames tehtud algatusi, eriti koostalitlusvõime ja digitaliseerimise oskuskeskustega seotud teadusuuringuid. Koostalitlusvõime ja mitmekeelsus — mehhanismid, mille kaudu on muuseumide, raamatukogude ja arhiivide infosisu kättesaadav ühelainsal veebilehel, on Euroopa digitaalraamatukogu peamised edutegurid.

2.3.6 Riiklike ja piirkondlike kodanikuühiskonna organisatsioonide ja eriti riiklike majandus- ja sotsiaalnoukogusid kutsutakse üles toetama vajalikke investeeringuid digitaliseerimise igas liikmesriigis, et saavutada teabesisu kriitiline mass ja tagada mitmekesisus. Komitee soovib liikmesriikidel kasutada struktuurifondide vahendeid; siinkohal on heaks näiteks Leedu.

3. Euroopa digitaalraamatukogule laialdase juurdepääsu soodustamine ajaloolise ning kaasaegse hästistruktureeritud teabesisu pakkumise kaudu

3.1 Kasutajate ootuste ja vajaduste arvestamine ⁽¹²⁾

3.1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee usub, et seda erakorralist otsustavat hetke digitaliseerimisprotsessis peab kasutama sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse edendamise võimsa tööriistana ⁽¹³⁾. Täpsemalt soovib komitee võtta digitaalsisu ja juurdepääsuvahendite pakkumisel arvesse erinevate põlvkondade ootusi, et soodustada kontakte ning teabe

⁽¹²⁾ Kasutaja ei ole üksnes passiivne klient, vaid tajub ennast aktiivse kasutajana, kellel on oma osa oodatava teenuse määratlemisel ning selle hindamisel.

⁽¹³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Tulevased õigusaktid e-juurdepääsetavuse valdkonnas“ ELT C 175, 27.7.2007, lk 91.

edasiandmist. Pärast teismeliseiga saavad mitteluigejatest harva lugejad. Seoses laialdase avaliku juurdepääsuga digitaalraamatukogule on infoühiskonna väljakutse muuta mitteluigejad ja juhu-lugejad kasutajateks.

3.1.2 Kultuuriteoste ning eelkõige teaduslase teabe ⁽¹⁴⁾ digitaliseerimisel on elukestva õppe kontseptsiooni ⁽¹⁵⁾ valguses märkimisväärne potentsiaal teadmiste juurdepääsul. Kõnealune eesmärk tähendab muuhulgas vajadust kohandada õpetajate esialgne väljaõpe ja täiendkoolitus ⁽¹⁶⁾ vastavalt uuele olukorrale, et arvestataks teadmiste edasiandmise uut viisi.

3.1.3 Selle mehhanismi oodatav märkimisväärne mõju nõuab kasutajate ootuste ja harjumuste uurimist. Praeguses etapis on prioriteediks seatud kirjalik teabesisu (käsikirjad, raamatud, ülevaated ja käsiraamatud), millele on ette nähtud kolm peamist kasutusala: täistekstiotsing, Internetis kasutamine ning kasutamine võrgujuurdepääsuta (isiklik virtuaalne raamatukogu). Testima peaks uusi kasutusvõimalusi, näiteks kaastöövõimalusi, viitamisplatvorme, teabesisu hüpertekstilist täiendamist ning isegi multimeedia (heli, video või animatsiooni) lisamist. Sellised uued kasutusvõimalused ei ole kasulikud mitte üksnes ideede levitamiseks, vaid ennekõike nende taga olevate mõtteprotsesside arendamiseks.

3.1.4 Teiste mittekirjalike dokumentide osas on portaali Michael (Euroopa kultuurivarade mitmekeelne kataloog) alates 2007. aastast võimaldanud juurdepääsu muuseumide, raamatukogude ja arhiivide digitaalkogudele, mis varem olid hajutatud üle Euroopa. Seega on paljud kohalikud, piirkondlikud ja riiklikud kultuuriasutused teinud kättesaadavaks oma kogude kirjeldused. Projekt hõlmas algselt Ühendkuningriiki, Prantsusmaad ja Itaaliat, kuid kaasab lõpuks viisteist muud liikmesriiki, pakkudes uusi kultuuriturismiteenuseid. Michael Culture nime all tuntud portaali on osa sihtasutusest, mis loodi 2007. aasta novembris kõikide projektis osalevate kultuuriasutuste ühendamiseks ja haldamiseks.

3.1.5 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib kõigi võimaluste ja kasutusviiside väljaselgitamiseks luua kasutuse vaatluskeskus. Euroopa digitaalraamatukogu võlu ei seisne üksnes selle sisu rikkuses, vaid ka uute võimaluste levitamises teadmiste vahetamiseks ning avatuses uurimistemadele. Komitee loodab hakata osalema Euroopa digitaalraamatukogu võrgustiku kasutajate töörühma töös.

3.2 Kõikihõlmava digitaaliühiskonna edendamine, luues tingimused puuetega inimestele ⁽¹⁷⁾

3.2.1 Kooskõlas 2006. aasta juunis Riias tehtud ministrite avaldusega uute tehnoloogiate kohta kaasavas ühiskonnas tuleb hoolt kanda selle eest, et Euroopa digitaalraamatukogu ei

⁽¹⁴⁾ Euroopa Ülemkogu järeldused teaduslase teabe kohta.

⁽¹⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus põhipädevuste kohta elukestvas õppes“ (Mária Herczog), ELT C 195, 18.8.2006.

⁽¹⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Õpetajahariduse kvaliteedi parandamine“ (raportöör Mário Soares), vastu võetud 16. jaanuaril 2008 (CESE 75/2008).

⁽¹⁷⁾ Nõukogule esitatud komisjoni teavituskampaania infoühiskonda kaasamise kohta: „e-Inclusion, be part of it!“ („Osale e-kaasatuses!“)

suurendaks erinevusi Interneti tavakasutuse ning Interneti kasutamise vahel eakate inimeste, puuetega inimeste või haavatavate inimeste poolt. Hiljutistes ettevalmistavates arvamustes määratles komitee mõned meetmed, mis on mõeldud e-juurdepääsetavuse kindlustamiseks, kaasates ka Euroopa Sotsiaalfondi.

3.2.2 Kõikjal Euroopas asuvate raamatukogude, arhiivide ja muuseumide dokumentide digitaliseerimine ning Internetis kättesaadavaks tegemine on enneolematud vahendid puuetega inimeste juurdepääsu tagamiseks. Sellest hoolimata võivad seda juurdepääsu takistada keeruline kujundus, sobimatu formaat või ebapiisavad kaitsemeetmed.

3.2.3 2001. aasta direktiivis sätestatakse otsesõnu, et puuetega inimestele (nt pimedatele ja piiratud nägemisvõimega inimestele ning füüsiliste või vaimsete puuetega inimestele) võib teha erandeid autoriõiguste põhimõtetest.

3.2.4 Et tagada juurdepääs sellele kultuuripärandile, peavad tulevase Euroopa digitaalraamatukogu Interneti-portaal ning sellega seotud riiklikud portaalid olema algusest peale üles ehitatud viisil, mis võimaldab juurdepääsu puuetega inimestele spetsiifiliste tehniliste mehhanismide abil.

3.2.5 Kuigi oskajad võivad tihti piraatluse vastu kasutatavaid tehnoloogilisi kaitsemehhanisme vältida, on need tavakasutajate jaoks siiski tõhusad takistused. Sel eesmärgil soovib komitee, et tehnilistes kaitsemeetmetes võetaks juurdepääsu ja koostalitlusvõime küsimusi arvesse alates ülesehitusetapist, et võimaldada puuetega inimeste poolt kasutatavate lugemisvahendite, näiteks kõnesüntesaatorite kasutamist digitaalkeskstide lugemiseks.

3.3 Juba kättesaadava infosu valiku laiendamine kaasaegsete või hiljutiste dokumentidega

3.3.1 2008. aasta sügisel alustab tööd portaal, mis koondab kaht miljonit teost, fotot ja kaarti, mille autoriõigused on vabad ning mis on Internetis kättesaadavad ja tasuta allalaetavad. See annab hindamatu panuse eelkõige haruldaste, väärtuslike ja lõppenud tiraažiga dokumentide osas. Pikas perspektiivis ei ole aga võimalik piirduda juurdepääsuga sellistele ajaloolistele dokumentidele, mis ei oma tähtsust tänapäeva seisukohast.

3.3.2 Euroopa digitaalraamatukogu algne missioon oli pakkuda kasutajatele autoriõigustega kaitsmata dokumentidega samas portaalil ka kaasaegseid ja hiljutisi dokumente, mille autoriõigused on veel kaitstud.

3.3.3 Komisjon lõi kõrgetasemelise ekspertrühma, et uurida hiljutistele dokumentidele juurdepääsu võimaldamise viise. Kõnealune komitee, mis koosneb kirjastuste, riiklike raamatukogude, audiovisuaalsektori töötajate ja arhiivide esindajatest,

puüdis leida võimalusi vähendada „20. ja 21. sajandi musta auku“⁽¹⁸⁾, mis on seotud autoriõigusega kaitstud teoste avaldamisel. Ekspertrühm koostas 2007. aasta aprillis ettepanekud juurdepääsu lihtsustamiseks omanikuta ja lõppenud tiraažiga teostele ning digitaalse säilitamise edendamiseks.

3.3.4 Laiale üldsusele kättesaadava massilise digitaliseerimise eesmärgi saavutamine tähendab uue majandusmudeli loomist, mis tagab õiglase jaotuse autorite, väljaandjate ja teenusepakkujate vahel. Interneti kasutajatel on õigus eeldada, et juurdepääs tasulisele teenusele on mõistliku hinnaga. Komitee innustaks avaldamisega seotud asutusi aktiivselt läbirääkimisi pidama ning lahendusi leidma⁽¹⁹⁾. Väljaandjad, autorid ja müüjad vastutavad tarbijatele atraktiivse pakkumise tegemise eest, et toetada seda uut turgu ning vältida piraatluse ja võltsimise ohtu, austades samas eri osapoolte seisukohti.

3.3.5 Nende arvates võiks autoriõigusega kaitstud teoste puhul võimaldada autoriõiguse omanike nõusolekul kasutajatele juurdepääs lühiväljavõtetele või raamatute virtuaalse lehitsemise võimalus spetsiaalsete lehekülgede kaudu. Autoriõigusega kaitstud tervikdokumendile juurdepääsuks juhataks Internetis surfaja eraettevõtjate juurde, sealhulgas tavapärasesse raamatukogude võrgustikku, kus neile pakutaks erinevaid mõistliku hinnaga valikuid, tunnustades nii vajadust tasustada autoriõiguse omanikke. Ekspertrühm innustab autoriõiguse omanikke selliseid uusi menetlusi kasutusele võtma.

3.3.6 Sellise mõistliku hinnaga tasulise teenuse toetamiseks on oluline, et liikmesriigid laiendaksid raamatute ja teiste väljaannete vähendatud käibemaksumäära elektroonilistele väljaannetele.

3.3.7 Et toetada avatumaid litsentse ning täiendada nii kättesaadavat kaasaegset teabesisu, soovatakse hiljutises komitee arvamuses⁽²⁰⁾, et ühenduse tasandil tuleks tagada korralik kaitse autoritele ja kunstnikele, kes otsustavad lihtsustatud litsentsi kasuks. Nende töö tasuta kättesaadavaks muutmisel peaks neile andma ka tagatise seoses nende moraalsete õigustega ning pakkuma neile kaitset kuritarvitava kommertskasutuse vastu.

3.3.8 Komitee soovib komisjonil näidata initsiatiivi ning töötada välja uued litsentsid, et lõpuks lahutada digitaalkujul avaldamise õigused üksnes paberil avaldamise õigustest.

⁽¹⁸⁾ Komisjoni volinik Viviane Reding kasutas seda väljendit 12. detsembril 2007 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitees peetud kõnes.

⁽¹⁹⁾ Denis Zwirni (Numilog) uurimus (aprill 2007) eesmärgiga luua majandusmudel väljaandjate osalemiseks Euroopa digitaalraamatukogus.

⁽²⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv rentimis- ja laenutamiseõiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas“ (kodifitseeritud versioon), ELT C 324, 30.12.2006, lk 7–8.

3.3.9 Komisjon viis 2007. aastal läbi riiklike õiguste võrdleva süvauuringu⁽²¹⁾ autoriõigust ja sellega kaasnevaid õigusi käsitleva direktiivi⁽²²⁾ riiklikku seadusandlusesse ülevõtmise kohta. Komitee uurib lähemalt aruandes tehtud järeldusi eesmärgiga parandada üleeuroopalist ühtlustamist.

3.4 Vajadus korrastatud teabe järele

3.4.1 Seistes 21. sajandi alguses silmitsi Internetis leiduva konkreetsete viideteta ja kaheldava autentsusega teabe vooga, on Euroopa projekti trumbiks teabesisu valik, et tagada objektiivsus ning pluralism, samuti teabe korraldus, selle liigitamine ja vormingu standardimine, mis säilitab selguse teabe ülikülluses. Võime vastata kasutajate küsimustele ja nende otsingutele osavalt, kvaliteetselt ja pädevalt sõltub otsingumootorite arendamisest koos digitaalteabe parema kooskõlastamisega Euroopa tasandil.

3.4.2 Seoses juurdepääsuga korrastatud kogudele rõhutab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võimalikku kasu 2007. aasta märtsis käivitatud prototüübi (Prantsusmaa, Ungari ja Portugali asutuste ühine ettevõtmine) testimisest. See ekspertide poolt kontrollitud Euroopa raamistik on Euroopa digitaliseerimiskorpuse alus ning aitab kaasa Euroopa digitaalraamatukogu järgmisele etapile. Lisaks on prototüüp avatud kõigile otsingumootoritele ning see peaks otsinguid lihtsustama, kasutades küsimustiku standardmudeleid, et surfajad saaksid oma soovi väljendada ja suunata.

3.5 Kultuurilise ja keelelise mitmekesisuse tagamine

3.5.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee rõhutab selle mitmekeelse raamatukogu⁽²³⁾ kui kultuurilise mitmekesisuse säilitamise ja rakendamise põhilise vahendi ainulaadset rolli maailmaareenil. Arvestades Euroopa väljapaistvat kultuuripärandit ning suurt panust sisusse, peab Euroopa täitma teabe digitaliseerimisel maailmatasemel olulist rolli, kooskõlas kultuurilist mitmekesisust käsitleva UNESCO konventsiooniga. Tänu Euroopa keelte ülemaailmsele levikule osutub juurdepääs kasulikuks nii eurooplastele kui ka mitteeurooplastele, kes otsivad juurdepääsu maailmapärandile ning nende enda kultuuri allikatele Euroopas.

⁽²¹⁾ Uurimus direktiivi 2001/29/EÜ (autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas) ülevõtmise ja liikmesriikide seadusandlusele avaldatava mõju kohta (ETD/2005/IM/DI/91).

⁽²²⁾ Autoriõiguse kestust pikendati 70 aastani ja sellega kaasnevate õiguste kestust pikendati 50 aastani pärast autori surma.

⁽²³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja Regioonide Komiteele: uus mitmekeelsuse raamstrateegia“, ELT C 324, 30.12.2006, lk 68.

3.5.2 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib, et Euroopa digitaalraamatukogu arendamise etapis pärast 2010. aastat annetaks iga liikmesriik valiku kirjandusteoseid teistes keeltes, et aidata kaasa Euroopa kultuurilise identiteedi edendamisele ning arvestada mitmekesisusega.

4. Avalike raamatukogude rolli rõhutamine ning ajakohastamine Interneti-juurdepääsusüsteemi raames

4.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib toetada avalike raamatukogude rolli ülemaailmsele süsteemile kohaliku juurdepääsu kindlustamise vahendina. Kultuuriväärtuste ringlus on omandanud ülemaailmse ja multimodaalse mõõtme, mis toimib hästi juhul, kui avalikkusel on sellele märkimisväärsele ressursile juurdepääsuks vajalikud materiaalsed vahendid. Avalikud raamatukogud on kohalikud kultuurirajatised, mis siiani pakuvad suurimale hulga inimestele võrdset juurdepääsu. Raamatukogudel peab säilima roll mittemateriaalse teabesisu kättesaadavaks muutmisel, et tagada sotsiaalne kaasatus.

4.2 Autorist raamatumüüja kaudu lugejani viivas ahelas on laenutusraamatukogud ning multimeediaraamatukogud tõestanud oma väärtust korrastatud teabe edasiandmisel ning avalikkusele kultuuritoodete juurdepääsu pakkumisel. Raamatukogud peavad jätkama selle rolli täitmist mittemateriaalse teabesisu osas. Seetõttu on kohane toetada konkreetseid lepinguid või litsentse, mis soodustavad teabelevitamise ülesande täitmist nende asutuste poolt, rikkumata seejuures tasakaalu⁽²⁴⁾.

4.3 On oluline, et riiklike kultuuriasutuste avaliku teabe digitaliseerimine toimiks konsulteerides kohalike raamatukogude ja arhiivikeskustega. Autoriõigusega kaitsmata teabesisu puudutavate otsuste langetamisel peab arvesse võtma laenutusraamatukogude kasutajate, st mittespetsialistidest üldsuse ootusi, austades üldsuse mitmekesisust.

4.4 Majandusmudelite loomine digitaliseeritud kaasaegsete teoste ostmiseks ning avalikkusele kättesaadavaks muutmiseks

4.4.1 Laenutusraamatukogud ostavad materjale (raamatuid, laserplaate, noote, keeleõppematerjale jne) ning muudavad need oma kasutajatele piiratud ajaks kättesaadavaks tasuta või minimaalse summa eest, tagades, et raha ei takistaks süstemaatilisel nende juurdepääsu. Mittemateriaalse teabesisu jaoks mõeldud uus majandusmudel peab vastama raamatukogude ja multimeediaraamatukogude kasutajate ootustele ning peab olema kohandatud nende harjumustele. Lisaks on laenutusraamatukogud kultuurilise teabesisu hulgiostjad ning neil on otsene ülevaade ajakohastatud teabe ning kultuuriliste ja tehniliste toodete üle. Laenutusraamatukogusid tuleb kaasata sellise uue majandusmudeli määratlemisele.

⁽²⁴⁾ Vaata 2001. aasta direktiivi (autoriõiguse kohta infoühiskonnas) põhjendust 40.

4.4.2 Mittemateriaalse, eriti digitaliseerimise tulemusena tekkinud teabesisu levikul ei tohi takistada laenustraamatukogudel täita oma harivat rolli. Digitaliseeritud teabesisu leviku tehnilised ja majandusmudelid peavad seetõttu arvesse võtma laenustraamatukogude rolli ning võimaldama neil seda rolli edasi täita nii sisevõrgu (intraneti) kontekstis kui ka osana laenu- tusteenusest raamatukogu kasutajatele.

4.5 Teenuse kasutajatele kohaliku juurdepääsu tagamine

4.5.1 Laenustraamatukogud peaksid olema võimelised tagama oma kasutajatele kohaliku juurdepääsu mittemateriaalsele teabesisule sisevõrgu (intraneti) kaudu samamoodi kui materiaalsele teabesisule, st arvutitöökohtade, printerite, tarkvara, kiirete ühenduste, abi ja koolitusega. Raamatukogutöötajate alus-

ja jätkukoolituses ning nende töökorralduses peab nüüdsest võtma arvesse mittemateriaalset teabesisu.

4.6 Ürituste korraldamine ja koolitus üldsusele digitaliseeritud ja mittemateriaalsele teabesisule juurdepääsuks

4.6.1 Koolituse ja teabeta kipub üldsus pidama personaalarvuteid, mis on kodudes järjest tavalisemad seadmed, multimeediameelelahutuse allikaiks, tundmata Internetis kättesaadavaid kultuuri-, haridus-, koolitus- ja teabeallikaid. Samamoodi nagu laenustraamatukogud korraldavad üritusi, et aktiivselt tutvustada raamatuid ja lugemist kõigile vanuserühmadele, peavad nad hakkama vastutama ka koolituse ja ürituste eest mittemateriaalse teabesisu vallas.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Energialiikide kombinatsioon transpordis”

(2008/C 162/12)

19. märtsi 2007. aasta kirjas palus komisjon vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 koostada Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel ettevalmistav arvamus teemal:

„Energialiikide kombinatsioon transpordis”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektiooni arvamus võeti vastu 18. detsembril 2007. Raportöör oli Edgardo Maria Iozia.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) vastu järgmise arvamus. Poolt hääletas 130, vastu hääletas 11, erapooletuks jäi 8.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komiteel on hea meel vastata komisjoni asepresidendi ja transpordivolinik Jacques Barrot' taotlusele koostada arvamus teemal „Energialiikide kombinatsioon transpordis”, olles veendunud vajaduses luua alus jätkuvalle dialoogile komisjoni ning organiseeritud kodanikuühiskonda esindava komitee vahel.

1.2 Komitee nõustub kevadise Euroopa Ülemkogu järeldustega, milles rõhutati järgmiseid prioriteete:

— energia varustuskindluse suurendamine;

— Euroopa rahvamajanduste konkurentsivõime ja taskukohase energiaravustuse tagamine;

— keskkonnavalase jätkusuutlikkuse edendamine ja kliimamuutuste vastu võitlemine.

1.3 Poliitilised suunised kõige sobivama energialiikide kombinatsiooni määratlemiseks peavad seega tuginema nimetatud prioriteetidele. Sama lähenemist rakendas komisjon oma teatises kütuse eesmärkide kohta aastateks 2001–2020.

1.4 Ehkki komitee on seisukohal, et nafta jääb veel paljudeks aastateks peamiseks transpordikütuseks ja maagaas (samuti taastumatu loodusvara) võib sellele lisanduda või naftal põhinevaid tooteid osaliselt asendada, peab komitee siiski äärmiselt oluliseks suurendada märkimisväärselt vesiniku tootmise ja kasutamise ning teise põlvkonna agrokütuste kohta läbiviidavate teadusuuringute rahastamist. Sellest tulenevalt tervitab EMSK komisjoni

9. oktoobril 2007 vastu võetud otsust toetada ühist tehnoloogilist algatust ajavahemikus 2007–2013 ühe miljardi euroga. Komitee ühineb vesiniku kasutamist uurivate ettevõtete ja teaduskeskuste taotlusega, mille kohaselt nõukogu ja Euroopa Parlament peaksid ettepaneku vastuvõtmise protsessi kiirendama.

1.5 Elanikkonna kasvav mure kliimamuutuste pärast ning maailma keskmise õhutemperatuuri tõusust tingitud ohud (ilma erimeetmeid võtmata võib tõus ulatuda vahemikuni 2–6,3 °C) näitavad selget vajadust tugevdada kõiki sobivaid meetmeid atmosfääri paisatud kasvuhoonegaaside heitmete negatiivsete mõjudega võitlemiseks. EMSK tunnustab Euroopa Keskkonnaagentuuri tööd ning olulist panust õhusaaste vastu võitlemiseks võetud meetmete tõhususega seotud andmete ja teabe levitamisel.

1.6 EMSK nõustub 28. juuni 2007. aasta keskkonnanõukogu järeldustega ning toetab ettepanekut, mille kohaselt komisjon vaataks kuuenda keskkonnaalase tegevusprogrammi läbi, võttes arvesse järgmisi määratletud prioriteete:

- võitlus kliimamuutustega;
- bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamine;
- saaste negatiivsete tervisemõjude vähendamine;
- loodusvarade säästva kasutamise ja säästva jäätmehoolduse soodustamine.

1.7 Vahendeid nimetatud eesmärkide saavutamiseks otsitakse kõigis transpordisektorites ning peamised Euroopa agentuurid on oma jõupingutused ühendanud, et jõuda mõne aasta jooksul praktiliste tulemusteni. Üha enam kasvuhoonegaase tekitava õhutranspordisektori puhul otsustati rakendada saastekvootide sertifikaatide süsteemi, mis võimaldab uute kütuste arendamist hoogustada. Mõned ettevõtted juba uurivad võimalusi agrokütuste kasutamiseks, kuna vesiniku kasutamise kohta saadud tulemused on alles osalised ning vesinikul põhinevad alternatiivid tulevad kõne alla pikas perspektiivis. Suurte laevamootorite puhul on üleminek madalama süsinikusisaldusega kütusesegudele lihtsam, samas kui raudteesektoris aitaks elektri ja taastuvate energiaallikate arendamise kombineerimine raudtee keskkonnasõbralikkust veelgi suurendada.

1.8 Parim kütus on säästetud kütus. EMSK arvates tuleks sobivaima energialiikide kombinatsiooni määratlemine üha enam viia ühenduse poliitika tasandile. Valiku tegemisel tuleb arvestada kõigi eespool nimetatud teguritega ning eelkõige Euroopa kodanike tervise ja heaolu ja meie planeedi tulevikuga. Nimetatud prioriteet peab pidevalt kajastuma maksupoliitikas ja -soodustustes, soovitusel ja eeskirjades, et toetada kõige keskkonnasõbralikumaid ja majanduslikult jätkusuutlikumaid lahendusi. Säästa tuleb nii, et see soodustaks ühistransporti, alternatiivseid transpordivahendeid ning sellist majandus- ja sotsiaalpoliitikat, mis hoogustab isikute liikuvust ja vähendab kaupade asjatut liikumist.

1.9 EMSK on veendunud, et transpordi tulevik seisneb kütuste süsinikusisalduse järk-järgulises vähendamises, kuni jõutakse saastevabade kütusteni. Vesiniku (H₂) tootmine taastuvenergiast (nt biomass, fotolüüs, termodünaamiline või fotogalvaaniline päikeseenergia, tuule- või vee-energia) on ainus võimalus, mis ei jää üksnes ökoloogilise utopia tasemele. Vesiniku kasutamine energiasalvestajana võimaldab sobitada loomult perioodilise energiavarustuse (öö/päev, aastatsükkel jne) vahelduva ja erinevalt jaguneva energianõudlusega.

1.10 Põletus- ja veojõutehnoloogiate arendamine on hoogustanud hübriidsõidukite levimist. Kõige sobivam lahendus heitmete vähendamiseks paistab olevat täieliku elektrilise veojõu kasutamine, mille puhul elektrit toodetakse taastuvatest energiaallikatest, või maagaasi ja vesiniku hübriidkasutus — seda vähemalt seni, kuni need on laialdaselt kättesaadavad. Teise vahevariandina võiks kasutada madala vesinikusisaldusega vesiniku ja metaani segu. Antud meetod tähistaks esimest sammu vesiniku kasutuselevõtul liikluses.

1.11 Vesiniku kasutamine transpordi jaoks kohandatud energiaallikana on vaatamata tänastele piirangutele tulevikul väljakutse. Osaliselt või täielikult vesinikul töötavad sõidukid võivad tegelikkuseks saada juba mõne aasta pärast, ent seda tingimusel, et riikliku ja Euroopa poliitika kujundajad jätkavad sellealaste uuringute toetamist. Antud kontekstis on lootustandvad keskkonnasäästliku linnatranspordi projekti (*Clean Urban Transport for Europe* — CUTE) tulemused.

1.12 Nagu ka varem seoses energiatõhususega kinnitatud, on komitee seisukohal, et kõige kasulikum oleks luua veebiportaal, mille kaudu ülikoolide uurimused ning riikliku, piirkondliku ja linna tasandi katsed jõuaksid laiema publikuni ning eelkõige kohalike omavalitsusteni. Komitee leiab, et optimaalse energialiikide kombinatsiooni saavutamiseks on vaja optimaalset kombinatsiooni transpordis, tõstes süsivesinike tõhusust ja pöörates rohkem tähelepanu transpordi prioriteetidele. Seni kuni ei saa veel arvestada vesiniku tõhusa tootmisega, ei saa elektri tootmist taastuvatest energiaallikatest edasi lükata. Transport seisab silmitsi väljakutsega kasutada järjest rohkem elektrit niipea kui võimalik ja kõikjal, kus võimalik.

1.13 EMSK rõhutab kodanikuühiskonna teavitamise ja kaasamise olulisust, kuna kodanikuühiskonna käitumismustrid aitavad kaasa tarbimise vähendamise eesmärgi saavutamisele ning toetavad teadus- ja uuendustegevust puhtamate, säästvamate kütuste väljatöötamiseks. Need valikud tuleb viia Euroopa ja riikliku tasandi poliitikasse, tuues esile lisaväärtuse, mis saavutatakse tänu liikmesriikide koostöövõimele ja ühtekuuluvusele. See tähendab muu hulgas ühiste väärtuste ja Euroopa sotsiaalmodeli toetamist ning selle kaudu keskkonnavarade, ühenduse kodanike ning ELis elavate ja töötavate inimeste tervise ja julgeoleku kaitset ja kogu inimkonna elutingimuste arvessevõtmist.

2. Sissejuhatus

2.1 Komisjoni asepresident ja transpordivolinik Jacques Barrot palus Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel koostada arvamus teemal „Energialiikide kombinatsioon transpordis”.

2.2 Komitee jagab transpordivoliniku muret kütusevarude lõppemise üle ning nõustub seisukohaga, et on vaja edendada teadustegevust võimalike lahenduste leidmiseks transpordipoliitikas ja võtta meetmeid vastavate kütuste suhtes.

2.3 See on ELi energiastrateegia keskne teema, kui arvestada väljakutseid, millega EL täna vastamisi on: vastavus Kyoto protokollis eesmärkidele, toimuvad kliimamuutused, vajadus vähendada energiasõltuvust kolmandatest riikidest, Lissaboni strateegia elluviimine, transpordi valge raamatu eesmärkide saavutamine, intermodaalsuse edendamine ja energiatõhusus.

2.4 2001. aastal avaldatud teatise kütuse eesmärkide kohta aastateks 2001–2020 juhtis komisjon tähelepanu vajadusele tegeleda kütusesegude küsimusega, seades mitmeid eesmärke sellistele kütustele, mis ei põhine naftal. Komisjon pidas tollal järgmist stsenaariumi võimalikuks ja sobivaks:

- maagaasi turuosa võiks 2020. aastaks suurenda ligikaudu 10 % võrra;
- vesinik on tulevikus tõenäoliselt tähtsaim energiaallikas, mille osakaal kütusetarbimises võiks küündida mõne protsendini;
- biomassil põhinevad BTL-kütused (*biomass-to-liquid*) võivad märkimisväärselt suurendada agrokütuste turuosa, saavutades 2010. aastaks üle 6 %-se turuosa. Kõigi biomassil põhinevate kütuste potentsiaalne turuosa võiks hinnanguliselt olla ligikaudu 15 %;
- veeldatud naftagaas on tunnustatud mootorsõidukite alternatiivseks kütuseks ning eesmärk on suurendada selle turuosa 2020. aastaks kuni 5 % võrra;
- lühidalt on alternatiivsetel kütustel potentsiaali oma turuosa järgnevatel aastakümnetel suurendada ning pikas perspektiivis koguni ületada seatud eesmärki saavutada 2020. aastaks 20 %-ne turuosa.

2.5 EMSK tervitas kõnealust teatist ja leidis omaalgatuslikus arvamuses ⁽¹⁾, et maagaasi ⁽²⁾ arendamine, teraviljal põhinevate kütuste uurimine ning praegu turul olevate kütuste energiatõhususe parandamine on sobivaimad viisid energiavarustuse mitmekesistamiseks ning samuti kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks.

⁽¹⁾ ELT C 195, 18.8.2006, lk 75-79.

⁽²⁾ Maanteetranspordiks kasutatavate alternatiivsete kütuste arendamine ja edendamine Euroopa Liidus (ELT C 195, 18.8.2006, lk 75-79).

3. Kliimamuutused

3.1 Üha rohkem teadlasi on jõudnud järeldusele, et kasvuhoonegaaside heitmed avaldavad otsustavat mõju kliimale. 20. sajandil on keskmine temperatuur tõusnud ligikaudu 1 °C võrra ning kasvuhoonegaaside heitkoguste globaalseid suundumusi käsitlevate kliimamudelite alusel ennustatakse, et keskmine temperatuur võib maailmas tõusta 2 °C kuni 6,3 °C võrra, mis mõjutaks katastroofiliselt ilma, merepinna taset, põllumajandustoodangut ning muud majandustegevust.

3.2 28. juunil 2007 Luxembourgis toimunud keskkonnanõukogul rõhutati uuesti kuuenda keskkonnanõukogu tegevusprogrammi olulisust ning nõustuti komisjoni ettepanekuga programmi läbivaatamiseks keskpikas perspektiivis, töstes esile nelja peamist prioriteeti: võitlus kliimamuutustega, bioloogilise mitmekesisuse hävimise peatamine, saaste negatiivsete tervise mõjude vähendamine ning loodusvarade säästva kasutamise ja säästva jäätmehoolduse soodustamine.

3.3 Keskkonnanõukogu kinnitas integreeritud kliima- ja energiapoliitika strateegia ning märkis, et on vaja alustada läbirääkimisi ülemaailmse kokkuleppe saavutamiseks enne 2009. aastat (lepingus käsitletakse perioodi pärast 2012. aastat). 27. septembril 2007 New Yorgis korraldatud kõrgetasemelisel kohtumisel tões Euroopa Ülemkogu eesistuja José Sócrates: „ÜRO kliimamuutuste protsess on sobiv foorum tulevase ülemaailmse tegevuse arutamiseks. 2007. aasta lõpus toimuv Bali tippkohtumine ⁽³⁾ on justkui teetähis. Meie ootuseks on, et rahvusvaheline üldsus koostaks ambitsioonika läbirääkimiste kava ülemaailmse ja ulatusliku kokkuleppe saavutamiseks kliimamuutuste osas”. Alles oktoobris oma osalemist kinnitanud Ameerika Ühendriikide kohalolek ja nende hääl lõpliku resolutsiooni toetuseks on märkimisväärselt suurendanud tippkohtumisel vastu võetavate otsuste kaalu, kui arvestada Ameerika Ühendriikide majandusliku olulisust ja vastutust kasvuhoonegaaside heitkoguste osas.

3.4 Keskkonnanõukogu rõhutas, et nii keskkonna- kui ka energiakulud tuleb hindadele sisse arvestada, et tagada pikas perspektiivis jätkusuutlik poliitika. Sama oluline on kasutada keskkonnapoliitikas senisest rohkem turupõhiseid vahendeid, sealhulgas eri liiki makse ja saastesertifikaate, millel on keskkonnale kasulik mõju. Ökoloogiline uuendustegevus tuleks kiiresti ja ulatuslikult integreerida kõigi asjakohaste ELi poliitikate mõjuhinnangutesse ning tagada rahaliste vahendite laialdasem ja tõhusam kasutamine, seda eelkõige kütuse- ja energiatarbimisega seotud valdkondades.

3.5 29. juunil 2007 võttis komisjon vastu rohelise raamatu kliimamuutustega kohanemise kohta. Rohelist raamatut esitledes tegi ELi keskkonnavolinik Stavros Dimas ettepaneku mitmete praktiliste ja viivitamatute meetmete võtmiseks juba ilmnunud kliimamuutustega kohanemiseks. Tekstis tuuakse välja sellised probleemid nagu näiteks temperatuuritõus, üleujutused ja paduvihmad põhjas, põud ja kuumalained lõunas, ohustatud ökosüsteemid ning uued haigused.

⁽³⁾ Detsembris 2007 Balil toimunud ÜRO kliimamuutuste konverents.

3.6 Energiavoliniku Stavros Dimase sõnul on mitmed Euroopa tööstussektorid vastamisi valikuga: „kohane või sure”. Põllumajandus-, turismi- ja energiasektori jaoks oleksid tagajärjed pöördumatud ning vaja on kiiresti tegutseda, et piirata tulevase majandus-, sotsiaal- ja inimkulusid.

3.7 Dokumendis pakutakse välja mitmeid praktilisi lahendusi: heitvee vähendamine, kraavide ja üleujutustõkete ehitamine, uute viljakaitsemeetodite väljatöötamine, kliimamuutustest enim mõjutatud elanikkonna kaitsmine, meetmete võtmine bioloogilise mitmekesisuse säilitamiseks. ELi riikide kõige olulisemaks eesmärgiks on aga endiselt süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamine.

4. Euroopa Ülemkogu

4.1 2007. aasta kevadel kohtunud Euroopa Ülemkogu arutas energia- ja kliimaküsimusi ning tegi ettepaneku võtta vastu integreeritud kliima- ja energiapoliitika, mis nimetati absoluutseks prioriteediks. Samuti rõhutati, kui oluline on saavutada strateegiline eesmärk hoida maailma keskmise õhutemperatuuri tõus alla 2 °C tööstusrevolutsioonieelse tasemega võrreldes.

4.2 Euroopa energiapoliitikas määratletakse selgelt strateegia, mis tugineb kolmele sambale:

- energia varustuskindluse suurendamine;
- Euroopa rahvamajanduste konkurentsivõime ja taskukohase energiavarustuse tagamine;
- keskkonnavalase jätkusuutlikkuse edendamine ja kliimamuutuste vastu võitlemine.

4.3 Transpordipoliitika osas märgiti järgmist: „Euroopa Ülemkogu rõhutab tõhusa, turvalise ja jätkusuutliku Euroopa transpordipoliitika vajalikkust. Antud kontekstis on oluline jätkata tegevust Euroopa transpordisüsteemi keskkonnasuutlikkuse suurendamiseks. Euroopa Ülemkogu märgib Euroopa Komisjoni käimasolevat tööd transpordi väliskulude hindamiseks ja nende arvessevõtmiseks”. 21.–22. juunil kohtunud Euroopa Ülemkogu võttis teadmiseks komisjoni kavatsuse esitada hiljemalt 2008. aasta juuniks mudel, mille abil hinnata kõikide transpordiliikide väliseid kulusid ja kaardistada edasised sammud vastavalt Eurovignette'i direktiivile, laiendades kohaldamisala näiteks linnapiirkondadele ja kehtestades teemaksu igat tüüpi sõidukitele ja infrastruktuuridele.

5. Kasvuhoonegaaside heitmed

5.1 Transpordi osakaal kogu Euroopa energiatarbimises on praegu 32 % ning transport põhjustab 28 % kogu süsinikdioksiidi heitkogusest⁽⁴⁾. Transpordisektorit peetakse 90 % ulatuses vastutavaks heitkoguste suurenemise eest aastatel 1990–2010

⁽⁴⁾ Euroopa Keskkonnaagentuur avaldas hiljuti oma iga-aastase aruande teemal „Transport ja keskkond — uue ühise transpordipoliitika suunas”, milles hinnatakse transpordisektori toimimist ja tõhusust keskkonnapoliitika ja -strateegiate integreerimisel.

ning üheks peamiseks põhjuseks, miks Kyoto eesmärgid jäävad saavutamata. Komisjoni hinnangul suureneb reisijatevedu maanteedel 19 % võrra, kusjuures maanteetranspordis nähakse ette üle 50 %-list kasvu.

5.2 Teine hüppelise kasvu läbi teinud sektor on õhustransport, mille põhjustatud heitkogused kasvasid ajavahemikus 1990–2004 koguni 86 % võrra ning mis tekitab tänapäeval veidi rohkem kui 2 % kogu maailma heitkogustest.

5.3 Aruandes TERM 2006 (*Transport and Environment Reporting Mechanism*)⁽⁵⁾ jõutakse järeldusele, et transpordisektoris 2006. aastal tehtud edusammud on endiselt ebapiisavad. Aruandes on vaatluse all 2001. aastal vastu võetud transpordi valge raamatu vahekokkuvõtte, mis võib kaasa tuua nii positiivseid kui ka negatiivseid mõjusid vastavalt sellele, kuidas dokumenti riiklikul ja piirkondlikul tasandil tõlgendatakse. Euroopa Keskkonnaagentuur leiab, et keskkonna osas on vahekokkuvõtte rõhuasetus nihkunud transpordinõudluse juhtimiselt praeguste negatiivsete kõrvalmõjude vähendamisele. See tähendab, et transpordinõudluse kasvu ei määratleta eraldi ühena transpordisektori peamistest keskkonnateguritest. Liigest transpordi infrastruktuurist tulenevad sellised peamised probleemid nagu näiteks kliimamuutused, müra ja maastike killustatus, mille leevendamiseks on transpordinõudluse juhtimine endiselt vajalik. Selles mõttes on valge raamat puudulik.

5.4 Teine oluline aruandes käsitletud punkt on seotud transporditoetustega, mis ulatuvad ELis ligikaudu 270–290 miljardi euroni. Peaaegu pool sellest kulutatakse maanteetranspordile, mis on üks keskkonnavaenulikumaid transpordiliike. Transport tekitab mitmeid keskkonnaprobleeme, nagu kliimamuutused, õhusaaste ja müra, ent samal ajal toetatakse sektorit märkimisväärselt. Maanteetransporti toetatakse aastas 125 miljardi euroga, millest suurem osa läheb infrastruktuuri toetuseks eeldusel, et maanteemakse ei loeta infrastruktuuri rahastamiseks. Kliimat kõige otsesemalt mõjutavat transpordiliiki — õhustransporti — toetatakse märkimisväärselt maksusoodustuste kaudu, eelkõige vabastamisega kütuse- ja käibemaksu maksmisest, mis ühe aasta kohta oleks kokku umbes 27–35 miljardit eurot. Raudteetransporti toetatakse aastas 73 miljardi euroga ning raudtee saab kõige enam kasu teistest eelarvest eraldatavatest toetustest. Veetranspordi toetuseks on ette nähtud 14–30 miljardit eurot. (Euroopa Keskkonnaagentuur: *Size, structure and distribution of transport subsidies in Europe* (Transporditoetuste suurus, struktuur ja jagunemine Euroopas)).

5.5 Aruandes „Euroopa Ühenduse iga-aastane kasvuhoonegaaside inventuur 1990–2005 ja inventuuriaruanne 2007” esitatakse järgmised andmed:

- 15-liikmelises ELis vähenesid kasvuhoonegaaside heitkogused ajavahemikus 2004–2005 0,8 % võrra (35,2 miljonit tonni süsinikdioksiidi);

⁽⁵⁾ Aruanne on avaldatud veebiküljel: *Annual European Community GHG inventory 1990-2005 and inventory report 2007, European Environment Agency, Technical Report No 7/2007*.

- 15-liikmelises ELis olid heitkogused 2005. aastal 2,0 % võrra madalamad Kyoto protokollis viidatud baasaastate näitajatest;
- 15-liikmelises ELis vähenesid heitkogused ajavahemikus 1990–2005 1,5 % võrra;
- 27-liikmelises ELis vähenesid kasvuhoonegaaside heitkogused ajavahemikus 2004–2005 0,7 % võrra (37,9 miljonit tonni CO₂ ekvivalenti);
- 27-liikmelises ELis vähenesid heitkogused võrreldes 1990. aastaga 7,9 % võrra.

Maanteetranspordist tulenevad süsinikdioksiidi heitkogused vähenesid ajavahemikus 2004–2005 0,8 % võrra (6,0 miljonit tonni CO₂ ekvivalenti).

6. Primaarenergia varustuskindlus

6.1 Euroopa Liit sõltub oma energiavajaduse katmisel enam kui 50 % ulatuses imporditud energiast, millest 91 % moodustab nafta. Kui seda tendentsi oluliselt ei muudeta, kasvab sõltuvusnäitaja 2030. aastaks 73 %-ni. Nii nõukogu, Euroopa Parlament kui ka komisjon ise on mitmel korral antud mureküsimumst esile toonud ning rõhutanud vajadust võtta meetmeid võimalikult suure energiasõltumatus saavutamiseks.

6.2 Euroopa Parlament märkis oma 15. veebruari 2007. aasta resolutsioonis energiahinna tõusu makromajandusliku mõju kohta (⁶⁾, et transpordisektor kasutab 56 % kogu ELis tarbitud naftast. Resolutsioonis tehti ettepanek viia ellu ELi strateegia, mille kohaselt fossiilkütustest loobutakse täielikult. Ettepanek toetati väitega, et „transpordikütuse varusid on võimalik täiendada, lihtsustades maagaasil või kivisöel põhinevate ebatraditsiooniliste õli- ja vedelkütuste tootmist paikades, kus see on majanduslikult otstarbekas”. Lisaks soovitas Euroopa Parlament vastu võtta transpordi energiatõhusust käsitlev raamdirektiiv ning ühtlustada sõiduautodele kohaldatavad õigusaktid, sealhulgas võtta kasutusele kogu ELis kehtiv sõidukite ühtlustatud maksustamine süsinikdioksiidi heitkoguste alusel, mis hõlmaks nii sõidukite tähistamist kui ka maksusoodustusi energiaallikate mitmekesistamiseks. Lõpetuseks ärgitas Euroopa Parlament arendama väheste süsinikdioksiidi heitkogustega sõidukeid, mis kasutaksid teise põlvkonna biokütuseid ja/või bio-vesinik kütuseid (biomassist saadud vesinik).

6.3 Kriis Venemaaga, mis kulmineerus 1. jaanuari 2006. aasta otsusega vähendada Kiievi energiaga varustamist, ning jätkuv poliitiline ebastabiilsus Lähis-Idas on seadnud Euroopa vastamisi suurte väljakutsetega. Euroopa peab tagama turvalise ja säästva energiavarustuse, samas kasvavad fossiilkütuste nõudlusega seotud pinged tulevikus tõenäoliselt veelgi.

6.4 Praegu tähendab alternatiivse ja taastuva energia tootmine Euroopa transpordisektorile peaaegu eranditult biokütuste

tootmist, mis katab hetkel kõigest 1 % Euroopa transpordisektori energiavajadusest. Biokütuste eduaruande kohta vastu võetud arvamuses (⁷⁾ toetas EMSK vajadust vaadata üle senine poliitika ja keskenduda otsustavalt teise põlvkonna biokütustele. Samas tuleks edendada ja toetada teise põlvkonna muundamistehtnoloogiaid, et kasutada nn kiiresti kasvavat toorainet, mida saadakse üldiselt taime- ja metsasaagist või põllumajanduse kõrvaltoodetest, vältides nii väärtuslikemate põllumajanduslike toiduainete seemnete kasutust. Näiteks bioetanooli ja selle kõrvaltooteid, mida praegu saadakse teraviljade, suhkruroo ja suhkrupeedi käärimisega (ja sellele järgneva destilleerimisega), võib tulevikus toota laiemast toorainete spektrist, kombineerides põllumajandussaaduste jäätmetest saadava biomassi, puidu- ja paberitööstuse jäätmed ja muud põllumajanduskultuurid.

7. Transpordiliikide kombinatsioon

7.1 Energialiikide kombinatsioon transpordis määratakse suures osas kauba- ja reisijateveo eri vajaduste täitmiseks valitud transpordiliigiga. Transpordiliikide kombinatsioon on oluline, sest eri transpordiliigid sõltuvad suuremal või vähemal määral süsivesinikest. Iga energialiikide optimaalse kombinatsiooni strateegia peaks otsima võimalusi vähendada reisijate- ja kaubaveo sõltuvust fossiilkütustest.

7.2 Peamised võimalused selle saavutamiseks on kahepoolded. Esiteks on vaja muuta süsivesiniku tõhusust ja transpordi prioriteete, nagu käesolevas arvamuses mujal on kirjeldatud. Teiseks tuleb esmatahtsaks pidada elektrienergia kasutamist. Olemasolevaid energiaallikaid ning alternatiivsete energiaallikate tulevikupotentsiaali arvestades võime olla optimistlikud keskkonnasäästliku elektritarne tuleviku osas. Väljakutse on kasutada transpordis rohkem elektrit.

7.3 Elektrienergia kasutamisel on kõige suurema potentsiaaliga transpordiliik raudteetransport, sõltumata sellest, kas tegemist on reisijate- või kaubaveoga ning rahvusvahelise, riigisisese, piirkondliku või linnatranspordiga. Elektrienergia jõul töötava raudteetranspordi laiendamine võib vähendada lühilende, pikamaa maanteekaubavedu ning busside ja autode kasutamist üldiselt.

7.4 Euroopa raudteeuuringute nõuandekogu (European Rail Research Advisory Council — ERRAC) rõhutab oma tegevuskavas eesmärki kolmekordistada 2020. aastaks raudteetranspordi kauba- ja reisijateveo mahtu. Algatuse lähtekohaks on energiatõhususe ja keskkonnaga seotud küsimused. TEN projektide raames läbiviidavad uurimused keskenduvad selliste vesinik-kütuseelementide võimalikele kasutusviisidele, mida oleks võimalik liita veduri elektrisüsteemi ning mis võiksid praegused fossiilkütustel toimivad vedurid välja vahetada.

(⁶) Resolutsioon energiahinna tõusu makromajandusliku mõju kohta. Raportöör: Manuel António dos Santos (PES, PT).

(⁷) „Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile „Biokütuste arendamise aruanne. Aruanne biokütuste ja muude taastuvkütuste kasutamisel Euroopa Liidu liikmesriikides tehtud edusammude kohta” KOM (2006) 845 lõplik (raportöör: Edgardo Maria Iozia).

7.5 Õhustransport sõltub ka lähitulevikus fossiilkütustest, kuid kiirrongiteenuste kasutuselevõtt peaks märkimisväärselt vähendama vähem kui 500 kilomeetri pikkuste regulaarlendude arvu. Õhukaubaveod kasvavad kiiremini kui reisijate õhuvõdu. Õhukaubavedudeks kasutatakse selleks ettenähtud transpordilennukeid. Osa sellest, eriti kommertsposti teenused, võiks tulevikus suunata kiirrongivõrgustikku. Sellist transpordiliikide kombinatsiooni muutust kiirendaks lennujaamade kiirrongiühenduste arvu suurendamine.

7.6 Euroopa lennundusalaste teadusuuringute nõuandekomisjon (Advisory Council for Aeronautical Research in Europe — ACARE) on võtnud ülesandeks viia ellu oma strateegiliste teadusuuringute kava, milles uuritakse kliimamuutuste, müra- ja õhukvaliteediga seotud üldisi küsimusi. Ühise tehnoloogiaalgatuse Clean Sky raames otsitakse säästva õhustranspordi jaoks parimaid lahendusi nii seoses konstruktsiooni, mootori kui ka kütustega. SESAR projekt peaks võimaldama saavutada olulist kokkuvõtet tänu paremale lennuliikluse juhtimissüsteemile (vt EMSK arvamused).

7.7 Riiklik ja rahvusvaheline maanteekaubavedu on peamine fossiilkütuste tarbija. Ühendvedude peamiste sõlmede vahel toimiv 21. sajandi kiirrongivõrgustik võiks maanteekaubavedu märkimisväärselt vähendada. Kiirrongivõrgustiku arenedes võiks seda kasutada ka öiseks kaubaveoks. Sellist kombinatsiooni muutust kiirendaks maanteed, kütuste ja veokite litsentside hinnastrateegia.

7.8 Euroopa maanteeveouuringute nõuandekogu (European Road Transport Research Advisory Council — ERTRAC) on samuti vastu võtnud strateegiliste teadusuuringute kava, mille keskseteks teemadeks on keskkond, energia ja ressursid. Kava peamine eesmärk on vähendada 2020. aastaks sõidukite väljapaisatavaid süsinikdioksiidi heitkoguseid ühe kilomeetri kohta 40 % võrra sõiduautode ja 10 % võrra raskete tarbesõidukite puhul. Samuti sisaldab kava eraldi peatükki kütuste kohta.

7.9 Avalik arvamus toetab üldiselt veetransporti, olgu tegemist kas jõe-, kanali-, ranniku- või mereveoga. Jõe-, kanali- ja rannikuvedu on maanteeveole tõhus alternatiiv ning seda tuleks transpordiliikide kombinatsioonis edendada.

7.10 Kontinentidevaheline merevedu on tegelikult suurem süsivesinike tarbija kui lennundus ning see ka kasvab kiiremini. See moodustab ligikaudu 95 % maailmakaubanduse mahust ning on suhteliselt tõhus, kuid on samas suur väävlis ja lämmastikoksiidi heitmete allikas.

7.11 Tarneahelate globaliseerumise ja Aasia majanduste esilekirkumise tulemusena kasvab kontinentidevahelise laevanduse maht järgmise 15 aasta jooksul prognoositavalt 75 %, mille tagajärjel suurenevad ka heitkogused, sest nimetatud laevad kasutavad diislikütust. Kas heitkoguste suurenemise ja süsivesinikupõhiste kütuste varude vähenemisega jõuame lõpuks ajastusse, kus pikamaa kaubavedu kõigi viie kontinendi peamiste sadamate vahel toimub ülisuurte puistlastilaevadega, mis töötavad tuumaenergia, nagu kaasaegsed allveelaevad, lennukid ja jääõhkujad? Kindlasti muudaks see energialiikide kombinatsiooni transpordis.

7.12 Merendussektoris on loodud tehnoloogiaplatvorm Waterborne, mille eesmärgiks on uurimuste läbiviimine mere- ja transpordi mootorite üldise tõhususe parandamiseks, rindtakistuse vähendamiseks ning alternatiivsete kütuste (sh vesiniku) katsetamiseks.

7.13 Sõiduautod on multifunktsionaalsed ja meie igapäevaeluks asendamatud sõidukid. Siiski pakub transpordiliikide kombinatsiooni muutmise strateegia võimalusi asendada linnajärgi linnalähiliinibussid ja sõiduautod elektrienergia jõul töötavate rongide ja trammidega.

7.14 Kõige sobivamate ja tõhusamate kütuste valikul tuleb arvesse võtta eri kütuste suhtelist energiatihedust. Seepärast peaksid jõupingutused olema suunatud kõige energiatihedamate kütuste kasutuselevõtule. Järgmises tabelis on toodud näiteid energiatihedusest (MJ/kg): **Allikas:** José Luis Cordeiro, Rahvusvahelise Energiaagentuuri (IEA) ja Ameerika Ühendriikide energeetikaministeeriumi andmete põhjal.

Kütus	Energiasisaldus (MJ/kg)
100 m kõrguselt tammilt pumbatud vesi	0,001
Bagasse (1)	10
Puit	15
Suhkur	17
Metanool	22
Süsi (antratsiid, ligniit)	23–29
Etanool (bioalkohol)	30
Veeldatud naftagaas	34
Butanool	36
Biodiisel	38
Nafta	42
Gasool või E10 (90 % bensiini ja 10 % alkoholi)	44
Bensiin	45
Diisel	48
Metaan (gaasiline kütus, sõltub survest)	55
Vesinik (gaasiline kütus, sõltub survest)	120
Tuumalõhustumine (uraan U235)	85 000 000
Termotuumasüntees (vesinik H)	300 000 000
Heeliumi (He) seoseenergia	675 000 000
Massi ja energia ekvivalentsus (Einsteini võrrand)	90 000 000 000

(1) Allikas Wikipedia: biomass, mis jääb alles pärast suhkruroost mahla välja pressimist.

Allikas: José Luis Cordeiro, Rahvusvahelise Energiaagentuuri (IEA) ja Ameerika Ühendriikide energeetikaministeeriumi andmete põhjal.

7.15 On olemas selged võimalused transpordiliikide kombinatsiooni muutmiseks viisil, mis mõjutaks märkimisväärselt ELi transpordisektori sõltuvust süsivesinikest. Selle lahendus on suurema elektrikoguse tootmine, mis võimaldab edasi arendada elektrienergia jõul töötavat transporti ning pakkuda energiaallika kõigile tulevastele vesinikkütusel põhinevatele lahendustele.

8. Vesinikühiskond

8.1 Keskkonda kahjustavad peamiselt fossiilkütuste põlemis-saadused, ent samuti fossiilkütuste kaevandamiseks, transpordiks ning töötlemiseks kasutatavad tehnoloogiad. Kõige keskkonnakahjulikum on aga fossiilkütuste lõppkasutusest tulenev saaste. Täpsemalt paiskuvad põletamisel lisaks süsinikdioksiidile atmosfääri ka kütuse rafineerimise käigus lisatud ained (nt pliiühendid).

8.2 Kogu maailma nõudlus on 2020. aastal hinnanguliselt 15 miljardit tonni naftaekvivalenti ning nõudlus kasvab aastas keskmiselt enam kui 2 % võrra. Nõudlus tuleb ka siis katta enamasti fossiilkütustega, mis moodustavad maailma praegusest energiavarustusest ligikaudu 85–90 %. Rõhuasetus on siiski juba nihkumas madala süsiniku ja vesiniku suhtega (C/H) kütustele. Süsiniku juurest liigutakse nafta ja metaani juurde ning sealt järk-järgult edasi täiesti süsinikuvabade kütuste suunas, mis kasutavad energiaallikana näiteks vesinikku.

8.3 Portugalis toimunud arutelul esitati huvitavaid andmeid vesinikkütuselemendi tehnoloogia katsetamisest Porto ühis-transporti bussidel. Eriti huvipakkuv oli tõdeda linnaelanike hoiaku muutumist vesiniku suhtes. Levitatud teave aitas märkimisväärselt vähendada uue energiaallika kasutamise seotud umbusk. Tasub meeles pidada, et vesinik ei ole vabalt kättesaadav primaarenergiakandja, vaid seda tuleb toota, kasutades:

- süsivesinikke nagu petrooleum ja gaas, mida on veel piisavalt, kuid mis ei ole taastuvad energiaallikad,
- elektrienergia abil vee elektrolyüsi.

Vesinikku toodetakse aastas 500 miljardit kuupmeetrit, mis vastab 44 miljonile tonnile. 90 % vesinikust saadakse kergeste süsivesinike (peamiselt metaani) keemilise muutmisprotsessiga või raskemate süsivesinike (petrooleumi) lagundamisega ja 7 % kivisöe gaasistamisega, vaid 3 % saadakse elektrolyüsi teel.

8.4 Elutsükli meetodi alusel tehtud arvutused näitavad, et võttes arvesse Portugali energialiikide kombinatsiooni, milles taastuvatel energiaallikatel on juba oluline osakaal, on tavapärasel viisil (st elektrolyüsi teel) toodetud vesiniku kasvuhoonegaaside heitkoguste hulk 4,6 korda suurem kui diisli või maagaasi kasutavate mootorite heitkogused ning kolm korda suurem kui bensinimootorite heitkogused. See tähendab, et laiaulatuslik vesiniku kasutamine sõltub sellest, kas suudetakse

välja töötada väga madala kasvuhoonegaaside heitkogusega taastuvenergia.

8.5 Kulukõverast selgub, et bussidel kulub mootori töös hoidmiseks isegi sõiduki peatumise ajal oluliselt rohkem vesinikku kui tavapärasest kütust. Linnaliikluses on peatumised vältimatud kas muu liikluse või sõiduki trajektoorile jäävate peatuste tõttu ning seepärast peaks vesiniku kasutamist linnaliikluses veel kaaluma.

8.6 Samas tuleb märkida, et Porto katsed viidi läbi palju laiemas kontekstis kui keskkonnasäästliku linnatranspordi projekt (*Clean Urban Transport for Europe* — CUTE). Projekti üldtulemused erinesid arutelul esitatud andmetest pinnamoe, liiklusolude ja kasutusviiside erinevuste tõttu. Projekti üldtulemused on aga lootustandvad ja aitavad välja tuua ka vesiniku arendamisega seotud probleeme. Komisjoni hinnangul on peamiseks probleemiks kõrgel tasemel poliitiliste juhtide ilmne suutmatuse mõista kogu potentsiaali ja eeliseid, mida märkimisväärsed edusammud vesiniku kasutuselevõtmiseks maanteetranspordis võiksid endaga kaasa tuua.

8.7 Kõige sobivam lahendus heitmete vähendamiseks paistab olevat täieliku elektrilise veojõu kasutamine, mille puhul elektrit toodetakse taastuvatest energiaallikatest, või maagaasi ja vesiniku hübriidkasutus — seda vähemalt seni, kuni need on laialdaselt kättesaadavad. Selle võimaluse kohta ei ole veel usaldusväärseid uurimusi läbi viidud, ent teatud tõhususe ja energiapotentsiaali näitajate alusel paistab see olevat kõige tõhusam valik.

8.8 Teise vahevariandina võiks kasutada madala vesinikusisaldusega vesiniku ja metaani segu. Antud meetod tähistaks esimest sammu vesiniku kasutuselevõtuks liikluses. Sellega kaasnevad vaid vähesed puudused. Kuna kütuse tarnimise ja sõiduki pardal säilitamise süsteemid on samad, siis võib segu kasutada praegustes autodes ning selle jõudlus on sarnane metaani omaga, ent heitkogused on väiksemad ja põlemisprotsess kiirem, mis aitab vähendada osakeste eraldumist ja lämmastikoksiidide teket.

8.9 Alternatiivsete energiaallikate instituudi ENEA (*Ente Nazionale per le Energia Alternative*) avaldatud uurimuse (*) järgi näitasid Colorado Riikliku Ülikooli projekti Denver Hithane tulemused ning Californias energiaministeeriumi ja riikliku taastuvenergia laboratooriumi toetusel hiljuti läbi viidud uurimused, et segu 15 % vesinikust (H₂) ja metaanist (CH₄) vähendab süsivesinikke 34,74 %, süsinikmonooksiidi 55,4 %, lämmastikoksiidi 92,1 % ja süsinikdioksiidi 11,3 % võrra.

8.10 Vesiniku tootmine taastuvenergiast on ainus võimalus, mis ei jää üksnes ökoloogilise utopia tasemele. Vesiniku kasutamine energiasalvestajana võimaldab sobitada loomult perioodilise energiavarustuse (öö/päev, aastaringid jne) vahelduva ja eri viisidel jaguneva energianõudlusega. Vesinikku tuleks toota võimalikult väheste energiakuluga tehnoloogiat kasutades ning

(*) Ecomondo, Rimini, november 2006, Giuseppe Nigliaccio, ENEA.

viia läbi põhjalik analüüs tootetsükli ja selle vajalikkude energiavõrgustiku liitmise kohta. Kõik taastuenergiad, mida saab kasutada kütte, elektrienergia või kütusena, tuleks otse kasutusele võtta ja mitte kaotada aega vesiniku pikemale arendustsüklile.

8.11 Lisaks tuleks tähelepanu pöörata tootmisele tarbimiskoha läheduses, mis aitaks vähendada transpordiga seotud kulusid ja heitmeid. See üldiselt kehtiv teooria on eriti asjakohane just energiatõhususe osas, kui arvestada valdkonna transpordi- ja tarnekulusid. Samuti tasub mõelda tootmise piirkondliku hajutamise peale.

8.12 Vesiniku kasutamise väljavaated sõltuvad ka tarnevõrgustiku piirkondlikust hajutatusest. Vesiniku tarnimise probleemid on samad, mis surumaagaasi (*compressed natural gas* — CNG) puhul, mille jaotusvõrgustik on äärmiselt ebahühtlane ja mõnedes liikmesriikides praktiliselt puudub. Vesinikkütuselementi kasutavate autode jaoks ei ole tarnekeskusi. Surumaagaasi ja tulevikus ka vesiniku kasutuselevõttu on vaja toetada asjakohase tarnepoliitika kehtestamisega.

8.13 Euroopa Komisjon on eraldanud 470 miljonit eurot kütuselementide ja vesiniku ühisettevõtte loomiseks (KOM (2007) 571 lõplik), mille kohta komitee koostab praegu arvamust ning mis peaks kiirendama vesiniku kasutust, mis on kindlasti huvitav ka transpordisektorile. Lisaks ELi rahastusele investeerib sama suure summa ka eratööstussektor, mis tähendab, et vesiniku kasutuselevõttu Euroopas toetatakse kokku ligikaudu 1 miljardi euroga. Raha on suunatud vesinikkütuselementi tootmise tehnoloogiaalgetele ning tehnoloogia-alase teadustegevuse ja meetmete rakendamise kavandamiseks. Teadustegevus toimub avaliku ja erasektori partnerlusena nii tööstusettevõtetes kui ka ülikoolides ning kestab kuus aastat. Eesmärk on selge: tuua vesiniksõidukid turule kümne aasta jooksul ajavahemikus 2010–2020 ehk teisisõnu juba kolme aasta pärast.

8.14 Paljud vesiniksõidukid on juba praegu turustamiseks valmis. Paraku puudub vesiniksõidukite tüübikinnituseks ühtne, standardiseeritud ja lihtsustatud menetlus. Praegune ELi tüübikinnituse süsteem ei hõlma vesiniksõidukeid. Euroopa standardite määratlemine aitaks teadustegevuses vähendada autotootjate riske, kuna sel juhul saaksid nad hinnata, millistel prototüüpidel oleks tegelikkuses turul potentsiaali.

8.15 Euroopa Komisjoni kaasrahastatud projekti Zero Region raames ehitati katse eesmärgil Mantovasse ja Frankfurti kaks uuenduslikku kütusesegu- ja vesinikujaama, mis kasutavad vesiniku tootmiseks ja tarnimiseks erinevaid tehnoloogilisi võimalusi. Mantova teenindusjaamas toodetakse vesinikku maagaasi kasutava 20 mc/h reformeri abil. See tehnoloogia kasutab kõrgel temperatuuril toimuvat katalüüsi, mille eri faaside käigus saadakse auru ja maagaasi segust vesinik. Projektis kasutatakse

hetkel kolme vesinikkütuseelemendil töötavat Fiat Panda autot. Samuti on kavas hakata tarnima vesiniku ja maagaasi segu. Mantova ja Frankfurdi teenindusjaamu peetakse ka keskkonnasõbralikeks tanklateks, kuna süsinikdioksiidi heitkoguste vähendamiseks on jaamades kasutusel 8 ja 20 kWp päikeseelemendid, mis toodavad taastuenergiast umbes 30 000 kWh elektrit aastas. Sel viisil vähendatakse süsinikdioksiidi heitkoguseid aastas umbes 16 tonni võrra.

8.16 Süsinikdioksiidi kogumise ja sidumise meetodid on väga kulukad ning mõjutavad tootmise lõplikku tõhusust. Samuti on nende meetoditega seotud tõenäoline oht põhjavee reostumiseks või ülisuure koguse süsinikdioksiidi õhkupaikumiseks tulevikus. Mõte kasutada süsinikku vesiniku tootmiseks on problemaatiline (?).

8.17 Hiljutiste uuringute (¹⁰) käigus on esile kerkinud probleem, millele seni tähelepanu pööratud ei ole — nimelt veetarbimise võimalik muutumine juhul, kui vesinikuühiskond kiirelt areneb. Uurimus põhineb elektrolüüsi teel vesiniku tootmise ja energiajaamade jahutussüsteemide veetarbimise praegustel tasemetel. Uurimuse tulemused tekitavad muret, kuna hinnanguliselt vajatakse ühe kilo vesiniku kohta 5 000 liitrit vett ainult ühe jahutamiseks ning praeguste tõhususstandardite järgi üle 65 kW kilogrammi kohta.

8.18 Vesiniku kasutamine transpordi jaoks kohandatud energiaallikana on vaatamata tänastele piirangutele tulevikus väljakutse. Osaliselt või täielikult vesinikul töötavad sõidukid võivad tegelikkuseks saada juba mõne aasta pärast, ent seda tingimusel, et riikide ja ELi ametivõimud jätkavad sellealaste uuringute toetamist.

8.19 Nagu komitee on ka varasemalt seoses energiatõhususega kinnitanud (TEN/274), on ta seisukohal, et kõige kasulikum oleks luua veebiportaali, mille kaudu ülikoolide uurimused ning riikide, piirkondade ja linnade tasandil tehtavad katsed jõuaksid laiemale publikuni ning eelkõige kohalike omavalitsusteni. Parimate tavade jagamine on tugevalt subsidiaarsuse põhimõttele tugineva poliitika seisukohast ülioluline, mis tähendab, et otsused tuleks vastu võtta kohalikul tasandil.

(⁹) Praegu kasutusel oleva tehnoloogia alla kuuluvad söeküttega töötavad elektrijaamad, mis kasutavad traditsioonilist aurutustsüklit ja töötlevad selle käigus vabanevaid põlemissaaduseid. Praktikas toodetakse tavapärasel survele ja temperatuuril auru, mida kasutatakse turbiinide käivitamiseks. Selliseid seadmeid on veel vähe. Praegu on olemas nelja tüüpi seadmeid, mis on järgnevalt loetletud tehnoloogilise arengu ja keskkonnamõju alusel: Superkriitilised ja ultra-superkriitilised pulbristatud sütt kasutavad elektrijaamad, keevkihttehnoloogiat kasutavad elektrijaamad; kombineeritud tsükliga gaasistamine ja põletamine koos hapnikuga. Tänapäeval on süsinikdioksiidi geoloogiliseks ladustamiseks kaks kindlat lahendust. Esimene võimalus on süsiniku põletamine boilerites, milles kasutatakse hapnikku suure süsinikdioksiidi kontsentratsiooni saadusena eraldamiseks ning tänu sellele vähendatakse süsiniku kogumise ja sidumise kulusid. Teine lahendus on kombineeritud tsükliga gaasistamine, mille käigus toodetakse sünteetilist gaasi, mis seejärel puhastatakse ning millest eraldatakse süsinikdioksiidi väärtuslik põlevgaas.

(¹⁰) Webber, Michael E. „The water intensity of the transitional hydrogen economy”. Environmental Research Letters, 2 (2007) 03400.

8.20 Kõnealusel veebiportaalis tuleks avalikustada kogu Euroopa kohta käivad järgmised näitajad:

- mitu grammi süsinikdioksiidi paisatakse atmosfääri ühe kilovatt-tunni elektri tootmisel;
- kui palju süsinikdioksiidi paisatakse atmosfääri põllumajanduses ja kui palju diislikütusetööstuses ühe liitri diislikütuse asendaja tootmiseks;
- kui palju süsinikdioksiidi paisatakse atmosfääri põllumajanduses ja kui palju bioetanoolitööstuses ühe liitri bioetanooli tootmiseks.

Vaid nii on võimalik näha, kui palju CO₂ tegelikult õhku paisatakse ja kui suur on CO₂-kokkuhoid ning vaid nii on võimalik arvestada säästetud kilovatt-tunnid ümber süsinikdioksiidi ekvivalentkaalu.

9. EMSK üldised märkused ja soovitused

9.1 Vastuseks volinik Barrot' taotlusele on EMSK koostanud arvamuse, mille eesmärgiks on esitada komisjonile ja teistele ELi institutsioonidele kodanikuühiskonna nägemus sellest, milliseid meetmeid on vaja võtta Kyoto protokollil väljakutsetele vastamiseks.

9.1.1 EMSK peab esmatahtsaks siduda arutelud tuleviku energialiikide kombinatsiooni üle praeguste transpordiviiside olulise muutmisega, eelistades ühistransporti nii linnades kui väljaspool linnu, uuendades selleks sõidukiparki ja parandades infrastruktuuri. Raudteetranspordi kvaliteeti ja tõhusust tuleb parandada infrastruktuuri ja raudteeveeremisse investeerimise kaudu. Seepärast tuleb raudteetranspordi arendamiseks vajatava elektrienergia tootmisel üha enam tugineda taastuvenergiale ja madala süsinikusisaldusega kütustele.

9.2 EMSK on oma varasemas arvamuses (TEN/274, raportöör Edgardo Maria Iozia) selgelt kinnitanud: „Transpordisektoris on tehtud suuri jõupingutusi, et tarbimist ja saasteainete heitkogusid vähendada, aga arvestades asjaolu, et tegemist on energiakasutuse poolest kõige kiiremini kasvava sektoriga ja kõige suurema kasvuhoonegaaside allikaga, on igati õige nõuda, et kõnealusel sektoris tehtaks täiendavaid jõupingutusi. Asjaolu, et Euroopa tööstus sõltub transpordikütuse suhtes kolmandatest riikidest, suurendab sektori vastutust panuses energiatõhususse, heitkoguste vähendamisse ja nafta- ning gaasitoodete impordi vähendamisse”.

9.3 EMSK jagab ja toetab nägemust, mille kohaselt tõhusus, turvalisus ja jätkusuutlikkus on Euroopa institutsioonide lähtepõhimõtted, selleks et hinnata poliitikat, mida tuleb teostada, ja meetmeid, mis tuleb võtta, et edendada puhtama energia kasutamist, puhtama ja tasakaalustatuma transpordisektori kujunemist ning ettevõtete suuremat vastutust Euroopas. Samuti on vaja luua raamistik teadus- ja uuendustegevuse toetamiseks.

9.4 Sellest tulenevalt peab tulevikus kasutatav energialiikide kombinatsioon võimaldama üldiselt vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid, samuti vähendada energiasõltuvust kolmandatest riikidest niivõrd kui võimalik ja mitmekesistada energiaallikaid ning hoida kulud kooskõlas Euroopa majandussüsteemi konkurentsivõimega.

10. ELi transpordisektori tulevase kütusevalikuga seotud väljakutsed: teadustegevusse investeerimine

10.1 Kui absoluutseks prioriteediks on vastavus Kyoto eesmärkidele, siis tuleks avaliku ja erasektori olemasolevad ressursid suunata selliste kütuste uurimisse, mis vastaksid täielikult majandusliku tõhususe, keskkonnavalase jätkusuutlikkuse ja väheste heitkoguste nõuetele. See on keskkonnasõbraliku transpordi kujundamise vältimatu eeldus.

10.2 Vaja on veelgi tugevdada koostööd ülikoolide, teaduskeskuste, kütusetööstuse, töötleva tööstuse ning eelkõige autotööstuse vahel. Nõukogu otsusega 971/2006/EÜ, mis käsitleb eriprogrammi „Koostöö”, määratleti seitsmendas raamprogrammis juhtrolli saavutamise olulistes teaduse ja tehnoloogia valdkondades ühena programmi eesmärkidest. Prioriteetsete valdkondade hulka kuuluvad ka keskkond ja transport.

10.2.1 Vajadusele parandada traditsiooniliste akude tõhusust ei ole tähelepanu pööratud. Elektriautode arendamine sõltub aga traditsiooniliste akude kaalu vähendamisest ning nende autonoomsuse ja töövoime parandamisest. EMSK soovib komisjonil sellele küsimusele erilist tähelepanu pöörata.

10.3 Oma arvamuses seitsmenda raamprogrammi kohta ⁽¹⁾ väljendas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee muret fossiilsete kütuste puuduse, pidevalt tõusvate hindade ja kliimamuutuste mõju üle. Arvamuses soovitati üldiselt eraldada rohkem vahendeid energiasektorile. Samas rõhutati, et transpordisektori probleemide lahendamiseks on eraldatud piisavalt vahendeid (hinnanguliselt 4 100 miljonit aastateks 2007–2013).

11. Euroopa rahvamajanduste konkurentsivõime ja taskukohase energiavarustuse tagamine

11.1 EMSK rõhutab ELi konkurentsivõime säilitamise strateegia keskset osa, milleks on vaieldamatult taskukohased ja stabiilsed hinnad. Transport on alati olnud ainus vahend kaupade, reisijate ja loomade turule toimetamiseks. Tänapäeval on transpordil oluline roll ka teises ülitähtsas Euroopa tööstuses, milleks on turism. Jätkusuutlikkuse kolmas aspekt — hind — on kõige keerulisem proovikivi. Praegu ei suuda ükski alternatiivne kütus hinna poolest nafta ja maagaasiga võistelda. Vaatamata viimaste aastate hinnatõusudele on nimetatud tooted endiselt kõige konkurentsivõimelisemad.

⁽¹⁾ ELT C 185, 8.8.2006 (Raportöör: Gerd Wolf, kaasraportöör: Antonello Pezzini).

11.2 EMSK toetab biokütuste ja teiste taastuvenergiaga põhinevate kütuste kasutamise jätkuvat suurendamist, ent on siiski seisukohal, et on äärmiselt oluline hoogustada teadustegevust ka teise põlvkonna biokütuste uurimiseks. Selliseid biokütuseid toodetakse jäätmetest ja mittesöödavate ainete biomassist ning neil ei ole puudusi, mis esinevad esimese põlvkonna biokütustel, mida toodetakse enamasti inim- või loomtoiduks mõeldud teraviljast, suhkrupeedist, suhkruroost või õlitaimedest⁽¹³⁾. Komitee rõhutab, et hindu ei tuleks võrrelda üksnes lõpptootte hinna põhjal. Hinnavõrdluses fossiilkütustega tuleks võtta arvesse kõiki väliseid kulusid (keskkonnanahjud, tootmisallikate asukoht, töötlemise kulud, vee ja maa kasutamine jne).

11.3 Juhul kui aineid ei ole võimalik omavahel segada, peaks järkjärguline üleminek toimuma paralleelselt uute toodete füüsilise omadusi arvestavate tarnesüsteemide järkjärgulise kohandamise ja/või ülevõtmisega.

11.4 Ehkki EMSK toetab strateegia positiivseid aspekte, on siiski selge, et tegemist on eriti just algusfaasis kuluka protsessiga, mis võib vähendada Euroopa süsteemi konkurentsivõimelisust. Samas märgib komitee, et nimetatud ohu vältimiseks ning protsessi tulemuste mõju tagamiseks kogu maailmas peab Euroopa algatama liikumise, millega lõpuks ühineksid ka teised maailmajaod.

11.5 Biomassil põhinevate alternatiivsete energiaallikate arendamine eeldab investeringuid, mis põhinevad stabiilsel õiguslikul raamistikul. Selleks et uuendustegevus areneks paralleelselt tööstuse tegeliku potentsiaaliga, on vaja kütusedirektiivid kohandada uute tootmisviisidega ning teha otsest koostööd töötleva tööstusega. Lisaks seitsmenda raamprogrammi projektidele tuleb erilist tähelepanu pöörata asjakohasele uuendus- ja teadustegevusele nii riigi- kui kohalikul tasandil.

11.6 Selleks et uute säästvate kütuste arendamiseks tehtud jõupingutused ja investeringud ei oleks asjatud, tuleb nimetatud protsesse toetada algatustega, mille eesmärgiks oleks suurendada sõidukite liikumiskiirust ja vähendada samas nende kütusetarbitmist. Kogu Euroopas tuleks võtta meetmeid näiteks siseriiklikus või linnaliikluses kitsaskohti tekitavate teedesõlmede suhtes. Lissaboni ühistranspordi korraldaja Carris on lisaks traditsioonilistele trammidele (nagu näiteks legendaarne liin nr 28) täiendanud oma sõidukiparki keskkonnasõbralike bussidega ning vähendanud süsinikdioksiidi heitkoguseid 1,5 % võrra. Selleks kasutati lahendusi, mis ühtlasi suurendasid liikumiskiirust, näiteks kahekordistati eraldi bussiradade arvu.

Brüssel, 13. veebruar 2008

11.7 Coimbra transpordikorraldaja SMTUC katsetas omalt poolt elektri jõul töötavaid nn sinise joone busse. Elektribussid sõitsid kesklinnas eraldi radadel ning neil ei olnud kindlaid peatusi — reisijad võisid bussi siseneda kogu trajektoori mis tahes punktist. Sõidurajale märgitud sinine joon tähistas bussi trajektoori ning oli mõeldud nii mitte kohalike inimeste kui ka turistide jaoks, kes sellist tõhusat ja puhast transpordiviisi eelistasid. Samuti on väga hinnatud Coimbra trollibussid, mis võivad tänu tagavaraakule ummikute vältimiseks oma tavapärasest trajektoori muuta. Selle transpordiviisi algse kõrge ostuhinna teevad tasa väga madal õhu- ja mürasaaste tase ning keskmisest pikem kasutusiga.

11.8 EMSK soovib kehtestada sellistele linnatranspordi sõidukitele asjakohased maksusoodustused (näiteks maksude alandamine keskkonnasõbralike sõidukite ostmisel, eraldi toetused kohalikele omavalitsustele või madalamad pileti hinnad ökobussides). Samuti tuleks ökobusside kasutamiseks korraldada Euroopa tasandil kooskõlastatavaid reklaamikampaaniaid ning uuendada ja laiendada „Pargi ja reisi” süsteemi, arendades vajadusel süsteemi turvalisust ning tagades madalad hinnad. Süsteem tuleks võtta kasutusele ühena linnatranspordi vahenditest, nagu see toimib juba mitmetes Euroopa linnades.

11.8.1 Nimetatud probleeme on käsitletud komisjoni 25. septembril 2007 avaldatud rohelises raamatus „Uued suunad linnalise liikumiskeskonna arendamisel” (KOM(2007) 551), milles pakutakse lahendusena välja näiteks linnade ühistranspordi uuendamiseks mõeldud projektide toetamist Euroopa Regionaalarengu Fondist ja CIVITAS-programmi kaudu. Komisjoni rohelise raamatuga antakse edasi jõuline sõnum keskkonnasõbraliku linnatranspordi toetamiseks. EMSK on antud lähenevusega nõus ning soovib komisjonil kaaluda ka muid praktilisi algatusi, mis põhinevad positiivsetel kogemustel ning tugevnenud koostööl Euroopa Investeerimispanka (EIB) ja Euroopa Rekonstruktsiooni- ja Arengupangaga (EBRD).

11.9 Nagu EMSK on kinnitanud ka oma varasemas arvamuses⁽¹³⁾, seisneb linnatranspordi tulevik selgelt ühistranspordis. Nimetatud arvamuse koostamise käigus korraldatud aruteludel esitleti komiteele kahte juba katsetamisjärgus uurimisprojekti: elektrilist miniautot, mille juhtimiseks pole juhiluba vaja, ning küberneetilist sõidukit, mida juhitakse kaugjuhtimissüsteemi abil ning mille trajektoori on võimalik eelnevalt seadistada. Neid sõidukeid võiks kasutada linnasisestest liiklusvahenditena ning võib-olla seeläbi asendada palju ruumi võtvate ja saastavate sõidukite teemaksud.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹³⁾ Vt EMSK aramus TEN/286, 24.–25. oktoobri täiskogu istungjärk.

⁽¹³⁾ ELT C 168, 20.7.2007, lk 77–86.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ehitiste energiatõhusus — lõppkasutajate panus” (ettevalmistav arvamus)

(2008/C 162/13)

Komisjon otsustas 16. mail 2007 vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ehitiste energiatõhusus — lõppkasutajate panus”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektiooni arvamus võeti vastu 23. jaanuaril 2008. Raportöör oli Antonello PEZZINI.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (14. veebruari istungil) vastu järgmise arvamus. Poolt hääletas 195 ja erapooletuks jäi 1.

1. Järeldused

1.1 Komitee tunnistab, et energiatõhusus on väga oluline kliimaprobleemide käsitlemisel ning heitkoguste vähendamise osas Kyotos seatud ELi eesmärkide ning Euroopa Ülemkogu poolt 2007. aasta märtsis kehtestatud uute sihtarvude saavutamisel. Seetõttu soovib komitee tugevdada tarbijatele suunatud jõupingutusi.

1.2 Komitee on veendunud, et ehitussektoris on nii ehitiste planeerimisel kui ka kasutamisel suur potentsiaal energia säästmiseks, pidades eelkõige silmas energiasäästu, mis tuleb kütte-, kliimaseade- ja valgustussüsteemidest, energia kasutamisest liikuma paneva jõuna ja soojustamistehnikatest.

1.3 Energiatõhususe parandamiseks võetavate meetmete kindlaksmääramisel tuleks võtta arvesse kasu, mis saadakse kulutõhusate uuenduslike tehnoloogiliste lahenduste laiaulatuslikust kasutamisest, võimaldades lõppkasutajatel teha seoses oma isikliku energiatarbimisega teadlikumaid otsuseid.

1.4 Komitee leiab, et uuenduslikke meetodeid tuleb edasi arendada nii, et teavitamise ja rahastamisega seotud küsimusi saaks käsitleda lõppkasutaja jaoks otsesemalt: on väga oluline, et majaomanikud ja üürnikud ei peaks neid uusi Euroopa Liidu meetmeid uueks maksuks, mis kehtestatakse sellisele põhivarale nagu kodu.

1.5 Komitee leiab, et tuleb välja töötada uued stiimulid nii suuremate kulude korvamiseks kui ka selleks, et suurendada huvi järgmiste aspektide vastu:

- uuringute tegemine projekteerimise etapis;
- ehitusmeetodite muutmine;
- paremate materjalide kasutamine ehituses;
- uued struktuurilahendused.

1.6 Komitee on seisukohal, et Euroopa Standardikomitee (CEN) tööd tuleks kiirendada kooskõlas komisjoni poolt selles küsimuses seatud ülesandega määratleda olemasolevate ja uute ehitiste energiatarbimise mõõtmiseks ühtlustatud standardid

ning näha ette sertifitseerimis- ja kontrollimenetluste ühtsed standardid.

1.7 Komitee soovib taas korrata, kuivõrd tähtis on vältida tugeva rahvusvahelise konkurentsi olukorras liikmesriikidele mittejätksuutlike piirangute kehtestamist ning tagada, et kinnisvara omanikud, ükskõik kas nad kasutavad seda oma elukohana või rendivad seda välja, ei peaks kandma talumatult suuri kulusid.

1.8 Komitee meelest peaks sertifitseerimisprotsessist tulenevate kohustuste ja kuludega kaasnema teavituskampaaniad, et tagada suurema energiatõhususe õiglane kättesaadavus, eriti sotsiaalpoliitika elluviimise raames ehitatud või hallatavate eluhoonete ning suurte paneelmajade jaoks eelkõige uutes liikmesriikides, kus enamik paneelmaju on tüüpehitised; seesuguste hoonete puhul võib kasutada standardsertifikaate.

1.9 Komitee soovib rõhutada liidu algatusi, mida töötatakse välja energiatõhususe osas liikmesriikide tegevuse ühtlustamiseks, et teha tõelisi edusamme Euroopa suurema sidususe suunas, võttes samas arvesse kohalikke tingimusi.

1.10 Komitee pakub välja mitmed meetmed, mis võivad julgustada lõppkasutajaid arvestama rohkem nii energiatõhususega üldiselt kui ka konkreetsemalt ehitiste energiatõhususega:

- tasuta nõustamine energiaküsimustes ja teostatavusuuringute riiklik rahastamine;
- maksusoodustused ja/või toetused „energiaauditite” tegemiseks;
- kütteks, elektrienergiaks ja liikumapanevaks jõuks kasutatavate kütuste tarbimise maksusoodustused ning majanduslikud stiimulid ja allahindlused/hüvitused energiatõhusate ja keskkonnasäästlike tehnoloogiate ostmisel või olemasolevate hoonete varustamiseks paremate soojusisolatsiooni süsteemidega;
- energiatõhusa varustuse ja energiatõhusate seadmete (nt kondenskatlad, individuaalsed termostaadid jne) ostuks ning energiateenuse ettevõtetele ⁽¹⁾ madala intressiga laenude andmine;

⁽¹⁾ Ingl k kasutatakse lühendit ESCO (Energy Service Company).

- ehitussektori energiatõhususe valdkonna teadus- ja arendustegevusse või katseprojektidesse tehtud investeeringutele maksusoodustuste tegemine või selliste investeeringute maksudest vabastamine, kasutades maksimaalselt teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse seitsmenda raamprogrammi (2007–2013), konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogrammi, programmi LIFE+ ning struktuuri- ja ühtekuuluvusfondide pakutavaid võimalusi;
- Euroopa Investeerimispanka laenuid eelkõige suurte vanaenenud avalike hoonete või avalike teenuste pakkumiseks kasutatavate hoonete ning sotsiaalelamute jätkusuutlikuks renoveerimiseks
- madala sissetulekuga perede ja pensionäride toetamine elamute energiatõhususe parandamisel ning ehitiste energiatõhususe parandamiseks pikaajaliste ja madala intressimääraga laenude andmine;
- kindla hinnaga standardpaketid katelde ja tsentraalsete kliimaseadmete korrapärase hooldustööde tegemiseks kvalifitseeritud töötajate poolt;
- liikmesriikide veebisaitidega ühendatud ja lõppkasutajatele hõlpsasti ligipääsetav Euroopa Liidu veebisait;
- eri asjaomastele kutsealadele suunatud Euroopa õppematerjalide koostamine kõigis ELi keeltes pidades silmas Euroopa hoonelitsentsi ⁽²⁾ kasutuselevõttu;
- koolitusega seonduvate esmatähtsate teemade lisamine ELi asjaomastesse programmidesse nagu Euroopa Liidu haridusprogramm, Teadusuuringute ning tehnoloogia arendamise seitsmes raamprogramm, Marie Curie meetmed ning Euroopa Investeerimispank ja ülikoolide programm;
- teavitus- ja õppematerjalide pakkumine kõigi tasandite koolidele ja õppeasutustele, ametiühingutele ja kutseühendustele ning tarbijatele ja nende esindusorganisatsioonidele.

1.11 Lõpptarbija aspektist vaadatuna peab komitee vajalikuks pöörata tähelepanu asjaoludele, mis takistavad Euroopas ehitiste energiatõhusust edendamast ja rakendamast: tehnilised, majanduslikud, finantsilised, administratiivsed, bürokraatlikud, institutsioonilised, juhtimiselased ja sotsiaalsed käitumismallidega seotud takistused ning lähenemisviisi ebajärjepidevusega seotud takistused (kütte- ja kliimaseaduste tasakaalustamatus, kohalike ilmastikuoludega mittearvestamine jne).

2. Sissejuhatus

2.1 Brüsselis 8.–9. märtsil 2007 kokkutulnud Euroopa Ülemkogul vastuvõetud eesistujariigi järeldustes rõhutati „vajadust suurendada energiatõhusust, et saavutada eesmärk vähendada ELi energiatarbimist 20 % võrreldes 2020. aasta prognoosiga” ning määrati kindlaks prioriteedid, „mis on seotud [...] tarbijate energiatõhusa ja säästliku käitumise, energiatehnoloogia ja innovatsiooni ning **ehitiste energiasäästlikkusega**”.

⁽²⁾ Litsents tõendaks ressursside tõhusat kasutust. Vrd analoogset ettepanekut Euroopa arvutilitsentsi kasutuselevõtmiseks.

2.1.1 Ehitiste energiatõhusus on küsimus, mis on hõlmatud kliimamuutuse ja varustuskindluse valdkonna ELi algatustega (Kyoto protokolliga kohased kohustused), eelkõige energia varustuskindlust ja energiatõhusust käsitlevate roheliste raamatute kontekstis, mille kohta komitee on mitmel korral esitanud oma arvamuse ⁽³⁾.

2.1.2 Ehitistega seotud teenuste energiatarbimine moodustab umbes 40 % ⁽⁴⁾ ELi energiatarbimisest.

2.1.3 Mitmes Euroopa piirkonnas kulub ainuüksi kütte peale keskmiselt 180 kWh ruutmeetri kohta aastas. See näitab, et paljudes Euroopa riikides on ehitiste energiatõhusus väga vilets.

2.1.4 Seda mõjutavad paljud tegurid. Ühest küljest on vähesed tarbijad teadlikud üha suurematest raskustest vastuvõetava hinnaga energia hankimisel; teisest küljest kipuvad arhitektid, ehitusfirmad ja ehitussektoris ⁽⁵⁾ töötavad loendamatud väikeettevõtjad pöörama ehitamise käigus energiatõhususele ja keskkonnanõbralikule ehitusele vähe tähelepanu ning peavad sageli olulisemaks ehitise esteetilisi aspekte, mille puhul järgitakse hetkemoodi, näiteks põrandate kvaliteet, luksuslik sanitaarsisseade, külgetõmbavus, klaasist välisseinad, materjali laad ja akende suurus.

2.1.4.1 Peale selle ei pööra paljud haldusasutused, eelkõige omavalitsuste tehnilised osakonnad ja rahvatervise küsimustega tegelevad asutused, piisavalt tähelepanu ehitiste energiatarbimise registreerimisele ehitiste ohutuse kontrollimise käigus või on neid sellest puudulikult teavitatud.

2.1.4.2 Vastupidiselt üldisele arvamusele saab nii olemasolevate kui ka uute ehitiste, eelkõige linnade korterelamute energiatõhusust märkimisväärselt parandada ⁽⁶⁾.

2.1.5 Olemasoleva infrastruktuuri renoveerimisega seoses on oluline osa võimalikel energiateenuste ettevõtetega sõlmitavatel lepingutel. Nende lepingutega tehakse ettevõtetele ülesandeks

⁽³⁾ Arvamus teemal „Roheline raamat — Euroopa strateegia energia varustuskindluse tagamiseks”, raportöör Ulla Sirkeinen, EÜT C 221, 7.8.2001, lk 45; ettevalmistav arvamus energiakandjate optimaalse kombinatsiooni strateegia kohta, raportöör Ulla Sirkeinen, ELT C 318, 23.12.2006, lk 185; ettevalmistav arvamus energiatõhususe kohta, raportöör Stéphane Buffet, ELT C 88/53, 11.4.2006; arvamus energia lõpptarbimise efektiivsuse ja energiateenuste kohta, raportöör Ulla Sirkeinen, ELT C 120, 20.5.2005, lk 115; arvamus energiatõhususe tegevuskava kohta, raportöör: Edgardo Maria Iozia, ELT 10/22, 15.1.2008.

⁽⁴⁾ Transpordi osakaal on 32 % ja tööstusel 28 % — allikas: Euroopa Komisjon, DG ENTR.

⁽⁵⁾ Ehitussektori SKP ulatub 5 %-ni kogu ELi SKPst.

⁽⁶⁾ Kui keskmine ehitiste energiatarbimine Euroopas langeks 80 kWh-ni ruutmeetri kohta aastas, s.t D klassini, siis hoitaks palju ehitussektoris kasutatavat energiat kokku. See on ilmselgelt kooskõlas direktiivi 2002/91/EÜ eesmärgiga.

parandada olemasolevate ehitiste energiatõhusust, et vähendada — mõnel juhul märkimisväärselt — energiakulusid. Ettevõttele makstakse väiksema tarbimise tulemusel säästetud rahaga ⁽⁷⁾.

2.1.6 Ka väiksemamastaabilisel renoveerimisel saab võtta arvukaid meetmeid, näiteks aknaluukide paigaldamine majast väljapoole, intelligentsete mõõteseadmete paigaldamine, mis võimaldab tarbijal jälgida oma tarbimist reaajas, või gaasikütel vee soojendamise süsteemid, mis võivad vähendada kulusid ja kahjulikke gaasilisi heitkoguseid 40 %. Samuti on korterites osutunud märkimisväärselt tõhusaks väikesed õhutussüsteemid ning õige materjalivalik, näiteks läbipaistvad vertikaalsed paneelid (aknad), mis aitab vähendada soojuskadu vähemalt 20 % ⁽⁸⁾. Energiatarbimist vähendab ka veesäästliku sanitaartehnika kasutamine. Arvetega seoses peaksid energiaettevõtted tarbijaid varakult selgelt ja tasuta teavitama energiatarbimisest samal perioodil eelmisel aastal, et tarbija saaks oma tarbimist võrrelda.

2.1.7 Komitee usub kindlalt, et selles sektoris võetavad algatused võivad anda märkimisväärse kokkuhoiu, aidates nii saavutada kliimamuutusega ning energia varustusekindlusega seotud eesmärgi. Kuna energiaga varustamise tingimuste osas on lühikese või keskmise tähtsusega jooksul tegutsemisruum küllaltki piiratud, tuleb avaldada mõju lõppkasutajatele, st

- parandada energia lõppkasutuse tõhusust;
- ohjeldada energianõudlust;
- soodustada taastuvenergia tootmist ⁽⁹⁾;
- parandada peamiselt enesekontrollil põhinevat energiahaldust.

2.1.8 Energiaressursside säästmist ja paremat kasutamist takistavad mitmed faktorid:

- kultuurilised kaalutlused;
- raskused muutustega kohanemisel;
- teadmiste puudus;
- ebapiisav maksupoliitika;
- ebapiisavad partnerlussuhted ettevõtlusega;
- infopuudus.

⁽⁷⁾ Praegu on olemas kolm lepingutüüpi: piiratud kulusäästu loovutamise leping, jagatud säästu leping ning garanteeritud säästu leping.

⁽⁸⁾ See saavutatakse, kasutades madala emissiooniga aknaid, mis tehakse kahest klaaspaneelist, mille vahel on vääriskaasi (krüpton, ksenoon, argoon) kiht.

⁽⁹⁾ Päikese kui taastuva energiaallika potentsiaal: maale langev päikese kiirgus **177 000 TW**, päikese kiirgus maapinnal **117 000 TW**, globaalne primaarenergia tarbimine **12 TW** (Allikas: Bergamo ülikool, tehnikaosakond).

2.1.9 Ehitussektori energiasäästu potentsiaal on hiigelsuur, pidades eelkõige silmas ehitise kasutamisel tarvitavat energiat, mis kuulub küttele, liikuma panevaks jõuks ja valgustusele. Seda kinnitavad passiivmajade ⁽¹⁰⁾ suured energiasäästu võimalused, mis ergutab ühtlasi ühenduse konkurentsivõimet ja innovatsiooni, tagades üha suurema tähelepanu pööramise uute ja energiatõhusamate tehnoloogiate väljatöötamisele.

2.1.10 Energiapoliitika strateegilised eesmärgid on järgmised:

- vähendada saasteainete ja kliimamuutust põhjustavaid heitkoguseid, võttes nõuetekohaselt arvesse keskkonna ja piirkonna konkreetseid omadusi;
- edendada konkurentsivõimelist kasvu kinnisvarasektoris ja tööstuses ning uusi energiatehnoloogiaid;
- keskenduda energiapoliitika aspektidele, mis on seotud heaolu ja rahvatervisekaitsega.

2.1.11 Energiatõhususe suurendamise meetmete kindlaksmääramisel tuleks võtta arvesse kulutõhusate ja innovaatiliste tehnoloogiliste lahenduste laialtlevikut kasutusel võetust tulevate kasu. Lõppkasutajad saavad teha seoses oma isikliku energiatarbimisega teadlikumaid otsuseid, kui neile antakse asjakohast teavet, näiteks üksikasju energiatarbimise suurendamiseks vastuvõetud meetmete kohta ja lõppkasutajate profiilide võrdlust ning teavet elektriliste kodumasinatega seotud konkreetsete praktiliste tehnikate kohta ⁽¹¹⁾.

2.1.12 Igasugust teavet energiatarbimise, eelkõige sellega seotud kulude kohta tuleks huvitatud isikutele sobival viisil võimalikult laialdaselt levitada. Teave peaks hõlmama ka finants- ja õiguslike aspekte ning seda tuleks igal tasandil anda teavituse- ja reklaamikampaaniatega käigus, mis annab selge ülevaate parimatest tavadest.

2.1.13 Ehitussektoris energiatarbe vähendamiseks on vajalikud tehnilised meetmed, kuid nendest ainuüksi ei piisa. Samuti tuleb käsitleda pidevalt areneva tehnoloogia ning selle paljude erisuguste kasutajate vahelist keerukat koostoimet.

2.1.14 Osana varasemast Euroopa programmist „Arukas Energieetika (2003–2006)” töötati välja ehitiste energiatõhususe direktiivi ehitiste platvorm ⁽¹²⁾. Platvorm tagab teenused, mis aitavad rakendada ehitiste energiatõhususe direktiivi 2002/91/EÜ, mis jõustus täielikult 2006. aasta alguses. Direktiiviga nähakse ette järgmised nõuded, mida kohaldatakse kõikide liikmesriikide suhtes:

- ehitiste energiatõhususe arvutamise meetod ja sellega seotud energiatõhususe nõuded;

⁽¹⁰⁾ „Passiivmajadeks” nimetatakse ehitisi, mille aastane energiatarve on alla 15 kWh ruutmeetri kohta.

⁽¹¹⁾ Osa sellest kasulikkusest teabest tuleb lõpptarbijatele anda samuti direktiivi 2003/54/EÜ artikli 3 lõike 6 alusel.

⁽¹²⁾ Inglise lühendatult EPBD (*European Energy Performance of Buildings Directive*).

- ELi ühised miinimumnõuded uute ehitiste energiatõhususele;
- miinimumnõuded suuremale renoveerimisele minevate suurte olemasolevate ehitiste energiatõhususele;
- ehitiste energiatõhususe sertifitseerimine, mis on kohustuslik uute ehitiste, suuremale renoveerimisele minevate ja kõikide korterite puhul, mille kasutus muutub ⁽¹³⁾;
- ehitistes kasutatavate kuumaveekatelde ja õhutusseadmete korrapärane ülevaatus ja hinnangud küttesüsteemile, mille kuumaveekatlad on üle 15 aasta vanad.

2.1.15 Tehnilisest aspektist on oluline, et üldsus ja tarbijad taipaksid, et on vaja terviklikku lähenemisi, milles võetak arvesse erinevaid tegureid, sealhulgas:

- soojusisolatsiooni kvaliteeti;
- kütte- ja kliimaseadmete tüüpi;
- taastuvate energiaallikate kasutamist;
- ehitise paiknemist ilmakaarte suhtes;
- niiskuspõrlemite ja hallituse tekkimise ennetamist.

2.1.15.1 Põhimõtteliselt on olemas kaks peamist näitajat:

- **ehitise karbi energia erivajadus:** see näitab ehitise karbi, mis vähendab soojuskadusid talvel ja piirab ülekuumenemist suvel, tõhusust;
- **kogu primaarenergia erivajadus:** see näitab lisaks paigaldatud seadmete, mis kasutavad primaarengiat, et tagada ruumide mugavus ja erinevate teenuste osutamine, tõhusust.

2.1.16 Madala energiatarbimise ning saasteainete ja kliimamuutust põhjustavate heitkoguste eesmärgi saavutamiseks on vaja ka poliitika, mis:

1. toetavad soojusisolatsiooni alaseid meetmeid (meetmed passiivseks energia säästmiseks) seadmete tehnoloogia olulise parandamisega (meetmed aktiivseks energia säästmiseks);
2. suurendavad energia säästmise alaste meetmete ulatust ja kaalukust;
3. seovad taastuvad energiaallikad suure tõhususega „hübriid-seadmetega“;
4. lähtuvad innovaatilistest süsteemidest: **päikeseenergia abil jahutamine, väikesed soojuse ja elektri koostootmissüsteemid, soojuse, elektri ja jahutuse koostootmine, soojuspumbad ja hübriidjaamad** ⁽¹⁴⁾.

⁽¹³⁾ Ost, müük, väljarentimine või pärimine.

⁽¹⁴⁾ **Keskmine energiakontsentratsioon:** päikesepaneelid: ~ 0,2 kW/m²; tuuleturbiin: ~ 1-2 kW/m²; hüdrauliline mootor: ~ 5 000 kW/m²; soojusmootor: ~ 10 000 kW/m² (allikas: Bergamo ülikool, tehnikaosakond).

2.1.17 ELi innovatsiooni- ja uurimisprogrammidel on otsustav roll ehitiste energiatõhususe parandamisel seoses tehnoloogilise eesmärgiga arendada välja nullilähedase energiatarbimisega arukad ehitised, st „positiivse energiabilansiga“ ehitised, mis toodavad rohkem energiat, kui tarbivad, kasutades kõige tavalisemaid alternatiivseid energiaallikaid, nagu päikese-, tuule- ja geotermiline energia.

2.1.18 Puhta energia tehnoloogiate arendamise toetamisel on Euroopa Liidu tasandil lisaks eespool nimetatud konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogrammidele otsustav roll teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse seitsmendal raamprogrammil, milles on eriprogrammi „Koostöö“ raames ette nähtud vastav prioriteetne valdkond.

2.1.19 Euroopa tehniline standardiseerimine on ehitiste energiatõhususe valdkonnas väga oluline. Euroopa Standardikomitee (CEN) on saanud komisjonilt ülesande koostada eespool nimetatud ehitiste energiatõhususe direktiivi ⁽¹⁵⁾ rakendamiseks vajalikud järgmised tehnilised eeskirjad:

- ühtlustatud standardid olemasolevate ehitiste energiatarbimise mõõtmiseks;
- uute ehitiste ühtlustatud standardid;
- sertifitseerimise ühtsed standardid;
- kontrollimenetluste ühised standardid.

2.1.20 Siiani on kehtestatud ligi 30 Euroopa standardit (CEN) ⁽¹⁶⁾. Liikmesriigid on juba kinnitanud, et kavatsevad neid vabatahtlikult rakendada. Kui peaks märgatama, et standardite järgimist vabatahtlikkuse alusel ei saavutata, tuleks nende siduvaks muutmiseks võtta vastu sobivad õigusaktid.

2.1.21 Igal juhul on komisjoni ülesanne tagada liikmesriikidele vajalikud õigusaktid ehitiste energiatõhususe arvutamise integreeritud ühtse metoodika väljatöötamiseks. Kui liikmesriigid on kehtestanud energiatõhususe miinimumnõuded, tuleb neid

⁽¹⁵⁾ Vt 16. joonealusel märkuses esitatud ÜRO– CEN/CENELEC võrdlusstandardid.
www.cen.eu/cenorm/businessdomains/sectors/utilitiesandenergy/news.asp

⁽¹⁶⁾ EN ISO 6946 Hoonete komponendid ja hoonekonstruktsioonid; EN 10339 Õhukonditsioneerisüsteemid; EN 10347 Hoonete soojustamine ja jahutamine; EN 10348 Hoonete soojustamine; EN 10349 Hoonete soojustamine ja jahutamine; EN 13465 Hoonete õhutus; EN 13779 Muude hoonete kui eluhoonete õhutus; EN 13789 Hoonete soojuskasutus; EN ISO 13790 Hoonete soojuskasutus; EN ISO 10077-1 Akende, uste ja aknalaukude soojuskasutus; EN ISO 10077-2 Akende, uste ja aknalaukude soojuskasutus; EN ISO 13370 Hoonete soojuskasutus; EN ISO 10211-1 Külmasillad ehituskonstruktsioonides; EN ISO 10211-2 Külmasillad ehituskonstruktsioonides; EN ISO 14683 Külmasillad ehituskonstruktsioonides; EN ISO 13788 Hoonete komponentide ja hoonekonstruktsioonide õhuniiskus; EN ISO 15927-1 Hoonete õhuniiskus; EN ISO 13786 Hoonete komponentide soojuskasutus; EN 10351 Ehitusmaterjalid; EN 10355 Seinad ja põrandad; EN 410 Klaas hoonetes. Klaaside valgus- ja päikest läbilaskvate omaduste kindlaksmääramine; EN 673 Klaas hoonetes. Soojuse läbilaskvõime kindlaksmääramine (U väärtus); EN ISO 7345. Soojusisolatsioon. Füüsilised kogused ja määratlused.

arvesse võtta energiatõhususe sertifikaatides, mis on sisuliselt ehitistele pandavad hinded, sarnanedes kodumasinatate energiatõhususe klassiga. Hoonete sertifikaadid on siiski põhjalikumad ja keerukamad ning nendega kaasnevad soovitud, kuidas energiatõhusust parandada.

2.1.22 Uuringud on selgelt näidanud, et lisaks ehitise tehnilistele seadmetele on energiatarbimise osas määravaks teguriks, kui palju ehitise kasutajad (elanikud või töökohtadel töötajad päevasel ajal) pööravad tähelepanu energia säästmisele.

2.1.22.1 Näiteks tasub soodustada sobivama riietuse kandmist kõrge temperatuuriga perioodidel, nt mitte kanda suvel pintsakuid ja lipse. ⁽¹⁷⁾ Ka talvel tuleb kanda sobivat riietust, mis võimaldab hoida õhutemperatuuri korterites ja töökabinetides 20–21 kraadi tasemel ⁽¹⁸⁾.

2.1.23 Isegi maja paiknemine ilmakaarte suhtes mõjutab selle elanikele mugavaks muutmiseks vajaliku soojuse hulka. Identsete ridaelamute energiatarve kütmiseks ühe inimese kohta võib erineda 2,5 korda (3 korda individuaalsete korral), kusjuures elektrienergia tarbimine võib erineda 4 kuni 5 korda.

2.1.23.1 Arvestades eespool öeldut ja muid kaalutlusi, tuleks olemasolevaid õigusakte täiendada mitte üksnes ehitiste, vaid ka elurajoonide kohta kehtivate energiatõhususe alaste eeskirjadega.

2.1.24 Üha enam tuleks isegi kooliealistele lastele ⁽¹⁹⁾ selgitada, kui suurt hulka primaarengiat vajavad nende kodud:

- talvel kütmiseks;
- suvel jahutamiseks;
- vee soojendamiseks;
- liftide töös hoidmiseks;
- valgustuseks;
- kodumasinatate tarbeks,

ja et mõningase hoolimise ja tahtmise korral on palju sellest energiat võimalik kokku hoida ⁽²⁰⁾.

⁽¹⁷⁾ Vt Jaapani peaministri otsust.

⁽¹⁸⁾ Brüsseli „roheline maja“ õhutemperatuur ei ületa talvekuudel 21 kraadi.

⁽¹⁹⁾ Lisaks mõõtühikutele meeter, liiter, kilogramm jne tuleks lisada koolide õppekavva energiamõõduühik džaul ja soojusvõimsuse mõõtühik vatt (džauli sekundis).

⁽²⁰⁾ Odavam energia on **kokku hoitud energia!**

2.1.25 Lõppkasutajad peavad sageli tegema olulisi otsuseid seoses investeeringutega, näiteks majade renoveerimisel või kui otsustatakse teha olulisi muudatusi planeerimisel või ehitamisel olevate majade puhul. Otsused investeerida uutesse tehnoloogiatesse, mis võimaldavad märkimisväärselt energiat kokku hoida, võivad oluliselt mõjutada ehitiste energiatõhusust. Sellekohasteks näideteks on muu hulgas:

- paremate isolatsiooniomadustega materjalid;
- parema valgusläbivusega ukсед ja aknad ⁽²¹⁾;
- seadmed kaitseks päikesekiirguse eest, nt lihtsad aknaluugid;
- küttesüsteemi valik ja seadistus ⁽²²⁾;
- täiendavate süsteemide, nagu fotogalvaaniliste seadmete, päikesekütte süsteemide või horisontaalsete või vertikaalsete maasoojuskütte süsteemide paigaldamine ⁽²³⁾;
- niiskuspõrleemide ja hallituse tekkimise ennetamine.

2.1.26 On selge, et siiani üldiselt võrdluseks kasutatud raamistiku muutmiseks tuleb leida uued kultuuristiimulid ja algatused, et kompenseerida kõrgemad kulud ja tõsta huvi järgimiste teemade vastu:

- uuringute tegemine projekteerimise etapis;
- ehitusmeetodite muutmine;
- kvaliteetsete materjalide kasutamine ehituses;
- uuendused projekteerimises, et võimaldada paigaldada päikesekütte seadmeid ⁽²⁴⁾;
- päikesepaneelide optimaalne paigaldamine;
- eelnevate uuringute läbiviimine vertikaalse või horisontaalse maasoojuse tehnoloogia kasutamiseks.

⁽²¹⁾ Valgusläbivus on muutumas tähtsusele võrreldavaks ehitistes kasutatavate seadmete esteetilise väärtusega ja isegi sellest olulisemaks.

⁽²²⁾ Kondenskatelde kasutegur on 120 %, võrreldes tavaliste katelde 80 % se kasuteguriga.

⁽²³⁾ Vertikaalne maasoojuse kasutamise tehnoloogia rajaneb põhimõttel, et sügavamal on maa temperatuur kõrgem. Seetõttu on torustikku pidi teatavale sügavusele juhitud vesi üles naastes kõrgema temperatuuriga ja see nõuab vähem soojendamist, et saavutada ehitise kütmiseks vajalik temperatuur. Horisontaalne maasoojuse kasutamise tehnoloogia kasutab ära maa püsivat temperatuuri nelja kuni viie meetri sügavusel ja seetõttu saadakse sellisele sügavusele paigutatud torustikust ümbritsevast keskkonnast soojem vesi. See tähendab, et temperatuuride erinevus on suurem. Soojushulk, mis on vaja teatud koguse vee temperatuuri tõstmiseks 6 °C-lt temperatuurini 30° C on oluliselt erinev soojushulgast, mida on vaja sama koguse vee temperatuuri tõstmiseks 14° C-lt temperatuurini 30° C.

⁽²⁴⁾ „Päikeseenergia abil jahutamine“: päikeseenergiat saab kasutada ka kliimaseadmete käimapanemiseks, hoides seejuures oluliselt energiat kokku. See protsess toimub soojust neelava jahutusseadme abil. **Päikesekollektorite** kasutamine jahutusseadmete töötamiseks vajaliku energia saamiseks võimaldab päikesepaneelide kasutada päikesepaistelistel perioodidel.

2.1.27 Tasub arvestada järgmiseid suundumusi:

- ehituseks kõlbuliku ala suurenemine;
- mõnede ehitus- ja renoveerimisprojektidele kehtestatud maksude vähendamine;
- planeerimisloa saamise protseduuri latusamaks muutumine;
- isolatsioonimaterjali kihtidega kaetud läbipaistmatu vertikaalse struktuuri (sein) nõutava suurema paksuse lubamine;
- kvaliteedimärkide omistamine saavutatud kokkuhoiu tasemel alusel.

2.1.28 Märkimisväärse energia kokkuhoiu tagamiseks vastu võetud meetmete puhul tuleks arvesse võtta asjaolu, et suurem osa eurooplastest elab olemasolevates ehitistes ja et uued ehitised moodustavad üksnes väikese osa.

2.1.29 Üks üüritud elukohaga seotud probleem on see, et üldiselt kannavad energiatõhususe suurendamiseks tehtud kulutused omanikud (nt uued uked ja aknad, kõrge kasuteguriga katlad, puhta energia generaatorid), kuid madalamatest kuludest tulenevat kasu saavad kasutajad.

2.1.30 Seda probleemi saaks vältida, toetades meetodit, kus **rahastamise** kaasatakse **kolmandad isikud** ⁽²⁵⁾. See hõlmab ehitiste energia säästmise alaste algatuste, mille viivad ellu krediidiasutustega seotud ettevõtted, **soodustamist**, kasutades kindlaksmääratud aastate jooksul investeringute eest **tasumiseks** keskmist säästu, mis saavutatakse tänu madalamatele energiakuludele tööde lõpetamisele järgnenud aastatel.

2.1.31 Üks tööstusriikides kasutatav toimiv rahastamissüsteem, mida võiks toetada ja laiendada, on nõudluse suunamine (DSM). Energiat tootvad ja tarnivad ettevõtted investeerivad nende vastutusalasse kuuluvate hoonete energiaalastesse renoveerimisprojektidesse. Kulud kaetakse pärast tööde lõpetamist saavutatava säästu abil.

2.1.32 On selge, et seda süsteemi saaks parandada sobiva õigusraamistikuga, mis innustab energiatarnijaid investeerima ehitiste, millele nad energiat tarnivad, küttesüsteemide renoveerimisse.

2.1.33 Eluhoonete energiasäästmise keerulise teemaga seisab vastamisi enamik ELi uutest liikmesriikidest. Ei tohi lubada, et sellega kaasnevad kulud ja raskused jäävad lõppkasutajate ja

üldsuse kanda. Näites Tšehhi Vabariigil on õnnestunud kasutada osa ühtekuuluvuspoliitika alusel eraldatud rahadest eluhoonete renoveerimiseks.

2.1.34 Peamiseks tähelepanu vajavaks teemaks on vajadus tagada, et ehitiste renoveerimisel arvestatakse energia säästmist. Kui tahetakse saavutada eesmärk vähendada energiatarbimist ja saastavate gaaside heitkoguseid, on vaja poliitikaid, mis:

- toetavad soojusisolatsiooni alaseid meetmeid (passiivne energia säästmine) seadmete tehnoloogia olulise parandamisega (aktiivne energia säästmine);
- suurendavad energia säästmise alaste meetmete ulatust ja kaalukust, kasutades seejuures meetmeid, milles nähakse ette finantseerimise ja planeerimise alased stiimulid;
- suurendavad „ hübriidseadmete“, st seadmete, milles on kombineeritud traditsioonilistest energiaallikatest ning alternatiivenergia või puhta energia tootmisest saadav energia, levikut, et vähendada fossiilkütuste kasutamist.

2.1.35 Selleks et ehitiste energiasäästmise edendamise poliitika realselt toimiks, peab see lisaks avalikkuse kaasamisele tagama erinevate kutseliitude ja ettevõtjate pühendumuse mitmetes sektorites, näiteks kaasates

- kutseliidud;
- keskkonnasõbraliku ja biokliimaatilise linnaplaneerimise toetajad;
- projektijuhid;
- energeetikajuhid;
- energiateenuste ettevõtted (ESCO);
- ehitusettevõtted;
- kinnisvaraettevõtjad;
- tootjad ehitussektoris
- teenuste ja hoolduse pakkujad.

3. Praegune olukord

3.1 Praegune olukord ELis

3.1.1 Ehitiste energiatõhususe parandamine on olnud mitmete ELi õigusaktide, sealhulgas järgmiste õigusaktide eesmärk: 1989. aasta direktiiv ehitustoodete kohta ⁽²⁶⁾ ja 1993. aasta SAVE direktiivi ehitustoodete käsitlevad osad, ⁽²⁷⁾ 1993. aasta direktiiv ehitiste energiatõhususe sertifitseerimise kohta, ⁽²⁸⁾ 2002. aasta direktiiv ehitiste energiatõhususe kohta, ⁽²⁹⁾ 2005. aasta direktiiv 2005/32/EÜ, mis käsitleb raamistiku kehtestamist

⁽²⁶⁾ Direktiiv 89/106/EMÜ.

⁽²⁷⁾ Direktiiv 93/76/EMÜ.

⁽²⁸⁾ Direktiiv 93/76/EMÜ (tunnistatud kehtetuks direktiiviga 2006/32/EÜ).

⁽²⁹⁾ Direktiiv 2002/91/EÜ.

⁽²⁵⁾ Seda on käsitlenud direktiivi EMÜ nr 93/76 (EÜT L 237/28, 22.9.1993) artiklis 4 esitatud ELi soovitus. See on tehniline-rahanduslik vahend, mis toimib lepingu alusel, et viia läbi üldine audit, rahastamine, paigaldus, käitamine ja hooldus, mida teostab ettevõtte väljastpoolt, kelleks on harilikult energiateenuste ettevõtte (*Energy Service Company* — ESCO), ja see on vajalik uutesse seadmetesse tehtavate investeringute eest tasumiseks, seades teatud aastateks pandi õigusele osale energiakokkuhoiust tulenevale eeldavale rahalisele kokkuhoiule. Vt lisa.

energiat tarbivate toodete ökodisaini nõuete sätestamiseks, ⁽³⁰⁾ ja 2006. aasta direktiiv, mis käsitleb energia lõpptarbimise tõhusust ja energiateenuseid ⁽³¹⁾. Samal ajal on võetud vastu palju teisi õigusakte toodete kohta, nagu näiteks direktiiv kuumaveekatelde kohta, ⁽³²⁾ otsus kontoriseadmete kohta, ⁽³³⁾ direktiiv kodumasinade kohta ja energia tarbimise näitamise kohta märgistuses, ⁽³⁴⁾ direktiiv külmikute energiatõhususe kohta ⁽³⁵⁾ ning direktiiv luminofoorlampide liiteseadiste kohta ⁽³⁶⁾. 2002. aasta direktiivis ehitiste energiatõhususe kohta käsitletakse konkreetselt uute ja olemasolevate eluhoonete ja muude hoonete energiatõhususe parandamist.

3.1.2 Selle direktiivi ülevõtmise kuupäev oli 4. jaanuar 2006, kuid mitmed liikmesriigid on taotlenud erandit ning see on neile võimaldatud, ⁽³⁷⁾ samas teiste liikmesriikide suhtes on komisjon algatanud rikkumismenetluse ülevõtmata jätmise või ebaõige ülevõtmise pärast. ⁽³⁸⁾ Sellest hoolimata peaks kõigil liikmesriikidel olema 2007. aasta lõpuks kehtestatud energiatõhususe sertifitseerimise kriteeriumid.

3.2 Praegune olukord seoses elamutüüpide ja kliimaga

3.2.1 Selleks et täielikult käsitleda lõppkasutajate panust ehitiste energiatõhususe parandamisel, tuleb silmas pidada asjast omaste ELi piirkondade eriomadusi, võttes eelkõige arvesse:

— hoonestuse erinevaid tüüpe;

— erinevaid kliimatingimusi.

3.2.2 **Hoonestuse tüübid.** Uutes liikmesriikides ja viiel idapoolsel Saksamaa liidumaal on sealset hoonestust võimalik muuta märkimisväärselt energiasäästlikumaks, võrreldes hoonestusega ülejäänud 15 liikmesriigis.

3.2.2.1 Hoonestus nendes piirkondades on suuremalt osalt sõjajärgse linnaplaneerimise pärand ning selle rajamisel on kasutatud valmiselemente, millest on valmistatud mitmekorruselised korterelamud. Nende ehitamisel kasutati kiiret masstootmist ning ühesuguseid standardseid tsentraliseeritud tehnoloogiaid. Lisaks sellele ei tehtud nendes pikka aega ei hooldus- ega ümberkorraldustoid ⁽³⁹⁾.

⁽³⁰⁾ Direktiiv 2005/32/EÜ.

⁽³¹⁾ Direktiiv 2006/32/EÜ.

⁽³²⁾ Direktiiv 92/42/EMÜ.

⁽³³⁾ Otsus 2006/1005/EÜ.

⁽³⁴⁾ Direktiiv 92/75/EMÜ.

⁽³⁵⁾ Direktiiv 96/57/EÜ.

⁽³⁶⁾ Direktiiv 2000/55/EÜ.

⁽³⁷⁾ Näiteks Itaalia...

⁽³⁸⁾ Vt Prantsusmaale ja Lätile saadetud põhjendatud arvamust, 16. oktoober 2007.

⁽³⁹⁾ Energiatarbimise ja säästmisvõimaluste ülevaade — Carsten Petersdorff, ECOFYS GMBH, Eupenerstrasse 59, 50933 Köln, Saksamaa. Mai 2006.

3.2.2.2 Näiteks Rumeenias loendati 2002. aastal 4 819 104 elamut. Kortere lamuid oli kokku 83 799, mis sisaldasid 2 984 577 korterit. Need moodustavad umbes 60 % olemasolevatest korteritest. Lisaks sellele on 53 % elamutest vanemad kui 40 aastat, 37 % on vanemad kui 20 aastat ja ainult 10 % on alla 10 aasta vanad.

3.2.2.3 Rohkem kui 95 % suurtest korterelamutest, mis on tavalised endise Nõukogude Liidu mõjusfääris asunud riikides, tagatakse kütmine, õhutuse ja sooja vee varustus tsentraliseeritud süsteemide alusel. 2005. aastal seda tüüpi ehitiste kohta läbi viidud uurimustes tehtud arvutuste kohaselt on võimalik energiasääst 38–40 %.

3.2.2.4 Need suured energiakaod võib osaliselt kirjutada lõpptarbivate, madala kvaliteediga materjalide, ebapiisava soojusisolatsiooni, vanade suure energiatarbimisega tehnoloogiate, iganenud kütteseadmete, suure energiatarbimisega valgustite, ebatõhusate põletusseadmete, madala kvaliteediga pumpade jne arvele. Teiseks põhjuseks on ebatõhus energiakorraldus, millest tulenevaid kadusid ⁽⁴⁰⁾ korvab pikas perspektiivis tarbija. **Energiatõhususe suurendamine** on kõigist olemasolevatest võimalustest **kõige teostatavam, vähem saastav ja odavam**.

3.2.3 Kliimavõetmed

3.2.3.1 Peamistes kliimavõetmetes Põhja- ja Lõuna-Euroopas on keskmine energiatarbimine eluasemesektoris 4 343 kWh aastas ⁽⁴¹⁾. Seda energiat kasutatakse peamiselt kütmiseks, milleks kulub 21,3 % elektrinõudlusest, hoolimata sellest, et see nõudlus on suurim peamiselt Põhja- ja Kesk-Euroopa riikides. Järgmisel kohal on elektrienergia kasutamine külmikute ja sügavkülmikute tööhoidmiseks (14,5 %) ning valgustuseks (10,8 %).

3.2.3.2 Lõuna-Euroopas (Itaalia, Hispaania, Portugal, Sloveenia, Malta, Kreeka, Küpros ja Lõuna-Prantsusmaa) on üheks peamiseks teguriks elektritarbimise suurenemisel kodumajapidamistes kasutatavate madala energiatarbe ja madala kasuteguriga kliimaseadmete kiire levik ⁽⁴²⁾ (jahutusvõimsus on väiksem kui 12 kW) ning nende ulatuslik kasutamine suveperioodil.

⁽⁴⁰⁾ Kasutatava kütuse energiasaldust aluseks võttes on üldine energiakadu 35 % kõige suurema kasuteguriga süsteemide korral ja 77 % kõige ebatõhusamate süsteemide korral.

⁽⁴¹⁾ Elektri kogutarbimine jagatud majapidamiste arvuga.

⁽⁴²⁾ Euroopa Komisjon võttis 2002. aasta märtsis vastu direktiivi 2002/31/EÜ, mille eesmärk on soodustada energiatõhusamate seadmete kasutuselevõtmist. See pidi täielikult jõustuma 2003. aasta juuniks, kuid seda tähtaega lükati edasi 2004. aasta suveni. Selles on sätestatud, et väikeste A klassi õhukonditsioneeride energiatõhususe näitaja peab olema vähemalt 3,2. Kuid turul on juba kõrgema energiatõhususe tasemega mudelid, mille energiatõhususe näitaja on paremate mudelite puhul 4 kuni 5,5. See tähendab, et A klassi seadmete üldine levik ei ole enam ambitsioonikas eesmärk. See tähendab samuti, et on võimalik veelgi rohkem säästa, kuna Euroopa turul on endiselt suur hulk D ja E klassi seadmeid, mille energiatõhususe näitaja on umbes 2,5.

3.2.3.3 Direktiivi 2002/31/EÜ kohaldamisalasse kuuluvate kliimaseadmete elektritarbimine kodumajapidamistes on 25-liikmelises Euroopa Liidus hinnanguliselt umbes 7–10 TWh aastas⁽⁴³⁾. Tuleks samuti märkida, et Euroopas kulub 20 % kodumajapidamistes kasutatavast energiast pidevalt elektrivõrku lülitatud uutele multimeediaseadmetele, nagu näiteks personaalarvutitele, printeritele, skanneritele, modemitele ja mobiiltelefonide laadijatele.

3.3 Rahvusvahelisi võrdluseid

3.3.1 **Jaapani** energiatarbimine moodustab umbes 6 % kogutarbimisest maailmas. Juba mõni aeg tagasi võeti meetmed — eriti transpordi- ja ehitussektoris — energiatarbimise ja CO₂ heitkoguste vähendamiseks, kuna eluhoonete osakaal moodustab umbes 15 % kogutarbimisest.

3.3.2 Elamusektoris olid tänu hoonete energiatõhususe tõstmiseks rakendatud meetmetele saavutatud primaarenergia sääst, CO₂ heitkoguste vähendamine ja energiakulude sääst hinnanguliselt 28 %, 34 % ja 41 %⁽⁴⁴⁾. Jaapanis kehtivad eluhoonete energiatõhususe standardid⁽⁴⁵⁾ vaadati läbi 1999. aastal, need hõlmavad nii jõudlus- kui ka normatiivseid nõudeid. Eesmärgiks seati kõnealuste nõuete täielik täitmine enam kui 50 % uusehitiste puhul.

3.3.3 Jaapanis kasutatavat hoonete ja kodumasinat ühise hindamise meetodit iseloomustavad järgmised tegurid:

- hoonete ja kodumasinat energiatõhususe hindamine;
- kogu hoone energiatõhususe hindamine, võttes **juba ehitusjärgus** arvesse energia kogutarbimist ning eraldi kliima- ja õhutusseadmete kasutamiseks, vee soojendamiseks ja valgustamiseks tarbitava energia kulu;
- kliima- ja õhutusseadmete, vee soojendamise ja valgustamise energiatõhususe hindamine **tegelikult kasutamisel**;
- energiatõhususe üksikasjalikud mõõtmised uute eluhoonete tegelikult kasutamisel, et saavutada säästunõuete täitmine 2010. aastaks.

⁽⁴³⁾ Vt 37. joonealune märkus.

⁽⁴⁴⁾ Energiatõhusus mõõdetud Jaapani CASBEE liigituse järgi.

⁽⁴⁵⁾ Allikas: *From Red Lights to Green Lights: Town Planning Incentives for Green Building presentation to the Talking and walking sustainability international conference*, veebruar 2007, Auckland. Autorid: Matthew D. Paetz, *Planning Manager*, BA, BPlan (Hons), MNZPI ja Knut Pinto-Delas, *Urban Designer, Masters of Urban Design* (EIVP, Paris).

3.3.4 **Ameerika Ühendriikides** kehtestati juba 1987. aastal⁽⁴⁶⁾ 12-le kodumasinaliigile energiatõhususe miinimumstandardid kooskõlas rahvusvaheliste energia säästmise suuniste (*International Energy Conservation Code* — IECC⁽⁴⁷⁾) eluhooneid käsitlevate peatükkidega. Need on mitmete osariikide energiaseaduste aluseks.

3.3.5 Järelevalve hoonete energiatõhususe üle kuulub osariikide ja sageli isegi maakondade pädevusalasse, eriti pärast energiapoliitika seaduse (EPACT) vastuvõtmist 2005. aastal. Seaduses on ette nähtud kiirendatud maksuvähendused, et innustada ärihoonete omanikke rakendama energiatõhusussüsteeme fossiilsete kütuste tarbimise vähendamiseks.

3.3.6 IECC alusel 1980. aastatel välja töötatud ja hiljem korrapäraselt (viimati 2006. aastal) ajakohastatud energiakoodeksi mudelit (MEC)⁽⁴⁸⁾ on toetanud USA energeetikaministriumi avaldatud hoonete energiatõhususe programm, mille eesmärk on veelgi tõhustada hoonetele esitatavaid energiatõhususnõudeid ning toetada osariike selliste nõuete vastuvõtmisel ja rakendamisel. Nõuded tuleb korrapäraselt läbi vaadata, et

- uuesti määratleda kliimavõõtmised;
- lihtsustada normatiivseid nõudeid;
- kaotada iganenud, üleliigsed ja vastandlikud määratlused.

3.3.7 2007. aastal esitati hoonete energiatõhusust käsitleva föderaalseaduse (*Energy Efficient Buildings Act*) eelnõu, mille eesmärk on

- luua katseprogramm, et anda ettevõtjatele ja organisatsioonidele rahalist abi uute hoonete ehitamiseks või olemasolevate hoonete renoveerimiseks, kasutades innovatiivseid energiatõhusaid tehnoloogiaid;
- võtta nõuetekohaselt arvesse väikese sissetulekuga inimestele mõeldud ehitusprojekte;

⁽⁴⁶⁾ Jaapan: energia aruka tarbimise seadus, seadus nr 49, 22. juuni 1979.

⁽⁴⁷⁾ USA: *the National Energy Policy and Conservation Act* (NEPCA), 1987.

⁽⁴⁸⁾ USA: *Residential Energy Code Compliance* (IECC 2006) 2006. aasta rahvusvaheliste energia säästmise suunistes (*International Energy Conservation Code*) eluhoonetele esitatud nõuete kohta., <http://www.energycodes.gov/>.

USAs on 63 % osariikidest vastu võtnud energikoodeksi mudeli elamute ja 84 % ASHRAE/IES 90.1-2001 standardi ärihoonete kohta, mis on Ameerika kütte- ja külmutusseadmete ning õhukonditsioneeride inseneride ühingu (ASHRAE — American Society of Heating, Refrigerating and Air-Conditioning Engineers) ja Põhja-Ameerika valgustusinseneride ühingu (IES/IESNA — Illuminating Engineering Society of North America) koostatud tehniline standard. Vt <http://www.ashrae.org> ja http://www.greenhouse.gov.au/buildings/publications/pubs/international_survey.pdf.

— määratleda selgelt mõiste „energiatõhus hoone” ehk hoone, kus võetakse pärast ehitamist või renoveerimist kasutusele kütte-, õhutus- ja kliimasüsteemid, mille näitajad jäävad alla- või ülespoole *Energia star* standarditega kehtestatud piirmäärasid, või — kui need piirmäärad ei ole kohaldatavad — sellised kütte-, õhutus- ja kliimasüsteemid, mida soovitakse USA energijuhtimise programmis (*Federal Energy Management Program*).

3.3.8 USA energeetikaministeriumi andmeil oleks võimalik uute mugavamate ja energiatõhusate hoonete kujundamise tulemusel vähendada kütmis- ja jahutamiskulusid 50 % võrra. Peale selle võiks energiatõhususe eeskirjade ellurakendamiseks võetavad meetmed viia uute töökohtade loomiseni ehituses, renoveerimises ja seadmete projekteerimises.

4. Üldmärksused

4.1 Komitee on mitmel puhul avaldanud arvamust seoses vajadusega energiat märkimisväärselt ja püsivalt säästa, töötades välja madala energiatarbega tehnikad, tooted ja teenused, ning seoses vajadusega muuta inimeste käitumist, et vähendada energiatarbimist, kuid sellest hoolimata säilitada sama elukvaliteet.

4.2 Komitee tunnistab, et energiatõhusus on oluline panus kliima kaitsmiseks ja ELi poolt Kyotos heitkoguste vähendamise seoses võetud kohustuste täitmiseks, ning soovib jätkata ja suurenda tarbijate tasandil tehtavaid jõupingutusi.

4.3 Komitee leiab, et soodustamiseks energia säästmist ehitistes, tuleb üksikasjalikult uurida tõkkeid, mis on takistanud ehitiste energiatõhususe direktiivi täielikku rakendamist, ning enne direktiiviga hõlmatud olemasolevate ehitiste sertifitseermise kohustuslikuks muutmist tuleks ette näha umbes 10 aasta pikkune ülemineku periood.

4.4 Komitee rõhutas oma 2001. aasta arvamuses ehitiste energiatõhususe kohta, et toetab komisjoni algatust ja soovib arendada välja ühise metoodika ehitiste energiatõhususe hindamiseks ja kontrollimiseks. Komitee märkis siiski, et tuleb olla tähelepanelik, et: **„vältida liikmesriikidele ülemaäraste piirangute loomist, arvestades rahvusvahelist konkurentsi” ja „vältida maksete kehtestamist kinnisvara omanikele (nii oma kinnisvara välja rentivatele kui ka oma kinnisvara elamiseks kasutatavatele omanikele), mis on nende vahendeid arvestades ebaproportsionaalsed, kuna see võib direktiivi eesmärgid nullida ja anda inimestele tõuke ühendatud Euroopast eemalduda”** ⁽⁴⁹⁾.

4.5 Komitee usub, et ehitiste energiatõhususe direktiiv peaks sisaldama ehitise süsteemi elutsükli analüüsi, et illustreerida

mõju süsinikuringele. See annaks tarbijatele ja reguleerivatele asutustele selgema arusaama ehitise süsteemis kasutada plaanitatavatest toodetest põhjustatud süsiniku heitkogustest.

4.5.1 Enne ühenduse õigusaktide laiendamist selles valdkonnas tuleks igal juhul läbi viia nõuetekohane mõjuhindamine, võttes arvesse tõenäolist mõju turule ja lõpptarbijatele, nii omanikele kui ka üürnikele, tekkivaid kulusid.

4.5.2 Samuti peab tagama, et soojusisolatsiooni parandamiseks kasutatud meetmetega võimaldatakse piisav õhu ja õhuauru liikuvus, hoitakse ära niiskuseprobleemid ja ei tekitata kahju ehitisele, nt põhjustades hallitust.

4.6 Komitee on juba märkinud, ⁽⁵⁰⁾ et „Vajalikud tegevused energiakokkuhoiu suurendamiseks on suuresti erinevad tingituna erinevatest kohalikest oludest ning eelnevalt rakendatud abinõudest. Nende tegevuste mõju siseturule tundub olevat piiratud. Koosõlas subsidiaarsusprintsibiiga on selles kontekstis tähtis, et täiendavad meetmed EL-i tasandil annaksid tõelist lisandväärtust”.

4.7 Sertifitseermise protsessiga peaks kaasnema teavitustegevus, et tagada suurema energiatõhususe õiglane kättesaadavus, eriti sotsiaalelamupoliitika elluviimise raames ehitatud või hallatavate eluhoonete jaoks.

4.8 Kui kvalifitseeritud töötajad hooldavad keskküttekatlaid ja õhukonditsioneeride seadmeid ning teisi alternatiivenergiat kasutatavaid seadmeid regulaarselt, siis aitab see tagada, et need on seadistatud õigesti vastavalt toote spetsifikatsioonidele ning seega on kindlustatud nende töö optimaalne tulemuslikkus.

4.9 Mitme liikmesriigi positiivsete kogemuste põhjal ning tähtsamate ELi poliitikate rakendamisel viimastel aastatel saadud tulemustest lähtuvalt soovib komitee võtta mitmeid meetmeid, mis võiksid aidata edendada energiatõhusust üldiselt ja konkreetsemalt ehitiste osas:

- tasuta energiaalane nõustamine;
- maksusoodustused ja/või toetused „energiaauditite” tegemiseks;
- kütteks, elektrienergiaks ja liikumapanevaks jõuks kasutatavate kütuste tarbimise maksusoodustused;
- energiatõhusate ja keskkonnasäästlike tehnoloogiate ostu maksusoodustused;

⁽⁴⁹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal: „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv ehitiste energiatõhususe kohta”, EÜT C 36, 8.2.2002.

⁽⁵⁰⁾ Arvamus energia lõpptarbimise efektiivsuse ja energiateenuste kohta, raportöör Ulla Sirkeinen, ELT C 120, 20.5.2005, lk 115.

- energiatõhusate varustuse ja seadmete (nt kondenskatlad, individuaalsed termostaadid jne) ostuks madala intressiga laenude andmine;
- sooduslaenuid energiateenuste ettevõtete algatuste jaoks;
- teadus- ja arendustegevusse või katseprojektidesse tehtud investeeringutele maksusoodustuste tegemine, et edendada uute tehnoloogiate levikut, mis on suunatud ehitiste energiatõhususe suurendamisele;
- madala sissetulekuga perede ja pensionäride toetamine elamute energiatõhususe parandamiseks;
- hoonete energiatõhususe parandamiseks pikaajaliste ja madala intressimääraga laenude andmine.

4.10 Komitee leiab, et uuenduslikke meetodeid tuleb edasi arendada nii, et teavitamise ja rahastamisega seotud küsimusi saaks käsitleda lõppkasutaja jaoks otsesemalt: **on väga oluline, et majaomanikud ja üürnikud ei peaks neid uusi ühenduse meetmeid uueks maksuks, mis kehtestatakse sellisele põhivarale nagu kodu.**

Brüssel, 14. veebruar 2008.

4.11 Kyoto protokollide eesmärkide saavutamine ja energiasääst ei tohi paista kui suuremate kulude lihtne ülekandmine energiatootmisettevõtetele lõppkasutajatele ja Euroopa kodanikele.

4.12 Komitee leiab, et omanikele pandava koorma piiramiseks tuleks sertifitseerimine viia võimalusel läbi kogu ehitise suhtes, võttes aluseks näidiskorterid, et tagada sertifitseerimine, milles on arvestatud kõiki ehitises asuvaid kortereid.

4.13 Lõppkasutajatele kasutajasõbralikku juurdepääsu takistavate õiguslaste, institutsiooniliste, juhtimiselaste ja tehniliste tõkete kõrvaldamiseks võiks olla kasu komisjoni toetatavast veebilehest, milles viidatakse riiklikele veebilehtedele.

4.14 Komitee peab oluliseks, et ta annaks head eeskjuju tõhusa energiakorralduse kohta tema enda hoonetes. Ta on märganud suurepärase eeskjuju oma lähiümbruses — Brüsselis — taastuva energia maja (*Renewable Energy House*) kujul, millega tõestatakse, et märkimisväärseid parandusi on kulutõhusalt võimalik teha ka juba varem ehitatud hoones. Komitee hoonetes on juba mõningaid parandusi tehtud ja tööd käivad EMAS sertifikaadi saamise suunas. Komitee kutsub nüüd administratsiooni üles koostama järgmist aruannet tehtud edusammude kohta ja tegemaks kindlaks, mida saaks veel parandada.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Rangemate keskkonna- ja energiapoliitiliste nõudmiste võimalik positiivne ja negatiivne mõju Euroopa tööstuse konkurentsivõimele”

(2008/C 162/14)

20. septembril 2007. aastal pöördus tulevane eesistujariik Sloveenia Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee poole taotlusega koostada ettevalmistav arvamus teemal

„Rangemate keskkonna- ja energiapoliitiliste nõudmiste võimalik positiivne ja negatiivne mõju Euroopa tööstuse konkurentsivõimele”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektiooni arvamus võeti vastu 23. jaanuaril 2008. Raportöör oli Gerd Wolf.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) vastu järgmise arvamus. Poolt hääletas 128, erapooletuks jäi 1.

Sisukord

1. Kokkuvõtte ja järeldused
2. Lähteolukord ja üldmärkused
3. Erimärkused — analüüsid ja järeldused
4. Üksikvaatlused ja soovitus

1. Kokkuvõtte ja järeldused

1.1 Käesolevas arvamuses keskendub komitee energiapoliitika ja kliimamuutustega seotud teemaderingile. Komitee käsitleb küsimust, millistes olukordades avaldab energiakasutuse ja kasvuhoonegaaside heitkoguste oluline vähendamine ELi konkurentsivõimele positiivset ja millistes negatiivset mõju. Seejuures keskendutakse eelkõige majanduslikele aspektidele.

1.2 Tulenevalt konkurentsivõime, majandusliku suutlikkuse, töökohtade ning kodanike sotsiaalse heaolu vahelistest vastastikustest seostest on tõstatatud küsimusel suurt tähtsust ka Euroopa sotsiaalse tuleviku seisukohast.

1.3 Komitee jõuab järeldusele, et sellega seotud väljakutses sisaldub võimalus vallandada Euroopas uuendustegevuse ja investeringute laine ning tugevdada seega rahvamajandust ja Euroopa tööstuse (ülemaailmset) konkurentsivõimet. Kui see õnnestub, on ülekaalus positiivsed mõjud, seda ka töökohtade ja Euroopa sotsiaalmudeli tugevdamise seisukohast.

1.4 Selle otsustav eeldus on, et energia-, majandus- ja teaduspoliitikas võetakse õigeid meetmeid, rakendatakse õigeid põhimõtteid ja välditakse ülereguleerimist. Vastasel juhul on põhjust muretseda, et ülekaalu jäävad negatiivsed mõjud — liiga kalli energia ülemäärane kasutamine, majanduse konkurentsivõime kaotamine, ümberpaigutamine, Euroopa sotsiaalmudeli ohustamine –, mis võivad viia kriitiliste arenguteni. Taskukohane energia on moodsate tööstus- ja teenusühiskondade jaoks koos kõigi nende sotsiaalsete ja kultuuriliste saavutustega vältimatu elueliksiir. Seetõttu ei tohi täiendavate riiklike meetmete kaudu muuta energiakulusid kallimaks rohkem, kui see on vajalik kliimakaitsest ja ressursside nappusest tingituna.

1.5 Energia- ja kliimapoliitiliste eesmärkide ja vahendite juhtimõtte peab seega olema võimalikult suur tulusus, sest vaid nii viiakse miinimumini rahvamajanduslikud kulud ja kodanike sotsiaalne koorem. Kliimakaitse osas on nende mõõdupuu kasvuhoonegaaside ettenähtud hulga vältimise kulud (nt CO₂-vältimise kulud). Energiakasutuse või siis varustuskindluse puhul on nende mõõdupuu energiatõhusus (Kusjuures alati on oluline antud koguste mõistlik määramine). Seepärast peaksid Euroopa energia- ja kliimapoliitika vahendid keskenduma majanduslikele energiatõhususmeetmetele ning majanduslike ja säästlike energiatehnoloogiate kasutamisele.

1.6 Euroopa poliitiliste meetmete juhtimõtte peaks olema kooperatiivset lähenemist soodustav kliima- ja energiapoliitika, kasutades seejuures avaliku ja erasektori partnerlust, ning mille puhul kasutatakse ja seotakse optimaalselt eri liikmesriikide vastavald majanduslikke, geograafilisi ning varudega seotud tugevaid külg. Näiteks tuleks taastuenergia kasutamise tehnoloogiad rakendada Euroopas seal, kus selleks valitsevad parimad eeldused, eelkõige kliimaalased, k.a sobivad edastusteed, ning mitte seal, kus saab kõige enam riiklikku toetust. Lisaks tuleks energiat säästvate ja kasvuhoonegaase vältivate tehnoloogiate arendamiseks ja kasutamiseks pürgida ka ülemaailmse koostöö poole.

1.7 Vaatamata kliimaküsimuse kiireloomulisusele ei tohi energiavarustuse ja energiakasutuse vajalike muutuste ja ümberkorralduste tempo ületada majanduse ja ühiskonna kohandumisvõimet. Näitajad on nt amortisatsioonitsükliid, väljaõppe aeg, uute tehnoloogiate edusammud, aga eelkõige ka kohandumine, väljaõppemeetmed ja muud ühiskondlikud muutused, mis on sotsiaalselt vastuvõetavad. Olulise panuse sellesse peab andma teadus- ja arendustegevus.

1.8 Alt-üles lähenemist silmas pidades tuleks võimaldada ja edendada kõigi sidusrühmade omaalgatusi, samuti tehniliste ja majanduslike lähenemisviiside mitmekesisust, laiendamist ja paindlikkust, sest vaid mitmekesisusest ja erinevate lähenemiste, uuenduste ja lähenemisviiside vahelisest konkurentsist tekib

vajalik tugevus üksikutes kriisiolukordades tegutsemiseks ja kerkivad esile eriti tulemuslikud tehnoloogiad. Sellest lähtuvalt on vaja ka laiemat energiakandjate kombinatsiooni, mille puhul ei jäeta liiga vara välja ühtegi otstarbekat tehnoloogiat ⁽¹⁾.

1.9 Energiapoliitiliste eesmärkide, regulatsioonide ja vahendite puhul tuleks jälgida tehniliste võimaluste piire ning ilmtingimata vältida ülereguleerimise ja vastuoludeni viivat dubleerimist. Viimane toob endaga kaasa väära jaotumise ning seega ebavajalikud hinnatõusud, mis kahjustavad heaolu ja konkurentsi. Samuti peavad kõnealused eesmärgid ja vahendid olema pikaajaliselt usaldusväärsed, kuna nende põhjal tehakse väga suuri investeeringuid ja uusi arendusi, mille puhul tekib rahvamajanduslik kasu, niisiis töökohad ja heaolu, vaid piisavalt pikaajalisel kasutamisel.

1.10 Võimalusel tuleks alati kõigile üksikasjalikele reguleerimistele eelistada turumajanduslikke stiimuleid, nagu näiteks mõistlikult määratletud saastekvoote eraldamine. Ja endiselt on taskukohased energiahinnad eeldus ülemaailmsele konkurentsivõimele, sotsiaalsetele põhiteenustele ning ka Euroopa tööstuse kapitali akumulatsioonile, mis on vajalik uuteks investeeringuteks ning teadus- ja arendustegevuseks.

1.11 Lisaks on vaja märgatavalt enam ja põhjalikumalt uurida ja arendada kliimasäästlikke ja varusid kokkuhoidvaid energia- ja tehnoloogiasid, seda koos selleks vajalike inseneride, teadlaste ja tehnikute koolitamisega. Tasuvusest veel väga kaugel olevate taastuvenergia uute meetodite kasutamist tuleks kindlasti edasi arendada, ent neid ei tohiks kõrgete tootmiskuludega (või sunnitud ostuhindadega) liiga vara turule suruda. Uute tehnoloogiate turukõlblikuks saamiseni tuleks need vahendid selle asemel investeerida aktiivsesse teadustegevusse ning säästvate ja CO₂ vältivate energiatehnoloogiate arendamisse. Seepärast tuleks kõigi meetmete raskuse suunata uuenduslikule arengule ja energiasäästlike, kliimat mittemõjutavate ja konkurentsivõimeliste energiatehnoloogiate kasutamisele.

1.12 Eelkõige siiski: ülemaailmsete võrdsete tingimuste loomiseks on vajalikud kliimakaitselised eesmärgid, mis oleksid siduvad kõigi ülemaailmsete ja oluliste peamiste saastajate jaoks. Üksnes nii on võimalik vältida seda, et ELis kehtivad kõrgemad energiakulud viivad ebasoodsate ülemaailmsete konkurentsivõimetuseni, alates energiamahukate tööstusharude järk-järgulisest ümberpaigutamisest, ilma et kliimakaitselise sellest mingilgi moel võidaks (carbon leakage). Komitee toetab kõigi Euroopa sidusrühmade tehtud pingutusi kõnealuse eesmärgi saavutamiseks (nt Bali konverents). Kuni nende eesmärkide saavutamiseni tuleb vältida konkurentsi moonutavat koormust kõnealustele tööstustele. Ilma nende tööstusteta ei säili Euroopa jätkusuutlik konkurentsivõime.

⁽¹⁾ Kahjustamata liikmesriikide vastavaid otsuseid tuumaenergia kohta.

2. Lähteolukord ja üldmärgused

2.1 **Energia tähtsus.** Energiat kasutavate tööstuslike meetodite, masinate ja transpordivahendite areng ja intensiivne kasutamine on oluliselt kaasa aidanud tänapäevase elustandardi saavutamisele: energia vabastas inimesed raske füüsilise töö koormast, mitmekordistas nende tootlikkust, andis soojust ja valgust, tõstis revolutsiooniliselt põllumajanduse saagikust ning võimaldas kujuteldamatut liikuvust ja teabevahetust. Energiast on saanud moodsa rahvamajanduse elueliksiir ja kõigi põhiteenuste eeldus.

2.2 **Probleemi kirjeldus.** Enamiku prognooside kohaselt suureneb maailma tulevane energiavajadus rahvaarvu kasvust ja paljude riikide arenguvajadusest tingituna aastaks 2060 arvata- vasti kaks korda (või lausa kolm korda). Teisalt on teatavasti kaks olulist arengut, mis nõuavad ülemaailmset poliitilist tegutsemist, et hoida ära tõsiseid konflikte ja majanduskriise: **varude ammendumine ja keskkonnakaitse.** Olgugi, et kõnealuses seoses on kõige suurem keskkonnaprobleem inimtegevuse mõju kliimamuutustele (kasvuhoonegaasid, eelkõige CO₂, metaan ja naerugaas), tuleb siiski silmas pidada ka kõigi meetmete järelmõjusid liigilisele mitmekesisusele, tervisele, varude säästlikule majandamisele ja jäätmekäitlusele.

2.3 **Euroopa Ülemkogu.** Euroopa Ülemkogu 2007. aasta kevadise tippkohtumise järeldustes tõstetakse energiapoliitika osas esile järgmised prioriteedid:

- energia varustuskindluse suurendamine,
- Euroopa majanduse konkurentsivõime ja taskukohase energia kättesaadavuse tagamine,
- keskkonnasäästlikkuse edendamine ja kliimamuutusega võitlemine.

2.3.1 Komitee on kõnealuse teemaderingi kohta võtnud vastu teedrajavaid olulisi arvamusi, mis on toodud lisa ⁽²⁾.

2.4 **Eesistujariigi Sloveenia taotlus.** Sloveenia majandusminister Andrej Vizjaki saadetud kirjas teavitati komiteed sellest, et tööstuspoliitika valdkonnas kuulub Sloveenia prioriteetide hulka eesistujana ülimalt energiatõhus ja võimalikult vähe kasvuhoonegaase õhku paiskav Euroopa majandus. Selle jaoks on eriti oluline ergutada uuendustegevust ning keskkonnasõbralike tehnoloogiate ja toodete kasutamist. Vastavasisuline jätkusuutliku tööstuspoliitika tegevuskava on ettevalmistamisel ja Euroopa Ülemkogu hakkab sellega tegelema 2008. aasta kevadisel tippkohtumisel. Antud kontekstis esitati komiteele taotlus koostada arvamus teemal „**Rangemate keskkonna- ja energiapoliitiliste nõudmistega võimalik positiivne ja negatiivne mõju Euroopa tööstuse konkurentsivõimele**”.

⁽²⁾ Lisan on üles loetletud käesoleva teema seisukohast olulised komitee viimase nelja aasta arvamusel.

2.5 Konkurentsivõime, majanduslik suutlikkus ja sotsiaalne heaolu. Tööstuse muutuste nõuandekomisjoni ⁽³⁾ ja ka komitee ⁽⁴⁾ viimasel ajal avaldatud kirjutiste (näiteks „58 concrete measures to ensure the success of the Libon strategy“) põhjal on saanud selgeks tihed sidet konkurentsivõime, majandusliku suutlikkuse ja vajalike sotsiaalteenuste jaoks tarviliku mänguruumi vahel. Seepärast keskendub käesolev arvamus siinkohal taotluse olulistele keskkonnaalastele aspektidele ⁽⁵⁾.

2.6 Tööstusriigid. Kõrgelt arenenud tööstusriikide õlul on seejuures eriti suured kohustused. Need põhinevad ühelt poolt kõnealuste gaaside suurematel heitkogustel ja teiselt poolt tööstusriikide veel olemasoleval edumaal uute tehnoloogiate arendamisel. Need ulatuvad energia säästmisest, suuremast energiatõhususest ja nullilähedaste (või väheste) heitkogustega energiaallikate/energiatarnijate ⁽⁶⁾ kasutamisest kuni sobivate tehniliste meetodite väljaarendamiseni. Seejuures on oluline leida õige kesktee vajaduste, soovunelmate ja majandusliku reaalsuse vahel ning järgida seda mõõdutunde ja otsustavusega.

2.7 Maksumus ⁽⁷⁾. Kliimasõbralike energialiikide kasutamine on aga erakasutaja ja tööstuslike protsesside jaoks seotud oluliselt suuremate kuludega ⁽⁸⁾. Selle näited on tuule- ja päikeseenergia ⁽⁹⁾ (nii näiteks eraldati ainuüksi Saksamaal neli miljardit eurot kasutajate poolt subsideeritud taastuvate energiatega ⁽¹⁰⁾ kasutamiseks) või siis väljaarendamisel olevad söeelektrijaamad, kus toimub CO₂ sidumine ja ladustamine. Ka maasoojuspumbad või vähendatud CO₂-heitkoguste või lausa CO₂-vaba kütusekasutusega sõidukid nõuavad suurema maksumusega keerulisemat tehnikat.

2.8 Ohud. Seni kuni kõnealuste märkimisväärsete kuludega ei kaasne kokkuhoid seoses varude vähenenud kulutamisega ning seni kuni konkureerivad, väljaspool Euroopat asuvad rahvamajandused ei kanna võrreldavaid kulusid, avaldab see Euroopa konkurentsivõimele negatiivset mõju. „Euroopa võib olla kliimamuutuste vastase võitluse eeskujuks, ent Euroopa ei saa aktsepteerida ebaõiglast konkurentsi riikidega, mis ei vii sisse mitte mingeid keskkonnaalaseid piiranguid“ ⁽¹¹⁾ Juba personalile tehtavad kulud (palgad, sotsiaalteenused) on Euroopas märgatavalt suuremad võrreldes arenevate rahvamajandustega (nt Hiina

ja India) ning juba need kulutused ise esitavad kõrgeimad nõudmised Euroopa konkurentsivõimele. Seda enam avaldavad kõik täiendavad ühepoolsed kliimakaitse eesmärkide poolt tingitud tootmise kallinemised eriti suurt mõju ja on ohtlikud.

2.9 Võimalused. Kui enamik väljaspool Euroopat asuvaid riike, nagu Hiina, India ja USA, rakendaks sarnaseid kliimakaitse meetmeid, tekiks võimalus eksportida Euroopas välja töötatud keskkonnasõbralikke energiatehnoloogiasid ning nii mitte ainult kasutada Euroopa rahvamajandust, vaid aidata koguni kaasa globaalsele tarbimise ja CO₂ heitkoguste vähendamisele. Lisaks nähtub majanduse ajaloost, et kriisidele sarnanevatele perioodidele järgneb tihti kõrgeim valmidus uuendustegevuseks ning uute tehnoloogiate arendamine ja rakendamine, mis olid pikaajalises plaanis seotud majanduskasvu ja majanduse elavnemisega (senini aga ka suurenenud energiakasutusega!). Seepärast tuleks suunata kõigi Euroopa-siseste meetmete raskuskese uuenduslikule arengule ja energiasäästlike, kliimat mitte mõjutavate ja konkurentsivõimeliste energiatehnoloogiate kasutamisele, jätkates samas tugevaid välispoliitilisi jõupingutusi sobiva ülemaailmse kokkuleppe saavutamiseks — Bali konverentsi tulemused näitavad, et vähemalt läbirääkimised jätkuvad (vt punkt 2.11).

2.10 Probleemid. Kui need jõupingutused ei osutu edukaks, siis võivad tekkida tõsised probleemid. Esmalt ei suuda maailmaturul enam konkureerida tööstusharud, mille tootmiskulud sõltuvad suure osas energia- ja CO₂-kuludest, nad peatavad tootmise, koondavad siinsed töökohad ja viivad tootmise üle riikidesse, kus energiakulud on madalamad ja CO₂-kuludid ei ole. Mõnes tööstussektoris, nagu alumiiniumi- või tsemenditööstuses ⁽¹²⁾, on kõnealune protsess juba alanud. Komisjon on tänu mõjude hindamisele nimetatud probleemidest täiesti teadlik ⁽¹³⁾; komitee arvates tuleb neile siiski rahvamajanduslike kahjude vältimiseks leida väga kiiresti hea lahendus. Lisaks olemasolevate tööstuste ümberpaigutamisele suunab rahvusvaheline kapitalivoog oma tulevased investeeringud uutesse rajatistesse mitte enam Euroopas, vaid madalate energia- ja CO₂-kuludega piirkondadesse.

2.10.1 Ümberpaigutamine ja pihkumine. Selline ümberpaigutamine tähendab lisaks veel, et ELis paisatakse küll õhku vähem CO₂, ent ülemaailmselt on CO₂ heitkoguste hulk sama või isegi suurem kui varem. Nimelt kui ümberpaigutatud tootmises kasutatakse odavamaid tehnoloogiasid kui Euroopas juba praegu kasutuses on või kui tulevikus kasutusse võetakse, siis paisatakse reeglina õhku isegi rohkem kasvuhoonegaase (erand on siin vee-energia nt Norras). Eeltoodule lisandub transpordist tingitud CO₂ heitkoguste suurenemine.

⁽³⁾ Tööstuse muutuste nõuandekomisjoni omaalgatuslik arvamus teemal „Euroopa Liidu keskkonnaõiguskäitete mõju tööstuse muutustele“, CESE 696/2007, raportöörid Antonello Pezzini ja Maciej Nowicki.

⁽⁴⁾ CESE-2007-09, eesõna autor Mario Sepi.

⁽⁵⁾ Mõnesid käesoleva arvamus seisukohast olulisi sotsiaalseid aspekte käsitletakse tulevases omaalgatuslikus arvamus „Energia ja transpordi valdkonna arengu sotsiaalsed mõjud“.

⁽⁶⁾ Ka antud küsimuses on toimunud käinamine, nagu hiljuti biokütustele pandud lootuste osas, vt TEN/286.

⁽⁷⁾ Vt Euroopa Komisjoni ELi kliimapaketi kulude hinnangut 23. jaanuarist 2008: 0,45 % SKTst või 60 miljardit eurot aastas või 3 eurot kodaniku kohta nädalas (rohkem kui 600 eurot iga neljaliikmelise pere kohta aastas).

⁽⁸⁾ Eranditeks on siin vee- ja tuumaenergia.

⁽⁹⁾ Suurema pakkumise jaoks vajalikud salvestamistehnikad toovad endaga kaasa täiendava drastilise kulude tõusu.

⁽¹⁰⁾ Ja selle jaoks loodud töökohtadele.

⁽¹¹⁾ Tsitaat president Sarkozy 13. novembril 2007 Euroopa Parlamendis, Strasbourgis peetud kõnest.

⁽¹²⁾ Vt CCMI/040, Euroopa tsemenditööstuse areng.

⁽¹³⁾ „Commission eyes end to free pollution credits“, EurActiv, 10. jaanuar 2008, <http://www.euractiv.com/en/climate-change/commission-eyes-free-pollution-credits/article-169434>.

2.10.2 Rahvamajanduslik energiaintensiivsus. Sel juhul kaotaks Euroopa rahvamajandus olulised tööstuslikud tootmised ja töökohad, ilma et kliima sellest midagi võidaks. Samaaegselt õnnestuks ELil *rahvamajanduste* energiatõhususe konkrentsis ehk saavutada ajutiselt ⁽¹⁴⁾ (näilist) edu, nimelt nn energiaintensiivsuse (energia tarbimise ja rahvamajanduse kogutoodangu suhe) vallas, sest energiamahukad tööstusharud paigutatakse mujale.

2.10.3 Teenindussektor. Isegi teenindussektor, mis hõlmab suure osa Euroopa majanduslikust suutlikkusest, saab pikas perspektiivis hästi areneda vaid Euroopa tööstuse konkrentsivõime korral ning seega puudutavad ka seda — ülemaailmses võrdluses — ülirkõrged energiahinnad.

2.11 Ülemaailmsed kokkulepped. Siduvad ja kaalutletud ülemaailmsed kokkulepped kasvuhooonegaaside õhku paiskamise vähendamiseks kõnealusel valdkonnas ei ole niisiis kõigi rahvusvaheliste püüdluste olulisim eesmärk mitte üksnes kliimakaitse enda pärast — sest tuntavat mõju saab oodata üksnes siis, kui kaitsemeetmetega ühinevad ka suurte CO₂ heitkoguste tekitajad, nagu nt Hiina, India ja Ameerika Ühendriigid. Komitee tervitab seega kõiki ühenduse, liikmesriikide ja organisatsioonide (G8, ÜRO, UNESCO, OECD, IEA jne) sellesuunalisi jõupingutusi, nagu hiljuti Balil aset leidnud konverents.

3. Erimärkused — analüüsid ja järeldused

3.1 Energia- ja kliimapolitika. Edukas energia- ja kliimapolitika peab tagama energiatarbimise ja kasvuhooonegaaside märgatava vähenemise, valmistama ühiskonda ja kõiki selle asjaomaseid sidusrühmi (nt arhitektid, ettevõtjad, õpetajad, õpilased, kodanikud, tarbijad jne — sest tegemist on teemaga, mis puudutab „keti“ kõiki lülisid, algusest lõpuni) ette vajalikeks muutusteks, kuid samas kujundama seda muutumise protsessi nii, et ei kahjustata Euroopa majanduse ülemaailmsel konkrentsivõimet ja seega säiliks tasakaal punktis 2.3 nimetatud eesmärkide vahel. See loob nii väljakutseid kui võimalusi.

3.2 Väljakutse. Nii energianõudluse arenemine maailmas kui Euroopa viimaste aastate energia- ja kliimapolitika on põhjustanud energia ja teisenudoodete märkimisväärset kallinemist. Et järgida punktis 2.3 esitatud kolme eesmärki võrdselt ja leida ka selleks vajalik kapital tulevaste investeeringute tegemiseks uuenduslikesse tehnoloogiasse, peaks energia olema Euroopa rahvamajanduse käsutuses nii soodsalt kui võimalik (seda vaatamata kasvavale ülemaailmsele nõudlusele ja tagades seejuures vajaliku kliimakaitse). Seetõttu ei tohi täiendavate riiklike meetmete kaudu muuta energiakulusid suuremaks kui on vajalik tingituna kliimakaitsest ja ressursside nappusest.

Sealjuures võivad vajalike üksikmeetmete ja nende mõjude osas tekkida huvide lahknevused energia tarnijate ja tarbijate vahel.

⁽¹⁴⁾ Nimelt seni, kuni üldine tagasimine ei ole veel märgatav.

3.3 Stiimulid ja heitkogustega kauplemine. Et isegi võimalike kõrgemate investeeringukulude puhul otsustataks investeringutsükli raames energiatõhusamate tehnoloogiate kasuks, on vaja piisavaid turumajanduslikke stiimuleid. Kui selliseid investeeringuid vaatamata nende tulususele ei tehta, tuleb takistusi analüüsida ning need kõrvaldada, sest investeeringud energiatõhususse (vt ka punkt 4.1) toovad enamikel juhtudel endaga kaasa kõige madalamad CO₂ vältimise kulud. Põhimõtteliselt võiks üks seesugune turumajanduslik vahend olla heitkogustega kauplemine. Siiski on selleks vaja märgatavalt parandada praeguseid kasutusviise (vt ka punkt 4.3), et vähendada CO₂ etteantud koguste võrra nii madalate kuludega kui võimalik. Taastuvenergia toetusvahendite kattumise, samuti kvootide eraldamise valedel stiimulite rakendamise (eelkõige seose puudumine kvoodi eraldamise ja tegeliku tootmise vahel, mis muudab heitkogustega kauplemise omamoodi sulgemispreemiaks) tulemusena tekib nn ettenägematu kasum (nn „windfall profit“), mis on põhjustanud elektrienergia miljarditesse ulatuva kallinemise. Komisjoni välja pakutud täielik enampakkumine muudaks selle veelgi kallimaks.

3.4 Tegelikud võimalused. Kui järgmise 15–25 aasta jooksul õnnestub selles ajavahemikus tehtavad taas- ja uued investeeringud suunata tulusatele, energiasäästlikele ja vähendatud heitkogustega töötavatele tehnoloogiatele, siis võib kliimakaitse mõjutada positiivselt Euroopa tööstuse konkrentsivõimet ja luua seega kõrgematele energiahindadele vaatamata võimaluse suuremaks üldiseks heaoluks.

3.5 Eeldused ja soovitusel. Järgnevalt käsitletakse mõnda eeldust eeltoodud võimaluste realiseerimiseks ja antakse ka mõned asjaomased soovitusel. Otsustav eeldus on see, et energia-, majandus- ja teaduspoliitikas võetakse õigeid meetmeid, rakendatakse õigeid põhimõtteid ja välditakse ülereguleerimist. Poliitilised vahendid peavad ergutama ja võimaldama majanduslikult kõige tulusamaid lahendusi. Kvantitatiivsete eesmärkide elluviimine peab toimuma tugeva rahvamajanduse kohandumise jaoks vastuvõetavas tempos. Võimaliku tempo näitajad on nt amortisatsioonitsükliid, väljaõppe aeg, uute tehnoloogiate edusammud, aga eelkõige ka kohandumine, väljaõppemeetmed ja muud ühiskondlikud muutused, mis on sotsiaalsel vastuvõetavad. Olulise panuse sellesse peab andma teadus- ja arendustegevus.

3.6 Laiapõhjaline lähenemine — eripalgelisus, mitmekesistamine, paindlikkus ja vastastikkus. Alt-üles lähenemist silmas pidades tuleks võimaldada ja edendada kõigi sidusrühmade omaalgatusi, samuti tehniliste ja majanduslike lähenemisviiside eripalgelisust, mitmekesistamist ja paindlikkust sealjuures ühtegi valdkonda eelistamata. Vaid laiapõhjalisest lähenemisviisist ja erinevate võimaluste, uuenduste ja lähenemisviiside konkrentsist tekib kindlus konkrentsetes kriisilukordades ning

kerkivad esile vastavad eriti tulemuslikud meetodid, tehnoloogiad ja nende optimaalne kombinatsioon. Sellest lähtuvalt on vaja ka laiemat energiakandjate kombinatsiooni, mille puhul ei jäeta liiga vara välja ühtegi otstarbekat tehnoloogiat⁽¹⁵⁾. Varustatuse kindlustamiseks oleks kasulik tootjate, tarnijate ja klientide mõõdukas seotus tarneketi kaudu — nõ puurauugust kliendini. Selleks on vaja vastastikuseid majandussuhteid, st kindlaid investeerimistingimusi välismaise kapitali jaoks ELis ja vastupidi, kindlaid tingimusi ELi investeringute jaoks tarnijariikides.

3.7 Euroopa poliitilised meetmed ja ülemaailmne koostöö. Euroopa kliima- ja energiapoliitika peaks avaliku ja erasektori partnerlust kasutades soodustama kooperatiivset lähenemist, mille puhul kasutatakse ja seotakse optimaalselt eri liikmesriikide vastavad majanduslikud, geograafilised ning ressursidest tulenevad tugevad küljed. Näiteks tuleks taastuvenergia kasutamise tehnoloogiaid Euroopas rakendada seal, kus selleks valitsevad parimad eeldused, eelkõige kliimaalased, sh sobivad edastusteed, ning mitte seal, kus saab kõige enam riiklikku toetust. Lisaks tuleks pürgida aga ka ülemaailmse koostöö poole energiat säästvate ja kasvuhoonegaase vältivate tehnoloogiate arendamiseks ja kasutamiseks.

3.8 Vastuolulised⁽¹⁶⁾ ja kattuvad kvantitatiivsed eesmärgid. Suurim võimalik tulusus vähendab rahvamajanduslikke kulusid ja kodanike sotsiaalset koormat.

Energia- ja kliimapoliitika kattuvad eesmärgid toovad siiski kaasa liialt reguleeritud süsteemi ja ebatulusad lahendused, mistõttu tuleks seda vältida. Selgituseks alljärgnevad näited.

— ELi üldine kliimakaitse eesmärk vastavalt Euroopa Ülemkogu 2007. aasta märtsi otsusele vähendada ajavahemikus 1990–2020 süsinikdioksiidi 20 % võrra, põhjustab ajavahemikus 2013–2020 SKT vähenemise⁽¹⁷⁾ 480 (Euroopa Komisjoni hinnang 23. jaanuarist 2008) kuni 560 miljardi euro (GWS/Prognos)⁽¹⁸⁾ võrra, mida tuleb aktsepteerida ja mis peaks seetõttu olema esmane lähtepunkt edasiseks tegutsemiseks.

— Täiendav eesmärk saavutada taastuvenergia puhul ambitsioonikas 20 % määr suurendab siiski neid kulusid veelgi, kuna taastuvenergia CO₂ vältimise kulud on märkimisväärselt suuremad kui teiste CO₂ vähendamise meetmete puhul.

⁽¹⁵⁾ Kahjustamata liikmesriikide vastavaid otsuseid tuumaenergia kohta.

⁽¹⁶⁾ Eriti tõhus vahend CO₂ heitkoguste vähendamiseks võiks olla praegu arendatav CO₂ sidumise ja ladustamise tehnoloogia. Siiski langeb selle meetodi puhul energiatõhusus võrreldes samalalaadse rajatisega, millel ei ole CO₂ sidumise ja ladustamise tehnoloogiat. Seepärast valitseb siin selge vastuolu CO₂ vältimise ja energiatõhususe vahel. Arvestades praegu veel väga suuri soevarusid, võib kõnealust energiatõhususe vähenemist ajutiselt aktsepteerida. Kuid siis ei tohi lisaks **kvantitatiivsetele eesmärkidele** nõuda energiatõhusust.

⁽¹⁷⁾ Euroopa Komisjoni presidendi Barroso 23. jaanuari 2008. aasta kõne

⁽¹⁸⁾ GWS/Prognosi poolt Saksamaa majandus- ja tehnoloogiaministrieriumi tellimisel teostatud uurimus, oktoober 2007.

— Täiendavad puudused ja komplikatsioonid tekivad siis, kui lisaks sellele muudetakse eraldi selgeks kvantitatiivseks eesmärgiks (20 %) veel rahvamajanduslik energiatõhusus (vt punkt 2.10.2), sest see saavutatakse kõige lihtsamini tööstuse ümberpaigutamise või — energiatõhususe määratluse kohaselt — energiakandjate kombinatsiooni üleminekuga tuumaenergialt ja sõelt (märgatavalt kallimale) gaasile ja taastuvenergiale⁽¹⁹⁾. Need soovimatud kõrvalmõjud näitavad, et energiatõhusus ise ei saa olla eesmärk, vaid see **peaks olema** kindlasti väga oluline **vahend** punktis 2.3 esitatud kolme **põhieesmärgi** säästlikuks saavutamiseks.

Seepärast soovib komitee kõigi kliimakaitse sihtide puhul hinnata esmalt põhjalikult ja objektiivselt nende mõjusid SKT-le, et tagada kasvuhoonegaaside vajaliku vähendamise juures Euroopa tööstuse konkurentsivõime ja saavutada ressurside optimaalne jaotumine.

3.8.1 Uurimused. Uurimuste põhjal võib öelda, et⁽²⁰⁾

— ELi eesmärk vähendada CO₂ vähem kui 20 %⁽²¹⁾ on majanduslikult toimiv siis, kui poliitikal ja ühiskonnal õnnestub järjepidevalt ellu viia kõige odavamaid meetmeid. (McKinsey alt-üles uuring, milles määratletakse täpselt selleks vajalikud ja võimalikud meetmed); on küll ka uurimusi, milles esitatakse vähendamise eesmärgid on kõrgemad, kui majanduslikult kasulik, kuid ülalt-alla uurimustena ei näita need tegelikult, kuidas seda teostada;

— CO₂ vähendamise iga järgneva protsendipunkti kulud suurenevad siiski üha järsemalt (summeeritud SKT vähenemine 480–560 miljardi euro võrra, vt punkt 3.8); nii nõuab juba 20 %-ise vähendamise eesmärk energiakandjate kombinatsiooni kulukat üleminekut sõelt gaasile ja taastuvenergiale;

— Täiendav eesmärk saavutada taastuvenergia 20 %-ne osakaal maksab lisaks mitmeid miljardeid, kuna see eesmärk on saavutatav vaid ebatulusate tehnoloogiate rakendamisega, mis nõuab ulatuslikke toetusi (vähemalt praegusel arengutasemel).

3.8.2 Tasakaal punktis 2.2. esitatud eesmärkide vahel. Punktis 2.3 esitatud kolme energia- ja kliimapoliitika eesmärgi vajalikuks tasakaalustamiseks peaksid poliitilised vahendid olema

⁽¹⁹⁾ Põhjus on energiatõhususe määratlemises primaarenergia tarbimise ja SKT suhtena. Elektritootjate puhul arvestatakse primaarenergia tarbimist omakorda nn kasuteguri meetodiga. Sel viisil tõuseb energiatõhusus nt kolm korda, kui tuumaelektrijaam asendatakse tuule- või päikeseenergiaga, ilma et oleks säästetud kasvõi üks kilovatt elektrit. Ka tuumaelektrijaama asendamine maagaasiga suurendaks energiatõhusust, kuigi sealjuures eraldatakse rohkem CO₂.

⁽²⁰⁾ McKinsey, Saksamaa CO₂ vältimise kulukõver; EEFA (*Energy Environment Forecast Analysis*), energiamahukate tööstuste tellimisel teostatud uuring, september 2007.

⁽²¹⁾ Täpsemalt: Saksamaal 26 %, ELis tervikuna 15–20 %

suunatud sellele, et majanduslikult atraktiivsete CO₂ vähendamise meetmete kaudu ka tegelikult saavutada see, mis on realseeritav ilma majandusliku kahjuta. Kui lisaks nõutakse siiski varase tehnilise arengutaseme tõttu kulukat energiakandjate kombinatsiooni üleminekut taastuvenergia liiga kõrgele määrale ja lisaks ülereguleeritud *rahvamajandusliku* energiatarbimise eesmärgi saavutamist, siis põhjustab see ühelt poolt ressursside rahvamajanduslikult väärjaotumist⁽²²⁾, teiselt poolt kasvab oht, et nõudlust eriti tõhusate keskkonnatehnoloogiate järele ei ole enam võimalik katta isegi Euroopa tootmisega. Euroopa Komisjoni uurimus⁽²³⁾ näitas, et juba CO₂ hind 20–25 eurot/t mõjutab märgatavalt paljude tööstusharude konkurentsivõimet.

3.9 Teadus- ja arendustegevus, väljaõpe.

3.9.1 Jõulisem teadus- ja arendustegevus kogu energiaketi ulatuses on eeldus vajalikele tehnoloogiaarengutele, jõudmaks uute valikute, madalamate kulude ja suurema tõhususeni ressursside hõlmamisel/edendamisel, energia muundamisel, energia salvestamisel, energia kasutamisel tööstuses, transpordis, majapidamistes ja erakasutajate puhul. Nagu komitee on korduvalt märkinud, tuleks selleks märgatavalt suurendada teadus- ja arendustegevuse kulutusi. Sealjuures peaks need vahendid suurenema ka iseseisvalt kaugeltki veel mitte turukõlblike tehnoloogiate kõrgete toetuste vähendamise arvelt.

3.9.2 Energiaalase teadustegevuse riiklik toetamine peaks keskenduma väga olulistele alusuuringutele (nt katalüüs, valge/roheline biotehnoloogia, materjaliuuring, termotuumasüntees, aktinodide lõhustamine jne), samas kui rakenduslikku teadus- ja arendustegevust võiks rahastada esmajoones majandus (sh VKEd). Lisaks on nõutav kõigi vajalike spetsialistide — tehnikute inseneride ja teadlasteni — tõhus väljaõpe, samuti kõigi energiaga kaudselt kokkupuutuvate (ka tarbijatena) sidusrühmade koolitamine.

4. Üksikvaatlused ja soovitusel

4.1 Energiatarbimise, nn kahetsusteta valik

- Energiatarbimise suurendab varustuskindlust, vähendab keskkonnamõjusid ja stabiliseerib energiahinda.
- Energiatarbimise suurendamisega on võimalik aastani 2030 kogu maailmas kulutusi tegemata⁽²⁴⁾ kokku hoida ligi 6 gigatonni (miljardit tonni) CO₂.
- Energiatarbimise on otsustav võti väljaspool Euroopat asuvate riikide kaasamiseks ülemaailmsesse kliimakaitse kokkuleppesse.

⁽²²⁾ Nagu nähtus juba seniste lühiajaliste poliitiliste meetmete viie aasta plaanist taastuvenergia ja CO₂ eraldiste (sageli riiklike) kvootide kohta
⁽²³⁾ „EU ETS Review. Report on International Competitiveness“, Euroopa Komisjon/McKinsey/Ecofys, detsember 2006.
⁽²⁴⁾ McKinsey kõver.

- Energiatarbimise optimeerimiseks tuleb kõrvaldada õigusalaste eesmärkide vastuolud: rendiõigus, ringlussevõtu kvoodid.
- Selle „mõõtmisel“ riigi kohta peab lähtuma kaupade kasutamisest lõpptarbija poolt ja mitte ainult energia kulutamise ja SKT suhtest.
- Energiat tarbivate kaupade puhul tuleks eesmärkide vastuolude korral keskenduda kasutamise perioodile.
- Energiatarbimise tuleks edendada esmajoones seal, kus on suur säästupotentsiaal: eelkõige hoonete ja elektriamaade valdkonnas.
- Energiatarbimise tulususe määravad investeeringutsüklid ja tasuvusaeg.
- Neil peab olema otsustav roll ka taastuvenergia puhul (vt lisaks „Taastuvenergia“).
- Tööstuskäitistele, mis juba täidavad energiatarbimise sihttaseme tingimusi, ei tohi poliitiliste vahendite kaudu, nagu heitkogustega kauplemine (nt enampakkumine), enam täiendavaid kulusid tekitada.
- Ülemaailmsel energiatarbimise potentsiaali tuleks analüüsida sektorite kaupa⁽²⁵⁾.

4.2 Taastuvenergia

4.2.1 Taastuvenergia aitab kaasa jätkusuutlikule energiavarustusele (kõrgem varustuskindlus, peaaegu ilma CO₂ või CO₂-vaba energiatootmine). Pikemas perspektiivis peaksid need toimima ilma toetusteta ja muutuma seega märgatavalt tõhusamaks.

4.2.2 Seepärast tuleks taastuvenergia edasisele toetamisele ja arendamisele toetuste tulususe juhtumõttel lähtudes arvestada alljärgnevat aspekte.

- Toetamisele tuleks lähtuda suurimast võimalikust tulususest.
- Juhtivaid turge tuleb arendada esmajoones sobivate raamtin-gimuste kaudu ning need ei tohi koormata olemasolevaid, end tõestanud tööstusi, vaid peavad nendega kokku sobima.
- Toetusvahendite puhul peaks eelistama vastavaid parimaid asukohti ELis. Biomassi tuleks energeetika eesmärkidel kasutada seal, kus seda toodetakse (transpordikulud).
- Taastuvenergia tehnoloogiaid, mis ei ole veel kaugeltki tulusad, tuleks teadus- ja arendustegevuse vahenditega edasi arendada, mitte toetada nende liiga varast massilist kasutamist, mis on väga kulukas.

⁽²⁵⁾ Vastavalt Rahvusvahelise Energiaagentuuri lähenemisviisile.

— Energiatõhusust ja taastuenergia toetamist tuleks mõistlikult kombineerida: ajaliselt eelistatud peaks olema energiatõhususe meetmed, et seejärel järgmises etapis edendada taastuenergiat. Näide: kavandatavas direktiivis soojuse ja taastuenergia kohta tuleks toetada taastuenergiast saadava soojuse kasutamist vaid nendes hoonetes, mille soojuse tarbimist on saneerimise käigus vähendatud.

4.3 Täiendavad soovitusel

- Enne tulevaste eesmärkide kehtestamist tuleks analüüsida tehnilisi teostusvõimalusi, samuti majanduslikke ja sotsiaalseid tagajärgi. Seejärel peaks eesmärkide kehtestamine toimuma Euroopa ja parimal juhul ülemaailmse kooskõlastamise põhjal.
- Poliitiliste vahendite eesmärk peaks olema soovitud juhtimismõjude saavutamine (nt stiimulid investeeringuteks tulustesse meetmetesse, uute turgude arendamine), aga vältida tuleb ebasoovitavaid juhtimismõjusid (nt investeeringute ümberpaigutamine, kõrged kulud majandusele ja tarbijatele).
- Poliitilised vahendid tuleb senisest järjepidevamalt suunata kliima-, energia- ja kapitalitõhususele, kasutades selleks mõõdetavaid eesmärgi. Parim mõõdupuu siinkohal on CO₂ vältimise kulud.
- EL peaks läbi vaatama ülereguleeritud vahendite kombinatsiooni (heitkogustega kauplemine, taastuenergia toetamine, tuumaelektrijaamade toetamine, energiamaksud, mitmetahulistest üksikdirektiividest koosnev õigusraamistik). Sealjuures tuleb kõrvaldada eesmärkide vahelised vastuolud. Tulusaid meetmeid tuleb eelistada mittetulusatele (reeglina energiatõhusust taastuenergia edasise arendamise ees).
- Heitkogustega kauplemist tuleks muuta eesmärgiga edendada energiatõhusust ja vältida sulgemisi. Et ettevõtetel oleks energiatõhususse investeerimiseks vajalik kapital, ei tuleks kvote jaotada mitte enampakkumist teel, vaid aluseks tuleks võtta tõhususe sihttase koos tegelike tootmiskogustega. Soovitud

juhtimismõjude (energiatõhususe suurendamine) osas on heitkogustega kauplemine sellisel juhul sama tõhus kui täielike enampakkumiste puhul, aga see väldiks negatiivseid mõjusid (nt elektrihinna ebavajalike tõusude kindlustamine — ettenägematud kasumid — ja energiamahukate tööstuste koormamine). Vältida tuleks taastuenergia toetusvahendite kattumist ja valesid stiimuleid kvootide jagamisel ning selle asemel tuleks arvestada seost jaotamise ja tegeliku tootmise vahel (et heitkogustega kauplemine ei muutuks sulgemispreemiaks!). Enampakkumisega tõuseksid mõnes valdkonnas juba ainuüksi tootmiskulud üle 10 % ja see takistaks töötasude soovitud suurenemist.

- Taastuenergia toetused tuleks kogu ELis ühtlustada, et tuule- ja päikeseenergiat toodetaks selleks sobivaimates paikades ELis. Taastuenergia ulatuslikuks toetamiseks soojuse, elektri ja kütuse tootmisel ei peaks lähtuma piirkondlikest vajadustest, vaid vastavatest parimatest kliimaoludest (ja edastustehnilisest oludest)
- Energiat kui tootmistegurit tuleks üldiselt säästa täiendavatest kuludest, st kuludest, mis lisanduvad energiatarbijatel tekkinud ja vastavat energia ostuhinda mõjutavatele riiklikult tingitud energia- ja kliimakuludele (heitkogustega kauplemine, taastuenergia toetamine, tuumaenergiajaamade toetamine, energiamaksud jne), et mitte kahjustada ülemaailmset konkurentsipositsiooni ja vältida ümberpaigutamisi. Vaid majanduslikult jõuline ettevõtte suudab teha vajalikke muudatusi tõhususe parandamiseks, arendada uusi tehnoloogiaid ja hankida vajalikku kapitali.
- Ülemaailmsete kokkulepete puhul tuleks keskenduda suhtelistele näitajatele (energiatõhusus, kasvuhoonegaaside heited/SKT), et suure kasvupotentsiaaliga (st suure kasvuhoonegaaside heidete kasvuga) riikidel oleks stiimuleid osalemiseks. Stiimulid peaksid peituma esmajoones tehnosiirdes, mis on ka kuue Aasia ja Vaikse ookeani piirkonna riigi AP-6 foorumi ⁽²⁶⁾ eesmärk, nii et tõhusad tehnoloogiad jõuaksid kiiresti suurima mahajäämusega riikidesse.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ Aasia ja Vaikse Ookeani Partnerlus Puhta Arengu ja Kliima nimel (*Asia-Pacific Partnership on Clean Technology and Climate*) on uus foorum, mille eesmärk on puhaste energiatehnoloogiate arendamise ja rakendamise kiirendamine. Foorumis osalevad Austraalia, Kanada, Hiina, Jaapan, Korea, USA. Eesmärk on koos majandussektoriga saavutada energia- ja kliimaeesmärgid nii, et määravad oleks säästev majanduslik areng ja vaesuse vastane võitlus. Tähelepanu keskmes on investeringud, kaubandus ja tehnosiire.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 460/2004 (millega luuakse Euroopa Võrgu- ja Infoturbeamet) seoses selle kestusega”

KOM(2007) 861 lõplik — 2007/0291 (COD)

(2008/C 162/15)

24. jaanuaril 2008 otsustas nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 95 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 460/2004 (millega luuakse Euroopa Võrgu- ja Infoturbeamet) seoses selle kestusega”

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 442. istungjärgul 13.-14. veebruaril 2008 (13. veebruari 2008 istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamus. Poolt hääletas 134, vastu hääletas 3 ja erapooletuks jäi 2.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Kalanduse õigustepõhised juhtimissüsteemid”

(2008/C 162/16)

27. septembril 2007 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamus teemal

„Kalanduse õigustepõhised juhtimissüsteemid”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsiooni arvamus võeti vastu 22. jaanuaril 2008. Raportöör oli Gabriel Sarró Iparraguirre.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) vastu järgmise arvamus. Poolt hääletas 110, vastu hääletas 2, erapooletuks jäi 5.

1. Järeldused

1.1 Komitee peab vajalikuks, et pärast aruteluperioodi lõppu viiks komisjon läbi uurimuse, mis selgitaks välja ELi kalalaevastike praeguse võimsuse ning laevastike konkurentsivõime tagamiseks vajalikud kvoodid, tagades samas ELi püügipiirkonna jätkusuutlikkuse.

1.2 Võttes arvesse, et 1983. aastast on möödunud 24 aastat, peaks kõnealune uurimus hõlmama liikmesriikide suhtelise stabiilsuse alusel omandatud püügiõiguste ajakohastamist.

1.3 Ajakohastamine peaks toimuma kvootide perioodilise eraldamise näol näiteks viieks aastaks, nii et neid oleks võimalik ümber jaotada, kui olukord kaldub uuesti tasakaalust välja.

1.4 Ajakohastamise käigus tuleks analüüsida, millised on primad lahendused, et tulevikus vältida praegust olukorda, kus teatud kalapüügipiirkondades ei ole mõne pelaagilise ja põhjalähedase liigi kvoodid tasakaalus, mis põhjustab enamiku liikmesriikide puhul kvootide üle- või puudujääki.

1.5 Igal juhul peavad tegelikud kvoodid põhinema võrreldavatel teaduslikel andmetel. Seepärast leiab komitee, et kalavarude kohta teadusliku teabe saamiseks tuleb teha suuremaid jõupingutusi. Tänapäeval kehtestatakse enamik kvootidest ettevaatuse põhimõttel, sest ei ole piisavalt teaduslikke andmeid.

1.6 Samas on komitee arvamusel, et suhtelise stabiilsuse kriteerium tähendab, et liikmesriikidel on teatud varem omandatud õigused. Need õigused ei tohi lihtsalt kaduda, kuid neid võib ajakohastada vastavalt kalavarude säilimise ja ELi laevastike konkurentsivõime nõudele, mis on ette nähtud ühise kalanduspoliitika raames.

1.7 Komitee leiab, et kui komisjon peab otstarbekaks õiguste-põhise juhtimissüsteemi kasutuselevõtmist, tuleb seda teha ELi tasandil.

1.8 Komitee on arvamusel, et sobivalt ajakohastatud püügiõigused võivad aidata märkimisväärselt vähendada ülepüüki ja vette tagasilaskmist.

1.9 Pidades prioriteetseks väikekalurite õigusi, kes on eriti olulised saareriikides ja -piirkondades, leiab komitee, et väikese-mahuline püük (st kalapiüük kalalaevadega, mille üldpikkus on vähem kui 12 meetrit⁽¹⁾) peaks siiski ELi tasandi õigustepõhisest juhtimissüsteemist välja jääma.

1.10 Komitee leiab, et kui komisjon kehtestab kalavarude õigustepõhise juhtimissüsteemi, tuleks alustada nendest püügi-piirkondadest, kus seoses kvootide üle- ja puudujäägiga on olemas asjaomaste liikmesriikide ulatuslik üksmeel.

1.11 Sellisel juhul peaks komisjon komitee arvates määrama kindlaks, millisel tasandil (ELi, liikmesriikide, tootjaorganisatsioonide või ettevõtete tasandil) püügiõigustega kauplemine toimub, ning tehinguid kontrollima.

1.12 Komitee leiab, et kui praegune tasakaalu puudumine lahendatakse suhtelise stabiilsuse kriteeriumi järgides, on see suur samm edasi õigustepõhise juhtimissüsteemi suunas.

2. Sissejuhatus

2.1 Teatisega kalanduse õigustepõhiste juhtimissüsteemide kohta⁽²⁾ soovis komisjon käivitada ligikaudu aastapikkuse (kuni 27. veebruar 2008) arutelu, analüüsivaks vajadust leida lahendusi, kuidas tõhusamalt saavutada kalavarude säilimise ja ELi kalalaevastiku konkurentsivõime eesmärgid, mis on ette nähtud uue ühise kalanduspoliitika raames.

2.2 Rohelises raamatus ühise kalanduspoliitika tuleviku kohta⁽³⁾ kutsus komisjon üles uurima uusi juhtimismeetodeid,

nagu „kvootide eraldamise turupõhised süsteemid, nt individuaalsed ülekantavad kvoodid ja enampakkumised, mis eeldavad püügiõiguste turu loomist ning võivad suurendada selliste õiguste omanike huvi tagada kalapiüügi jätkusuutlikkus pikas perspektiivis”.

2.3 Ühise kalanduspoliitika reformi juhistes⁽⁴⁾ märkis komisjon, et „kalandussektorit iseloomustavad jätkuvalt teatud eripärad, mis takistavad tavapäraste majandustingimuste, nagu tootjate vaba konkurentsi ja investeerimisvabaduse, rakendamist lühiperspektiivis”. Nimetatud eripärad on seotud sellega, et puudub struktuuriline tasakaal kalavarude nappuse ning ELi kalalaevastiku suuruse ja teatud rannikukogukondade püsiva kalandusest sõltuvuse vahel. Komisjon kehtestas kõnealustes juhistes tegevuse ajakava, mis algas 2002. aastal majandusjuhtimisalaste seminaride korraldamisega, arutamaks kaubeldavate (individuaalsete ja kollektiivsete) püügiõiguste süsteemi. 2003. aastal pidi komisjon kava kohaselt teavitama nõukogu nimetatud arutelude tulemustest. Ajakavas ettenähtust mõnevõrra hiljem toimus 2007. aasta mais seminar kalanduse majandusliku mõõtme teemal, kus muu hulgas arutati ka kalapiüügiõiguste küsimust⁽⁵⁾.

2.4 Komitee pidas vajalikuks koostada käesolev omaalgatuslik arvamus, et täiendada omapoolse arvamusena komisjoni kavandatud arutelu selle üle, kuidas parandada kalavarude juhtimist, mis peaks olema ühise kalanduspoliitika alussammas, saavutamaks kalavarude säilimine pikas perspektiivis ja samas ELi kalalaevastiku konkurentsivõime.

2.5 Käesoleva arvamus eesmärk on tuua välja probleemid, mis takistavad kalavarude tõhusat õigustepõhist majandusjuhtimist, ning pakkuda välja lahendusi nende takistuste kõrvaldamiseks.

2.6 Komitee nõustub komisjoniga, et tuleb luua soodsam keskkond „normaalsemate majandustingimuste kujundamiseks ja normaalset majandustegevust pärssivate takistuste, nagu püügi-võimaluste riiklik määramine ja suhtelise stabiilsuse kriteerium, kõrvaldamiseks”⁽⁶⁾.

2.7 Seetõttu püütakse käesolevas arvamuses põhjalikumalt analüüsida suhtelise stabiilsuse kriteeriumi, mis on ELi peamiste kalandusala kutseliitide⁽⁷⁾ ja komisjoni arvates üks peamisi tõkkeid, mis takistab püügiõiguste süsteemi kasutuselevõtmist ELi tasandil, sest õiguste lõpliku omandiga kauplemine või selle ülekandmine liikmesriikide ettevõtete vahel muudaks kvootide praegust jaotust liikmesriikide vahel ja seega suhtelist stabiilsust. Lisaks püütakse tuua välja elemendid, mis võimaldaksid kõnealuse juhtimissüsteemi kasutusele võtta. Riiklikul tasandil see juba toimib mõnes liikmesriigis ja mõnes ELi turul konkureerivas kolmandas riigis.

⁽⁴⁾ KOM(2002) 181 lõplik, 28. mai 2002.

⁽⁵⁾ Komisjoni 14.–15. mail 2007 Brüsselis korraldatud seminar.

⁽⁶⁾ KOM(2002) 181 lõplik, lk 25.

⁽⁷⁾ Kalanduse nõuandekomitee kalavarude töörühma 18. septembri 2007. aasta koosolekul esitasid EAPO ja Europzche/COGECA kumbki dokumendid (EAPO 07-29, 17. september 2007; Europzche/COGECA EP (07)119F/CP(07)1053.3, 17. september 2007), milles väljendatakse kõnealust muret püügiõiguste pärast.

⁽¹⁾ Nõukogu määrus (EÜ) nr 1198/2006 Euroopa Kalandusfondi kohta, artikkel 26, ELT L 223, 15.8.2006.

⁽²⁾ KOM(2007) 73 lõplik, 26. veebruar 2007.

⁽³⁾ KOM(2001) 135 lõplik, 20. märts 2001.

2.8 Taust

2.8.1 1972. aastal⁽⁸⁾ tunnistas nõukogu teatud üleminekupe-rioodiks, mis pidi lõppema 31. detsembril 1982, kehtetuks 1970. aastal⁽⁹⁾ kehtestatud liikmesriikide kalavarudele võrdse juurdepääsu põhimõtte.

2.8.2 Sellest tulenevalt ja rannikualade kaitsmiseks pärast nimetatud üleminekupeerioidi lõppemist võttis nõukogu 1976. aastal vastu nn Haagi sooduskohtlemise põhimõtte,⁽¹⁰⁾ mille eesmärk oli sisemisel tasandil kaitsta rannikupiüki, võttes arvesse kalapüügist sõltuvate kohalike kogukondade elulisi vaja-dusi.

2.8.3 Komisjoni ja liikmesriikide läbirääkimised suurimate lubatud väljapüügiimahtude jaotamise üle kestsid 1983. aastani, kui võeti vastu määrus (EMÜ) nr 170/83, millega kehtestati ühenduse kalavarude kaitse- ja majandamissüsteem⁽¹¹⁾ ja millega määrati kindlaks lõplik jaotus, lähtudes järgmistest kriteeriumidest: iga liikmesriigi tavapärane kalapüügitgevus, nende piirkondade erivajadused, mille elanikkond sõltub eriti oluliselt kalapüügist (võttes arvesse Haagi sooduskohtlemist), ning võimalikud püügiimahtude kaod kolmandate riikide vetes seoses majandusvööndite laiendamisega 200 meremiilini.

2.8.4 Selline jaotusskeem, mida nimetatakse suhtelise stabiil-suse põhimõtteks, tagas igale liikmesriigile⁽¹²⁾ iga liigi jaoks teatud muutumatu protsendi suurimast lubatud väljapüügist. „Suhtelise stabiilsuse” all mõistis nõukogu põhimõtet, mis „lähtu-valt kalavarude bioloogilisest olukorrast antud hetkel peab kaitsma nende piirkondade erivajadusi, mille elanikkond sõltub eriti oluliselt kalapüügist ja sellega seotud tegevusvaldkonda-dest”⁽¹³⁾. See tähendab, et Haagi sooduskohtlemine säilis nõukogu poolt 1976. aastal kehtestatud viisil, pikendades võrdse juurdepääsu põhimõtte kehtetust.

2.8.5 Määruses (EMÜ) nr 170/83 nähti ette, et komisjon koostab 31. detsembriks 1991 aruande rannikupiirkondade sotsiaalmajandusliku olukorra kohta. Selle alusel pidi nõukogu otsustama vajalike kohanduste üle, kuigi oli võimalik ka juurde-pääsutingimuste ja kvootide jaotamise korra pikendamine kuni 31. detsembrini 2002.

2.8.6 Võttes arvesse komisjoni esitatud aruannet, tegi nõukogu poliitilise otsuse pikendada juurdepääsutingimuste ja kvootide jaotamise korda kuni 31. detsembrini 2002⁽¹⁴⁾.

⁽⁸⁾ Ühenduse ning Taani, Ühendkuningriigi ja Iirimaa allkirjastatud ühine-misakti kohaselt pidi üleminekupeerioid lõppema 31. detsembril 1982. Vt EÜT L 73, 27.3.1972.

⁽⁹⁾ Määrus (EMÜ) nr 2141/70, EÜT L 236, 27.10.1970.

⁽¹⁰⁾ Nõukogu 3. novembri 1976. aasta resolutsioon (EÜT C 105, 7.5.1981).

⁽¹¹⁾ EÜT L 24, 27.1.1983.

⁽¹²⁾ 1983. aastal kuulusid ühendusse Belgia, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Luksemburg, Madalmaad, Prantsusmaa, Saksamaa, Taani ja Ühendku-ningriik.

⁽¹³⁾ Määruse (EMÜ) nr 170/1983 põhjendused 6 ja 7, EÜT L 24, 27.1.1983.

⁽¹⁴⁾ Määruse (EMÜ) nr 170/1983 artikkel 4.

2.8.7 Lõpuks sätestati nõukogu määruse (EÜ) nr 2371/2002 (ühisele kalanduspoliitikale vastava kalavarude kaitse ja säästva kasutamise kohta) artiklis 20, et „püügi võimalused jaotatakse liikmesriikide vahel nii, et kõikidele liikmesriikidele oleks tagatud kõikide kalavarude ja kalastustegevuse suhteline stabiilsus”. Artiklis 17 pikendatakse ka võrdse juurdepääsu põhi-mõtte kehtetust kuni 31. detsembrini 2012, sätestades uuesti aruande koostamise kõnealuse põhimõtte kehtetust tunnista-mise kohta.

3. Üldised märkused

3.1 Komitee arvates on selge, et suhtelise stabiilsuse kritee-rium, st kindel suurima lubatud väljapüügi protsent, mis eraldati igale liikmesriigile 24 aastat tagasi, ei vasta praeguste kalandu-sest ja sellega seotud tegevusvaldkondadest sõltuvate piirkondade majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. ELi laevastike praegune võimsus, kalavarude praegune kasutamine ja rannikupiirkon-dades tehtud investeeringud ei ole võrreldavad 1983. aastaga, mil mõned kalandushuvidega liikmesriigid ei olnud veel ELiga ühinenud.

3.2 Komisjoni määrustest kvootide kohandamise kohta⁽¹⁵⁾ nähtub, et igal aastal tekib ELi mõnes kalandusvaldkonnas ja püügipiirkonnas nii pelaagiliste kui ka põhjalähedaste liikide puhul olulisi ebakõlasid liikmesriikidele eraldatud kvootide ja nende püügiimahtude vahel. Nimetatud ebakõlad, mis põhjus-tavad kvootide üle- või puudujääki või isegi kasutamataid kvootide laevastiku puudumise tõttu, puudutavad ühes või teises kalandusvaldkonnas või püügipiirkonnas enamikku liikmesriike ning need ei ole tingitud üksnes bioloogilistest põhjustest, vaid ka suhtelise stabiilsuse kriteeriumi rakendamisest.

3.3 Komitee leiab, et suurimate lubatud väljapüügiimahtude õiguste jaotamisel tuleb eelkõige pidada silmas, et oleks tagatud eri kalaliikide varude ja teiste mereressursside taastootmine (ja säilimine) kõrgemal ja jätkusuutlikumal tasemel. Komitee soovib teha suuremaid jõupingutusi, et parandada teaduslikku teavet kalavarude seisukorra kohta ning selle kohta, kuidas püügiimahtusid ja kalastustavasid kõige paremini juhtida, et tagada optimaalsed tulemused nii kalavarude endi säilimise seisukohast kui ka neist sõltuvate kalapüügiiga tegelevate kogu-kondade majandusliku heaolu seisukohast. Eraldatavate püügi-mahtude üldkogus peab jääma teaduslikult tõestatud maksimaalse jätkusuutliku saagikuse piiridesse ning individuaalsete eraldiste piirmäärased tuleb tõhusalt kontrollida ja jõustada.

3.4 Seetõttu leiab komitee, et komisjon peaks läbi viima uuri-muse kalalaevastike praeguse võimsuse ning laevastike konku-rentsivõime ja kalavarude jätkusuutlikkuse tagamiseks vajalike kvootide kohta. Kõnealune uurimus peaks hõlmama liikmesrii-kide omandatud õiguste ajakohastamist suhtelise stabiilsuse

⁽¹⁵⁾ Viimast kolme aastat käsitlevad komisjoni määrused on määrus (EÜ) nr 776/2005, ELT L 130, 24.5.2005; määrus (EÜ) nr 742/2006, ELT L 300, 31.10.2006 ja määrus (EÜ) nr 609/2007, ELT L 141, 2.6.2007.

põhimõtte alusel, et analüüsida parimaid võimalikke lahendusi, kuidas vältida tulevikus praegust olukorda, kus teatud püügipiirkondades ei ole mõne pelaagilise ja põhjalähedase liigi kvoodid tasakaalus. Kõige selle eesmärk peab olema saavutada kalavarude pikaajaline jätkusuutlikkus ja ELi laevastike konkurentsivõime, mis on ühise kalanduspoliitika peaeesmärgid.

3.5 Samas on komitee arvamisel, et suhtelise stabiilsuse kriteerium tähendab, et liikmesriikidel on teatud varem omandatud õigused. Need õigused ei tohi lihtsalt kaduda, kuid neid võib ajakohastada vastavalt kalavarude säilimise ja ELi laevastike konkurentsivõime nõudele, mis on ette nähtud ühise kalanduspoliitika raames.

4. Konkreetsed märkused

4.1 Komitee arvates peaks komisjon korraldama taotletud uurimuse võimalikult kiiresti pärast aruteluperioodi lõppu, et ELi kalavarude ja ELi kalalaevastiku konkurentsivõime hetkeolukorda arvestades ei tuleks aastani 2012 oodata komisjoni uut aruannet, et parandada praegust ebakõla püügikvootide ja ELi kalalaevastiku vahel.

4.2 Ajakohastamine peaks toimuma kvootide perioodilise eraldamise näol nt viieks aastaks, nii et neid oleks võimalik ümber jaotada, kui olukord kaldub uuesti tasakaalust välja.

4.3 Samuti leiab komitee, et kui komisjon peab hetkeolukorrale lahenduste otsimise arutelu alusel otstarbekaks võtta kasutusse liikmesriikide ajakohastatud kalapüügiõigustel põhinev juhtimissüsteem, tuleb seda teha ELi tasandil.

4.4 Komitee leiab, et pärast reformilepingu (Lissaboni lepingu) allkirjastamist 2007. aasta detsembris on liikmesriigid väga soodsalt meeletatud kalanduse sellise juhtimissüsteemi vastuvõtmiseks.

4.5 Komitee on teadlik raskustest, mis kaasnevad kaubeldavatel kalapüügiõigustel põhineva ELi tasandi juhtimissüsteemi kehtestamisega, kuid leiab, et see võiks olla lahendus, kuidas saavutada „vee-elusressursside kasutamine säästvates majandus-, keskkonna- ja sotsiaalsetes tingimustes”⁽¹⁶⁾, kui muu hulgas arvestatakse ka järgmiste kriteeriumidega.

4.5.1 Et mitte kahjustada väikekalurite⁽¹⁷⁾ õigusi, sest väikesemahulisest kalapüügist sõltuvad paljud rannaäärased kogukonnad, mis on eriti olulised saareriikides ja -piirkondades, peaks väikesemahuline kalapüük ELi tasandi õigustepõhisest juhtimissüsteemist välja jääma.

4.5.2 Et vältida turgu valitsevate ettevõtete tekkimist kalapüügiõiguste ostu-müügi tulemusel, võiks õiguste ost-müük olla igas liikmesriigis piiratud teatud protsendiga iga liigi aastast kogupüügist.

4.5.3 Komitee leiab, et kõnealust juhtimissüsteemi tuleks rakendada järk-järgult ja järjest eri püügipiirkondi kaasates, alustades nendest, kus seoses kvootide üle- ja puudujäägiga on olemas asjaomaste liikmesriikide ulatuslik üksmeel.

4.5.4 Komisjon peaks õigustepõhist juhtimissüsteemi rakendavas püügipiirkonnas kindlaks määrama, kas püügiõigustega kauplemine toimub ELi, liikmesriikide, tootjaorganisatsioonide või ettevõtete tasandil ning kuidas kõnealuseid tehinguid kontrollitakse.

4.6 Komitee on arvamisel, et sobivalt ajakohastatud püügiõigused võivad aidata märkimisväärselt vähendada ülepüüki ja vette tagasilaskmist.

4.7 Komitee leiab, et kui praegune tasakaalu puudumine lahendatakse suhtelise stabiilsuse kriteeriumi järgides, on see suur samm edasi õigustepõhise juhtimissüsteemi suunas. Kõnealune süsteem, mida asjakohaselt reguleeritakse, et vältida turgu valitsevate ettevõtete tekkimist, võimaldab kalavarude tasakaalustatumat ja ühtlasemat jaotamist ELi laevastike vahel, mis aitab saavutada kalavarude suuremat jätkusuutlikkust ja ELi laevastiku suuremat konkurentsivõimet.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁶⁾ Nõukogu määrus (EÜ) nr 2371/2002 ühisele kalanduspoliitikale vastava kalavarude kaitse ja säästva kasutamise kohta, EÜT L 358, 31.12.2002.

⁽¹⁷⁾ Väikesemahulist kalapüüki mõistetakse määruse (EÜ) nr 1198/2006 artikli 26 tähenduses, st kalapüük kalalaevadega, mille üldpikkus on alla 12 meetri.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „ettepanek: Nõukogu Määrus, Millega Muudetakse Määrust (eü) Nr 1782/2003 (millega Kehtestatakse Ühise Põllumajanduspoliitika Raames Kohaldatavate Otsetoetuskavade Ühiseeskirjad ja Teatavad Toetuskavad Põllumajandustootjate Jaoks) Seoses Puuvilla Toetuskavaga”

KOM(2007) 701 lõplik — 2007/0242 (CNS)

(2008/C 162/17)

4. detsembril 2007 otsustas nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 37 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1782/2003 (millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames kohaldatavate otsetoetuskavade ühiseeskirjad ja teatavad toetuskavad põllumajandustootjate jaoks) seoses puuvilla toetuskavaga”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsiooni arvamus võeti vastu 22. jaanuaril 2008. Raportöör oli Pedro NARRO SÁNCHEZ.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (14. veebruari istungil) vastu järgmise arvamus. Poolt hääletas 141, vastu hääletas 33, erapooletuks jäi 13.

1. Järeldused ja soovitusused

1.1 Uut puuvillatoetuste süsteemi kohaldatakse alates 1. jaanuarist 2008. On vaja, et ministrite nõukogu teeks otsuse võimalikult kiiresti, et anda põllumajandustootjatele vajalik kindlus selles osas, milline õigusraamistik kehtib järgmisel majandusaastal.

1.2 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee rõhutab, et toetuste toodangust lahtisidumine 65 % ulatuses, mis sätestati tühistatud määruses ja mida ei ole komisjoni ettepanekus muudetud, ei ole tõhus süsteem puuvillakasvatuse säilitamiseks ELi teatud tootmispiirkondades. Suure tööjõumahukuse, kõrgete tootmiskulude, maailmaturu hindade suure kõikumuse ja mitmesuguste muude tegurite tõttu ei ole komisjoni ettepanek tõhus mehhanism puuvillakasvatuse lõpetamise ärahoidmiseks.

1.3 Komitee tõdeb, et kuni 2004. aasta reformini kehtinud süsteem, mis põhines tootmise toetamisel, tagas ettevõtete elujõulisuse kõigis ELi tootmispiirkondades. Sellele tõdemusele vaatamata peab komitee tunnistama, et endise korra juurde ei ole võimalik tagasi pöörduda, pidades silmas ühise põllumajanduspoliitika uut poliitilist suunda ning rahvusvahelisi kohustusi, mis EL on võtnud Maailma Kaubandusorganisatsiooni raames.

1.4 Komitee märgib, et Kreekas ja Hispaanias on tootmistingimused erinevad. Jättes kõrvale tootmistoetused, on praegu raske leida ühtset toetussüsteemi, mida saaks võrdselt rakendada mõlema riigi puhul. Nimetatud erinevust silmas pidades toetab komitee võimalikult paindlikku puuvillatoetuste süsteemi, lähtudes subsidiaarsuse põhimõttest, millest on juhitud ka viimased valdkondlikud ühise turukorralduse reformid veini- ning puu- ja köögiviljasektoris. Igale liikmesriigile tuleb tagada vajalik subsidiaarsus, et leida oma tootmispiirkondade jaoks parim lahendus.

1.5 Kui suur osa toetustest seotakse toodangust lahti, tuleks kehtestada ülemineku periood, et oleks võimalik toodanguga sidumata toetuste suurema osakaaluga järk-järgult kohaneda.

Lisaks sellele ei taga toodanguga seotud toetuste suur osakaal iseenesest puuvilla tootmise säilimist. Ka saagikoristuse ning veatu ja müügikõlbliku kvaliteedi nõuete lisamine ei taga tootmise säilimist reformieelsel tasemel, mistõttu on vaja kehtestada abikõlblikkuse tingimused, mis hõlmaksid toodangu mahul põhinevaid kvantitatiivseid kriteeriume.

1.6 Komitee märgib, et uus süsteem peab soodustama seda, et peatähtsaks peetaks toodangu kvaliteeti, mitte nagu praeguse süsteemi puhul, mis põhjustab kvaliteedi märkimisväärset halvenemist ja raskendab Euroopa puuvilla turustamist. Puuvilla kasutatakse tekstiilitööstuses ja see peab vastama tiheda konkurentsi tööstuse vajadustele, mistõttu on hädavajalik kehtestada kriteeriumid, mis edendavad toodangu kõrget kvaliteeti. Samal ajal tuleb piirkondades, kus see on võimalik, soodustada uute tehnoloogiliste võimaluste, integreeritud tootmissüsteemide ja keskkonnasõbralike tootmisviiside kasutuselevõtmist.

2. Üldised märkused

2.1 Puuvillatoetuste süsteem loodi 1980. aastal, kui Kreeka ühines Euroopa Ühendusega. Süsteemi laiendati Hispaaniale ja Portugalile, kes ühinesid 1986. aastal. Puuvillasektor põhines nn hinnavahetoetuste (*deficiency payments*) süsteemil, mille kohaselt anti toetust töötajatele, kes maksid puuvillatoetjatele miinimumhinda. Süsteemi muudeti 2000. aastal, kui võeti kasutusele garanteeritud maksimummahud ning kehtestati uued keskkonnandused.

2.2 Lähtudes ühise põllumajanduspoliitika 2003. aasta reformi juhtpõhimõtetest, võttis ELi ministrite nõukogu 2004. aasta aprillis vastu uue puuvillatoetuste süsteemi, mis põhines toodanguga sidumata toetustel. Selle kohaselt pidid toodanguga sidumata toetused moodustama 65 % kogu toetustest ja toodanguga seotud toetuste osakaal pidi suurenema 35 %-ni. 1. jaanuaril 2006. aastal jõustunud reformi kohaselt ei olnud ette nähtud võimalust neid osalise lahtisidumise protsente muuta.

2.3 Hispaania Kuningriigi esitatud kaebuse alusel tegi Euroopa Ühenduste Kohus 7. septembril 2006 pretsedenditu otsuse tühistada 2004. aastal kehtestatud puuvillatoetuste süsteem, kuna oli rikutud proportsionaalsuse põhimõtet. Euroopa Liidu lepingu järgi tähendab see, et ELi puuvillatoetuste süsteemi reformi raames kavandatud meetmeid ei peetud proportsionaalseks taotletava eesmärgiga. Komisjon ei olnud puuvillakasvatuse prognoositava kasumlikkuse hindamisel arvestanud töajukulusid ega võtnud arvesse reformi mõju toorpuuvilla töötajate olukorrale. Euroopa Kohus otsustas, et reform jääb kehtima senikauaks, kuni Euroopa Komisjon esitab uue ettepaneku.

2.4 Uue ettepaneku väljatöötamise etapil tellis komisjon kaks uuringut puuvillatootmise keskkonna- ja sotsiaalmajandusliku mõju kohta. Lisaks nimetatud uuringutele toimus mitu töökoo-solekut sektori esindajatega ning korraldati avalik arutelu.

2.5 Sektori suureks imestuseks esitas komisjon möödunud aasta 9. novembril puuvillatoetuste süsteemi reformi ettepaneku, mis on praktiliselt sama kui praegune süsteem, st nähakse ette toetuste osaline lahtisidumine, kus toodanguga sidumata toetuste osakaal on 65 % ja ülejäänud 35 % moodustavad toodanguga seotud toetused. Komitee on arvamusel, et komisjoni ettepanek tuleb ümber kujundada, et see sobiks Kreeka ja Hispaania erinevate tootmistingimustega.

2.6 Praegune puuvillatoetuste süsteem on kaasa toonud tootmise märgatava vähenemise, sissetulekute alanemise ning sellest tulenevalt puuvillakasvatuse järk-järgulise lõpetamise teatud tootmispiirkondades. Komitee juhtis juba oma 2004. aasta reformi käsitlevas arvamuses komisjoni tähelepanu sellele, et toetuste osaline lahtisidumine toob kaasa puuvillakasvatuse pindala märkimisväärse vähenemise.

2.7 ELis on tootmine peaaegu eranditult koondunud kahe Vahemere-äärse riigi — Kreeka ja Hispaania — teatud piirkondadesse. Euroopa peamine puuvillatootja on Kreeka, kus puuvilla kasvatatakse ligikaudu 380 000 ha suurusel maa-alal. Hispaanias oli 2007. aastal puuvillakasvatuseks kasutatava maa suurus 63 000 ha. Portugalis enam puuvilla ei kasvatata ja Bulgaarias kasvatatakse seda väga vähesel määral. Enamasti on puuvillakasvatuse koondunud eriti suures majanduslanguses olevatesse piirkondadesse, kus on vähe töövõimalusi ja mis kuuluvad ajavahe- mikul 2007–2013 endiselt lähenemiseesmärgi piirkondade hulka.

2.8 Kreekas on puuvillakasvatuse pindala vähenenud 11 % ning ebasoodsate kliimatingimuste ja eelkõige 2004. aasta reformi rakendamise tagajärjel on toodang kahanenud proportsionaalselt põllumaa vähenemisega.

2.9 Hispaanias on praeguse süsteemi rakendamine toonud puuvillasektoris kaasa palju radikaalsemaid muutusi kui Kreekas. Hispaania peamises puuvillatootmispiirkonnas Andaluusias on

puuvillakasvatuse pindala kõigest kahe majandusaastaga vähenenud 30 % ja tootmine 65 % — võrreldes 2004. aastal korjatud 347 000 tonniga oli 2007. aastal puuvillasaak 130 000 tonni. Viimase kahe aastaga on 30 % tootjatest puuvilla kasvatamise lõpetanud. Tootmise selline vähenemine teeb kõnealuse tööstusharu säilimise Hispaanias lühiperspektiivis suures osas võimatuks ning see mõjutab tugevalt tööhõivet toorpuuvilla töötlevas sektoris ja töajõu kasutamist tootmises.

2.10 Võttes arvesse eespool kirjeldatud olukorda, palub komitee komisjoni muuta oma ettepanek paindlikumaks ja anda subsidiaarsuse põhimõttest lähtuvalt liikmesriikidele suurem tegevusvabadus.

2.11 Toetuste mis tahes määral lahtisidumine toob puuvilla- sektoris kaasa suured ümberkorraldused. Toorpuuvilla töötajad peavad toime tulema suurte muutustega, et uue olukorraga kohaneda, ja nad vajavad komisjoni rahalist toetust ümberkorralduste tegemiseks, mis on vajalikud töökohtade säilitamiseks tootmispiirkondades. On vaja spetsiaalset rahalist toetust, mis võimaldaks toorpuuvilla töötajatel katta kõnealuse tegevuse lõpetamise kulud ja leida äritegevuseks uusi alternatiive, mis võimaldavad töökohti säilitada. Siinkohal võivad eeskujuks olla suhkruturu ühise korralduse viimase reformi raames ette nähtud ümberkorraldusmeetmed.

3. Konkreetsete märkused

3.1 Komitee nõustub komisjoniga täielikult tootmisharudevaheliste organisatsioonidele antavate ülesannete tähtsuse osas: toodangu turustamise koordineerimine, tüüpolepingute koostamine ja kvaliteetpuuvilla tootmise edendamine. Nendele organisatsioonidele praeguses süsteemis ette nähtud vormist tulenevalt ja kuna puudub seos teiste meetmetega, ei ole neil süsteemi jõustumisest möödunud kahel aastal siiski olnud kuigi suurt kaalu ja nende tegevus piirdub sellega, et tagada oma liikmetele juurdepääs täiendavale toetusele. Hispaanias on ainult üks tootmisharudevaheline organisatsioon, mis hõlmab 10 000 ha põllumaad.

3.2 Euroopa Komisjonil on kavas esitada 2008. aasta oktoobris roheline raamat kvaliteedipoliitika rakendamise kohta ELis. Seetõttu ei esitata asjaomaseid õigusakti ettepanekuid enne 2009. aastat. Komisjon on hiljuti väljendanud kavatsust uurida võimalust lisada puuvill geograafiliste tähistega ja päritolunimetest kaitsesüsteemi nõukogu määruse 510/2006 I lisse.

3.3 Puuvilla lisamine nimetatud kaitsesüsteemi võiks olla kasulik paljudele tootjatele, kes soovivad oma toodangu lisaväärtust suurendada, et tulla toime avatud, tiheda konkurentsiga turu väljakutsetega ning kindlustada endale turgude kaudu õiglase sissetuleku. Komisjon peaks kiirmenetluse korras laiendama määrust ka puuvillasektorile.

3.4 Kohane päritoluriigi sertifitseerimine ja Euroopa kvaliteedikontrollid võivad aidata anda ELi puuvillatoodangule vajaliku lisaväärtuse, mis on kõigi Euroopa algatuste eesmärk kõnealusel valdkonnas. Kuna EL on puuvilla netoimportija, on siiski vaja parandada ja tugevdada imporditud materjali kontrollimist. Sellega seoses tuleks puuvill lisada nende toodete nimestikku, mille suhtes saab võtta teabe- ja reklaamimeetmeid, kuigi see ei too iseenesest puuvillasektorile lahendust.

3.5 Komitee toetab kõiki komisjoni ettepanekuid, mille eesmärk on parandada puuvilla kvaliteeti. Viimastel aastatel on kõnealune sektor tänu integreeritud tootmissüsteemide edendamisele, põllumajanduse keskkonnatoetustele ja keskkonnasõbralikule tootmisele teinud suuri edusamme keskkonnakaitse osas. Hispaanias on integreeritud tootmine üha tugevamalt edasi arenenud, rakendades samas põllumajanduse keskkonnamee-

meid, ning Kreekas võetakse 2008. aastal vastu seadus, millega reguleeritakse integreeritud tootmist. Uus süsteem peab sellistele algatustele stiimuleid pakkuma.

3.6 EL peaks aitama puuvillasektoril kohaneda tehnoloogiliste uuendustega.

3.7 EL on puuvilla netoimportija. ELi toodang moodustab maailmas tarbitavast puuvillast üksnes 2 % ega ole peamiste tootjatega (USA, Hiina, India jt) kaugeltki võrreldav. Seetõttu ei räägi EL kaasa kõnealuse tooraine maailmaturuhindade määramisel ning ELi toetus puuvillatootjatele ei moonuta konkurentsi. Sellest järeldeb, et komisjon peab Euroopa puuvillasektorit kaitsma, kui see mitmepoolsetel foorumitel, nagu Maailma Kaubandusorganisatsioon, küsimuse alla seatakse.

Brüssel, 14. veebruar 2008.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise kohta” (uuesti sõnastamine)

KOM(2007) 736 lõplik — 2007/0259 (COD)

(2008/C 162/18)

10. jaanuaril 2008 otsustas nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 175 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise kohta” (uuesti sõnastamine)

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning on oma seisukohti kõnealusel teemal juba väljendanud varasemastes arvamustes CESE 1235/1988, mis võeti vastu 24. novembril 1988. aastal ⁽¹⁾, ja CESE 887/1996, mis võeti vastu 10. juulil 1996. aastal ⁽²⁾, otsustas komitee täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamus ning viidata eespool nimetatud dokumentides võetud seisukohale. Poolt hääletas 133, vastu hääletas 2 ja erapooletuks jäi 3.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu direktiiv geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise kohta”, KOM(1988) 160 lõplik (EÜT C 23, 30.1.1989, lk 45).

⁽²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 90/219/EMÜ geneetiliselt muundatud mikroorganismide suletud keskkonnas kasutamise kohta”, KOM(1995) 640 lõplik (EÜT C 295, 7.10.1996, lk 52).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa Keskkonnaameti ja Euroopa keskkonnateabe- ja -vaatlusvõrgu asutamise kohta” (kodifitseeritud versioon)

KOM(2007) 667 lõplik — 2007/0235 (COD)

(2008/C 162/19)

22. novembril 2007 otsustas nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 175 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa Keskkonnaameti ja Euroopa keskkonnateabe- ja -vaatlusvõrgu asutamise kohta” (kodifitseeritud versioon)

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008. aastal (13. veebruari istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamus. Poolt hääletas 132, vastu hääletas 2 ja erapooletuks jäi 2.

Brüssel, 13. veebruar 2008.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr .../..., aromatiseeritud veinide, aromatiseeritud veinijookide ja aromatiseeritud veinikokteilide määramise, kirjeldamise ja esitlemise üldeeskirjade kohta (uuesti sõnastamine)”

KOM(2007) 848 lõplik — 2007/0287 (COD)

(2008/C 162/20)

22. jaanuaril 2008 otsustas nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklitele 37 ja 95 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ) nr .../..., aromatiseeritud veinide, aromatiseeritud veinijookide ja aromatiseeritud veinikokteilide määramise, kirjeldamise ja esitlemise üldeeskirjade kohta (uuesti sõnastamine)”

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning on oma seisukohti kõnealusel teemal juba väljendanud varasemas arvamus CESE 413/1996, mis võeti vastu 27. märtsil 1996. aastal (*), otsustas komitee täiskogu 442. istungjärgul 13. ja 14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamus ning viidata eespool nimetatud dokumendis võetud seisukohale. Poolt hääletas 131, vastu hääletas 1 ja erapooletuks jäi 8.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

(*) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EÜ), millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1601/91, millega sätestatakse aromatiseeritud veinide, aromatiseeritud veinijookide ja aromatiseeritud veinikokteilide määramise, kirjeldamise ja esitlemise üldeeskirjad” — KOM(1995) lõplik — EÜT C 174, 17.6.1996, lk 30).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv loodusliku mineraalvee kasutamise ja turustamise kohta” (uuesti sõnastatud)

KOM(2007) 858 lõplik — 2007/0292 (COD)

(2008/C 162/21)

30. jaanuaril 2008 otsustas nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 95 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv loodusliku mineraalvee kasutamise ja turustamise kohta” (uuesti sõnastatud)

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning on oma seisukohti kõnealusel teemal juba väljendanud varasemas arvamuses, mis võeti vastu 24. veebruaril 1971. aastal (*), ja komitee 23. veebruaril 1995. aastal (**) arvamuses CESE 196/1995, otsustas komitee täiskogu 442. istungjärgul 13.-14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse ning viidata eespool nimetatud dokumentides võetud seisukohale. Poolt hääletas 133, vastu hääletas 2 ja erapooletuks jäi 2.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

(*) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu direktiiv loodusliku mineraalvee kasutamist ja turustamist puudutavate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta” (EÜT C 36, 19.4.1971, lk. 14)

(**) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse nõukogu direktiivi 80/777/EMÜ loodusliku mineraalvee kasutamist ja turustamist puudutavate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta – KOM(1994) 423 lõplik” (EÜT C 110, 2.05.1995, lk. 55)

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Teadusuuringute väljavaated Euroopa söe- ja terasesektoris”

(2008/C 162/22)

27. septembril 2007 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada täiendava omaalgatusliku arvamus järgmises küsimuses:

„Teadusuuringute väljavaated Euroopa söe- ja terasesektoris”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava tööstuse muutuste nõuandekomisjoni arvamus võeti vastu 4. veebruaril 2008. Raportöör oli Josef Zbořil ja kaasraportöör Enrico Gibellieri.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) vastu järgmise arvamus. Poolt hääletas 158, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 3.

I osa. Järeldused ja soovitus

A Komitee väljendab heameelt selle üle, et söe ja terase teadusfondi teadusprogrammi tehniliste suuniste kavandatud läbivaatamisega, mille Euroopa Komisjon esitas nõukogule otsustamiseks, püütakse veelgi parandada seni juba saavutatud häid tulemusi. Põhjalikku uuendust vaja ei ole, arvestades komisjoni seisukohaga teha programm selles osalejatele võimalikult selgeks.

B Komitee nõustub volinik Janez Potočnikuga selles, et söe ja terase teadusfondi teadusprogramm on teaduse raamprogrammist sõltumatu ja seda täiendav ning hõlmab kõiki söe ja terasega seotud aspekte.

C Komitee kiidab heaks, et otsuse ettepanekuga lihtsustatakse halduskorda, sh tühistatakse mõned täiendavad meetmed, sest need on juba seitsmendas teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse raamprogrammis, suurendatakse rahalist abi katse- ja näidisprojektidele 40 protsendilt 50 protsendile ning võimaldatakse esitada temaatilisi konkursikutseid prioriteetide alusel, mis söe- ja terasetööstus on määratlenud oma strateegilistest vajadustest lähtudes ning mis on kooskõlas seitsmenda raamprogrammiga ja täiendavad vastavaid Euroopa tehnoloogiaplatvormide strateegilisi teaduskavu.

D Komitee rõhutab, et on vaja vastata kõnealuste tööstussektorite taotlusele anda söe ja terase teadusfondi teadusprogrammi juhtimisel olulisem ja tegusam roll nii terase kui ka söe nõuanderühmale, et nad saaksid:

- täita oma ülesandeid, mida kirjeldatakse otsuses 2003/78/EÜ;
- teha ettepanekuid tööstuse, teaduskeskuste ja akadeemiliste ekspertide kohta, keda kaasata teadus-, katse- ja näidisprojektide hindamisse;

— kehtestada teadusprogrammidele prioriteete, mis täiendavad vastavaid Euroopa tehnoloogiaplatvorme (ESTEP — Euroopa terase tehnoloogiaplatvorm, ZEP — fossiilkütust kasutavate nullemissiooniga elektrijaamade tehnoloogiaplatvorm, SMR — jätkusuutlike maavarade platvorm) ⁽¹⁾;

— teha otsuseid vajaduse kohta esitada temaatilisi konkursikutseid väga spetsiifilistes ja asjakohastes küsimustes;

— muuta vajadusel kõnealuse otsuse lisas esitatud söe ja terase määratlusi.

E Komitee kutsub komisjoni üles lisama söe ja terase programmi komiteega peetava konsultatsiooni kodukorda tagasi terase ja söe nõuanderühmade märkused ja ettepanekud teadus-, katse- ja näidisprojektide hindamise kohta.

1. II osa. Taust

1.1 Lähtudes oma kodukorra artikli 29 lõikest 2, otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 1. juulil 2004 koostada omaalgatusliku arvamus teemal

„Teadusuuringute väljavaated Euroopa söe- ja terasesektoris”.

⁽¹⁾ Euroopa terase tehnoloogiaplatvormi strateegilise teaduskava prioriteed keskenduvad jätkusuutlikule majanduskasvule, rõhutades kõnealuse tööstuse jätkuvat konkurentsivõimet, mis põhineb uuendustel, koostööl partneritega, keskkonnateadlikkusel ja tihedatel sidemetel terasetootjatega. Nii annab platvorm oma panuse ELi teadusprogrammidesse. Fossiilkütust kasutavate nullemissiooniga elektrijaamade tehnoloogiaplatvormi prioriteetide eesmärk on teha kindlaks probleemid, mis takistavad ülitõhusate nullilähedase emissiooniga elektrijaamade rajamist, mis vähendaksid tunduvalt fossiilkütuste kasutamise mõju keskkonnale, ning nimetatud takistused kaotada. Prioriteetide hulgas on CO₂ sidumine ja ladustamine ning puhtad ümbertöötlemistehnoloogiad, mis toovad kaasa elektrijaamade tõhususe ja usaldusväärsuse märkimisväärselt paranemise ning kulude vähenemise. Samuti arvestatakse jätkusuutlike maavarade platvormiga.

1.2 Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava tööstuse muutuste nõuandekomisjoni arvamus (CCMI/018 — CESE 845/2005) võeti vastu 13. juunil 2005. Raportöör oli Göran Lagerholm ja kaasraportöör oli Enrico Gibellieri.

1.3 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 419. istungjärgul 13.–14. juulil 2005 (13. juuli istungil) eelpool nimetatud arvamus vastu 57 poolthäälega, erapooletuks jäi 3.

1.4 Enam kui kaks aastat pärast nimetatud komitee arvumise avaldamist tehakse söe ja terase teadusfondi teadusprogrammi mõned muudatused. 10. juulil 2007 võttis Euroopa Komisjon pärast söe ja terase programmi komiteega konsulteerimist vastu nõukogu otsuse ettepaneku, mis käsitleb söe ja terase teadusfondi teadusprogrammi tehniliste suuniste läbivaatamist söe ja terase alastele teadusuuringutele vahendite eraldamisel.

1.5 Nimetatud läbivaatamine on kohustuslik nõukogu 1. veebruari 2003. aasta otsustega 2003/76/EÜ, 2003/77/EÜ ja 2003/78/EÜ, millega loodi söe ja terase teadusfond. Meenu-tagem, et nõukogu otsusega 2003/76/EÜ kanti Euroopa Söe- ja Teraseühenduse varad ja kohustused üle Euroopa Liidule ning nende varade netoväärtus eraldati söe- ja terasesektori teadusuuringuteks.

2. III osa. Motivatsioon

2.1 Söe ja terase teadusfondi teadusuuringute aastaelarve neis kahes valdkonnas on 50 kuni 60 miljonit eurot, mis tuleb nüüdseks juba lõppenud Euroopa Söe- ja Teraseühenduse varadelt kogunevatest intressidest. Söe ja terase teadusfondi teadusprogramm on sõltumatu ja teadusuuringute raamprogrammi täiendav programm. Ta hõlmab kõiki söe ja terase aspekte, alates tootmisprotsessidest kuni rakendamiseni, uurides ressurside kasutust ja ümbertöötlemist, tööohutust ja keskkonnakaitset, parandades söe kasutust puhta energiaallikana ning vähendades CO₂ heitkoguseid söe kasutamisel ja terase tootmisel.

2.2 Otsuse ettepanekuga lihtsustatakse halduskorda, sh:

— tühistatakse mõni täiendav meede, sest need on juba seitsmendas teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse raamprogrammis;

— suurendatakse rahalist abi katse- ja näidisprojektidele 40 protsendilt 50 protsendile ning võimaldatakse esitada temaatilisi konkursikutseid prioriteetide alusel, mis on kooskõlas seitsmenda raamprogrammiga ja täiendavad vastavaid Euroopa tehnoloogiaplatvormide strateegilisi teaduskavasid.

2.3 Osalemine on lihtne: ettepanekuid võib esitada igal ajal kuni iga aasta 15. septembrini. Projekti eelarvele ega projektis

osalevate partnerite arvule ei ole määratud ülempiiri. Osaleda võivad ka kolmandad riigid, aga neile ei eraldata ELi finantsabi. Projekte hindavad välisekspertid ning sobivad projektid valitakse välja kavandatava teadusuuringu kvaliteedi alusel. Projekte jälgitakse iga-aastaste vastastikuste eksperthinnangute abil.

2.4 Samuti oli vaja vähesel määral muuta nõuanderühmade liikmelisuse eeskirju ning liikmesriikide rolli söe- ja terase programmi komitees, eelkõige seoses ELi viimaste laienemistega (läbivaatamiste ajakava, volituste kestus, ettepanekute valimise süsteem ja projektide järelevalve, et vältida huvide konflikti, jne).

2.5 Läbivaatamist nõutakse söe ja terase teadusfondi loonud otsusega. Komisjoni arvates on söe ja terase teadusfond seni hästi töötanud ja seega ei ole põhjalikku uuendust vaja.

2.6 Samal ajal on oma tööd jätkanud Euroopa terase tehnoloogiaplatvorm (ESTEP). ESTEPi 2007. aasta juuli pressiteates tutvustatakse platvormi esimesi tulemusi, mis on saadud pikaajalisel pühendumisel säästvatele tulevikule. ESTEP esitas 2003. aasta detsembris ettepaneku strateegilise teaduskava kohta, mis käivitati 2004. aasta märtsis.

2.7 ESTEP oli üks esimesi tehnoloogiaplatvormi, mis üldsusele oma tulevikunägemuse avaldas. Tema strateegilise teaduskava prioriteetidid keskenduvad jätkusuutlikule majanduskasvule. Neis rõhutatakse kõnealuse tööstuse jätkuvat konkurentsivõimet, mis põhineb uuendustel, koostööl partneritega, keskkonnateadlikkusel ja tihedatel sidemetel terasetootjatega. Nii annab platvorm oma panuse ELi teadusprogrammidesse.

2.8 Kooskõlas seitsmendas raamprogrammis esitatud prioriteetidega nullilähedase emissiooniga elektritootmise kohta, on nullemissiooniga elektrijaamade tehnoloogiaplatvormi esialgne eesmärk teha kindlaks probleemid, mis takistavad ülitõhusate nullilähedase emissiooniga elektrijaamade loomist, mis vähendaksid tunduvalt fossiilkütuste kasutamise mõju keskkonnale, ning nimetatud takistused kaotada. Prioriteetide hulgas on CO₂ sidumine ja ladustamine ning puhtad ümbertöötlemistehnoloogiad, mis toovad kaasa elektrijaamade tõhususe ja usaldusväärsuse märkimisväärse paranemise ning kulude vähenemise.

2.9 Tööstusliku poole pealt viidatakse Euroopa Söe- ja Teraseühenduse ajale (ESTÜ, lõppes juulis 2002), mil vastavasse teadus- ja arendustööd toetavasse programmi kuuluvaid teadus- ja arendusprojekte hinnati ja valiti välja asjaomaste terasetootjate märkimisväärsel kaasabil. Programmi sütt puudutavale osale kehtisid samad reeglid kui vastavatele tehnilistele suunistele. Tootjate sekkumine oli õigustatud, sest Euroopa Söe- ja Teraseühenduse vahendid pärinesid vaid söe- ja terasetööstuse maksudest.

2.10 Olukord muutus suurel määral siis, kui 2003. aastal loodi sõe ja terase teadusfond (nõukogu 1. veebruari 2003. aasta otsused 2003/76/EÜ, 2003/77/EÜ ja 2003/78/EÜ, avaldatud ELT L 29/22, ELT L 29/25, ELT L 29/28, 5.2.2003). Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse järelejäänud vahendid kanti üle uude fondi ning komisjonile tehti ülesandeks vahendite ning vastava teadus- ja arendusprogrammi haldamine kooskõlas ESTÜ eelmiste teadusprogrammide peamiste punktidega.

2.11 Komisjoni arusaam sõe- ja terasetööstuse mõjust sõe ja terase teadusfondi programmile erineb kõnealuse tööstuse arusaamast. Vastavalt otsuse 2003/78/EÜ sätetele tuleb võimaldada sõe- ja terase programmi komiteel ning kahel nõuanderühmal (terase ja sõe nõuanderühm) täies mahus täita neile antud ülesandeid, mida ei tohiks kärpida nende mõju suunami-

sega otseselt hindamiselt vaid konkursikutse eelsetele aspektidele.

2.12 Hiljutise ettepanekuga vaadata läbi sõe ja terase teadusfondi teadusprogrammi tehnilised suunised püüab komisjon kõikjal, kus seda peetakse kasulikuks, kohandada selle ametlikke menetlusi ja struktuure ELi seitsmendas teadusuuringute raamprogrammis kasutatavatega. Seepärast peab igasugune ühtlustamine raamprogrammi eeskirjade ja menetlustega piirduma rangelt valdkondadega, kus on võimalik näidata tegelikku lihtsustamist ja/või suuremat tõhusust. Kuigi igal võimalikul juhul tuleb ära kasutada seitsmenda raamprogrammi ning sõe ja terase teadusfondi vahelist koostööd, tuleb samas ka säilitada sõe ja terase teadusfondi roll täiendava ja sõltumatu programmina (vt I osa punkt B).

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu otsus nr 85/368/EMÜ Euroopa Ühenduse liikmesriikide kutsekvalifikatsioonide võrreldavuse kohta”

KOM(2007) 680 lõplik — 2007/0234 (COD)

(2008/C 162/23)

27. novembril 2007 otsustas nõukogu vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu otsus nr 85/368/EMÜ Euroopa Ühenduse liikmesriikide kutsekvalifikatsioonide võrreldavuse kohta”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsiooni arvamus võeti vastu 29. jaanuaril 2008. Raportöör oli Arno METZLER.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008. aastal (13. veebruari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 156, vastu hääletas 3, erapooletuks jäi 5.

1. Järeldused

1.1 Olles põhjalikult uurinud Euroopa Komisjoni ja Euroopa Parlamendi põhjendusi, eriti võttes arvesse aruandeid ja ühiste ametikirjelduste loomisega seotud töö käigus saadud kogemusi, mida komitee võib kinnitada, on komitee jõudnud järeldusele, et Euroopa Komisjoni ja Euroopa Parlamendi argumentid on sidusad, mõistetavad ja igati põhjendatud. Komitee rõhutab seda seoses teiste vahenditega, nimelt Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku loomisega isikute liikuvuse edendamiseks ja hõlbustamiseks.

1.2 Komitee on arvamusel, et otsus aitab kaasa paremale õigusloomele, kuna sellega seoses vaadatakse kriitiliselt läbi

eeskirjad, mida ei kasutata ja mis ei ole kohaldatavad, ning asendatakse need paremate vahenditega.

1.3 Komitee toetab komisjoni eesmärki luua süsteem, mis võimaldaks paremini kasutada praktilisi kogemusi ja kvalifikatsiooni, et edendada inimeste liikuvust ja hõlbustada rännet teenuste siseturu piires. Eriti tervitab komitee asjaolu, et süsteem on esialgu vabatahtlik.

1.4 Varasematele kogemustele tuginedes kutsub komitee üles korvama eeskirja kehtetuks tunnistamisest tulenevat ebakindlust sellega, et suurendatakse läbipaistvust ja aruandlust selle mõjude kohta, ning vältima segadust kutsekvalifikatsioonide tunnustamist käsitleva direktiivi 2005/36/EÜ kohaldamisalaga.

2. Üldised märkused

2.1 Parlament ja nõukogu on jõudnud kokkuleppele tunnistada kehtetuks otsus nr 85/368/EMÜ. Seda tehti seetõttu, et kõnealuse eeskirjaga nähti ette võrreldavate kutse kvalifikatsioonide süsteem, mis osutus raskesti rakendatavaks ja mida oli praktikas halb kasutada. Alates eeskirja kehtestamisest on Euroopa institutsioonid määratlenud 219 kvalifikatsiooni 19 kutsealal, mille puhul oli kõige tõenäolisemalt oodata töötajate siirdumist teistesse riikidesse. 1990. aastaks olid kvalifikatsioonide võrreldavust käsitlevad andmed avaldatud ainult 5 valdkonna kohta, hõlmates 66 ametit.

2.2 Komisjoni sõnul kahandasid liikmesriigid seda niigi liiga väikest arvu veelgi, tehes ühiste ametikirjeldustega kutsealadel kiiresti rea muudatusi, mille tagajärjel tekkis tsentraliseeritud lähenemisviisist tulenevalt vajadus märkimisväärseteks muudatusteks. Selle lisandunud töökoormaga ei tulnud süsteem toime. Seepärast tuleb nüüd tunnistada, et alates selle kehtestamisest 1985. aastal ei ole süsteem 20 aasta jooksul olnud piisavalt tõhus, et suurendada töötajate liikuvust piiriüleisel teenuste osutamisel ja hõlbustada rännet isikutele suunatud teenuste valdkonnas.

2.3 Euroopa Liit asendas kõnealuse ühtlustamissüsteemi Euroopa kvalifikatsiooniraamistikuga. Selle lihtne klassifitseerimisstruktuur annab liikmesriikidele võimaluse oma kvalifikatsioonid ise klassifitseerida ja saavutada sel viisil võrreldavus. Kvaliteedi ja taseme tagab Euroopa Liidu loodu organ, mis jälgib kvalifikatsioonide paigutamist. Lisaks Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule on Euroopa Liit loonud veel kaks vahendit: Euro-

pass ja Euroopa kõrghariduse ainepunktide ülekandesüsteem. Lisaks sellele on ametliku ja mitteametliku õppe võrdlemiseks loodud portaal Ploteus. Komisjoni tegevused ja jõupingutused on kohandatud Euroopa Liidu üldiste Lissaboni strateegia eesmärkidega parandada siseturgu ja lihtsustada haldust.

3. Soovitused

3.1 Komitee tervitab asjaolu, et Euroopa Liit on hakanud rohkem tähelepanu pöörama rände hõlbustamisele, et parandada siseturu toimimist ka töötajate ja isikutele suunatud teenuste osas.

3.2 Komitee nõustub seisukohaga, et läbipaistev võrdlusraamistik peaks hõlmama ka praktilisi kogemusi. Komitee rõhutab, et Euroopa kvalifikatsiooniraamistik kuulub madalamale tasemele kui kutse kvalifikatsioonide vastastikust tunnustamist käsitlev direktiiv 2005/36/EÜ, mille kohta komitee on koostanud eraldi arvamuse, ning see tuleb nimetatud direktiivist lahus hoida.

3.3 Komitee tervitab asjaolu, et aastani 2012 on Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku rakendamine vabatahtlik. Nii on aega omandada praktilisi kogemusi ning parandada uue süsteemi vastuvõtmist läbipaistvuse ja teabevahetuse abil.

3.4 Komitee tervitab sotsiaalpartnerite kaasamist kõnealusesse töösse, seda eriti arvestades, et keskpikas perspektiivis võivad Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku klassifikatsioonid hakata mõjutama kollektiivlepinguid. Sama võib öelda ka nn sinise kaardi arengusuundade kohta.

Brüssel, 13. veebruar 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee sektsiooni
president

Dimitris DIMITRIADIS

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta, mis põhinevad EÜ asutamislepingu artiklil 128”

KOM(2007) 803 lõplik/2 (V osa) — 2007/0300 (CNS)

(2008/C 162/24)

17. jaanuaril 2008. aastal otsustas nõukogu Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 262 alusel konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta, mis põhinevad EÜ asutamislepingu artiklil 128”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsiooni arvamus võeti vastu 29. jaanuaril 2008. Raportöör oli Wolfgang GREIF.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) vastu järgmise arvamus. Poolt hääletas 147, vastu hääletas 5, erapooletuks jäi 7.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komitee on uut integreeritud lähenemisviisi ja mitmeaastast tsüklit tervitanud nii oma arvamus 2005.–2008. aasta suuniste vastuvõtmise kohta ⁽¹⁾ kui ka mitmes teises arvamus ning märkinud muu hulgas, et liikmesriikide parlamentidega, sotsiaalpartneritega ja kodanikuühiskonnaga tuleb konsulteerida ja neid tõeliselt kaasata tööhõivepoliitika kooskõlastamise kõigis etappides.

1.2 Komitee on märkinud, et üks riiklike reformikavade edu võti on kõigi asjaomaste ühiskondlike osalejate, eelkõige sotsiaalpartnerite võimalikult ulatuslik kaasamine protsessi igas etapis. Selles osas on komitee väljendanud kahetsust, et paaril viimasel aastal ei ole sotsiaalpartneritega konsulteerimine ega arutelu kodanikuühiskonnaga olnud piisav. Seepärast leiab komitee, et on oluline tugevdada sotsiaalpartnerite vaheliste suhete süsteeme ELi ja liikmesriikide tasandil.

1.3 Selle taustal avaldab komitee veelkord kahetsust, et äärmiselt lühike aeg nõukogu otsuse ettepaneku avaldamise ja otsuse enda vahel ei jäta piisavalt aega üksikasjalikuks aruteluks ja konsulteerimiseks. Seetõttu jätab komitee endale õiguse strateegia 2008. aasta kevadise tippkohtumise valguses veel kord läbi vaadata.

1.4 Komitee on eri arvamusel teinud arvukaid ettepanekuid Euroopa tööhõivestrateegia eelmiste tööhõivesuuniste kohta. Arvestades kirjeldatud piiratud ajakava, koondas komitee kõik nimetatud ettepanekud kogumikuks, mis saadeti komisjoni asjaomastele talitustele ⁽²⁾, kus see võeti hästi vastu.

1.5 Kuigi suunised ei ole oma ajakohasust üldiselt mingil juhul kaotanud, märgib komitee, et uued tööhõivesuunised on

eelmise paketi identsed. Juurdekuuluvat teksti on siiski veidi ajakohastatud ning tekstis kajastuvad ka mõned komitee ettepanekud.

1.6 Komitee soovib komisjonil koostada standardkorras lisa, milles esitatakse suunistes sisalduvate kvantitatiivsete eesmärkide loetelu, et muuta need läbipaistvamaks.

1.7 Kõnealust ajakava arvestades kordab komitee oma põhisukohti teatud aspektide kohta, mida tuleb otsuses arvesse võtta ning mis tulenevad üldisest tööhõivesuuniste kohandamise vajadusest. Komitee seisukohad on esitatud alljärgnevas ettepanekute kokkuvõttes ⁽³⁾.

⁽³⁾ Kokkuvõttes tsiteeritakse järgmisi arvamus: EMSK arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta”, 25.4.2007, raportöör Maureen O’Neill (ELT C 168, 20.7.2007); EMSK arvamus teemal „Esmatähtsate kategooriate tööhõive (Lissaboni strateegia)”, 12.7.2007, raportöör Wolfgang Greif (ELT C 256, 27.10.2007); EMSK arvamus teemal „Euroopa Komisjoni teatis nõukogule Euroopa noorsoopoliitika küsimuses: Euroopa noorte probleemide lahendamine — Euroopa noortepakti rakendamine ja aktiivse kodanikutunde kujundamine”, 26.10.2005, raportöör Jillian van Turnhout (ELT C 28, 3.2.2006); EMSK arvamus teemal „Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele — Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse juhised 2006–2010”, 13.9.2006, raportöör Grace Attard (ELT C 318, 23.12.2006); EMSK arvamus teemal „Töölalane konkurentsivõime ja ettevõtlikkus — kodanikuühiskonna, tööturu osapoolte ning piirkondlike ja kohalike omavalitsuste roll soolisest vaatenurgast”, 11.7.2007, raportöör Luis Miguel Pariza Castaños (ELT C 256, 27.10.2007); EMSK arvamus teemal „Võrdsed võimalused puuetega inimestele”, 17.1.2007, raportöör Meelis Joost (ELT C 93, 27.4.2007); EMSK arvamus teemal „Jätkusuutliku tootlikkuse edendamine Euroopa töökohtadel”, 26.9.2007, raportöör Leila Kurki (ELT C 10, 15.1.2008); EMSK arvamus teemal „Flexicurity (sisemise paindlikkuse mõõde — kollektiivlääbirääkimised ja sotsiaaldialogi roll tööturu reguleerimise ja reformimise vahenditena)”, 11.7.2007, raportöör Thomas Janson (ELT C 256, 27.10.2007); EMSK arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta”, 17.5.2006, raportöör Wolfgang Greif (ELT C 195, 18.8.2006); EMSK arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku loomise kohta elukestva õppe valdkonnas”, 30.5.2007, raportöör José Isaias Rodríguez García-Caro (ELT C 175, 27.7.2007); EMSK arvamus teemal „Ettepanek: nõukogu ja Euroopa Parlamendi soovitus edasise Euroopa koostöö kohta kõrghariduse kvaliteedi tagamisel”, 6.4.2005, raportöör Mário Soares (ELT C 255, 14.10.2005).

⁽¹⁾ EMSK 31. mai 2005. aasta arvamus „Ettepanek: nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta, mis põhinevad EÜ asutamislepingu artiklil 128”, raportöör Henri Malosse (ELT C 286, 17.11.2005).

⁽²⁾ Brošüür komitee ettepanekutega avaldatakse peatselt. Tööhõivet ja sellega seotud teemasid käsitlevate komitee arvamusel kohta saab täiendavat teavet veebilehelt http://esc.europa.eu/sections/soc/index_en.asp.

2. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee konkreetsete ettepanekute kokkuvõte

2.1 Ambitsioonid ja mõõdetavad sihid

Komitee kordab vajadust:

- seada palju ambitsioonikamad, tõhusamad ja mõõdetavad sihid, millel on võrdlusalus uutes suunistes ELi ja liikmesriikide tasandil, ning anda komisjonile suuremad volitused nende täitmise nõudmiseks; kõnealuses kontekstis tuleks teha tõsisemaid jõupingutusi, et vältida uue Lissaboni strateegia eesmärkidest loobumist ning keskenduda uuesti kvantitatiivsetele Euroopa tasandi eesmärkidele, eelkõige aktiveerimise, hariduse ja elukestva õppe, noorte tööhõive ning soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas;
- kehtestada ajakava ja protsess, mida saaks asjakohaselt levitada kõigi asjaomaste sidusrühmade seas, et tagada võimalikult suur osalus ning anda piisavalt aega vastusteks väljatöötamise etapis Euroopa Liidu ja liikmesriikide tasandil; kõnealuses kontekstis kaasata eelkõige sotsiaalpartnerid, kodanikuühiskond ja komitee nii suuniste koostamise ja rakendamise võimalikult varases etapis kui ka järelmeetmete võtmisel;
- parandada andmete kogumist, lihtsustada nii liikmesriikide kui ka komisjonipoolset järelevalvet ja hindamist;
- koostada riiklikud reformikavad, mis sisaldavad konkreetsemat tõendusmaterjali määratletud eesmärkide, ajakavade, kulude ja eelarve kohta, muutes need ambitsioonikamaks ning parandades nende kvaliteeti seoses tähtaegade, vastutuse, siduvuse ja rahastamisega; seal hulgas tuleb seada konkreetset eesmärgid asjaomaste eelarvevahendite sidumiseks aktiivse tööturupoliitika meetmete elluviimiseks liikmesriikides;
- pöörata suuremat tähelepanu erivajadustega inimeste kaasamisele konkreetse eesmärkide ja sotsiaalpoliitika vajaduste suurema tunnustamise näol; kõnealuses kontekstis tuleb teha suuremaid jõupingutusi, et tagada, et koos majandus- ja tööhõivevaldkonna positiivse arenguga tugevneks ka sotsiaalne kaasatus Lissaboni strateegia raames; seetõttu tuleks asetada palju suurem rõhk liikmesriikide ühiste sotsiaalsele eesmärkidele, et edendada uutes suunistes aktiivset sotsiaalset kaasatust (nt võitlemine vaesuse ning ühiskonnast kõige rohkem kõrvale jäänud inimeste ja rühmade tõrjutusega).

2.2 Noorte tööhõive

Komitee kordab vajadust:

- seada igale liikmesriigile eesmärk vähendada töötute noorte arvu perioodil 2006–2010 vähemalt 50 %, et näidata selgelt, et noorte töötusega võitlemine nõuab kõikide sidusrühmade suuremaid jõupingutusi;

— palju rohkem rõhutada noorte tööturule integreerimist, tagades esimese töökooha leidmise, mis pakuks tulevikuväljavaateid; sellega seoses panna rohkem rõhku ka rakendusmeetmetele, millega vähendataks noorte jäämist lühiajaliste ja ebakindlate töökohtade võrku;

— pühenduda jõulisemalt ja keskendunumalt kutseõppele, et luua noortele võimalusi töö leidmiseks, ning elukestvate õppele, et vähendada noorte töötuse määra; kaasage tööturu vajadustele vastav haridus on suur probleem, sest puuduvad alg- ja kesktaseme oskused, samuti ei vasta oskused ja erialane ettevalmistus tööturu vajadustele;

— arendada sotsiaalkaitseüsteeme, mis võimaldavad noortel teha otsuseid oma tuleviku kohta; algatada sellega seoses meetmeid noorte sotsiaalse kaasamise edendamiseks, eriti võitlemaks selliste noorte probleemiga, kes ei omanda haridust, ei osale koolitusel, ei tööta ega ole ka töötuks registreeritud;

— vähendada perioodil 2006–2010 kooli poolelijätmist 50 % võrra ning edendada töökogemuse omandamist ettevõtetes;

— arendada välja asjaomased stiimulid ja toetused ettevõtetele, et innustada neid senisest enam palkama noori ja eakaid töötajaid, kellel on eriti suuri raskusi töö leidmisega;

— lühendada tööd või praktikakohta otsiva noore aktiveerimiseks kehtestatud kuuekuulist perioodi (vastavalt 18. suunisele lühendatakse kõnealune periood 2010. aastaks nelja kuuni);

— edendada võrdsust, puuetega inimeste toetamist ning sisse- ja väljast integreerimist.

2.3 Sooline võrdõiguslikkus

Komitee rõhutab veel kord, et:

— ühised prioriteedid tööhõivepoliitika kooskõlastamisel on vajalikud naiste osalusmäära suurendamiseks; muu hulgas tuleks teha konkreetseid poliitikaettepanekuid eesmärgiga julgustada üksikvanemaid arendama turukõlblikke oskusi ning lihtsustada nende juurdepääsu tööhõivele;

— sotsiaalpartneritega tuleks konsulteerida aspektide üle, mis on seotud sooliste kriteeriumide lisamisega;

— kõikide liikmesriikide valitsustel, riiklikel võrdõiguslikkuse organitel ja sotsiaalpartneritel on selge kohustus tagada, et nende sätestatud palgasüsteemid ei põhjustaks naiste ja meeste vahelist diskrimineerimist; siinkohal peaksid ELi suunised nii riigi kui ka ettevõtte tasandil täpsete näitajate abil tugevdama eesmärgi meeste ja naiste töötasu võrdsuse saavutamiseks; seetõttu tuleks seada konkreetset eesmärgid sugudevahelise lõhe vähendamiseks ligipääsul ametialasele ja tehnoloogilisele väljaõppele ning palgavahe vähendamiseks töölevõtmisel;

- tuleb võtta meetmeid tööturul valitseva diskrimineerimise ning sooliste palgaerinevuste struktuuriliste põhjuste kõrvaldamiseks, samuti naiste omapoolseks sotsiaalse kaitse edendamiseks eelkõige meetmete kaudu, millega kaotatakse ajutised ja sotsiaalselt kindlustamata osalise tööajaga töökohad ning parandatakse osalise tööajaga töö reguleerimist (nt osalise tööajaga töötamise õiguse laiendamine lapsevanematele koos õigusega jätkata hiljem töötamist täistööajaga, ulatuslikum osalemine ettevõtetesiseses täiendkoolitusprogrammides);
- tööhõivepoliitikas tuleb seada uued konkreetsed soolise võrdõiguslikkuse kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete näitajatega eesmärgid, et kaotada soolised stereotüübid ja piirangud naiste tööle asumisel konkreetses sektorites ja ettevõtjaks hakkamisel ⁽⁴⁾;
- kesk- ja kõrghariduse riiklikud õppekavad peaksid hõlmama ettevõtlusalast haridust, eriti naiste seas, ning tuleks võtta meetmeid, et suurendada teaduse ja tehnika valdkonnas hariduse omandanud naiste arvu, et pöörata tähelepanu sugudevahelistele erinevustele selliste tehniliste valdkondade tööhõives nagu inseneriteadus ning info- ja sidetehnoloogia teenused;
- rohkem tähelepanu tuleks pöörata soolisele võrdõiguslikkusele ja vajadusele leida tasakaal pere- ja tööelu vahel; sellega seoses on vaja vähendada tööturu soolist segmentimist, eelkõige tõhusate töö- ja pereelu ühitamise meetmete kaudu (töötades aktiivselt välja laialdaselt kättesaadavad, kvaliteetsed ja taskukohased lapsehooldusteenused ja eri hooldusteenused teistele hooldust vajavatele inimestele ja nende peredele, kaasa arvatud ööpäevaringsed hooldusasutused);
- on vaja edendada lapsehoolduskohustuste jagamist lapsevanemate vahel (eelkõige stiimulid isade panuse suurendamiseks) ning kõrvaldada sellised perepoliitilised meetmed, mis innustavad vanemaid alaliselt või pikaks ajaks tööturult lahkuma; vanemaid tuleks stimuleerida tööturule naasma; vanemapuhkuse eraldised ei tohiks mõjutada negatiivselt sissetulekut, pakkuda naistele täiendavaid stiimuleid tööelust lahkumiseks ega luua uusi takistusi lapsehoolduse jaotamisele lapsevanemate vahel.
- suuremaid investeeringuid töökohtade kvaliteeti ja eakate inimeste vajadusi arvestavatesse töökohtadesse, et parandada töötajate füüsilist ja vaimset tervist aktiivse tööea pikendamiseks, eelkõige innustades eakaid töötajaid rohkem osalema täiendõppes ning vähendades tööpinget ettevõtetes ja kujundades töötingimusi vastavalt eakate inimeste vajadustele (muu hulgas stiimulid tervisekaitse väljatöötamiseks töökohtal, ulatuslikud ettevõtteprogrammid tervise edendamiseks ja haiguste ennetamiseks ning töökaitseks);
- võtma meetmeid eakate töötajate väärtustamiseks (kogemuste väärtustamine ja tööelus omandatud pädevuste edasiandmine noorematele töötajatele), samuti ettevõtete, eelkõige VKEde nõustamiseks ja toetamiseks tulevikku suunatud personaliplaneerimisel ja eakate inimeste vajadusi arvestava töökorralduse väljatöötamisel;
- omistama riiklikes reformikavades suuremat tähtsust puuetega seotud küsimustele ning rohkem kaasama reformikavade koostamisse puuetega inimeste riiklike organisatsioonide; sellega seoses paluti komisjonil analüüsida mõjusid ja kasutada ära erinevaid sünergiid, mis võivad kaasnedada paindliku tööhõivepoliitika ja toetusmeetmetega, et suurendada puuetega inimeste tööhõivemäära;
- tugevdama ja jälgima sisserändepoliitika rakendamist ja selle mõju liikmesriikide tööturu kavadele; eritählepanu tuleb siin pöörata individuaalsele (eel)kooliaegsele toetusele ja varastele investeeringutele keele- ja erialastes oskustesse ning liikmesriikides tuleb kõrvaldada institutsioonilised takistused ja lõpetada diskrimineerimine juurdepääsul tööturule, samuti tuleb takistada palgadumpingut;
- teostama järelevalvet ja võtma meetmeid, et tagada oskustöölise ja erialase ettevalmistusega töötajate piisav tasakaal jätkusuutlikkuse säilitamiseks; ehkki komitee toetab töötajate vaba liikumist liikmesriikide vahel, juhib ta tähelepanu mõjule, mida avaldab päritoluriigile oskustöötajate liikumine ja pädevuse viimine ühest liikmesriigist teise.

2.4 Eakad, puuetega ja sisserändajatest töötajad

Komitee on kutsunud üles:

- tegema suuremaid jõupingutusi võitlemaks arvukate endiselt eksisteerivate diskrimineerimise vormide vastu, mis põhinevad vanusel, sool, puudel või etnilisel päritolul, seda eelkõige seoses juurdepääsuga haridusele ja tööturule ning tööturul püsimisega; teostama asjakohast järelevalvet kehtivate ELi õigusaktide ja nende rakendamise üle;
- pöörama suuremat tähelepanu demograafiliste muutuste mõjule ja vananeva tööjõu väljakutsetele; tegema selles osas

⁽⁴⁾ Kõnealus kontekstis vt EMSK arvamus teemal „Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele: Ühenduse Lissaboni kava elluviimine: ettevõtliku meelelaadi edendamine hariduse ja õppimise kaudu”, 6.7.2006, raportöör Ingrid Jerneck (ELT C 309, 16.12.2006) ja EMSK arvamus teemal „Ettevõtlik meelelaad ja Lissaboni tegevuskava” raportöör Jan Olsson (SOC/267) (arvamus on veel avaldamata).

2.5 Töökohtade kvaliteet ja siirdetööturud

Komitee kordab vajadust:

- võtta meetmeid töökohtade kvaliteedi parandamiseks ning looma seetõttu tööelu kvaliteeti kirjeldava Euroopa indeksi, mis tugineks teaduslikult põhjendatud nn hea töö (*good work*) kriteeriumidele ning mida koostatakse ja avaldatakse korrapäraselt, et tuua välja tööelu kvaliteedi muutused ja edusammud ning selle mõjud tootlikkusele;
- suurendada tööturu turvalisust ning ennetada töökohtade ebakindlust muu hulgas tagades, et töötuid ei sunnita vastu võtma sotsiaalselt kindlustamata töökohti, võideldes ebaseaduslikult töötamise vastu ja takistades lühiajalise töölepingu alusel töötavate inimeste ärakasutamist;

- kaitsta töötajaid diskrimineerimise eest;
- võtta palju täiendavaid meetmeid rakendatavate tervisekaitse-süsteemide parandamiseks, et saavutada tööhõive eesmärgid, st propageerida ennetamist ja tervislikku eluviisi, et vähendada haigestumist, suurendada tööjõu tootlikkust ning pikendada tööelu;
- võtta meetmeid mittestandardsete tööhõivevormide sotsiaalse kindlustatuse kaasajastamiseks ja parandamiseks vastavalt vajadusele;
- kõrvaldada takistused, millega seisavad silmitsi hoolduskohustustega inimesed (taas)sisenemisel tööturule või seal püsimisel, ja luua stiimulid isade senisest aktiivsemaks osalemiseks lapse eest hoolitsemises;
- sotsiaalselt tõrjutud rühmade jaoks välja arendada siirdetööturud, millel on ettevõtete jaoks vastavad stiimulid palgata senisest enam töötajaid, toetades samas asjaomaseid inimesi nende sotsiaalset tõrjutust põhjustavate probleemide lahendamisel (kusjuures vältida tuleb nii süsteemi väärkasutamist kui ka konkurentsimoonusi);
- luua tööhõivealgatusi mittetulundusvaldkonnas, eelkõige sotsiaalmajanduses, kus neil on oluline roll; tööturupoliitika eelarvest tuleb tagada asjakohane toetus.

2.6 Paindlikkus ja turvalisus

Komitee on teinud järgmised ettepanekud:

- sotsiaalpartnerid peaksid olema paindlikkuse ja turvalisuse kontseptsiooni arutelu ühed peaosalejad ning neil peaks olema privilegeeritud roll Euroopa Komisjoni konsulteerimistes ja kõnealuse kontseptsiooni määratlemisel;
- on vaja tugevdada töösuhete süsteemi Euroopa ja liikmesriikide tasandil; sotsiaalpartnerid peavad aktiivselt osalema, läbirääkimisi pidama, mõjutama ja vastutust võtma paindlikkuse ja turvalisuse kontseptsiooni määratluse ja komponentide osas. Seetõttu tuleks liikmesriikide reformikavade hindamisel arutada ka seda, kuidas oleks võimalik tugevdada sotsiaaldialoogi ja kollektiivlepingute süsteemi;
- komisjon ja liikmesriigid peaksid paindlikkuse ja turvalisuse kontekstis pöörama rohkem tähelepanu soolisele võrdõigussüsteemile ja põlvkondadevahelisele solidaarsusele; naised, eakad töötajad ja noored on tööturul paindlikkuse ja turvalisuse osas sageli ebasoodsas olukorras ning edendada tuleks nende rühmade olukorra võrdsustumist ning nende seisukohalt kõige soodsamate meetmete rakendamist;

Brüssel, 13. veebruar 2008

- liikmesriigid ja komisjon peaksid püüdma suurendada kohanimisvõimet sisemise paindlikkuse abil ning muutma selle teostatavaks ja vastuvõetavaks paindlikkuse ja turvalisuse mõõtmeks; sisemisel paindlikkusel võib olla võtmeroll tootlikkuse, uuendustegevuse ja konkurentsivõime edendamisel ning seega saab see aidata saavutada Lissaboni strateegia eesmäärke;
- tuleks püüelda tööaja paindlikkuse ja töötajate kaitse tasakaalu suunas; selle saab kõige paremini tagada kollektiivläbirääkimistel vastavalt riiklikele tavadele sätestatud eeskirjadega; kollektiivläbirääkimiste pidamiseks tööaja paindlikkuse osas on vaja kindlat õiguste raamistikku, hästi toimivaid sotsiaalorganisatsioone ja tööhõivet soodustavaid sotsiaal-kindlustussüsteeme.

2.7 Investeeringud, uuendus- ja teadustegevus

Komitee on kutsunud üles:

- looma soodsa makromajandusliku keskkonna, rõhuasetusega majanduskasvule suunatud majanduspoliitikal, et ületada pikaajaline majanduslangus ning täielikult realiseerida aktiivse tööturupoliitika potentsiaal;
- suuremale ühtsusele teadus-, arendus- ja uuendustegevuse investeeringute integreerimisel, et stimuleerida majandust ja luua uusi töökohti; kõnealuses kontekstis tuleb märkida, et paljudes reformikavades ei arvestata piisavalt vajadusega võtta lisaks tööturul teostatavatele struktuurireformidele ka nõudlusele orienteeritud meetmeid majanduskasvu ja tööhõive hoogustamiseks;
- suurendama eelarve paindlikkust asjaomaste infrastruktuuriinvesteeringute teostamiseks liikmesriikides; kõnealuses kontekstis võiksid riiklikud reformikavad olla kavandatud võimalikult nii, et nende tulemuseks on üleeuroopaline majanduse hoogustamise programm;
- looma asjakohased raamtingimused, mis soodustavad nii välis- kui ka sisenõudlust, et täielikult ära kasutada majanduskasvu ja täistööhõive potentsiaal; selles osas on märgitud, et vaid mõni liikmesriik paneb riiklikes reformikavades piisavalt rõhku majanduse hoogustamisele;
- tähtsustama piisavate rahaliste vahendite olemasolu riiklikul ja ELi tasandil tööhõivepoliitika meetmete elluviimiseks; selles osas on märgitud, et paljudes liikmesriikides tuleb kõrvaldada vastuolu tööturualgatuste ettepanekute ja eelarvevahendite puudumise vahel.

Euroopa Majandus ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

**Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee Arvamus teemal „Finantsintegratsioon — Euroopa börsid”
(omaalgatuslik arvamus)**

(2008/C 162/25)

16. jaanuaril 2007 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse teemal:

„Finantsintegratsioon — Euroopa börsid”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutava majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsiooni arvamus võeti vastu 24. jaanuaril 2007. Raportöör oli Jochen LEHNHOFF.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 442. istungjärgul 13.–14. veebruaril 2008 (13. veebruari istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 103, vastu hääletas 4, erapooletuks jäi 9.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib Euroopa institutsioonidel teha ELi kodanike seas veelgi aktiivsemat selgitustööd selle kohta, milliseid eeliseid pakub neile väärtpaberitehingute ühtlustatud õigusraamistik. Nii saab muuta ikka veel laialdaselt levinud tendentsi, et investeringud piirduvad vaid kodumaise turuga (*home bias*).

1.2 Komitee soovib komisjonil finantsteenuste poliitika valges raamatus ⁽¹⁾ kavandatud finantsteenuste tegevuskava järeldamise raames pöörata erilist tähelepanu sellele, kas arvukad muudatused börse ja börsiväliseid kauplemiskohti käsitleva Euroopa õiguse põhialustes aitavad kaasa Euroopa börside asjakohasele integratsioonile ja hõlbustavad piiriüleseid varade paigutusi.

1.3 See puudutab eelkõige finantsinstrumentide turge käsitleva direktiivi ⁽²⁾, prospekti direktiivi ⁽³⁾ ja läbipaistvuse direktiivi ⁽⁴⁾ kui finantsteenuste tegevuskava osade mõju ning samuti praegusi püüdlusi lihtsustada finantsinstrumentidega tehtavate tehingute piiriülest arveldamist (siinkohal eelkõige infrastruktuuri haldajate võetud vabatahtlike kohustuste täitmist vastavalt kliiringu- ja arveldusvaldkonna käitumisjuhisele ning Euroopa Keskpanga jõupingutusi ühtse Euroopa arveldusplatvormi loomiseks („Target2/Securities”).

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/finances/policy/index_en.htm

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/39/EÜ finantsinstrumentide turgude kohta, millega muudetakse nõukogu direktiive 85/611/EMÜ ja 93/6/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/12/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 93/22/EMÜ, ELT L 145, 30.4.2004, lk 1–44.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. novembri 2003. aasta direktiiv 2003/71/EÜ väärtpaberite üldsusele pakkumisel või kauplemisele lubamisel avaldatava prospekti ja direktiivi 2001/34/EÜ muutmise kohta, ELT L 345, 31.12.2003, lk 64–89.

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. detsembri 2004. aasta direktiiv 2004/109/EÜ läbipaistvuse nõuete ühtlustamise kohta teabele, mis kuulub avaldamisele emitentide kohta, kelle väärtpaberid on lubatud reguleeritud turul kauplemisele, ning millega muudetakse direktiivi 2001/34/EÜ

1.4 Komitee arvates tuleks kõnealune hindamine ära oodata, enne kui tehakse täiendavaid samme integratsiooni edendamiseks. Kui komitee peab vajalikuks, siis esitab ta ettepanekud börsiturgude integratsiooni edendamiseks.

1.5 2005. aasta tööstuspoliitika teatises ⁽⁵⁾ nähakse ette seitse sektoritevahelist meetet, mille abil viia ellu sektorspetsiifilised algatused. Komitee on arvamusel, et sektoritevaheliste meetmete hulka tuleks lisada ka tõhusad ning Euroopa ettevõtetele, eelkõige väikese ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks sobivate kuludega juurdepääsetavad finantsturud. Finantsinstrumentide turge käsitleva direktiivi eesmärk on parandada nimetatud turgude toimimist. Arvestades finantsturgudega seotud mõjusid on siiski tingimata vaja ulatuslikumat arutelu selle üle, milline roll antakse neile finantsturgudele Euroopa konkurentsivõime tugevdamisel. Komitee väljendab kahetsust selle üle, et tööstuspoliitika vahekokkuvõtte ⁽⁶⁾ raames sellist arutelu ei algatatud.

Eriti tuleks tähelepanu pöörata börsidele, kuna turumajanduse jaoks tervikuna on need keskse tähtsusega. Seejuures tuleks jälgida eelkõige suveräänsete emitentide vahendite ning kiirelt areneva majandusega või olulisi loodusvarasid omavate riikide riigivõlakirjade liikumisi, seda eriti juhul, kui nende investeringute osakaal börsidel on erandlikult kõrge, nagu Londoni börsi puhul, kus Dubai ja Katari fondide omanduses on praegu 48 % väärtpaberitest. Üldiselt peaks komisjon tegema koostööd liikmesriikide ja järelevalveasutustega, et parandada kõnealuste fondide läbipaistvust, mõista nende tagamaid ja tagada, et mängus ei oleks poliitilisi motiive. Põhimõtteliselt soovib komitee „komisjonil esitada võimalikult kiiresti õigusakti eelnõu, mille eesmärk on tõhustada institutsiooniliste investorite antavat teavet seoses investeringute ja hääletamist puudutavate poliitikatega” ⁽⁷⁾.

⁽⁵⁾ Komisjoni teatis „Ühenduse Lissaboni programmi rakendamine: raampoliitika ELi tootmise tugevdamiseks — süvendada integreeritumata lähenemisviisi tööstuspoliitikale”, KOM(2005) 474 lõplik.

⁽⁶⁾ KOM(2007) 374, „Tööstuspoliitika vahekokkuvõtte”.

⁽⁷⁾ ECO/202 „Finantsturgude arenguga kaasnevad majanduslikud ja sotsiaalsed tagajärjed”, CESE 1262/2007 — ELT 2008/C 10/23 ja INT/332 „Ühtse turu läbivaatamine”, CESE 89/2007 — ELT 2007/C 93/06.

2. Arvamust toetavad argumendid

2.1 Arvamuse eesmärk

2.1.1 Finantsintegratsioon on Euroopa majandus- ja rahaliidu elementaarne osa. Euro kasutuselevõttust alates on Euroopa finantsüsteemi integratsioon saanud oluliseks eesmärgiks. Enamik uuringuid on ühel meelel selles, et integratsioon avaldab Euroopa majandusele selgelt positiivset mõju.

2.1.2 Kuna Euroopa finantsintegratsioon võib kogu majandusele tuua märkimisväärseid eeliseid, nõuab praegune olukord, kus paljudes turusektorites on integratsioon ebapiisav, kõigi osapoolte otsustavat osalemist, et kõnealune protsess lõpuni viia.

2.1.3 Integreeritud, konkurentsivõimeliste ja tõhusate finants-turgude loomine on siseturu ja Lissaboni eesmärkide oluline aspekt, et majanduskasvu ja tööhõive jaoks kaasnevaid eeliseid oleks võimalik täiel määral ära kasutada.

2.1.4 Kõik finantskeskused täidavad olulisi avaliku teenuse ülesandeid. Arvestades nende suurt tähtsust siseriiklikel finants-turgudel, samastatakse börse sageli riikliku tähtsusega avaliku sektori asutustega. Euroopa börsisektoris domineerivad traditsioonilised, sageli riikliku tasandi osalejad. Vaatamata mõnele börside ühinemisele ja moodustatud liidule on kõnealune turg endiselt killustunud umbes tosina finantskeskuse vahel. Konkreetsest geograafilisest asukohast tulenevaid piiranguid ja konflikte välditakse siiski selle abil, et tehinguid tehakse elektroniliselt.

2.1.5 Finantsintegratsioon on eelkõige turupõhine protsess, kuid nõuab siiski ka turujõudude ja avaliku sektori asutuste tegevuse tõhusat koostööd. ELi riiklikud asutused peavad ka edaspidi otsustavalt integratsiooniprotsessi tugevdama. Eelkõige on selleks vaja riiklike ja Euroopa asutuste vankumatut tahet kehtestada selline õiguslik ja reguleeriv raamistik, mis oleks suunatud siseturu integratsiooni ja finantsstabiilsuse edendamisele.

2.1.6 Euroopa aktsiaturgude tähtsus ettevõtete rahastamisallikana on aja jooksul mõnel juhul märkimisväärselt kasvanud. Hästi arenenud börsiturg võimaldab koguinvesteeringuid suurendada ja kulusid vähendada. Börs võib oluliselt kaasa aidata täiendavate väliste ressursside pakkumisele. Finantssektor on oluline ka seepärast, et see tagab vahendite eraldamise, mis võimaldab teistel majandusharudel edasi areneda.

2.1.7 Finantsturge käsitlevate riiklike eeskirjade suur ebahütlus kujutab endast takistust. Börside ühinemisest kui finantsvaldkonna reguleerimise strateegilisest elemendist ei piisa õiguslaselise ühtlustamise nõuete saavutamiseks.

2.1.8 Väärt-paberiturgude, nagu ka võlakirja- ja aktsiaturgude puhul on äärmiselt oluline jätkata väärt-paberite kliiringu- ja arveldusinfrastruktuuride integratsiooni. Endiselt on palju kliiringu- ja arveldussüsteeme, mis ei ole omavahel piisavalt seotud.

2.1.9 Ajal, mil rahaliit soodustab väärt-paberihalduses reaalselt üleeuroopalist lähenemisviisi, on Euroopa mandriosa aktsiaturud paradoksaalses olukorras, kus tehinguid tehakse elektroniliselt, kuid tehingukulud on endiselt suured. Selline vastuolu tuleneb eelkõige sellest, et piiriüleste tehingute kulud on endiselt liiga kõrged.

2.2 Üldised märkused — Euroopa börsid

2.2.1 (Väärt-paberi)börsid võimaldavad kokku viia finantsinstrumentide pakkumise ja nõudluse (börsi turufunktsioon). Investori vaatepunktist võimaldab börs osta ja müüa finantsinstrumente. Ettevõtete seisukohast on börsid oluline eeltingimus oma- või võõrkapitali hankimiseks. Lisaks pankade pakutavale laenufinantseerimisele on börsidel ettevõtete rahastamisel keskne koht. Ilma toimiva börsikauplemiseta oleks uute finantsinstrumentide paigutamine võimalik vaid väga piiratud ulatuses. Tõelise Euroopa börsituru tekkimine võib pakkuda ettevõtetele uusi võimalusi oma tegevuse rahastamiseks väärt-paberite emissiooni kaudu. Samuti ning eelkõige kehtib see ettevõtete puhul nendes riikides, kus börsikauplemine on piiratud liikviidsusega, nii et emissioone on võimalik edukalt läbi viia vaid piirangutega. Lisaks peaks Euroopa börsiturg aitama kaasa sellele, et investorid loobuksid oma kodumaisele turule keskendumisest, mida võib ikka veel täheldada, ja võiksid kasu saada kogu Euroopa majandusruumi majanduskasvust.

2.2.2 Siiski tuleb märkida, et üldiselt paigutavad ettevõtted börsidele vaid väikese osa oma investeeringutest (brutoinvesteeringud põhivarasse). Ka aktsiate netoemissioonid USAs vähenavad ja euroalal ei ole neid üldse. Seda ei saa seletada börsil noteeritud ettevõtete erineva arvuga, kuna see arv on peaaegu muutumatu. Seda saab aga seletada asjaoluga, et ettevõtted ostavad tagasi oma aktsiad, et sel viisil suurendada aktsiatulu, mis on finantsturgude jaoks kõige olulisem näitaja.

2.2.3 Et börsid saaksid oma avalikku ülesannet täita, on vaja kahte asja: esiteks peab toimuma tehingute sõlmimine (kauplemine) ning teiseks finantsinstrumenti ja selle rahalise ekvivalendi vahetus (arveldamine) ⁽⁸⁾. Kuigi börsitegevuse teevad võimalikuks vaid need kaks elementi koos, on kauplemine ja

⁽⁸⁾ Sageli kasutatakse terminit „kliiring ja arveldamine” („Clearing and Settlement”).

arveldamine siiski erinevad toimingud, mis toimuvad ka puht-faktiliselt erinevatel tehnilistel platvormidel. Kauplemist korraldavad börsid ise, arveldamine toimub keskse vastaspoole ja nn väärtpaberite keskdepositooriumide kaudu. Viimased toimivad väärtpaberite keskse depositooriumina ja teostavad omandi ülemineku registrikande kaudu ⁽⁹⁾.

2.2.4 Igas liikmesriigis on vähemalt üks väärtpaberibörs ⁽¹⁰⁾. Nendele lisanduvad mitmepoolsed kauplemissüsteemid, mis võimaldavad nagu börsidki ühendada finantsinstrumentide ostuja müügikorraldused, ja kliendi korralduste ühingusisesed täitjad, kes sõlmivad lepingu otse kliendiga. Arveldamine toimub enamasti riiklike väärtpaberite keskdepositooriumide kaudu, kellel on teatud teenuste osas asjaomases riigis monopoolne seisund.

2.2.5 Kauplemiskohtade suurt hulka ei tohi iseenesest pidada Euroopa kapitalituru puuduseks. Otse vastupidi: kauplemiskoh-tade reaalne konkurents peaks turumajanduse reeglite kohaselt vähendama investorite jaoks tehingukulusid. Seetõttu on õige, et finantsinstrumentide turge käsitlevas direktiivis ⁽¹¹⁾ on lähene-misviisiks võetud kauplemiskohtade konkurentsi suurenda-mine ⁽¹²⁾.

2.2.6 Kauplemiskohtade konkurentsi toimimine eeldab aga, et Euroopa börsid üldse saavad realselt konkureerida. Seni takistas konkurentsi paljudes liikmesriikides kehtiv nn *Concentration Rule*, mille kohaselt tuli kõik korraldused teha reguleeritud turgudel, reeglina kohalikul börsil. Finantsinstrumentide turge käsitleva direktiiviga kaotatakse sellise riikliku eeskirja võimalus. Euroopa tasandi konkurentsi võib jätkuvalt takistada börside puhtalt riiklikust ajaloolisest taustast tulenev asjaolu, et iga börs saab pakkuda üksnes piiratud, riiklikku kaubeldavate finantsins-trumentide valikut. Kui näiteks Saksa börsil ei saa kaubelda Prantsuse finantsinstrumentidega, ei ole ka konkurents võimalik.

2.2.7 Vaadeldes finantsinstrumente, millega kaubeldakse suurteil Euroopa börsidel, võib siiski näha, et hoolimata võimalikest õiguslikest tõketest ei ole kauplemiskohtade konkurentstile reaalseid takistusi. Näiteks Saksa börsidel kaubeldakse enam kui 13 000 välismaise finantsinstrumendiga ⁽¹³⁾. Kuigi puuduvad võrreldavad andmed teiste börside kohta, näitab see selgelt, et eeldused kauplemiskohtade reaalseks konkurentiks on olemas. Finantsteenuste tegevuskava rakendamise tulemusel ei ole võimalikel riiklikel õiguslikel takistustel enam nii suurt tähtsust.

⁽⁹⁾ Lisaks sellele täidavad nad teisigi väärtpaberite hoidmisest tulenevaid ülesandeid, nt korporatiivsiindmused (*Corporate Actions*).

⁽¹⁰⁾ Börside nimekiri on toodud komisjoni reguleeritud turgude loetelus (ELT C 38, 22.2.2007).

⁽¹¹⁾ Direktiiv 2004/39/EÜ (ELT L 145, 30.4.2004, lk 1).

⁽¹²⁾ Vt finantsinstrumentide turge käsitleva direktiivi 34. põhjendus ja turu läbipaistvuse sätted selle artiklis 27 jj.

⁽¹³⁾ Allikas: Deutsche Börse Info Operation, Total Turnover Foreign Shares, märts 2007, www.deutsche-boerse.com/dbag/dispatch/de/notescontent/gdb_navigation/listing/50_Reports_and_Statistics/60_Order_Book_Statistics/INTEGRATE/statistic?notesDoc=/maincontent/Monatsstatistik+auslaendischer+Aktien&expand=1.

Prospekti direktiiviga tehakse võimalikuks finantsinstrumentide üleeuroopaline müük üheainsa prospekti kaudu. Finantsinstru-mentide turge käsitleva direktiiviga ühtlustatakse mitte ainult investorikaitse nõudeid, vaid ka börside ja börsiväliste kauple-miskohtade tegevuse ja nendel kauplemise eeskirju. Läbipaist-vuse direktiiviga ühtlustatakse kapitaliturge käsitlev teave. Nüüd on Euroopa institutsioonide ülesanne hinnata uute õiguslike raamtingimuste konkreetseid mõjusid ja korrigeerida vääri suun-dumusi. Seejuures on mõõdupuu finantsteenuste tegevuskava eesmärgid, eelkõige finantsturgude piiriülene korraldus.

2.2.8 Tuleks küsida, kas börside konkurents toob kaasa ohte hinnakujundusmehhanismide kvaliteedile (ja seega börside avalike ülesannete) ja kas nende ärahoidmiseks oleks vaja rangelt konsolideerumist edendada. Esmapilgul näib see tõepoolest nii, arvestades likviidsuse jaotumist erinevate kauplemiskohtade vahel. Kauplemiskohtade suur hulk Euroopas ei tähenda siiski tingimata hinnakujunduse puudulikkust kvaliteeti. Kauplemismeh-hanismid, nagu arbitraaz, tagavad selles osas tasakaalu ning lisaks sellele kehtivad kauplemiskohtadele alates 1. novembrist 2007 põhjalikud ühtlustatud kauplemiseelse ja kauplemisjärgse läbipaistvuse nõuded (finantsinstrumentide turge käsitleva direk-tiivi artikkel 27 jj). Nimetatud nõuded peavad tagama hindade võrreldavuse eri kauplemiskohtades ja hoidma sel viisil ära eespool kirjeldatud killustumise. Niivõrd kui seda on võimalik hinnata vahetult pärast finantsinstrumentide turge käsitleva direktiivi rakendamist liikmesriikides, näib selline lähenemisviis toimivat. Näiteks Project Boat (üheksa investeerimispanga konsortsium) avaldab börsiväliste tehingute andmevood ning suured finantsteabeteenuste pakkujad konsolideerivad need börside ja mitmepoolsete kauplemissüsteemide andmetega. Nii tagatakse, et eri kauplemiskohtade hinnad mõjutavad üksteist vastastikku. Seetõttu ei ole likviidsuse tõstmiseks vajalik konsoli-deerumine börsiomanike tasandil.

2.2.9 Nagu rõhutab ka volinik Charlie McCreevy, on otsused ühinemiste või ülevõtmiste poolt või vastu pigem üksnes börsiettevõtjate ettevõtte majanduslikud otsused, mis peaksid seega lähtuma rangelt turu suundumustest. Poliitilisest vaatenur-gast võib oluline olla vaid see, kas ühinemistele või ülevõtmistele on õiguslikke takistusi ja kui on, siis kas neid on võimalik ületada.

2.2.10 Kauplemissüsteemide operaatorite vaheliste ühine-miste või ülevõtmiste osas ei ole rohkem õiguslikke takistusi kui teiste äriühinguõiguse raames toimuvate ühinemiste ja ülevõt-miste osas. Viimase aja näited, nagu kavandatud Itaalia börsi omandamine Londoni börsi poolt ning New Yorgi börsi ja Euro-nexti ühinemine, tõestavad seda, ulatudes isegi väljapoole Euroopa õigusruumi.

2.2.11 Spetsiifilisi õiguslikke probleme võib aga kaasa tuua ühise üleeuroopalise kauplemisplatvormi loomine. Takistustena

võib nimetada erinevusi börsileaskmise tingimustes ja kauplemistavades, maksualastes eeskirjades ja raamatupidamisarvestuses⁽¹⁴⁾. Põhjalik uurimus — just pärast finantsinstrumentide turge käsitleva direktiivi ja prospekti direktiivi vastuvõtmist — nende takistuste olulisuse kohta on veel koostamata. Siiski on kaheldav, kas need takistused on tõesti nii suured, et praktikas ei ole võimalik neid ületada. Sellest annavad tunnistust Amsterdam, Brüsseli, Pariisi ja Lissaboni börsi kauplemissüsteemide edukas integratsioon Euronexti all ning Balti riikide ja Põhja-maade börside ühinemine OMX Nordicuks. Lisaks sellele võib juba väga vähe aega pärast finantsinstrumentide turge käsitleva direktiivi vastuvõtmist näha, et tulevikus hakkavad börsid tugevamalt konkureerima mitmepoolsete kauplemissüsteemidega, mis võivad Euroopa passi alusel tegutseda kõigis liikmesriikides. Näiteks võib siinkohal tuua seitsme investeerimispanga algatuse „Turquoise” ja 2007. aasta märtsis Londonis käivitatud Chi-X Europe Limited'i Chi-X platvormi. Pärast seda näib Euroopa börsiturgude tihedam integratsioon mitte üksnes võimalik, vaid see peaks teoks saama juba lähitulevikus⁽¹⁵⁾.

2.2.12 Börsiturgude integratsiooni tugevdamist ei tohi siiski mõista kui nõuet, et kauplemis- või arvelduskohad tuleb koondata **ühheidsainsaks** üleeuroopaliseks kauplemisplatvormiks. Ei tohi unustada, et nii uued börsivälised kauplemisplatvormid kui ka tavapärased börsid on äriettevõtted, kelle eesmärk on kasumit teenida, ning monopoliseerumine tooks kaasa halvemad tingimused emitentide ja investorite jaoks⁽¹⁶⁾.

2.2.13 Komitee soovib Euroopa institutsioonidel uurida alternatiive integratsiooni tugevdamisele konkurentsi kaudu, kui börside koondumine peaks kaasa tooma selle, et piirkondlikul tasandil tegutsevatele väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele muutub juurdepääs oluliselt raskemaks. Ei tohi unustada, et väikestel ja keskmise suurusega ettevõtetel on sageli piirkondlikule börsile lihtsam juurde pääseda kui suurtele Euroopa börsidele, sest tänu tihedatele kohalikele sidemetele on piirkondlikele investoritele piirkondliku börsi kaudu kergem juurde pääseda. Oodatavaid reaalseid arengusuundi tuleks seetõttu hoolikalt hinnata sellest seisukohast, kas väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete jaoks muutub juurdepääs börsidele raskemaks. Kui see on nii, võiks lahendusena luua ühe või mitu mitteavalikku börsi, mis oleks kohustatud spetsiaalselt väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete huve täitma.

3. Konkreetsed märkused — kliiring ja arveldamine börsiturgudel

3.1 Suur takistus tõhusama Euroopa börsistruktuuri loomisel ei ole mitte asjaolu, et tavapäraselt on börsid suunatud piirkondlikule tasandile, vaid erinevused Euroopas kasutatavates arveldussüsteemides. Nimetatud süsteemid on valdavalt riigiti killustunud ning see muudab börsitehingute piiriülese arveldamise

keeruliseks ja kalliks. (Siiski pakuvad üksnes riiklike väärtpaberitehingute jaoks kasutatavad arveldussüsteemid sageli väga tõhusaid ja madalate kuludega lahendusi, mis ei tohi konsolideerumispüüdluste käigus kaduda.) Killustatuse probleemi lahendamiseks on juba praegu tehtud mitmeid olulisi algatusi, mille eesmärk on muuta Euroopa arveldusstruktuurid tõhusamaks.

3.2 Nn Giovannini aruannetes⁽¹⁷⁾ on välja toodud börsitehingute tõhusat arveldamist raskendavad takistused ning neid analüüsitud. Nimetatud aruannete kohaselt on riikidevahelised erinevused eelkõige tehnilistes normides ja turutatavades ning samuti on erinevad riiklikud maksualased ja õigusraamistikud⁽¹⁸⁾. Esimese aspekti osas otsivad infrastruktuurioperaatorid ja turuosalised (eelkõige pangad) praegu lahendusi Euroopa Komisjoni kliiringu ja arveldamise nõuande- ja seirerühma (Clearing und Settlement Advisory and Monitoring Expert Group, CESAME) koordineerimisel⁽¹⁹⁾. Mõnda ühtlustust, nagu näiteks riiklikud pühad, mil arveldussüsteemid on suletud, on juba laialdaselt rakendatud ning töö käib uute ühtlustuste sisseviimiseks, nt korporatiivsündmuste (*Corporate Actions*) osas.

3.3 Kui algatus väärtpaberitehingute üleeuroopalise arveldusplatvormi loomiseks edukalt ellu viiakse, saab laialdaselt ühtlustada ka tehnilised standardid ja turutatavad. 2006. aasta juulis tegid Euroopa Keskpank ja eurotsooni riiklikud keskpangad ettepaneku luua väärtpaberitehingute arveldamiseks ühtne Euroopa platvorm⁽²⁰⁾. Kuna tehniliselt on see seotud juba olemasoleva üleeuroopalise makseplatvormiga „Target”, nimetatakse seda „Target2/Securities”. Lisaks sellele avaldas Euroopa Keskpank 2007. aasta jaanuaris esialgsed uuringud kavandatud platvormi majanduslike, õiguslike ja tehniliste mõjude kohta⁽²¹⁾. Praegu töötatakse koos kasutajatega välja sellise süsteemi tehnilisi nõudeid⁽²²⁾.

3.4 Euroopa Keskpanka kava kohaselt hõlmaks „Target2/Securities” tulevikus kõiki väärtpaberitehinguid, mida arveldatakse keskpanga rahas. Kavandatud platvorm oleks põhimõtteliselt ühtselt kättesaadav kogu Euroopas ja lihtsustaks seega oluliselt eriti väärtpaberite piiriülest arveldamist.

3.5 Edu korral kõrvaldaks „Target2/Securities” otsustavad tõkked, mis takistavad Euroopas väärtpaberite piiriülest arveldamist keskpanga rahas. Mitmesuguste tegurite olemasolul annaks see ka väärtpaberitehingute osalistele märkimisväärseid eeliseid kulude osas.

⁽¹⁷⁾ Vt http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/clearing/communication_de.htm.

⁽¹⁸⁾ Arveldamise jaoks on olulised omandi ülemineku, väärtpaberite registreerimise (deponeerimisõigus) ja maksejõuetusõiguse riiklikud eeskirjad.

⁽¹⁹⁾ Vt http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/clearing/cesame_en.htm.

⁽²⁰⁾ Vt <http://www.ecb.int/paym/market/secmar/integr/html/index.en.html>.

⁽²¹⁾ Vt <http://www.ecb.int/paym/market/secmar/integr/html/index.en.html>.

⁽²²⁾ Hulgiselt materjali võib selle kohta leida Euroopa Keskpanka veebilehelt (www.ecb.int).

⁽¹⁴⁾ McAndrew/Stefanadis „Current Issues in Economics and Finance” (Federal Reserve Bank of New York), juuni 2002, lk 1, 3 jj.

⁽¹⁵⁾ Vt ka EKP kuuaruanne, november 2007, lk 67, 77 jj.

⁽¹⁶⁾ Vt ka EKP kuuaruanne, november 2007, lk 67, 74 jj.

3.6 Käitumisjuhisega on Euroopa väärtpaberite keskdepositooriumid, kesksed vastaspoolel ja börsid võtnud Euroopa Komisjoni ees kohustuse mitmeteks meetmeteks ⁽²³⁾. Eesmärk on eelkõige suurendada tõhusust ja infrastruktuurioperaatorite koostalitlusvõimet. Selle tulemusena peaksid vähenema Euroopa piiriüleste arvelduste kulud. Juba 2007. aasta alguses viidi ellu võetud kohustuste esimene osa. Hindade läbipaistvust parandati hinnakirjade avaldamise ja ühtlustamisega, mis võimaldab kasutajatel hindu paremini võrrelda. Lisaks sellele võtsid infrastruktuurioperaatorid kohustuse parandada juurdepääsu oma süsteemile ja süsteemidevahelist koostalitlusvõimet. 2007. aasta juuni lõpus avaldatud juhistes on kõnealusele ülesandele antud konkreetsem sisu, tehes süsteemide võrgustiku realselt võimalikuks. Kuna käitumisjuhise senisele arengule ja praktikas raken-

damisele on antud väga positiivne hinnang — nagu nähtub ka volinik Charlie McCreevy kõnest Euroopa Parlamendis 10. juulil 2007 — näib see olevat sobiv tee, kuidas edendada väärtpaberitehingute üleeuroopalist arveldamist väikeste kuludega.

3.7 Poliitilisest seisukohast ei ole börsiturude konsolideerimise edendamiseks praegu vaja täiendavaid meetmeid lisaks kirjeldatud algatustele. Kõigepealt tuleks ära oodata, kuni mitmesugused Euroopa börsiturude konsolideerumist edendavad tööd (eelkõige finantsinstrumentidega tehtavate tehingute arveldamise valdkonnas) lõpule jõuavad ning seejärel analüüsida nende tulemusi. Kui need algatused ei osutu edukaks või ei ole suutnud Euroopa börsikauplemist tõhustada, tuleb kaaluda, kas olukorda saaks parandada täiendavate reguleerivate meetmetega.

Brüssel, 13. veebruar 2008.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Dimitris DIMITRIADIS

⁽²³⁾ Vt http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/clearing/communication_de.htm#code.